

**АКТУАЛЬНІ
ПРОБЛЕМИ
ПРАВА
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ**

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ

**АКТУАЛЬНІ
ПРОБЛЕМИ
ПРАВА
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ**

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

**Київ
2014**

УДК 347.77

А 43 **Актуальні проблеми права інтелектуальної власності** : Навчальний посібник / В. К. Матвійчук, С. А. Пилипенко, Т. П. Устименко та ін.; За ред. І. С. Тімуш, Ю. В. Нікітіна, В. П. Мироненко. – К. : Національна академія управління, 2014. – 352 с.

ISBN 978-966-8406-84-3

Колектив авторів:

Матвійчук В. К. спільно з **Устименко Т. П.** – глава 10;
Мироненко В. П. – глави 1, 2; спільно з **Харь І. О.** – глава 13;
Нікітін Ю. В., – глава 4; спільно з **Нікітіною І. В.** – глава 12;
Пилипенко С. А. – глави 6, 7;
Полішко Н. Л. – глава 9;
Тімуш І. С. – глави 3, 8;
Устименко Т. П. – глава 11;
Харь І. О. – глава 5.

Навчальний посібник підготовлено колективом викладачів Національної академії внутрішніх справ та ВНЗ «Національна академія управління» відповідно до нової програми курсу «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності» для юридичних вузів та містить дванадцять тем, які чітко та послідовно визначають основні положення законодавства України про інтелектуальну власність. Зручність та системність посібника дозволить використати його при підготовці до семінарських та практичних занять, складання заліків та іспитів.

Навчальний посібник буде корисним для студентів та викладачів юридичних вузів, практичних працівників, а також інших зацікавлених осіб, які мають потребу поповнити свої знання в сфері інтелектуальної власності.

Рекомендовано як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів.

Гриф надано Міністерством освіти і науки України.
(Лист № 1/11-2270 від 11.02.2014 р.)

УДК 347.77

Рецензенти:

Зайка Ю. О. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ.

Денисов С. Ф. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права інституту права ім. Володимира Сташиса Класичного приватного університету.

Лебідь В. І. – кандидат юридичних наук, доцент, декан юридичного факультету навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ.

ISBN 978-966-8406-84-3

© ВНЗ «Національна академія управління», 2014

ЗМІСТ

Глава 1.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	8
1.1. Поняття права інтелектуальної власності	8
1.2. Суб'єкти та об'єкти права інтелектуальної власності	14
1.3. Система законодавства про інтелектуальну власність	19
1.4. Поняття та способи захисту права інтелектуальної власності	22

Глава 2.

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

НА ЛІТЕРАТУРНИЙ, ХУДОЖНІЙ ТА ІНШИЙ ТВІР

(АВТОРСЬКЕ ПРАВО)	31
2.1. Поняття авторського права. Суб'єкти та об'єкти авторського права	31
2.2. Виникнення авторського права на окремі об'єкти. Презумпція авторства	38
2.3. Поняття та види співавторства	41
2.4. Зміст авторського права	43
2.5. Строк дії та захист авторських прав	51
2.6. Загальна характеристика міжнародної охорони авторських прав	57

Глава 3.

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

НА ВИКОНАННЯ, ФОНОГРАМУ, ВІДЕОГРАМУ

ТА ПРОГРАМУ (ПЕРЕДАЧУ) ОРГАНІЗАЦІЇ

МОВЛЕННЯ (СУМІЖНІ ПРАВА)	68
3.1. Поняття, суб'єкти та об'єкти суміжних прав	68
3.2. Виникнення і здійснення суміжних прав	72
3.3. Майнові та особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкти суміжних прав	74
3.4. Строки чинності суміжних майнових та особистих немайнових прав	80

Глава 4.	
ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА НАУКОВЕ ВІДКРИТТЯ	81
4.1. Наукове відкриття як об'єкт права інтелектуальної власності	81
4.2. Оформлення права на наукове відкриття	86
4.3. Особисті немайнові та майнові права на наукове відкриття	90
Глава 5.	
ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ВИНАХІД, КОРИСНУ МОДЕЛЬ, ПРОМИСЛОВИЙ ЗРАЗОК	92
5.1. Поняття, об'єкти та суб'єкти патентного права	92
5.2. Оформлення прав на винахід (корисну модель) та промисловий зразок (патентних прав)	103
5.3. Особисті немайнові та майнові права авторів винаходів (корисних моделей), промислових зразків	116
5.4. Строк дії патенту України на винахід (корисну модель) та промисловий зразок	122
5.5. Захист прав інтелектуальної власності на винахід (корисну модель) та промисловий зразок	125
Глава 6.	
ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КОМПОНУВАННЯ ІНТЕГРАЛЬНОЇ МІКРОСХЕМИ	127
6.1. Поняття та ознаки компонування інтегральної мікросхеми	127
6.2. Суб'єкти права інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми	129
6.3. Реєстрація права інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми	131
6.4. Особисті немайнові та майнові права авторів (правоволодільців) на компонування інтегральної мікросхеми	140

Глава 7.
ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
НА РАЦІОНАЛІЗАТОРСЬКУ ПРОПОЗИЦІЮ 149

7.1. Раціоналізаторська пропозиція як об'єкт правової охорони	149
7.2. Об'єкти та суб'єкти права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію	154
7.3. Оформлення права на раціоналізаторську пропозицію	159
7.4. Зміст права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію	162

Глава 8.
ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
НА СОРТ РОСЛИН, ПОРОДУ ТВАРИН 166

8.1. Поняття сорту рослин, породи тварин	166
8.2. Суб'єкти права інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин	170
8.3. Сорт рослин, порода тварин як об'єкти права інтелектуальної власності	173
8.4. Види прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин	176
8.5. Державна реєстрація прав на сорт рослин, породи тварин, племінне стадо	179
8.6. Строк чинності майнових прав та захист прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин	181

Глава 9.
ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
НА КОМЕРЦІЙНЕ НАЙМЕНУВАННЯ
ТА ТОРГОВЕЛЬНУ МАРКУ 185

9.1. Поняття та зміст права інтелектуальної власності на комерційне найменування	185
9.2. Захист прав інтелектуальної власності на комерційне найменування	191

Глава 10.	
ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	
НА ТОРГОВЕЛЬНУ МАРКУ	196
10.1. Право інтелектуальної власності на торговельну марку .	196
10.2. Порядок оформлення права інтелектуальної власності на торговельну марку	199
10.3. Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку	209
10.4. Захист права інтелектуальної власності на торговельну марку	213
Глава 11.	
ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	
НА ГЕОГРАФІЧНЕ ЗАЗНАЧЕННЯ	218
11.1. Поняття права інтелектуальної власності на географічне зазначення	218
11.2. Порядок реєстрації кваліфікованого зазначення походження товару та (або) права на його використання	222
11.3. Права та обов'язки, що впливають із реєстрації кваліфікованого зазначення походження товару та (або) права на його використання	232
11.4. Припинення та визнання недійсною реєстрації кваліфікованого зазначення походження товару та (або) права на використання цього зазначення	234
11.5. Захист прав на використання зазначення походження товару у разі їх порушення	235
Глава 12.	
ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	
НА КОМЕРЦІЙНУ ТАЄМНИЦЮ	237
12.1. Поняття комерційної таємниці	237
12.2. Майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю	239
12.3. Охорона права інтелектуальної власності на комерційну таємницю та строк його чинності	240

Глава 13. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ	248
13.1. Організація самостійної роботи студента	248
13.2. Рекомендації з підготовки реферативних повідомлень ...	251
13.3. Рекомендації з написання і захисту курсових робіт	253
13.4. Методичні вказівки і завдання для написання контрольних робіт з курсу «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності»	256
13.5. Орієнтовний перелік питань, що виносяться на іспит	294
13.6. Тести для контрольних замірів знань з курсу «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності ..	299
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА	340

Глава 1.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

1.1. Поняття права інтелектуальної власності

Україна вступила на шлях розвитку ринкової економіки, яка передбачає достатньо високий рівень розвитку освіти, науки і культури – розвитку мистецтва і виробництва, виробничої інфраструктури і матеріально-технічного забезпечення побуту.

Поряд із матеріальною, економічною діяльністю в будь-якому культурному суспільстві розвивається діяльність духовна, яка має на меті створення нематеріальних благ. Багато з продуктів цієї духовної діяльності отримують суспільне визнання, а в результаті цього стають об'єктивними, суспільними благами і навіть набувають певну економічну, матеріальну цінність. З таким значенням інтелектуальної діяльності для розвитку суспільства, підкресленим видатним російським цивілістом Й. Покровським важко не погодитись¹. Такої ж точки зору дотримується і більшість українських фахівців. Зокрема, Н. Кузнєцова та О. Кохановська вважають, що від того, наскільки значним є інтелектуальний потенціал суспільства і рівень його культурного розвитку, залежить успіх вирішення багатьох важливих політичних, економічних і соціальних проблем². О. Орлюк підкреслює, що інтелектуальна власність є одним із найбільших людських капіталів³. До того ж, інтелектуальна діяльність, здебільшого визначає стратегію і тактику соціально-економічного розвитку країни⁴. І високий технічний рівень виробництва в сучасних умовах можливий за умови інтеграції наукової, технологічної

---

¹ Покровский И.А. Основные проблемы гражданского права. – М. : Юрид. лит. – 1998. – С. 132.

² Кузнєцова Н., Кохановська О. Проблеми захисту прав інтелектуальної власності в Україні // Право України. – 2011. – № 3. – С. 21.

³ Орлюк О. Інтелектуальна власність в Україні: досвід, законодавство, проблеми, перспективи // Право України. – 2011. – № 3 – С. 4

⁴ Право інтелектуальної власності: академ. курс / за заг. ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. – К. – 2004. – С. 11.

та промислової політики країни. При цьому ланки розвитку техніки і виробництва мають здійснюватися за єдиною технологічною системою – від зародження ідеї до її втілення у продукцію і реалізації на ринку.

Творчість властива будь-якій діяльності людини – технічній, художній, літературній, науковій, виробничій тощо, і визначається як цілеспрямована інтелектуальна діяльність, результатом якої є щось якісно нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю і суспільно-історичною унікальністю. Творчість має для творця наслідки не лише естетичного чи прагматичного характеру, а й правового. Сама творчість безпосередньо не піддається правовому регулюванню, але її результати достатньою мірою регламентуються цивільним правом, передусім правом інтелектуальної власності¹. Національне право виділяє два види творчості: духовну та науково-технічну. При цьому духовна творчість – це творчість гуманітарного характеру, спрямована на збагачення внутрішнього світу людини (література, наука, мистецтво, виконавська майстерність артистів, звукозапис, радіо, телебачення тощо), а науково-технічна творчість – це творчість виробничого характеру, яка виникає в результаті господарської діяльності людини (корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, знаки обслуговування, інформаційна продукція, селекційні досягнення)².

Усі зазначені результати творчої діяльності об'єднані загальним поняттям – інтелектуальна власність, яка включає поняття авторського права та права промислової власності. Науковці підкреслюють, що інститут права інтелектуальної власності є одним з найважливіших інститутів цивільно-правової науки. Охороняючи духовні цінності нашого народу, він створює підстави регулювання суспільних відносин, які виникають в процесі творчої та науково-технічної діяльності людей. Так, відповідно до чинного законодавства України створення творів літератури, науки та мистецтва, винаходів, корисних моделей, промислових зразків тощо є підставою

---

¹ Боржелеська О. Правове становище авторських прав виконавців в інформаційному просторі // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 4. – С. 36

² Право інтелектуальної власності: схеми та роз'яснення: Навч. посіб. – К.: КНТ. – 2007. – С. 5.

для виникнення у їх автора комплексу особистих та майнових прав на результат творчої праці¹.

Авторське право – це сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини, які виникають у зв'язку із створенням та використанням творів науки, літератури, мистецтва.

Право промислової власності (патентне право) – це сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини, які виникають у зв'язку із створення та використанням об'єктів наукової-технічної творчості – раціоналізаторських пропозицій, промислових зразків, корисних моделей тощо.

Промислова власність – збиральний термін, характерний для законодавства ряду країн і міжнародних угод, і включає права на винаходи, корисні моделі, раціоналізаторські пропозиції тощо. Міжнародно-правова охорона промислової власності здійснюється шляхом зарубіжного патентування за встановленими нормами, основні із яких закріплені в Паризькій конвенції по охороні промислової власності 1883 р. (з поправками 1900, 1911, 1925, 1934, 1958, 1967 рр.). Паризькою конвенцією встановлено правило про т.з. Конвенційний пріоритет, згідно до якого заявка, подана в одній країні-учасниці, наділена у всіх інших країнах (у випадку подачі окремої заявки) пріоритетом протягом 12 місяців (для винаходів) або 6 місяців (для товарного знаку), які обраховуються з моменту подачі заявки в першій країні.

Кваліфікуючими ознаками поняття інтелектуальної власності є:

- Об'єктом інтелектуальної власності визнається лише такий результат творчої діяльності, який відповідає встановленим вимогам закону.

- Надання результату інтелектуальної діяльності правової охорони відповідно до чинного законодавства.

- Право інтелектуальної власності є абсолютним (виключним), обмежене певним строком.

Отже, **право інтелектуальної власності** – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений Цивільним кодексом та іншим законом (ст. 418 ЦК України).

---

¹ Цивільне право України. Договірні та недоговірні зобов'язання: Підручник (2-е вид., змін. і доп.) / За заг. ред. С.С. Бичкової. – К. : КНТ, 2008. – С. 357.

В теорії цивільного права право інтелектуальної власності розрізняють у двох значеннях. В **об'єктивному розумінні право інтелектуальної власності** – це сукупність правових норм, які врегульовують відносини щодо створення, використання та захисту об'єктів інтелектуальної власності. У **суб'єктивному розумінні** – це сукупність прав, які належать суб'єкту у зв'язку зі створенням і використанням об'єкту інтелектуальної власності.

Авторське право та право промислової власності становлять інститут інтелектуальної власності, у зв'язку з чим вони наділені рядом спільних ознак. А саме:

1. Об'єктами авторського і патентного права виступають саме результати творчої діяльності. Творчий характер діяльності означає перш за все певну індивідуальність. Тому не вважається творчою діяльністю запозичення або використання чужого досвіду, використання результату за ліцензією, надання будь-якої технічної чи іншої допомоги автору чи винахіднику.

2. Творцем може бути як одна або кілька фізичних осіб, так і юридична особа. Суб'єктом авторського права може бути кіностудія, видавництво тощо. Суб'єктом права промислової власності може бути Фонд винахідників України, підприємства будь-яких форм власності інші юридичні особи.

3. Духовна і науково-технічна творча діяльність повинна завершуватись відповідним результатом, об'єктивованим у певну матеріальну форму або зафіксованим на певному матеріальному носіїві. Якщо творчий пошук не завершився певним результатом, то відсутній і об'єкт правової охорони. Для того, щоб почали діяти правоохоронні норми щодо авторських прав досить надати результатам творчої діяльності матеріальної форми – рукопис письменника, ноти композитора, завершена скульптура, малюнок художника тощо. Результати науково-технічної творчості мають бути реалізовані не просто в певну матеріальну форму, вони мають бути кваліфіковані Укрпатентом. Без такого визнання і без державної реєстрації, результат науково-технічної творчості не вважається об'єктом права інтелектуальної власності і йому не надається правової охорони.

4. Авторські права носять територіальний характер, тобто діють лише в межах України. Таким чином, патент, виданий Державним підприємством «Український інститут промислової власності» (Укрпатент) діє тільки в межах нашої держави. Якщо є потреба захистити права українського винахідника за межами України, то

необхідно цей самий винахід запатентувати у тій державі, куди виїжджає винахідник. Авторські права громадянина України визнаються на території України і в тих випадках, якщо твір було випущено у світ вперше або він знаходиться в об'єктивованій формі на території іноземної держави.

5. Творцем будь-яких результатів чи то духовної, чи то науково-технічної творчості можуть бути як повнолітні, так і неповнолітні особи. Тобто має місце однакова (рівна) дієздатність творчого процесу. Право на творчість не обмежується віком, і не збігається із загальною цивільною дієздатністю.

6. Право авторства, право на ім'я, інші особисті немайнові права в однаковій мірі виникають у авторів будь-якого твору науки, літератури, мистецтва, винаходу, промислового зразку незалежно від віку.

7. Автори результатів духовної та науково-технічної творчості мають право на винагороду за умови використання цього результату. За невикористаний результат винагорода не виплачується.

8. Суб'єктом авторського права і права промислової власності у випадках визначених законом, може стати держава. Після закінчення строку дії авторського права, твір стає надбанням суспільства. Винахідник може передати виключне право на використання винаходу державі.

Разом з тим, інститути авторського права та права промислової власності, характеризуються і рядом певних відмінностей, до яких слід віднести наступні:

1. Різні об'єкти відносин. У авторському праві – художні, музичні твори, твори образотворчого мистецтва тощо. У патентному праві – винаходи, раціоналізаторські пропозиції тощо.

2. Авторське і патентне право відрізняються порядком одержання правової охорони. Для одержання правової охорони об'єкта промислової власності необхідно подати заявку до Державного підприємства «Український інститут промислової власності» (Укрпатент). Заявка проходить належну експертизу, після якої автору видається відповідний правоохоронний документ. Без здійснення зазначених процедур об'єкту промислової власності правова охорона не надається. Об'єкти, що охороняються авторським правом, для одержання правової охорони не потребують подання спеціальних заявок, проведення експертиз і державної реєстрації. На результати духовної творчості правоохоронні документи не видаються. Для

одержання правової охорони цих об'єктів достатньо надати їм об'єктивної матеріальної форми.

3. Результати духовної та науково-технічної творчості різняться і строками дії авторських прав. Особисті немайнові права (право авторства, право на ім'я, право на недоторканість твору тощо) строками не обмежені. Автор будь-якого твору науки, літератури, мистецтва залишається таким незалежно від того, коли його створено. Особисті немайнові права автора охороняються довічно. Інші авторські права обмежені певним строком дії. Так, наприклад, авторське право діє протягом усього життя автора і 70 років після його смерті. Строки дії авторських прав на об'єкти промислової власності встановлені різні – патенти на винаходи, нові сорти рослин, породи тварин – 35 років; патент на промисловий зразок, корисну модель – 15, 10 років; свідоцтво на знак для товарів і послуг, торговельна марка – 10 років

4. Право на ім'я ніякими вимогами не застережене. Автор має право випустити свій твір у світ або під власним іменем, або під псевдонімом або анонімно. Що стосується творця об'єкта промислової власності, то він має право просити аби його витвору було присвоєно його ім'я або спеціальна назва.

5. Автори результатів творчої діяльності мають право на винагороду, якщо зазначений результат будуть використовувати протягом строку дії авторських прав. Так, письменник має право на винагороду, якщо твір використовується за його життя, а наступники автора – в межах 70 років після його смерті. Винагорода за використання об'єктів права промислової власності виплачується за умови, що використання мало місце в межах строку дії патенту¹.

Таким чином, право інтелектуальної власності включає в себе правові норми, які регулюють суспільні відносини, що виникають у зв'язку зі створенням творів науки, літератури, мистецтва і складають інститут авторського права та творів науково-технічного характеру, які складають інститут права промислової власності.

---

¹ Право інтелектуальної власності: схеми та роз'яснення: Навч. посіб. – К. : КНТ. – 2007. – С. 6-8.

1.2. Суб'єкти та об'єкти права інтелектуальної власності

Суб'єктами права інтелектуальної власності є особи (творці), чисєю працею створено об'єкт. Це може бути автор твору, винахідник, виконавець та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності, передбачені законом.

В Коментарі до Цивільного кодексу України зазначено, що слід розрізняти два види суб'єктів права інтелектуальної власності: творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності¹.

Коло творців не вказано точно і не обмежено будь-якими вимогами щодо їх віку, стану здоров'я, дієздатності тощо. Наведено лише приблизний перелік осіб, які створюють той чи інший об'єкт права інтелектуальної власності: автор, виконавець, винахідник тощо. З чого випливає, що для суб'єктів права інтелектуальної власності характерною є однакова дієздатність суб'єктів творчого процесу. Іншими словами, творцями будь-яких результатів творчої діяльності можуть бути як повнолітні, так і неповнолітні особи. Крім того «творча правосуб'єктність» не збігається із загальною цивільною дієздатністю, яка за встановленим правилом, виникає у особи із досягненням нею повноліття (ст. 34 ЦК України). Таким чином, суб'єктом права інтелектуальної власності може бути і частково дієздатна, обмежено дієздатна або недієздатна особа. Інша річ, що здійснювати авторські права така особа може за допомогою законних представників (батьків, усиновлювачів, опікунів, піклувальників).

Інші особи визнаються суб'єктами права інтелектуальної власності, якщо відповідно до ЦК України, іншого закону чи договору їм належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності. Наприклад, це може бути особа, якій автор відповідно до закону повністю або частково передав майнові права інтелектуальної власності – видавець літературного твору, який уклав відповідний договір з автором. Суб'єктом майнових прав інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з

---

¹ Цивільний кодекс України: Коментар / За заг. ред. Є. О. Харитонова, О. М. Калітенко. – Одеса: Юридична література, 2004. – С. 381.

виконанням трудового договору, може бути також (якщо інше не встановлено договором) юридична або фізична особа, де (або) у якої працює той, хто створив цей об'єкт¹.

Відповідно до Положення Стокгольмської конвенції 1967 року, об'єктами права інтелектуальної власності є: літературні, художні та наукові твори; виконавська діяльність артистів; звукозапис, радіо, телевізійні передачі; винаходи у всіх сферах людської діяльності; наукові відкриття; промислові зразки; товарні знаки, знаки обслуговування; фірмові найменування, комерційні позначення; захист проти недобросовісної конкуренції; інші права, що стосуються інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній та художній сферах. За Паризькою конвенцією про охорону промислової власності (1883 р.) до об'єктів інтелектуальної власності віднесено: винаходи; загальнокорисні зразки; промислові рисунки і моделі; фабричні і торговельні знаки; знаки обслуговування; фірмові найменування і вказівки про місце походження або найменування місця походження; запобігання недобросовісної конкуренції.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» називає такі об'єкти: літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо); виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори; комп'ютерні програми; бази даних; музичні твори з текстом і без тексту; драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки; аудіовізуальні твори; твори образотворчого мистецтва; твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва; фотографічні твори, у т.ч. твори, виконані способами, подібними до фотографії; твори ужиткового мистецтва, у т.ч. твори декоративного ткацтва, кераміки, різьблення, лимарства, з художнього скла, ювелірні вироби тощо; ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності; сценічні обробки літературних, публіцистичних, наукових творів, і обробки фольклору, придатні для сценічного показу; похідні твори; збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони

---

¹ Цивільний кодекс України: Коментар / За заг. ред. Є. О. Харитонова, О. М. Калітенко. – Одеса: Юридична література, 2004. – С. 381.

є результатом творчої праці за добором, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини; тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування української та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів.

За ст. 420 Цивільного кодексу України до об'єктів права інтелектуальної власності належать: літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компонування (топографії) інтегральних мікросхем; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні таємниці.

Аудіовізуальний твір – твір, фіксується на певному матеріальному носії (кіноплівці, магнітній плівці чи магнітному диску, компакт-диску тощо) у вигляді серії послідовних кадрів (зображень) чи аналогових або дискретних сигналів, які відображають (закодовують) рухомі зображення (як із звуковим супроводом, так і без нього), і сприйняття якого є можливим виключно за допомогою того чи іншого виду екрана (кіноекрана, телевізійного екрана тощо), на якому рухомі зображення візуально відображаються за допомогою певних технічних засобів. Видами аудіовізуального твору є кінофільми, телефільми, відеофільми, діафільми тощо, які можуть бути ігровими, анімаційними (мультиплікаційними), неігровими чи іншими.

Твір архітектури – твір у галузі мистецтва спорудження будівель і ландшафтних утворень (креслення, ескізи, моделі, збудовані будівлі та споруди, парки, плани населених пунктів тощо)

Твір образотворчого мистецтва – скульптура, картина, малюнок, гравюра, літографія, твір художнього (у т.ч. сценічного) дизайну тощо.

Твір ужиткового мистецтва – твір мистецтва, в т.ч. твір художнього промислу, створений ручним або промисловим способом для користування у побуті або перенесений на предмети такого користування.

Комп'ютерна програма – набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які

приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах).

Компіляція даних – сукупність творів, даних або будь-якої іншої незалежної інформації у довільній формі, в т.ч. – електронній, підбір і розташування складових частин якої та її упорядкування є результатом творчої праці, є доступними індивідуально, і можуть бути знайдені за допомогою спеціальної пошукової системи на основі електронних засобів (комп'ютера) чи інших засобів.

Фонограма – звукозапис на відповідному носії (магнітній стрічці чи магнітному диску, грамофонній платівці, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких звуків, крім звуків у формі запису, що входить до аудіовізуального твору.

Відеограма – відеозапис на відповідному матеріальному носії (магнітній стрічці, магнітному диску, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких рухомих зображень (із звуковим супроводом чи без нього), крім зображень у вигляді запису, що входить до аудіовізуального твору.

Похідний твір – твір, що є творчою переробкою іншого існуючого твору без завдання шкоди його охороні (анотація, адаптація, аранжування, обробка фольклору, інша переробка твору) чи його творчим перекладом на іншу мову (до похідних творів не належать аудіовізуальні твори, одержані шляхом дублювання, озвучення, субтитрування українською чи іншими мовами інших аудіовізуальних творів).

Наукове відкриття – це встановлення невідомих раніше, але об'єктивно існуючих закономірностей, властивостей та явищ матеріального світу, які вносять зміни у рівень наукового пізнання. (ст. 457 ЦК)

Винаходом може бути продукт (пристрій, речовина тощо) або процес у будь-якій сфері технології, якщо він, відповідно до закону, є новим, має винахідницький рівень і придатний для промислового використання. (ст. 459 ЦК)

Корисною моделлю може бути продукт (пристрій, речовина тощо) або процес у будь-якій сфері технології, якщо він є новим і придатним для промислового використання. (ст. 460 ЦК)

Промисловий зразок – форма, малюнок чи розфарбування або їх поєднання, що визначають зовнішній вигляд промислового виробу (ст. 461 ЦК). Це результат творчої діяльності людини в галузі художнього конструювання, що визначає зовнішній вигляд

виробу. Промисловий зразок визначається по сукупності ознак, які включають в себе новизну, оригінальність та здатність до промислового виробництва. Новизна означає, що один чи комбінація цих ознак невідома в нашій державі чи за кордоном. Оригінальний – істотні ознаки або (чи) їх комбінація своєрідні і визначають відмінні естетичні та ергономічні особливості виробу. Промислова придатність визначається тим, що він може бути відтворений в заводських і т.п. умовах на рівні, достатньому для введення в господарський оборот.

Інтегральна мікросхема – мікроелектронний виріб кінцевої або проміжної форми, призначений для виконання функцій електронної схеми, елементи і з'єднання якого неподільно сформовані в об'ємі і (або) на поверхні матеріалу, що становить основу такого виробу, незалежно від способу його виготовлення.

Компонування інтегральної мікросхеми – зафіксоване на матеріальному носії просторово-геометричне розміщення сукупності елементів інтегральної мікросхеми та з'єднань між ними.

Раціоналізаторська пропозиція – це визнана юридичною особою пропозиція, яка містить технологічне (технічне) або організаційне рішення у будь-якій сфері її діяльності.

Сорт рослин – окрема група рослин (клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція) в рамках нижчого із відомих ботанічних таксонів, яка, незалежно від того, задовольняє вона повністю або ні умови надання правової охорони.

Селекційне досягнення – це група племінних тварин, створена в результаті цілеспрямованої творчої діяльності, яка має нові корисні господарські ознаки і стійко передає їх нащадкам.

Порода тварин – цілісна консолідована (стійка) група сільськогосподарських тварин одного виду, яка має спільне походження і відрізняється специфічними екстер'єрно-конституціональними та корисними господарськими властивостями, що передаються по спадковості.

Комерційне (фірмове) найменування – найменування юридичної особи, що належить до категорії підприємницьких юридичних осіб, і яке дозволяє індивідуалізувати конкретну організацію (підприємство) в цивільному обороті.

Торговельна марка – будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), що виробляються іншим особам.

Комерційна таємниця – інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію (ст. 505 ЦК). Це відомості, які не є державними секретами, пов'язані з виробництвом, технологічною інформацією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю, розголошення (передача, витік) яких може завдати збитків інтересам особи, яка володіє такою інформацією.

1.3. Система законодавства про інтелектуальну власність

У більшості країн існує законодавство у сфері інтелектуальної власності, що відповідає основним міжнародним договорам. Ці характеристики, на думку багатьох науковців, притаманні й Україні, у законодавстві якої закладений дворівневий підхід у регулюванні відносин у сфері інтелектуальної, творчої діяльності¹. Законодавство про інтелектуальну власність за своїм характером є комплексним, адже регулюючи режим того чи іншого об'єкта інтелектуальної власності, воно не рідко включає положення цивільного, фінансового, адміністративного, конституційного, процесуального законодавства². Зрозуміло, що основу такого законодавства становлять положення Конституції України (ст. 41, ст. 54).

Відносини у сфері інтелектуальної власності врегульовані Цивільним кодексом України, який вперше об'єднав норми, що забезпечують охорону прав на результати творчої інтелектуальної діяльності в окремій книзі. Фахівці вважають, що такий крок є позитивним, як позитивним є і включення до Загальної частини ЦК України норм про наслідки порушення права інтелектуальної власності та її захист³.

---

¹ Орлюк О. Інтелектуальна власність в Україні: досвід, законодавство, проблеми, перспективи // Право України. – 2011. – № 3. – С. 15.

² Кузнєцова Н., Кохановська О. Проблеми захисту прав інтелектуальної власності в Україні // Право України. – 2011. – № 3. – С. 22.

³ Кузнєцова Н., Кохановська О. Проблеми захисту прав інтелектуальної власності в Україні // Право України. – 2011. – № 3. – С. 22.

Окремі аспекти відносин у цій сфері частково підпадають під регулювання норм Господарського, Кримінального, Митного, Бюджетного, Податкового кодексів, Кодексу України про адміністративні правопорушення, процесуальних кодексів, Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» та цілої низки інших законів. Зокрема, у 2001-2002 рр. прийнято Кримінальний кодекс України та внесені зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, які містять норми, спрямовані на посилення кримінальної та адміністративної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності.

Правовий статус об'єктів інтелектуальної власності регулює спеціальне законодавство – зокрема, у сфері авторських прав Закон України «Про авторське право і суміжні права» (у редакції Закону № 2627-III від 11 липня 2001 р. (зі змінами); у сфері промислової власності – закони України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (№ 3687-XII від 15 грудня 1993 р. (зі змінами); «Про охорону прав на промислові зразки» (№ 3688-XII від 15 грудня 1993 р. (зі змінами); «Про охорону прав на зазначення походження товарів» (№ 752-XIV від 16 червня 1999р. (зі змінами); «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» (№ 3689-XII від 15 грудня 1993 р. (зі змінами) та ін.

Отже, серед законодавчих актів національного значення, які є джерелами правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної діяльності, слід виділити Закону України: «Про охорону прав на сорти рослин»; «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі»; «Про охорону прав на промислові зразки»; «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»; «Про племінне тваринництво»; «Про авторське право і суміжні права»; «Про видавничу справу»; «Про професійних творчих працівників та творчі спілки»; «Про кінематографію»; «Про телебачення і радіомовлення»; «Про інформацію»; «Про топографо-геодезичну і картографічну діяльність»; «Про охорону прав на зазначення походження товарів»; «Про науково-технічну інформацію»; «Про державну таємницю»; «Про наукову і науково-технічну експертизу»; «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем».

Важливе значення у сфері правового регулювання відносин інтелектуальної власності посідають і міжнародні акти, двосторонні договори, учасницею яких виступає Україна. До них належать: Бернська конвенція по охороні літературних та художніх творів (1886 р.); Всесвітня (Женевська) конвенція по авторському праву (1952 р.);

Римська конвенція по охороні прав артистів-виконавців, виготовлювачів фонограм, а також виробників організацій мовлення (1961 р.); Стокгольмська конвенція про створення всесвітньої організації інтелектуальної власності (1967 р.); Женевська конвенція по охороні інтересів виготовлювачів фонограм (1971 р.); Брюссельська конвенція по розповсюдженню програм, що несуть сигнали, які передаються через супутники (1974 р.).

Слід також підкреслити, що нині в Україні склалася й розгалужена судова практика, у системі господарського судочинства, здійснюються узагальнення та видаються методичні рекомендації. Особливостям застосування законодавства у справах про захист авторського права та суміжних прав приділив увагу і Пленум Верховного Суду України (постанова № 5 від 4 червня 2010 р.). У 2010 р. Міжпарламентською Асамблеєю держав – учасниць СНД був прийнятий Модельний кодекс інтелектуальної власності, підготовлений Україною, який доповнив вже наявне модельне законодавство у сфері інтелектуальної, творчої діяльності¹.

Розглядаючи проблемні питання законодавчого врегулювання відносин інтелектуальної власності в Україні, О. Орлюк підкреслює, що в цілому сучасне українське законодавство у сфері інтелектуальної власності виступає як специфічний комплекс нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини, пов'язані зі сферою творчої, інтелектуальної діяльності, що характеризується і певною самостійністю, і чітким взаємозв'язком із нормами інших галузей права. За цим законодавством можна визначити наявність рис складної системи нормативно-правових актів різної юридичної сили, які регулюють відповідні суспільні відносини². Водночас можна ставити питання і про те, що законодавство у сфері інтелектуальної власності – це складна внутрішньо зумовлена єдність законів і підзаконних актів, об'єднаних одним предметом нормативно-правового регулювання (сфера інтелектуальної діяльності), узгодженістю імперативно-диспозитивного впливу на суспільні відносини, що виникають з приводу правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності, та своєрідною системністю, спричиненою ієрархією норм права інтелектуальної власності.

---

¹ Орлюк О. Інтелектуальна власність в Україні: досвід, законодавство, проблеми, перспективи // Право України. – 2011. – № 3. – С. 16.

² Орлюк О. Інтелектуальна власність в Україні: досвід, законодавство, проблеми, перспективи // Право України. – 2011. – № 3. – С. 16.

Досліджуючи сутність законодавства у сфері інтелектуальної власності, важливо підкреслити його характерні ознаки. Такими є:

- Наявність власної сфери, мети і завдань правового регулювання, які окреслені Конституцією України, Законами України, підзаконними нормативно-правовими актами.

- Використання як імперативного, так і диспозитивного методів правового регулювання у сфері суспільних відносин з інтелектуальної власності.

- Поділ нормативно-правових актів, що регулюють сферу інтелектуальної власності за предметом правового регулювання та їх систематизація у певній послідовності за юридичною силою.

- Безпосередня пов'язаність законодавства у сфері інтелектуальної власності з регулюванням статусу об'єктів інтелектуальної власності, суб'єктів інтелектуальної власності, авторського та суміжних прав, прав промислової власності.

- Комплексність характеру як галузі загальної системи законодавства, що передбачає наявність джерел як публічного, так і приватного права.

Отже, серед основних ознак законодавства у сфері інтелектуальної власності можна виокремити такі, як множинність актів правового регулювання, імперативно-диспозитивний вплив на суспільні відносини, комплексність правових норм, системність нормативно-правових актів, що регулюють інтелектуальну, творчу діяльність¹.

1.4. Поняття та способи захисту права інтелектуальної власності

Кожна цивілізована держава закріплює за своїми громадянами певні права та обов'язки і намагається створити найсприятливіші умови для їх реалізації. Тому одним з найголовніших завдань держави є не лише проголошення, а й захист законних прав громадян. Відповідно до Конституції України (розділ 1) держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання. Крім того, ст. 54 Конституції України громадянам гарантовано свободу літературної, художньої, наукової й технічної творчості, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, які виникають у

---

¹ Орлюк О. Інтелектуальна власність в Україні: досвід, законодавство, проблеми, перспективи // Право України. – 2011. – № 3. – С. 17.

зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Реальність зазначених конституційних положень визначається наявністю відповідного національного законодавства, що регулює суспільні відносини у сфері інтелектуальної власності, у тому числі її захист.

Зростання ролі й значення інтелектуальної діяльності та інтелектуальної власності зумовлює необхідність посилення ефективності їх правової охорони та захисту.

Захист прав і законних інтересів суб'єктів інтелектуальної власності реалізується через механізм захисту, що є системою форм, способів і засобів діяльності відповідних юрисдикційних органів і зацікавлених осіб, спрямованою на захист прав і інтересів суб'єктів інтелектуальної власності.

Відповідно до ст. 431 Цивільного кодексу України, порушення права інтелектуальної власності в т.ч. невизнання цього права чи посягання на нього, тягне за собою відповідальність, встановлену ЦК, іншим законодавчими актами чи договором.

Правова охорона результату інтелектуальної, творчої діяльності надається за умови його відповідності вимогам закону. Будь-який твір літератури, науки і мистецтва, суміжні права підпадають під охорону права, якщо вони відповідають вимогам закону. Науково-технічним результатам інтелектуальної творчої діяльності правова охорона надається лише на підставі відповідної кваліфікації спеціальним державним органом управління і видачі правоохоронного документа. Правова охорона об'єктів права інтелектуальної власності обмежується лише територією України. Охорона прав на зазначені об'єкти на території інших держав здійснюється лише на підставі відповідних міжнародних конвенцій і договорів.

Чинне законодавство містить ряд важливих ознак, які характеризують правовідносини, пов'язані з захистом права інтелектуальної власності. Зокрема, це такі, як рівний захист суб'єкта права власності незалежно від форми власності; право власника на відшкодування як майнової, так і моральної шкоди; захист права власності судом, господарським або третейським судом; непорушність права власності; захист речових прав на чуже майно на рівні і за нормами захисту права власності.

Специфіка цивільно-правового захисту права власності, як і інших майнових та особистих немайнових прав, полягає насамперед у застосуванні таких юридичних механізмів (засобів, способів), що забезпечують, як правило, усунення перешкод у здійсненні

права власності та відновлення майнового становища потерпілого власника за рахунок майнових благ порушника чи іншої зобов'язаної особи. Цьому не можуть сприяти повною мірою норми інших галузей права, наприклад, кримінального. У багатьох випадках потерпіла від злочину особа насамперед заінтересована не у притягненні злочинця до кримінальної відповідальності, а у відшкодуванні завданих матеріальних збитків, у поверненні викраденого майна, що досягається вже засобами цивільного права. Саме в цьому і полягають специфіка та переваги цивільно-правового захисту.

Отже, цивільно-правовий захист права власності – це система активних заходів, які застосовує власник, компетентні державні чи інші органи, спрямована на усунення порушень права власності, покладення виконання обов'язку з відновлення порушеного права на порушника. В свою чергу під захистом прав і законних інтересів суб'єктів інтелектуальної власності слід розуміти передбачені законом заходи, спрямовані на їх визнання й відновлення, припинення їхнього порушення, застосування до правопорушників заходів юридичної відповідальності¹.

Така система захисних заходів є складовою частиною загальноправового механізму захисту права власності. Так, у відповідності зі ст. 16 ЦК України визначено загальні способи захисту прав та інтересів, які можна застосувати і у разі порушення права власності: визнання права; визнання правочину недійсним; припинення дій, що порушують право; відновлення становища, яке існувало до порушення права; примусове виконання обов'язку в натурі; зміна право відношення; припинення право відношення; відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; відшкодування моральної (немайнової) шкоди; визнання незаконними рішення, дії чи бездіяльності органу державної влади, органу влади АР Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб.

Найбільш істотною складовою механізму захисту, що знаходить своє відповідне закріплення в нормах національного законодавства, є способи захисту інтелектуальної власності. Це комплекс заходів, які здійснюють самостійно (добровільно) порушники або примусово державні органи, спрямовані на припинення порушення або

---

¹ Мироненко Н. Захист прав на торговельні марки: українська практика та європейський досвід // Право України. – 2011. – № 3. – С. 30.

відновлення (визнання) порушених суб'єктивних прав. Зрозуміло, що кожен спосіб, який застосовується для захисту порушеного чи оспорюваного права інтелектуальної власності, набуватиме певної специфіки з урахуванням специфіки самого інституту права інтелектуальної власності, а також об'єктів, на які ці права набуваються. При цьому переважна більшість спорів щодо порушення права інтелектуальної власності розглядається на сьогодні господарськими судами, які формують основний масив практики, зокрема у сфері захисту патентних прав і засобів індивідуалізації. Водночас не менш важливі справи, наприклад, у сфері авторських прав творців та їх правонаступників, розглядаються загальними судами¹. Відповідно до законодавства України власники виключних прав на об'єкти права інтелектуальної власності вправі звернутися за захистом до суду, який в свою чергу може постановити рішення про: застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів; зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності; вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності; вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності; застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності (розмір стягнення визначається відповідно до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення; опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення².

Крім цього, спеціальне законодавство конкретизує способи захисту права на окремі об'єкти права інтелектуальної власності, які враховують їхню специфіку. Так, відповідно до ст. 20 Закону України «Про захист прав на знаки для товарів і послуг», власник свідоцтва на знак для товарів та послуг, має право вимагати припинення правопорушення й відшкодування збитків, заподіяних таким

---

¹ Кузнєцова Н., Кохановська О. Проблеми захисту прав інтелектуальної власності в Україні // Право України. – 2011. – № 3. – С. 23.

² Мироненко Н. Захист прав на торговельні марки: українська практика та європейський досвід // Право України. – 2011. – № 3. – С. 31.

правопорушенням. Власник свідоцтва може також вимагати усунення з товару, його упакування незаконно використаного знака або позначення, схожого з ним настільки, що їх можна сплутати, або знищення виготовлених зображень знака чи позначення.

Слід також підкреслити, що Верховним Судом України неодноразово проводилися узагальнення судової практики і давалися роз'яснення з актуальних і дискусійних питань стосовно розгляду справ у сфері інтелектуальної власності. Так, Вищим господарським судом України було роз'яснено, що подання позову про визнання прав на знаки для товарів та послуг є способом захисту цивільних прав у суді шляхом визнання права¹. На підставі аналізу розглянутих справ ВГСУ також зазначив, що відсутність з боку відповідача зі справи протиправної поведінки, причинного зв'язку між діями відповідача та можливими збитками позивача, недоведеність позивачем факту заподіяння шкоди та її розміру виключають можливість задоволення позову про стягнення збитків у зв'язку з використанням без дозволу позивача знака для товарів і послуг².

Водночас для застосування такого заходу відповідальності як відшкодування шкоди необхідно довести наявність усіх елементів складу цивільного правопорушення у сукупності: протиправної поведінки, шкоди, причинного зв'язку між протиправною поведінкою заподіювача шкоди та збитками, вини. За відсутності хоча б одного з цих елементів цивільна відповідальність не настає. Крім того, у відповідності до ст. 33 ГПК кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень.

Висуваючи вимоги, передбачені законодавством України перед судом, власник майнових, у тому числі й виключних прав, повинен довести у суді цілу низку фактів, що мають матеріально-правове значення, які в цілому становлять предмет доказування по справі. За цією категорією справ такими фактами повинні бути: належність права на об'єкт інтелектуальної власності позивачеві; юридичні факти,

---

¹ Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на знаки для товарів і послуг (торговельної марки) (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України). Оглядовий лист Вищого господарського суду України від 17 квітня 2006 р. № 01-8/847.

² Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти авторського права і суміжних прав (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України). Оглядовий лист Вищого господарського суду України від 22 січня 2007 р. № 01-8/25.

згідно з якими право інтелектуальної власності поширюється на об'єкти, які є предметом спору; факт порушення майнових прав; розмір доходів, неправомірно отриманих порушником.

З метою запобігання порушення права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів суд має право заборонити відповідачеві чи іншій особі вчиняти певні дії. Для цього необхідна наявність таких умов: існування достатніх підстав вважати, що дана особа є порушником права інтелектуальної власності; зазначені дії стосуються виробництва, відтворення, розповсюдження, використання, а також транспортування, збереження або володіння виробами (товарами); є достатні підстави вважати, що об'єкти інтелектуальної власності є контрафактними; зазначені дії вчиняються з метою випуску в цивільний оборот цих контрафактних виробів (товарів).

При цьому, контрафактними є продукція (товари), які вироблені незаконно, з порушенням права інтелектуальної власності, а також вироби, які виготовленні законно але розповсюджені з порушенням права суб'єкта інтелектуальної власності.

Якщо дії порушника права інтелектуальної власності мають ознаки злочину, за який передбачено кримінальну відповідальність, орган дізнання, досудового слідства або суд зобов'язані вжити заходів для забезпечення пред'явленого або можливого в майбутньому цивільного позову шляхом розшуку і накладення арешту на: вироби (товари), щодо яких припускається, що вони є контрафактними; матеріали та обладнання, призначені для виготовлення і використання зазначених виробів (товарів); документи, рахунки та інші предмети, що можуть бути доказом вчинення дій, за які відповідно до чинного законодавства передбачено кримінальну відповідальність.

Суд може захистити право інтелектуальної власності або інтерес іншим способом, передбаченим договором або законом. При цьому при захисті прав інтелектуальної власності не можуть застосовуватись традиційні для речового права власності, способи – віндикаційний чи негаторний позови. Це пояснюється значною специфікою, яка відрізняє об'єкти права інтелектуальної власності від об'єктів права власності.

Проблема захисту права інтелектуальної власності залишається актуальною в Україні з огляду на значну кількість правопорушень у цій сфері. З метою запобігання цьому негативному явищу в державі

вже тривалий час запроваджений інститут державних інспекторів з питань інтелектуальної власності, здійснюється державний контроль за дотриманням вимог законодавства усіма учасниками відносин у сфері виробництва та розповсюдження дисків для лазерних систем зчитування. Нині державною службою інтелектуальної власності України підготовлено і оприлюднено проект Концепції державної цільової програми ліцензування програмного забезпечення, що використовується органами державної влади, на 2011–2015 рр.¹

Крім того, з 2003 р. в Вищому господарському суді України та в апеляційних господарських судах почали діяти спеціальні судові палати з розгляду справ у господарських судах, пов'язаних із захистом прав на об'єкти права інтелектуальної власності. Науковці справедливо підкреслюють, що це сприяє запровадженню ефективних механізмів реалізації законодавчих норм щодо захисту зазначених прав. Важливість діяльності спеціалізованих судових палат ВГСУ та апеляційних судів з розгляду справ по захисту прав інтелектуальної власності доведена їх кількістю, якістю значної кількості рішень і часом, а підготовка узагальнень і роз'яснень практики застосування законодавства у справах про захист прав інтелектуальної власності слугує меті приведення законодавства України у цій сфері у відповідність до норм ЦК України².

Розглядаючи питання щодо охорони та захисту інтелектуальної власності в Україні слід також підкреслити, що відповідні заходи здійснюються на державному рівні. Про що свідчить насамперед факт проведення засідання Ради національної безпеки та оборони України (2008 р.) саме з питання про право і захист інтелектуальної власності та посилення її ролі у формуванні національного багатства. Крім того, в Україні створена та функціонує так звана «державна система правової охорони інтелектуальної власності». Вона визначається як сукупність експертних, наукових, освітніх, інформаційних та інших державних закладів відповідної спеціалізації, що входять до сфери управління міністерства освіти і науки,

---

¹ Концепція державної цільової програми ліцензування (легалізації) програмного забезпечення, що використовується органами державної влади, на 2011-2015 рр. / Офіційний веб-портал Державної служби інтелектуальної власності України // <http://stib.gov.ua/konts11-15.htm>

² Кузнецова Н., Кохановська О. Проблеми захисту прав інтелектуальної власності в Україні // Право України. – 2011. – № 3. – С. 28.

молоді та спорту України. Як головний орган у системі центральних органів виконавчої влади, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, формує та забезпечує реалізацію державної політики з питань освіти і науки, інновацій та інформації, інтелектуальної власності. З цією метою міністерство вживає заходів щодо створення та розвитку інфраструктури підтримки інноваційної діяльності, координує діяльність щодо передачі (трансферу) технологій і прав на об'єкти інтелектуальної власності, забезпечує інтеграцію інтелектуальної власності до світової системи, дотримуючись при цьому принципів збереження і захисту національних інтересів.

До державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні входить **Державна служба інтелектуальної власності (ДСІВ)**, основними завданнями якої є реалізація державної політики у сфері інтелектуальної власності, внесення пропозицій щодо формування державної політики у сфері інтелектуальної власності, організаційне забезпечення охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності. У межах своєї компетенції ДСІВ спрямовує свою діяльність на надання адміністративних послуг у сфері інтелектуальної власності; організацію експертизи об'єктів інтелектуальної власності, видачу патентів/свідоцтв на об'єкти інтелектуальної власності; здійснення державної реєстрації та ведення обліку об'єктів інтелектуальної власності, у тому числі проведення реєстрації договорів про передачу прав на об'єкти інтелектуальної власності, що охороняються на території України, ліцензійних договорів і договорів комерційної концесії; ведення державних реєстрів об'єктів інтелектуальної власності. Посадові особи ДСІВ здійснюють перевірки суб'єктів господарювання всіх форм власності на предмет дотримання законодавства у сфері інтелектуальної власності та аналізують стан його дотримання. Одним із важливих завдань Служби є також організація та здійснення міжнародної співпраці у сфері правової охорони прав об'єктів інтелектуальної власності та представлення інтересів України з питань охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності в міжнародних організаціях відповідно до законодавства.

До державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні входить також **Державне підприємство «Український інститут промислової власності» (Укрпатент)**, який створено з метою проведення на наукових засадах експертизи заявок на об'єкти промислової власності на відповідність умовам надання

правової охорони, забезпечення роботи Державних реєстрів, передбачених чинним законодавством у сфері охорони промислової власності (Державний реєстр патентів України на винаходи; Державний реєстр патентів України на корисні моделі; Державний реєстр патентів України на секретні винаходи; Державний реєстр патентів України на секретні корисні моделі; Державний реєстр патентів України на промислові зразки), проведення науково-дослідних робіт та інших дій щодо надання правової охорони таким об'єктам.

«Український центр інноватики та патентно-інформаційних послуг» (УкрЦПП) є філією Державного підприємства «Український інститут промислової власності», метою створення якого є забезпечення реальних механізмів сприяння винахідницькій та інноваційній діяльності, і в числі повноважень якого є здійснення патентних досліджень щодо виявлення порушення прав власників чинних охоронних документів.

Глава 2.

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ЛІТЕРАТУРНИЙ, ХУДОЖНІЙ ТА ІНШИЙ ТВІР (АВТОРСЬКЕ ПРАВО)

2.1. Поняття авторського права.

Суб'єкти та об'єкти авторського права

Поняття авторського права розрізняють в об'єктивному та суб'єктивному значеннях. В об'єктивному розумінні **авторське право** – це сукупність правових норм, які регулюють відносини, що виникають внаслідок створення і використання творів науки, літератури, мистецтва. В суб'єктивному розумінні авторське право – це сукупність прав, які належать автору або його право наступникам у зв'язку зі створенням і використанням творів науки, літератури, мистецтва¹. При цьому слід підкреслити, що авторське право – це не право на рукопис, примірник книги, картину тощо; це право, пов'язане з авторством на певний твір².

Отже, авторське право можна визначити як сукупність правових норм, на підставі яких виникають, змінюються чи припиняються відносини щодо створення та використання літературних, художніх та інших творів.

Суб'єкти авторського права.

У відносинах, що регулюються авторським правом, першочергового значення набуває питання про те, хто може бути суб'єктом такого права. Вирішення питання про суб'єкта авторського права, підкреслював М. Гордон, дозволяє вирішити загальне питання про правову природу авторського права та ряду практичних завдань, пов'язаних із захистом авторського права³. Очевидним є те, що виникнення авторського права має місце у зв'язку із створенням

---

¹ Цивільне право України: навчальний посібник / За заг. ред. І.А. Бірюкова, Ю.О. Заїки. – К. : Істина, 2004. – 206 с.

² Гаврилов Э.П. Авторское право. Издательские договоры. Авторский гонорар. – М. – Юрид. лит. 1988. – С. 3.

³ Гордон М.В. Советское авторское право. – М. – Гос. изд. юрид. лит. – 1955. – С. 31

твору науки, літератури, мистецтва. Тому носієм авторського права насамперед може бути особа, яка цей твір створила – автор. Для виникнення авторського права у особи, яка створила твір, як загальне правило, немає необхідності здійснення нею будь-яких формальностей. Сам процес створення твору призводить до виникнення суб'єктивного права у особи, яка є автором (за умов наявності інших умов, потрібних для визнання за ним цього права). Створення твору науки, літератури, мистецтва є дією фактичною, тому для набуття авторського права автор не потребує дієздатності (психічно хвора особа малює шедеври; малолітня дитина пише геніальну музику).

Таким чином, **автором** наукового, літературного чи художнього твору може бути будь-яка фізична особа (громадянин України, іноземний громадянин, особа без громадянства) незалежно від віку та обсягу цивільної дієздатності за умови, що ця особа є безпосереднім творцем конкретно визначеного твору.

Крім цього, **суб'єктом авторського права** можуть бути інші фізичні або юридичні особи, авторські права яких виникли в силу закону, договору або спадкування.

Отже, у фактичний склад, без якого не виникає суб'єкт авторського права, входять три елементи: творча робота автора щодо створення твору; наявність певного автора, що створював твір, чи декількох співавторів чи групи авторів, умовно об'єднаних в авторському праві поняттям «юридична особа»; визнання законом наявності авторських прав за суб'єктом, що відповідають встановленим законом вимогам. Тільки співпадання всіх трьох обставин, зазначає М. Гордон, призводить до виникнення суб'єкта авторського права¹.

Як уже підкреслювалось, носієм авторського права може бути не тільки особа, яка безпосередньо створила твір. Носіями авторського права можуть бути особи, які набули цього права внаслідок переходу до них прав від особи, яка цей твір створила (автора). Таких суб'єктів авторського права прийнято називати правонаступниками. Для розмежування прав автора та його правонаступників, в юридичній літературі введено поняття первісного та похідного авторського права. Первісним авторським правом йменують право особи, яка створила твір, і набула авторського права в силу самого факту створення твору. Похідним авторське право (за аналогією з похідними способами виникнення права власності) називають тоді,

---

¹ Гордон М.В. Советское авторское право. – М. – Гос. изд. юрид. лит. – 1955. – С. 32.

коли носій авторського права не є автором, хоча і володіє авторськими правами, що перешли до нього від певного автора.

Підставою для набуття похідного авторського права може бути будь-яка законна дія, за якою відбувається перехід прав від однієї особи до іншої. Такими підставами можуть бути договори, які укладаються безпосередньо авторами, заповідальні розпорядження, перехід у порядку спадкування прав автора до спадкоємців, закон. Обсяг прав, які переходять до правонаступників, залежить від змісту конкретного юридичного акту.

Об'єкти авторського права.

Як відомо, метою авторського права є регулювання відносин, які виникають у зв'язку із створенням певного твору і його подальшим використанням суспільством. Тому слід погодитись з М. Гордоном, який наголошував, що немає авторського права до того часу, поки не існує твору; договори про створення в майбутньому твору також завжди спрямовані на певний, раніше обумовлений твір. У зв'язку з чим не може існувати авторських прав, не пов'язаних з певним об'єктом¹. Іншими словами, предмет авторського права характеризується не тільки зовнішніми ознаками (готовий твір), але й тими процесами, в результаті яких твір з'явився на світ. Авторського права не може бути, якщо не виникло чи не виникає твору, як результату творчої діяльності певного автора.

Таким чином, авторське право має об'єкт особливого роду, який може бути охарактеризований тільки як результат творчості, а не як простий предмет матеріального світу. Готовий результат цього творчого процесу має правове значення тільки у зв'язку з тим, що він свідчить про творчість автора і відмежовує результат цього творчого процесу від результату творчості інших осіб. Об'єктом авторського права є твір як комплекс образів та ідей, якими б засобами вони не були виражені. Авторське право на літературний твір має своїм об'єктом комплекс ідей, виражений у словесній формі. Зовнішня форма такого твору (наприклад, книга) слугує тільки для того, щоб зафіксувати і передати ззовні іншим особам ті думки, які виражені автором в своєму творі. Таким же шляхом і автор музичного твору має право на комплекс музичних образів, які в цілому складають створений ним твір. Запис лише фіксує ці звукові образи.

---

¹ Гордон М.В. Советское авторское право. – М. – Гос. изд. юрид. лит. – 1955. – С. 57.

Отже, **об'єктом авторського права** слід вважати не просто працю автора і не ідеї, висловлені автором, а твір, як комплекс ідей та образів, що отримали свій об'єктивний вираз в готовому творі. Якщо результат роботи не призводить до створення особливого, вираженого ззовні об'єкта, то не може бути застосована і система захисту, характерна для авторського права. Так, у виконавця не виникає авторського права, бо процес виконання не призводить до створення нового твору. Нині цілком можливо технічно відділити результат праці виконавця від виробничого процесу. Однак виконавець передає ззовні не новий твір, а той, який є об'єктом авторського права літератора чи композитора. Теж саме слід відзначити і відносно наукових відкриттів. Ці відкриття не фігурують в якості об'єктів авторського права або права на винахід саме тому, що процес використання кожного відкриття не пов'язується з використанням об'єктивно вираженої праці автора. Тільки новий проміжний ланцюг у вигляді винаходу перетворює ідею відкриття в таку, що має об'єктивно виражений ззовні результат, спроможний знайти застосування на практиці. Таким чином, об'єктом право відношення по авторському праву є твір автора в цілому, а в цьому творі невіддільні як зміст, так і зовнішня форма. Об'єкт авторського права – це результат, виражений у вигляді твору, який сприймається об'єктивно.

Зовнішнє оформлення твору (рукопис, видання) має другорядне юридичне значення. Права автора не змінюються в залежності від зовнішньої форми твору, проте форма вираження ідей, думок автора значення має. Переробка твору, яка суттєво змінює його форму, є створенням нового твору і може бути підставою для виникнення самостійного авторського права. Переклад твору на іншу мову є підставою для виникнення нового авторського права перекладача, хоча напрямом ідей і образів, створених автором, не змінюється¹.

Аналіз твору як об'єкта авторського права дає можливість встановити ознаки, за наявності яких на твір науки, літератури, мистецтва виникає авторське право. Для авторського права слід виділити три ознаки, які характеризують будь-який об'єкт авторського права:

1) такий об'єкт повинен існувати як твір, утілений в об'єктивно виражену форму;

2) твір повинен бути результатом творчої діяльності автора, а не простим наслідком його технічної роботи;

---

¹ Гордон М.В. Советское авторское право. – М. – Гос. изд. юрид. лит. – 1955. – С. 60.

3) твір за своїм характером повинен бути суспільно корисним, створювати нові культурні цінності для суспільства, бо тільки тоді можуть виникнути суспільні відносини з приводу використання цього твору.

Крім того, заслуговує на увагу і наступне. Законом встановлено, що авторське право розповсюджується на будь-які твори, незалежно від достоїнства (позитивної якості): ідейності і художності змісту, оригінальності бачення світу, новизни наукових положень, актуальності теми, особливої манери викладення матеріалу. Позитивні якості можуть відноситись як до змісту, так і до форми твору. Зрозуміло, авторське право охороняє твори, які наділені високим художнім змістом, новизною, актуальністю та іншими достоїнствами. Проте однаковим чином охороняються твори недосвідчених авторів, початківців. У цьому зв'язку слід підкреслити: навіть якщо твір буде відхилений, наприклад редакцією журналу чи видавництва, то це не означає, що він взагалі не охороняється авторським правом. Навпаки, такий твір охороняється авторським правом і ніхто, крім автора, не може видати це твір, як власний, використати його окремі частини, переробити його, тощо¹.

Такі теоретичні висновки стали основою для закріплення цих положень в чинному законодавстві у сфері інтелектуальної власності. Отже, законом визначено, що для визнання твору об'єктом авторського права, необхідно щоб він відповідав певним критеріям. Такими критеріями є: об'єктом авторського права може бути лише твір, який є результатом творчої діяльності; не може бути визнано об'єктом авторського права творіння, яке не є результатом творчої праці; твір повинен бути виражений будь-якій об'єктивній формі; не може бути визнано об'єктом авторського права задум творця, який склався у його свідомості в закінчену форму чи образ. Чинність правових норм про охорону авторських прав не поширюється на будь-які ідеї, теорії, методи, процедури, процеси, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, проілюстровані у творі (ч. 3 ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

Перелік об'єктів авторського права так само закріплено в законі, а саме ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права», а також ст. 433 Цивільного кодексу України. Зокрема, до об'єктів авторського права віднесено:

---

¹ Гаврилов Э.П. Авторское право. Издательские договоры. Авторский гонорар. – М. – Юрид. лит. – 1988. – С. 12.

- літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо);

- виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори;
- комп'ютерні програми;
- бази даних;
- музичні твори з текстом і без тексту;
- драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки;
- аудіовізуальні твори;
- твори образотворчого мистецтва;
- твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва;

- фотографічні твори, у т.ч. твори, виконані способами, подібними до фотографії;

- твори ужиткового мистецтва, у т.ч. твори декоративного ткацтва, кераміки, різблення, ливарства, з художнього скла, ювелірні вироби тощо;

- ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності;

- сценічні обробки літературних, публіцистичних, наукових творів, і обробки фольклору, придатні для сценічного показу;

- похідні твори;

- збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є результатом творчої праці за добором, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини;

- тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів;

- інші твори.

Слід зауважити, що і в законі «Про авторське право і суміжні права», і в Цивільному кодексі перелік об'єктів авторського права завершується словами «інші твори». Це означає, що зазначений перелік не є вичерпним, оскільки життя породжує нові форми вираження творчої індивідуальності особи, і на них, безумовно, повинна поширюватись чинність законодавства про авторські права.

Виходячи із положень закону, слід також підкреслити, що твір визнається об'єктом правової охорони незалежно від призначення, художнього рівня, цінності або достоїнства, незалежно від його змісту, жанру, обсягу, мети. Крім цього на визнання твору об'єктом правової охорони не впливає ні спосіб, ні форма його вираження (рукопис, ноти, креслення, схеми, запис на магнітну плівку, фотографії тощо). Для визнання твору об'єктом правової охорони не має значення завершено чи не завершено твір, опубліковано (оприлюднено) твір чи ні. Частина твору, яка може використовуватись самостійно, у т.ч. й оригінальна назва твору, розглядається як твір і підлягає правовій охороні.

Як уже підкреслювалось, чинним законодавством про інтелектуальну власність визначено приблизний перелік об'єктів, які за визначених умов можуть бути віднесені до об'єктів авторського права і підлягати правовій охороні. Водночас законодавство наводить перелік об'єктів, які за жодних умов не можуть бути визнані об'єктами авторського права.

Отже, згідно ст. 9 Закону України «Про авторське право і суміжні права» та ст. 434 Цивільного кодексу України **об'єктами авторського не визнаються:**

- повідомлення про новини дня або поточні події, що мають характер звичайної прес-інформації;
- твори народної творчості (фольклор);
- видані органами державної влади у межах їх повноважень офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного характеру (закони, укази, постанови, судові рішення, державні стандарти тощо) та їх офіційні переклади;
- державні символи України, державні нагороди; символи і знаки органів державної влади, Збройних Сил України та інших військових формувань;
- символіка територіальних громад; символи та знаки підприємств, установ та організацій;
- грошові знаки;
- розклади руху транспортних засобів, розклади телерадіопередач, телефонні довідники та інші аналогічні бази даних, що не відповідають критеріям оригінальності і на які поширюється право *sui generis* (своєрідне право, право особливого роду).

2.2. Виникнення авторського права на окремі об'єкти. Презумпція авторства

Ст. 437 ЦК України визначено, що авторське право виникає з моменту створення твору. При цьому лише автор визнається первинним суб'єктом, якому належить авторське право. За відсутності доказів іншого автором твору вважається особа, зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору (**презумпція авторства**). Це положення застосовується також у разі опублікування твору під псевдонімом, який ідентифікує автора.

Таким чином:

- Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення.

Для виникнення і здійснення авторського права не вимагається реєстрації твору чи будь-якого іншого спеціального його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей.

- Особа, яка має авторське право (автор твору чи будь-яка інша особа, якій на законних підставах передано авторське майнове право на цей твір), для сповіщення про свої права може використовувати знак охорони авторського права, який складається з таких елементів:

- латинська літера «С», обведена колом, – ©;
- ім'я особи, яка має авторське право;
- рік першої публікації твору.

Знак охорони авторського права проставляється на оригіналі і на кожному примірнику твору.

- Якщо твір опубліковано анонімно чи під псевдонімом (за винятком випадку коли псевдонім однозначно ідентифікує автора), видавець твору (його ім'я чи назва мають бути зазначені на творі) вважається представником автора і має право захищати права останнього. Це положення діє до того часу, поки автор твору не розкриє свого імені і не заявить про своє авторство.

- Суб'єкт авторського права для засвідчення авторства (авторського права) на оприлюднений чи не оприлюднений твір, факту і дати опублікування твору чи договорів, які стосуються права автора на твір, у будь-який час протягом строку охорони авторського права може зареєструвати своє авторське право у відповідних державних реєстрах.

Авторське право і право власності на матеріальний об'єкт, в якому втілено твір: не залежать одне від одного. Відчуження матеріального об'єкта, в якому втілено твір, не означає відчуження авторського права і навпаки. Власникові матеріального об'єкта, в якому втілено оригінал твору образотворчого мистецтва чи архітектури, не дозволяється руйнувати цей об'єкт без попереднього пропонування його авторові твору за ціну, що не перевищує вартості матеріалів, витрачених на його створення. Якщо збереження об'єкта, в якому виражено оригінал твору, повинен дозволити авторові зробити копію твору у відповідній формі, а якщо це стосується архітектурної споруди – фотографії твору.

Авторське право на службові твори: авторське особисте немайнове право на службовий твір належить автору. Виключне майнове право на службовий твір належить роботодавцю, якщо інше не передбачено трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем. За створення і використання службового твору автору належить авторська винагорода, розмір та порядок виплати якої встановлюються трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем.

Авторське право на аудіовізуальний твір: авторами аудіовізуального твору є: режисер-постановник; автор сценарію і (або) текстів, діалогів; автор спеціально створеного для аудіовізуального твору музичного твору з текстом або без нього; художник-постановник; оператор-постановник. Якщо інше не передбачено у договорі про створення аудіовізуального твору, автори, які зробили внесок або зобов'язалися зробити внесок у створення аудіовізуального твору і передали майнові права організації, що здійснює виробництво аудіовізуального твору чи продюсеру аудіовізуального твору, не мають права: заперечувати проти виконання цього твору; його відтворення, розповсюдження; публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення; субтитрування і дублювання його тексту, крім права на окреме публічне виконання музичних творів, включених до аудіовізуального твору. За оприлюднення і кожне публічне виконання, показ, демонстрацію чи сповіщення аудіовізуального твору, його здавання у майновий найм і (або) комерційний прокат його примірників за всіма авторами аудіовізуального твору зберігається право на справедливую винагороду, що розподіляється і виплачується організаціями колективного управління або іншим

способом. Автори, твори яких увійшли як складова частина до аудіовізуального твору (як тих, що існували раніше, так і створених у процесі роботи над аудіовізуальним твором), зберігають авторське право кожний на свій твір і можуть самостійно використовувати його незалежно від аудіовізуального твору в цілому, якщо договором з організацією, що здійснює виробництво аудіовізуального твору, чи продюсером аудіовізуального твору не передбачено інше.

Авторське право на комп'ютерні програми: комп'ютерні програми охороняються як літературні твори. Правова охорона поширюється на комп'ютерні програми незалежно від способу чи форми їх вираження.

Авторське право на збірники та інші складені твори: авторів збірника та інших складених творів (упорядників) належить авторське право на здійснені ним підбір і розташування творів та (або) інших даних, що є результатом творчої праці (упорядкування). Упорядник збірника користується авторським правом за умови дотримання ним прав авторів кожного з творів, включених до складеного твору. Автори творів, включених до складеного твору, мають право використовувати свої твори незалежно від складеного твору, якщо інше не передбачено авторським договором з упорядником збірника. Авторське право упорядника збірника не перешкоджає іншим особам здійснювати самостійний підбір або розташування тих самих творів та (або) інших даних для створення своїх творів. Видавцям енциклопедій, енциклопедичних словників, періодичних збірників, збірників наукових праць, газет, журналів та інших періодичних видань належать виключні права на використання таких видань у цілому. Видавець має право за будь-якого використання таких видань зазначати в них своє ім'я або вимагати такого зазначення. Автори творів, включених до таких видань, зберігають виключні права на використання своїх творів незалежно від видання в цілому, якщо інше не передбачено авторським договором.

Авторське право перекладачів і авторів інших похідних творів: перекладачам і авторам інших похідних творів належить авторське право на здійснені ними переклад, адаптацію, аранжування або іншу переробку. Перекладачі і (або) автори інших похідних творів користуються авторським правом на створений ними твір за умови дотримання ними прав автора, твір якого зазнав перекладу, адаптації, аранжування або іншої переробки. Авторське право перекладачів і (або) авторів інших похідних творів не перешкоджає іншим особам здійснювати свої переклади і переробки тих самих творів.

2.3. Поняття та види співавторства

Переважно автором твору науки, літератури, мистецтва є одна особа. Проте бувають випадки, коли у створенні того чи іншого твору приймають участь декілька осіб, яких називають співавторами, а твір створений декількома особами вважається створеним у співавторстві.

Співавторство – це відносини, що виникають між двома або кількома авторами у процесі створення ними твору науки, літератури, мистецтва. А **співавторами** вважаються особи, спільною творчою працею яких створено твір (ст. 13 ЗУ «Про авторське право і суміжні права»).

Виділяють два **види співавторства**: нероздільне та роздільне.

- *Нероздільним є співавторство*, коли неможливо виділити працю (частку) кожного із співавторів.

- *Роздільне співавторство* – коли складові частини твору чітко визначені і відомо, хто із співавторів створив ту чи іншу частину.

Для того, щоб визнати твір таким, що створений у співавторстві, необхідна наявність наступних умов:

- твір створений спільною творчою працею співавторів повинен бути єдиним цілим (тобто не може існувати без складових частин як ціле);

- спільна праця авторів повинна бути творчою (не може бути визнана співавтором особа, яка надавала організаційну, технічну або матеріальну допомогу без надання особистого творчого внеску);

- при спільній праці над твором між співавторами укладається договір (тобто співавторство повинно бути добровільним);

- при нероздільному співавторстві твір може використовуватись лише за спільною згодою усіх співавторів (проте право опублікування та іншого використання твору належить однаковою мірою усім співавторам);

- при роздільному співавторстві кожен із співавторів зберігає авторське право на свою частину. одночасно він є співавтором твору в цілому;

- винагорода за використання твору належить співавторам у спільних частках, якщо договором між ними не передбачається інше.

Авторське право на твір, створений у співавторстві, належить всім співавторам незалежно від того, чи утворює такий твір одне нерозривне ціле або складається з частин, кожна з яких має само-

стійне значення. Частина твору, створеного у співавторстві, визнається такою, що має самостійне значення, якщо вона може бути використана незалежно від інших частин цього твору. Кожен із співавторів зберігає своє авторське право на створену ним частину твору, яка має самостійне значення;

Право опублікування та іншого використання твору в цілому належить всім співавторам. Якщо твір, створений у співавторстві, утворює одне нерозривне ціле, то жоден із співавторів не може без достатніх підстав відмовити іншим у дозволі на опублікування, інше використання або зміну твору. У разі порушення спільного авторського права кожен із співавторів може доводити своє право у судовому порядку.

Якщо твір, створений у співавторстві, складається із частин, кожна з яких має самостійне значення, то кожен із співавторів має право використовувати створену ним частину твору на власний розсуд, якщо інше не передбачено договором між співавторами;

Співавторством також є авторське право на інтерв'ю. Співавторами інтерв'ю є особа, яка дала інтерв'ю та особа, яка взяла інтерв'ю. Опублікування запису інтерв'ю допускається лише за згодою особи, яка інтерв'ю дала.

Твори, створені спільною творчою працею співавторів слід відрізняти від *складених творів*, якими визнаються збірники окремих самостійних творів, що у своїй сукупності становлять єдиний завершений твір.

Основними ознаками складеного твору є:

– це збірники окремих, не пов'язаних між собою змістом, самостійних творів;

– кожен із творів, що входять до збірника зберігає своє самостійне значення;

– об'єднання окремих творів у колективний твір здійснюється на підставі єдиної спільної мети, наприклад, інформаційної, освітньої, виховної тощо;

– в колективному творі беруть участь значно більше авторів, ніж співавторів у спільному творі;

Авторське право на складений твір належить фізичній чи юридичній особі, за ініціативою і завданням якої цей твір створено.

До складених творів належать: енциклопедії; енциклопедичні словники; періодичні збірники наукових праць; газети, журнали, інші періодичні видання тощо.

Суб'єкти авторського права на колективний твір мають право за будь-якого використання цього твору вимагати зазначення свого найменування. При цьому автори творів, що включаються до складеного твору, зберігають за собою право на використання своїх творів незалежно від колективного твору.

Таким чином, спільне створення кількох авторами (співавторами) твору і складений твір – це два різні результати творчої діяльності.

Відмінність між твором, створеним спільною працею співавторів, і складеним твором полягає у тому, що:

- авторське право на складений твір належить фізичній чи юридичній особі (упорядникові), за ініціативою і завданням якої цей твір створено;
- автори окремих творів, включених до складеного твору, авторського права на твір в цілому не мають;
- авторське право на твір, створений спільною творчою працею співавторів, належить усім співавторам.

2.4. Зміст авторського права

По відношенню до свого твору автор користується авторським правом. Цілком зрозуміло, що висловлювання «авторське право» вживається тут як сукупність певних прав (повноважень), які належать автору¹. Іншими словами, авторське право полягає в тому, що автор використовує твір сам, а також виражає волю по використанню свого твору будь-яким чином іншим особам. Авторські права, що належать автору, перешкоджають іншим особам використовувати твір, тобто виключають для них можливість використання твору без згоди автора. Ось чому вони йменуються виключними, а також абсолютними, оскільки автор своєю волею, дозволяє чи забороняє використання свого твору. Отже, характеризуючи зміст авторського права, слід наголосити, що чинне законодавство про інтелектуальну власність, визначає його як виключне право автора випустити твір в світ, відтворити, поширити його, і вилучити майнову вигоду із цього виключного права.

---

¹ Гаврилов Э.П. Авторское право. Издательские договоры. Авторский гонорар. – М. : Юрид. лит., 1988. – С. 22.

Авторські права поділяються на особисті немайнові та майнові. Майнові мають економічний зміст – і до них відносяться правомочності по використанню твору. Всі інші авторські права належать до числа немайнових.

Свого часу М. Гордон наголошував, що автор здійснює у формі створення нових творів своє право на працю. Результати його праці знаходять свою суспільну оцінку в тій увазі, з якою інші особи знайомляться з новим твором, в тих відгуках, які громадськість дає на ці твори. Тому для автора є суттєвим забезпечення можливості індивідуалізувати свою працю, можливість передати цей твір суспільству в тому вигляді, який автор вважає найбільш відповідним ідеям, вираженим в його творі. У зв'язку з цим, продовжує вчений, для авторів першочергове значення мають права, пов'язані з встановленням його особистого зв'язку з твором. Ці права називають загальним терміном «особисті права автора», оскільки вони дозволяють автору індивідуалізувати результати своєї творчості і забезпечують можливість всебічного виявлення результатів такої творчості¹.

До **особистих немайнових прав** автора художнього, літературного чи іншого твору належать: право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником); право перешкоджати будь-якому посяганню на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди честі чи репутації творця об'єкта інтелектуальної власності; інші особисті немайнові права, встановлені законом: право вимагати зазначення свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі і його примірниках і за будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо; забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він як автор твору бажає залишитись анонімом; право обирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі та його примірниках і під час будь-якого його публічного використання; вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора

Право на визнання людини творцем (право авторства) означає, що тільки дійсний автор вправі називати себе автором твору, інші особи, використовуючи даний твір, повинні посилатися на ім'я автора. Зазначення імені автора при використанні твору

---

¹ Гордон М.В. Советское авторское право. – М. : Гос. изд. юрид. лит., 1955. – С. 117.

обов'язкове в усіх випадках, крім випадків, коли твір образотворчого мистецтва чи фотографічний твір використовується у промисловості (у цих випадках ім'я автора не зазначається із суто технічних причин).

Право на авторське ім'я означає, що автор може випустити твір за власним іменем, псевдонімом чи анонімно. Це право автора на вибір способу зазначені імені. Проте, якщо автор у своєму творі порушив чийсь права, на вимогу слідчих органів, особи, яким відоме справжнє ім'я автора, зобов'язані розкрити його псевдонім чи анонімність.

Право на недоторканість твору означає можливість протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора. Тобто: забороняється без дозволу автора та його правонаступників вносити будь-які зміни як до самого твору, так і до його назви та позначенні імені автора; не допускається без дозволу автора супроводжувати твір, що видається ілюстраціями, передмовами, післямовами, коментарями, поясненнями, доповнювати або скорочувати твір; переклад твору іншою мовою з метою випуску у світ допускається лише за згодою автора або його правонаступників – на підставі договору. За чинними в Україні типовими видавничими договорами малюнок і навіть колір обкладинки дозволяється виконувати лише за згодою автора. (Наприклад, недоторканість твору порушується видавництвом при опублікуванні твору в скороченому обсязі, якщо не було отримано на це згоду автора. Право на недоторканість нерідко порушується і у випадках випуску збірок розповідей, віршів, прислів'їв тощо, коли без згоди автора виключаються зі збірки окремі розповіді, вірші або змінюється система їхнього розташування)¹.

Право на оприлюднення твору – здійснена за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав дія, що вперше робить твір доступним для публіки шляхом опублікування, публічного виконання, публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення тощо. Іншими словами, твір вважається розкритим публіці, якщо він виданий, публічно виконаний, переданий по радіо чи телебаченню або будь-яким іншим способом повідомлений невизначеному колу осіб.

---

¹ Ієвіня О. Sui generis: право на недоторканість твору // Нотаріат для вас. – 2010. – № 7-8. – С. 31.

Спосіб випуску залежить від форми, характеру твору: якщо це письмові твори, то вони випускаються у світ шляхом їх видання; якщо це твори образотворчого мистецтва, їх обнародування відбувається шляхом показу на виставках, розміщення в музеях і т.д.; якщо це скульптура, то її обнародуванням може вважатися виставлення на площах, вулицях, місцях масового відпочинку тощо; якщо це музичні твори, то вони вважаються обнародуваними, випущеними у світ за умови публічного виконання, передання по радіо чи телебаченню або шляхом видання.

• **Опублікування твору, фонограми, відеограми** – випуск в обіг за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав виготовлених поліграфічними, електронними чи іншими способами примірників твору, фонограми, відеограми у кількості, здатній задовольнити, з урахуванням характеру твору, фонограми чи відеограми, розумні потреби публіки, шляхом їх продажу, здавання в майновий найм, побутового чи комерційного прокату, надання доступу до них через електронні системи інформації таким чином, що будь-яка особа може його отримати з будь-якого місця і у будь-який час за власним вибором або передачі права власності на них чи володіння ними іншими способами. Опублікуванням твору, фонограми, відеограми вважається також депонування рукопису твору, фонограми, відеограми у сховищі (депозитарії) з відкритим доступом та можливістю одержання в ньому примірника (копії) твору, фонограми, відеограми.

• **Публічне виконання** – подання за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав творів, виконань, фонограм, передач організацій мовлення шляхом декламації, гри, співу, танцю та іншим способом як безпосередньо (у живому виконання), так і за допомогою будь-яких пристроїв і процесів (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той самий час або в різних місцях і в різний час.

• **Публічна демонстрація** – публічне одноразове чи багаторазове представлення публіці за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав у приміщенні, в якому можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї, аудіовізуального твору чи зафіксованого у відеограмі виконання або будь-яких рухомих зображень.

• **Публічний показ** – будь-яка демонстрація оригіналу або примірника твору, виконання, фонограми, відеограми, передачі організації мовлення за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав безпосередньо або на екрані за допомогою плівки, слайда, телевізійного кадру тощо (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) або за допомогою інших пристроїв чи процесів у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї чи близьких знайомих цієї сім'ї особи, яка здійснює показ, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той самий час або в різних місцях і в різний час (публічний показ аудіовізуального твору чи відеограми означає також демонстрацію окремих кадрів аудіовізуального твору чи відеограми без дотримання їх послідовності).

• **Публічне сповіщення** – передача за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав в ефір за допомогою радіохвиль (а також лазерних променів, гама-променів тощо), у т.ч. з використанням супутників, чи передача на віддаль за допомогою проводів або будь-якого виду наземного чи підземного (підводного) кабелю (провідникового, оптоволоконного та інших видів) творів, виконань, будь-яких звуків і (або) зображень, їх записів у фонограмах і відеограмах, програм організацій мовлення тощо, коли зазначена передача може бути сприйнята необмеженою кількістю осіб у різних місцях, віддаленість яких від місця передачі є такою, що без зазначеної передачі зображення чи звуку не можуть бути сприйняті.

Право першого опублікування твору належить самому автору. Тільки він вправі вирішувати, чи готовий його твір до випуску у світ. Порушення цих прав дає автору підстави вимагати виплати гонорару або відшкодування заподіяних збитків, а також вжиття інших заходів по охороні (захисту) своїх авторських прав аж до вилучення твору і заборони його випуску.

До **майнових прав автора** належать: право на використання об'єкта права інтелектуальної власності; виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності; виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності; інші майнові права, встановлені законом.

Основним змістом майнових прав автора є правомочності автора на отримання винагороди за результати своєї праці по мірі використання суспільством об'єктів авторського права. Конкретний зміст

майнових правомочностей автора залежить від того, в якій формі відбувається використання твору¹.

Таким чином, майнові права інтелектуальної власності – це права автора володіти, користуватися та розпоряджатися результатами своєї творчої діяльності відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб.

Виключне право автора чи іншої особи, що має авторське право, надає йому можливість дозволяти або забороняти наступні дії:

1. Відтворення творів.

Виготовлення одного або більше примірників твору в будь-якій матеріальній формі (звук-відеозапис; запис чи фонограма для тимчасового чи постійного зберігання в електронній, оптичній або іншій формі, яку читає машина).

2. Публічне виконання і публічне сповіщення творів.

Публічне виконання – це подання творів, виконань, фонограм, передач організації мовлення шляхом декламації, гри, співу, танцю або іншим способом як безпосередньо (у живому виконанні), так і за допомогою будь-яких пристроїв і процесів (за винятком передачі в ефір чи по проводах) у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до звичайного кола сім'ї або близьких знайомих сім'ї, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той же час або в різних місцях і в різний час.

Публічне сповіщення (сповіщення для загального відома) – така передача в ефір чи по проводах зображень і звуків, творів, виконань фонограм, передач організацій мовлення, коли зазначені зображення можуть бути сприйняті невизначеним колом осіб.

3. Публічний показ.

Будь-яка демонстрація оригіналу або примірника творів, виконань, передач організацій мовлення безпосередньо або на екрані за допомогою плівки, слайда, телевізійного кадра або за допомогою інших пристроїв чи процесів невизначеному колу осіб.

4. Будь-яке повторне публічне сповіщення в ефірі чи по проводах вже переданих в ефір творів, якщо воно здійснюється іншою організацією.

5. Переклади творів.

Автор може сам перекласти твір іншою мовою (авторський переклад). За наявності авторського перекладу ніхто інший не може перекладати твір тією ж мовою, іншою – з дозволу автора.

---

¹ Гордон М.В. Советское авторское право. – М. : Гос. изд. юрид. лит., 1955. – С. 78.

6. *Переробки, адаптації, аранжування та інші подібні зміни творів.*

7. *Розповсюдження творів шляхом продажу, відчуження іншим способом або шляхом здавання в найом чи у прокат та іншої передачі до першого продажу примірників твору.*

8. *Здавання в найом після першого продажу, відчуження іншим способом примірників аудіовізуальних творів, музичних творів у нотній формі, а також творів, зафіксованих на фонограмі або у формі, яку читає машина.*

9. *Імпорт примірників творів.*

Цей перелік не є вичерпним, а тому автор має право дозволити або заборонити використання свого твору й іншими способами.

Використання твору без згоди автора і виплати йому авторської винагороди, але з обов'язковим зазначенням імені автора і джерела запозичення, допускається у разі:

- Використання цитат (коротких уривків) з опублікованих творів в обсязі, виправданому поставленою метою, в тому числі цитування статей з газет і журналів у формі оглядів преси, якщо воно зумовлено критичним, полемічним, науковим або інформаційним характером твору, до якого цитати включаються; вільне використання цитат у формі коротких уривків з виступів і творів, включених до фонограми (відеограми) або програми мовлення.

- Використання літературних і художніх творів в обсязі, виправданому поставленою метою, як ілюстрацій у виданнях, у передачах мовлення, у звукозаписах чи відеозаписах навчального характеру.

- Відтворення у пресі, публічне виконання чи публічне сповіщення попередньо опублікованих у газетах або журналах статей з поточних економічних, політичних, релігійних та соціальних питань чи публічно сповіщених творів такого ж самого характеру у випадках, коли право на таке відтворення, публічне сповіщення або інше публічне повідомлення спеціально не заборонено автором.

- Відтворення з метою висвітлення поточних подій засобами фотографії або кінематографії, публічне сповіщення або інше публічне повідомлення творів, побачених або почутих під час перебігу таких подій, в обсязі, виправданому інформаційною метою.

- Відтворення у каталогах творів, виставлених на доступних публіці виставках, аукціонах, ярмарках або у колекціях для висвітлення зазначених заходів, без використання цих каталогів у комерційних цілях.

- Видання випущених у світ творів рельєфно-крапковим шрифтом для сліпих.

- Відтворення творів для судового і адміністративного провадження в обсязі, виправданому цією метою.

- Публічне виконання музичних творів під час офіційних і релігійних церемоній, а також похоронів в обсязі, виправданому характером таких церемоній.

- Відтворення з інформаційною метою у газетах та інших періодичних виданнях, передача в ефір або інше публічне сповіщення публічно виголошених промов, звернень, доповідей та інших подібних творів у обсязі, виправданому поставленою метою.

Допускається без згоди автора або іншої особи, яка має авторське право, репрографічне відтворення одного примірника твору бібліотеками та архівами, діяльність яких не спрямована прямо або опосередковано на одержання прибутку, за таких умов:

- У разі, коли відтворюваним твором є окрема опублікована стаття та інші невеликі за обсягом твори чи уривки з письмових творів (за винятком комп'ютерних програм і баз даних), з ілюстраціями чи без них, і коли це відтворення здійснюється за запитом фізичних осіб за умови, що: бібліотека та архів мають достатньо підстав вважати, що такий примірник використовуватиметься з метою освіти, навчання, приватного дослідження; відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру.

- У разі, коли відтворення здійснюється для збереження або заміни загубленого, пошкодженого та непридатного примірника даної бібліотеки чи архіву або для відновлення загубленого, пошкодженого або непридатного примірника з фонду аналогічної бібліотеки чи архіву, а одержання такого примірника іншим шляхом неможливе, а також коли відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру.

Допускається без згоди автора чи іншої особи, яка має авторське право:

- Відтворення уривків з опублікованих письмових творів, аудіовізуальних творів як ілюстрацій для навчання за умови, що обсяг такого відтворення відповідає зазначеній меті;

- Репрографічне відтворення навчальними закладами для аудиторних занять, опублікованих статей та інших невеликих за обсягом творів, а також уривків з письмових творів з ілюстраціями або без них за умови, коли: обсяг такого відтворення відповідає

зазначеній меті; відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру.

Допускається без дозволу автора (чи іншої особи, яка має авторське право) і без виплати авторської винагороди відтворювати виключно в особистих цілях або для кола сім'ї попередньо правомірно оприлюднені твори, крім: творів архітектури у формі будівель і споруд; комп'ютерних програм (за винятком випадків передбачених ст. 24 ЗУ «Про авторське право і суміжні права»); репрографічного відтворення книг, нотних текстів і оригінальних творів образотворчого мистецтва за винятком випадків, передбачених ст.ст. 22, 23 названого закону).

2.5. Строк дії та захист авторських прав

Авторське право діє протягом визначеного строку. Припинення авторського права на твір також пов'язане із визначеним строком, встановленим законом, і за перебігом якого твір може бути використаний вільно будь-якою особою¹.

Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення і починає діяти від дня створення твору та діє протягом усього життя автора і 70 років після його смерті. Законодавством встановлено, що для творів оприлюднених анонімно або під псевдонімом, строк дії авторського права закінчується через 70 років після того, як твір було оприлюднено. Якщо взятий автором псевдонім не викликає сумніву щодо особи автора або якщо авторство твору, оприлюдненого анонімно або під псевдонімом, розкривається не пізніше ніж через 70 років після оприлюднення твору, авторське право діє протягом усього життя автора і 70 років після його смерті.

Авторське право на твори, створені у співавторстві, діє протягом життя співавторів і 70 років після смерті останнього співавтора. У разі, коли весь твір публікується (оприлюднюється) не водночас, а послідовно у часі томами, частинами, випусками, серіями тощо, строк дії авторського права визначається окремо для кожної опублікованої (оприлюдненої) частини твору.

Авторське право на твори посмертно реабілітованих авторів діє протягом 70 років після їх реабілітації.

---

¹ Гордон М.В. Советское авторское право. – М. : Гос. изд. юрид. лит., 1955. – С. 69.

Авторське право на твір, вперше опублікований протягом 30 років після смерті автора, діє протягом 70 років від дати його правомірного опублікування.

Будь-яка особа, яка після закінчення строку охорони авторського права по відношенню до не оприлюдненого твору вперше його оприлюднює, користується захистом, що є рівноцінним захисту майнових прав автора. Строк охорони цих прав становить 25 років від часу, коли твір був вперше оприлюднений.

Строк дії авторського права після смерті автора та інші строки, починаються від дня смерті автора чи з дня настання подій (оприлюднення твору анонімно чи під псевдонімом; у разі створення твору у співавторстві; у разі оприлюднення твору послідовно у часі; у разі публікації твору посмертно реабілітованої особи; у разі першого опублікування твору протягом 30 років після смерті автора), але відліковуються з 1 січня року, наступного за роком смерті чи роком, в якому відбулася зазначена подія.

Перехід творів у суспільне надбання.

У суспільне надбання твори переходять після закінчення строку дії авторського права. Твори, які стали суспільним надбанням, можуть вільно, без виплати авторської винагороди, використовуватися будь-якою особою, за умови дотримання особистих немайнових прав автора (ч. 2 ст. 30 Закону України «Про авторське право і суміжні права»). Кабінетом Міністрів України можуть встановлюватися спеціальні відрахування до фондів творчих спілок України за використання на території України творів, які стали суспільним надбанням.

Захист авторського права.

У сфері дії авторського права є ряд порушень, які дають підстави автору для захисту своїх прав у судовому порядку.

Такими порушеннями визнано:

1. Вчинення будь-якою особою дій, які порушують особисті немайнові та майнові права суб'єктів авторського права.

2. Піратство у сфері авторського права – опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у т.ч. комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення.

3. Плагіат – оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору.

4. Ввезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право, примірників товару (у т.ч. комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм, програм мовлення.

5. Вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права.

6. Будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права, зокрема, виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження і застосування засобів для такого обходу.

7. Підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління правами без дозволу суб'єктів авторського права чи особи, яка здійснює таке управління.

8. Розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення об'єктів авторського права або суміжних прав, з яких без дозволу суб'єктів авторського права вилучена чи змінена інформація про управління правами, зокрема в електронній формі

Захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним та кримінальним законодавством

Способи цивільно-правового захисту авторського права та суміжних прав.

При порушеннях будь-якою особою авторського права, недотриманні передбачених договором умов використання творів, використання творів з обходом технічних засобів захисту чи з підроблення інформації і (або) документів про управління правами; створенні загрози неправомірного використання об'єктів авторського права та інших порушеннях особистих немайнових і майнових прав, суб'єкти авторського права мають право:

- Вимагати визнання та поновлення своїх прав, в т.ч. заборонити дії, що порушують авторське право чи створюють загрозу їх порушення.

- Звертатися до суду з позовом про поновлення порушених прав та (або) припинення дій, що порушують авторське право чи створюють загрозу їх порушення.

- Подавати позови про відшкодування моральної (немайнової) шкоди.

- Подавати позови про відшкодування збитків (майнової шкоди), включаючи упущену вигоду, або стягнення доходу, отриманого порушником внаслідок порушення ним авторського права, або виплату компенсацій.

- Вимагати припинення підготовчих дій до порушення авторського права чи суміжних прав, у т.ч. призупинення митних процедур, якщо є підозра, що можуть бути пропущені на митну територію чи з її митної території України контрафактні примірники творів, фонограм, відеограм, засоби обходу технічних засобів захисту, в порядку, передбаченому Митним кодексом України.

- Брати участь в інспектуванні виробничих приміщень, складів, технологічних процесів і господарських операцій, пов'язаних з виготовленням примірників творів, фонограм і відеограм, щодо яких є підстави для підозри про порушення чи загрозу порушення авторського права, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

- Вимагати, в т.ч. у судовому порядку публікації в засобах масової інформації даних про допущені порушення авторського права та судові рішення щодо цих порушень.

- Вимагати від осіб, які порушують авторське право позивача, надання інформації про третіх осіб, задіяних у виробництві та розповсюдженні контрафактних примірників творів, а також засобів обходу технічних засобів захисту, та про канали їх розповсюдження.

- Вимагати прийняття інших передбачених законодавством заходів, пов'язаних із захистом авторського права.

При розгляді справ про порушення авторського права, суд має право постановити наступні рішення:

- Відшкодування моральної (немайнової) шкоди, завданої порушенням авторського права, з визначенням розміру відшкодування.

- Відшкодування збитків, завданих порушенням авторського права.

- Стягнення із порушника авторського права прав доходу, отриманого внаслідок порушення.

- Виплату компенсації, що визначається судом, у розмірі від 10 до 50 000 мінімальних заробітних плат, замість збитків або стягнення доходу.

- Заборону опублікування творів, їх виконань чи постановок, випуску примірників фонограм, відеограм, їх сповіщення, припинення їх розповсюдження, вилучення (конфіскацію) контрафактних примірників творів, фонограм, відеограм чи програм мовлення та обладнання і матеріалів, призначених для їх виготовлення і відтворення, публікацію у пресі інформації про допущене порушення тощо, якщо у ході судового розгляду буде доведено факт

порушення авторського права або факт наявності дій, що створюють загрозу порушення цих прав.

- Вимагати від осіб, які порушують авторське право позивача, інформацію про третіх осіб, задіяних у виробництві та розповсюдженні контрафактних примірників творів, засобів обходу технічних засобів та про канали розповсюдження.

При визначенні розмірів збитків, які мають бути відшкодовані особі, права якої порушено, а також для відшкодування моральної (немайнової) шкоди суд зобов'язаний виходити із суті порушення, майнової і моральної шкоди, завданої особі, яка має авторське право, а також із можливого доходу, який могла б одержати ця особа. У розмір збитків, завданих особі, права якої порушено, додатково можуть бути включені судові витрати, понесені цією особою, а також витрати, пов'язані з оплатою послуг адвоката.

При визначенні компенсації, яка має бути виплачена замість відшкодування збитків чи стягнення доходу, суд зобов'язаний у межах від 10 до 50 000 мінімальних заробітних плат, визначити розмір компенсації, враховуючи обсяг порушення та (або) наміри відповідача.

Суд може постановити рішення про вилучення чи конфіскацію всіх контрафактних примірників творів, фонограм, відеограм чи програм мовлення, щодо яких встановлено, що вони були виготовлені або розповсюджені з порушенням авторського права, а також засобів обходу технічних засобів захисту. Це стосується також усіх кліше, матриць, форм, оригіналів, магнітних стрічок, фотонегативів та інших предметів, за допомогою яких відтворюються примірники творів, фонограм, відеограм, програм мовлення, а також матеріалів і обладнання, що використовуються для їх відтворення і для виготовлення засобів обходу технічних засобів захисту.

За рішенням суду вилучені контрафактні примірники творів (у т.ч. комп'ютерні програми і бази даних), фонограм, відеограм, програм мовлення на вимогу особи, яка є суб'єктом авторського права і права якої порушено, можуть бути передані цій особі.

Якщо ця особа не вимагає такої передачі, то контрафактні примірники підлягають знищенню, а матеріали і обладнання, що використовувалися для відтворення контрафактних примірників, підлягають відчуженню із перерахуванням виручених коштів до Державного бюджету України.

Способи забезпечення позову у справах про порушення авторського права і суміжних прав.

До завершення розгляду справи по суті суддя одноособово має право винести ухвалу про заборону відповідачеві, щодо якого є достатні підстави вважати, що він є порушником авторського права і (або) суміжних прав, вчиняти певні дії, а саме:

- Виготовлення, відтворення, продаж здавання в найм (оренду), прокат.

- Транспортування, зберігання або володіння з метою введення в цивільний обіг примірників творів, у т.ч. комп'ютерних програм і баз даних, а також записаних виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення, щодо яких припускається, що вони є контрафактними, і засобів обходу технічних засобів захисту.

За наявності достатніх даних про вчинення такого порушення авторського права, за яке відповідно до закону передбачена кримінальна відповідальність, орган дізнання, слідства або суд зобов'язані вжити заходів для забезпечення розшуку і накладення арешту на:

- примірники творів (у т.ч. комп'ютерних програм і баз даних), записаних виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення, щодо яких припускається, що вони є контрафактними, а також засоби обходження технічних засобів захисту;

- матеріали й обладнання, призначені для їх виготовлення та відтворення;

- документи, рахунки та інші предмети, що можуть бути доказом вчинення протиправних дій.

У разі, якщо відповідач по справі порушення авторського права відмовляє у доступі до необхідної інформації чи не забезпечує її надання у прийнятний строк, чинить перешкоди у здійсненні судових процедур, або з метою збереження відповідних доказів щодо інкримінованого порушення, особливо у випадку, коли будь-яке відстрочення може завдати непоправної шкоди особі, яка має авторське право, або коли є очевидний ризик того, що доказ буде знищено, суд або суддя одноособово мають право за заявою заявника застосувати тимчасові заходи для пред'явлення позову або до початку розгляду справи за участю іншої сторони (відповідача) шляхом:

- Винесення ухвали про огляд приміщень, в яких, як припускається, відбуваються дії, пов'язані з порушенням авторського права чи суміжних прав.

- Накладення арешту і вилучення всіх примірників творів (у т.ч. комп'ютерних програм і баз даних), записаних виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення, щодо яких припускається, що вони є контрафактними, засобів обходження технічних засобів захисту, а також матеріалів та обладнання, що використовуються для їх виготовлення і відтворення.

- Накладення арешту і вилучення рахунків та інших документів, які можуть бути доказом вчинення дій, що порушують або створюють загрозу порушення (чи підтверджують наміри вчинення порушення) авторського права.

2.6. Загальна характеристика міжнародної охорони авторських прав

Законодавство конкретної держави у сфері авторського права звичайно регулює тільки ті дії, які здійснені або вчинені на її території. Отже, воно не може передбачати охорону авторських прав своїх громадян в інших державах. Саме з метою гарантування охорони інтересів своїх громадян в іноземних державах і створена міжнародна охорона авторського права.

Як відомо, в сучасній західній постіндустріальній цивілізації визначальним та суттєвим об'єктом у правових відносинах власності стає саме інтелектуальна власність, яка втілює в собі витрати на відтворення живого капіталу і продукту творчої інтелектуальної діяльності людини. Інтелектуальна власність стає основою економічного ресурсу і займає провідне місце в структурі продуктивного капіталу багатьох країн Заходу та Північної Америки. Нині ці країни витрачають на виробництво знань (прямі інвестиції в творчу людину) приблизно п'яту частину ВВП. Це наймасштабніша сфера інвестування, завдяки якій інтелектуальна власність набуває ознак визначального компонента економіки, а її захист відбувається не лише в національному середовищі, а й на міжнародному рівні, перетворившись у домінуючу функцію не лише розвинутих країн, а й глобальних міжнародних організацій.

Україна є учасницею 18 багатосторонніх міжнародних договорів, що діють у сфері інтелектуальної власності. Зокрема, Паризької конвенції про охорону промислової власності, Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, Мадридської угоди про

міжнародну реєстрацію знаків та Протоколу до неї, інших договорів, які також є частиною національного законодавства України. Зазначені міжнародні договори адмініструє Всесвітня організація інтелектуальної власності (далі – ВОІВ). В цілому ж до міжнародних договорів, адміністративні функції щодо яких виконує ВОІВ віднесено: Конвенцію, що засновує Всесвітню організацію інтелектуальної власності; Всесвітню конвенцію про авторське право; Паризьку конвенцію про охорону промислової власності; Договір про патентну кооперацію; Мадридську угоду про міжнародну реєстрацію знаків; Бернську конвенцію про охорону літературних і художніх творів; Міжнародну конвенцію по охороні нових сортів рослин; Договір про закони щодо товарних знаків; Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури; Найробський договір про охорону Олімпійського символу; Протокол до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків; Ніццьку угоду про Міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків; Конвенцію про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм; Договір ВОІВ про авторське право; Договір ВОІВ про виконання і фонограми; Міжнародну конвенцію про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення; Гаазьку угоду про міжнародну реєстрацію промислових зразків; Договір про патентне право.

26 квітня 1970 р. Україна (на той час – УРСР) приєдналася до Всесвітньої організації інтелектуальної власності і в нинішній час є учасницею Міжнародного (Паризького) союзу з охорони промислової власності та Міжнародного (Бернського) союзу з охорони літературних і художніх творів та прийняла ряд спеціальних законів, якими врегульовано правовідносини у сфері інтелектуальної власності.

У 1886 році десять держав, підписавши Бернську конвенцію про охорону літературних і художніх творів, заснували Міжнародний союз з охорони літературних і художніх творів. Україна приєдналася до Бернської конвенції 31 травня 1995 року, яка набула чинності на території нашої держави з 25 жовтня 1995 року. Конвенція ґрунтується на трьох основних принципах: принцип «національного режиму», відповідно до якого створені в одній з країн-учасниць твори повинні отримувати у всіх інших країнах-учасницях таку ж охорону, яку ці країни надають своїм громадянам; принцип

«автоматичної охорони», згідно з яким такий національний режим не залежить від будь-яких формальних умов, охорона надається автоматично і не зумовлюється реєстрацією, депонуванням тощо; принцип «незалежності охорони», відповідно до якого володіння наданими правами та їх реалізація не залежать від існування охорони в країні походження твору¹.

Мінімальні норми охорони, закладені Конвенцією поширюються на: твори і права, що підлягають охороні, а також строки охорони. Що стосується творів, то охорона повинна поширюватися на кожний твір у літературній, науковій і художній сферах, незалежно від способу або форми його вираження.

Конвенцією передбачені такі виключні майнові права: право на переклад; право на адаптацію і аранжування твору; право на публічний показ або виконання драматичних, музично-драматичних і музичних творів; право публічно декламувати літературні твори; право передачі для публічного ознайомлення вистав або виконання таких творів; право на мовлення; право відтворювати твір будь-яким способом і в будь-якій формі; право використовувати твір як основу аудіовізуального твору. Конвенція передбачає також особисті немайнові права автора: право автора вимагати визнання свого авторства на твір і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню або іншій зміні цього твору, а також будь-якому іншому посяганню на твір, здатному заподіяти шкоду честі або репутації автора.

Щодо тривалості охорони загальне правило зводиться до того, що охорона повинна надаватися до закінчення п'ятдесятого року після смерті автора. Для творів прикладного мистецтва і фотографічних творів мінімальний термін охорони закінчується через 25 років з часу створення такого твору.

Бернська конвенція переглядалася в Парижі у 1896 році і в Берліні у 1908 році, була доповнена в Берні у 1914 році і переглянута в Римі у 1928 році, в Брюсселі у 1948 році, в Стокгольмі у 1967 році, в Парижі у 1971 році. У її текст були внесені поправки в 1979 році.

У 1928 році Ліга Націй запропонувала вжити заходів для подальшої уніфікації законодавства з охорони авторських прав у різних країнах, доручивши вивчення цієї проблеми Інституту

---

¹ Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів від 09.09.1886 № 995_051, редакція від 31.05.1995. [<http://zakon1.rada.gov.ua>]

інтелектуальної співпраці Ліги Націй. Після Другої світової війни правонаступником Інституту стала ЮНЕСКО. На 2-й конференції в Мехіко у 1947 році вона прийняла резолюцію, що закликала до розв'язання проблеми охорони авторського права в світовому масштабі. У 1952 році в Женеві Міжурядова конференція з авторського права прийняла Всесвітню конвенцію про авторське право.

Конвенція заснована на кількох принципах: випущені в світ твори громадян будь-якої держави користуються в іншій державі охороною, яку така держава надає творам своїх громадян; кожна держава зобов'язується вжити заходів для забезпечення ефективної законодавчої охорони прав авторів на наукові, літературні і художні твори; дотримання формальності зводиться до таких атрибутів авторського права, що використовуються спільно: знаку ©, імені автора і року першого випуску в світ; строки дії авторського права (включають в себе період життя автора і 25 років після його смерті).

Всесвітня конвенція про авторське право набрала чинності 16 вересня 1955 року. У 1971 році в Парижі на засіданні Міжнародної конференції держав-членів ЮНЕСКО прийнята нова редакція Конвенції, що набрала чинності в 1974 році. Колишній Союз РСР став членом Всесвітньої конвенції про авторське право (в редакції 1952 року) 27 травня 1973 року. Україна постановою Верховної Ради від 23 грудня 1993 року підтвердила свою участь у Всесвітній конвенції про авторське право 1952 року. Подальшим кроком у створенні нових норм у сфері авторського права став «Договір ВОІВ з авторського права», прийнятий на Дипломатичній конференції ВОІВ з деяких питань авторського права в Женеві 20 грудня 1996 року. Договором ВОІВ з авторського права (далі – ДАП) передбачається, що будь-яка з Договірних сторін (навіть якщо вона не несе зобов'язань за Бернською конвенцією), повинна дотримуватись положень, що регулюють матеріальні норми права, Паризького акта 1971 року, Бернської конвенції.

Як об'єкти, що підлягають охороні авторським правом, у ДАП загадуються два об'єкти: комп'ютерні програми, виражені будь-яким способом або в будь-якій формі, і підбірки даних або іншої інформації (бази даних) у будь-якій формі, які за добром і розташуванням їх змісту є результатом інтелектуальної творчості. Якщо бази даних не є подібним результатом, вони виходять за рамки дії цього Договору. Щодо прав авторів ДАП називає *три окремі види авторських прав*: право на поширення, право на прокат, право на сповіщення для загального відома.

• *Право на поширення* – це право дозволяти доведення до загального відома оригіналу і примірників твору за допомогою продажу або іншої передачі права власності.

• *Право на прокат* – це право дозволяти комерційний прокат оригіналів або примірників трьох видів творів: комп'ютерних програм (крім випадків, коли сама програма не є основним об'єктом прокату), кінематографічних творів (але тільки в тих випадках, коли комерційний прокат не приводить до широкого копіювання таких творів, що заподіює істотну шкоду виключному праву на відтворення) і творів, втілених у фонограмах, як визначено в національному законодавстві договірних сторін.

• *Право на сповіщення для загального відома* – це право дозволяти будь-яке сповіщення для загального відома по проводах або засобами безкабельного зв'язку, включаючи доведення своїх творів до загального відома таким чином, що представники публіки можуть здійснювати доступ до таких творів з будь-якого місця і в будь-який час на їх власний вибір. При цьому мається на увазі, зокрема на запит, інтерактивне повідомлення через «інтернет».

ДАП зобов'язує Договірні Сторони передбачати засіб правового захисту від обходу існуючих технічних засобів (наприклад, кодування), що використовуються авторами в зв'язку із здійсненням їх прав, а також від усунення або зміни інформації, також певні дані, які ідентифікують твір або їх авторів, і необхідні для управління правами (наприклад, ліцензування, збір і розподіл гонорарів).

Кожна Договірна Сторона зобов'язана вжити відповідно до її правової системи заходів, необхідних для забезпечення Договору. Зокрема, Договірна Сторона повинна забезпечувати, щоб у її законах були передбачені заходи з забезпечення захисту прав, що дають змогу здійснювати ефективної дії проти будь-якого акта порушення прав, передбачених договором. Ці дії повинні включати термінові заходи щодо запобігання порушенням, і бути стримуючим засобом від подальших порушень¹.

ДАП засновує Асамблею Договірних сторін для розгляду питань, що стосуються збереження і розвитку Договору, і доручає міжнародному бюро ВОІВ виконання адміністративних функцій у зв'язку з договором. ДАП відкритий для держав-членів ВОІВ і

---

¹ Антонов В.М. Интеллектуальная собственность и компьютерное авторское право. – К. : КНТ, 2005. – С. 118.

Європейського товариства. Асамблея, заснована цим Договором, може після набрання ДАП чинності приймати рішення про допуск інших Міжурядових організацій до участі в Договорі.

Існує і міжнародна охорона у сфері суміжних прав. Поняття суміжних прав виникло на початку двадцятого століття внаслідок технологічного розвитку суспільства. Уперше охорона від незаконного копіювання грамзаписів здійснювалася у 1911 році в рамках закону про авторське право у Великобританії, а потім у Сполучених Штатах Америки та Австралії. Стрімкий розвиток технологій у сфері грамзапису призвів до розуміння необхідності охорони прав виконавців, виконання яких були записані на грамплатівках.

Перші пропозиції щодо охорони виробників фонограм і виконавців з'явилися на міжнародному рівні у 1928 році на дипломатичній конференції у Римі, що розглядала зміни до Бернської конвенції. Одночасно Міжнародна організація праці визначила статус виконавців як найманих працівників.

Через двадцять років обговорення прав виробників фонограм і виконавців було продовжене під час розгляду чергових змін Бернської Конвенції в Брюсселі. В цей період визнанню охорони прав виробників фонограм і виконавців протистояли окремі авторські групи. Проте розвиток індустрії звукозапису вимагав вирішення цього питання. Відбулися спеціальні засідання комітетів експертів міжнародних організацій. Переломним етапом на цьому шляху була нарада експертів у 1960 році в Гаазі, в якій взяли участь представники Об'єднання міжнародного бюро з охорони інтелектуальної власності (попередник ВОІВ), ЮНЕСКО і Міжнародної організації праці. Так з'явився проект конвенції, який був обговорений на дипломатичній конференції в Римі, де 25 жовтня 1961 року була прийнята Міжнародна конвенція з охорони інтересів виконавців, виробників фонограм і органів мовлення (Римська конвенція).

Конвенція відкрита для держав-учасниць Бернської конвенції або Всесвітньої конвенції про авторське право. Ратифікаційні грамоти або акти про приєднання повинні здаватися на зберігання Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй. Будь-яка держава може робити застереження у відхиленні умов застосування деяких положень.

Римська конвенція забезпечує охорону прав виконавців під час виконання творів, фонограм, а також виробників фонограм і органів мовлення.

Виконавці (артисти, співаки, музиканти, танцюристи та інші особи, що виконують літературні або художні твори) охороняються від певних дій, на які вони не давали своєї згоди. Такими діями є: радіотрансляція і пряма телетрансляція їх вистав; фіксація таких прямих телетрансляцій вистав, відтворення такої фіксації, якщо оригінальна фіксація була відтворена без згоди виконавців або відтворення робиться для цілей, відмінних від тих, на які виконавці дали свою згоду.

Виробники фонограм мають право дозволяти або забороняти пряме або непряме відтворення їх фонограм. Фонограми визначаються в Римській Конвенції як будь-який виключно акустичний запис звуків у процесі будь-якого виконання або інших звуків.

Якщо фонограма, що випускається для комерційних цілей, слугує для повторного використання (наприклад, для радіо- або телепередачі, чи повідомлення публіці в будь-якій формі), особа, що її використовувала, повинна сплатити разову справедливую винагороду виконавцям або виробникам фонограм чи тим й іншим разом. Однак договірні держави можуть не застосовувати це правило або обмежувати його застосування.

Органи мовлення мають право дозволяти або забороняти певні дії, а саме: відтворення їх передач, їх фіксацію, відтворення такої фіксації, показ публіці їх телепередач, якщо такий показ проводиться в місцях, куди доступ публіці дозволений лише за вхідну плату.

Римська конвенція допускає винятки з вищезазначених прав у національних законах щодо приватного використання, використання коротких уривків у зв'язку з репортажами про поточні події, ефемерною фіксацією організацією мовлення на своєму власному обладнанні, що використовується виключно з метою навчання або наукових досліджень і у всіх інших випадках, коли національний закон передбачає винятки з авторсько-правової охорони літературних і художніх творів. Крім того, як тільки виконавець дає свою згоду на включення його виконання у візуальний або аудіовізуальний запис, положення про права виконавців не застосовуються.

Тривалість охорони повинна становити щонайменше 20 років, рахуючи з кінця року, коли був зроблений запис, у разі фонограм і включених до них виконань; відбулося виконання, у разі виконань, не включених до фонограм; відбулася передача в ефір, у разі радіопередач. Однак найчастіше національні закони, в тому числі й України, передбачають 50-річний термін охорони.

ВОІВ разом з Міжнародною організацією праці відповідає за виконання адміністративних функцій цієї конвенції. Ці три організації утворюють секретаріат Міжурядового комітету, що заснований у рамках Конвенції і складається з представників дванадцяти договірних держав. Конвенція не передбачає заснування Союзу або бюджету. Вона застосовує Міжурядовий комітет, до складу якого входять договірні держави. Комітет розглядає питання, що відносяться до Конвенції.

Наприкінці 60-х років з появою високоякісних аналогових систем магнітного запису та аудіокасет набуло широких масштабів неправомірне використання фонограм. У результаті ринок звукозаписів виявився наповненим дешевими і доступними піратськими аудіокасетами. У відповідь на піратство і з'явилася Женевська конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їх фонограм, прийнята у 1971 році. Конвенція відкрита для будь-якої держави-члена Організації Об'єднаних Націй або будь-якої із спеціалізованих установ, що входять до системи Організації Об'єднаних Націй. Ратифікаційні грамоти або акти про приєднання повинні здаватися на зберігання Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй.

Конвенція передбачає обов'язок кожної з договірних держав охороняти інтереси виробника фонограм, який є громадянином іншої договірної держави, від відтворення дублікатів фонограм без згоди на те його виробника, а також від ввезення таких дублікатів, коли таке відтворення або таке ввезення здійснюється з метою поширення для загального відома, а також від поширення таких дублікатів для загального відома.

Охорона може надаватися відповідно до законодавства у сфері авторського права, спеціального законодавства (у сфері суміжних прав), законодавства про недобросовісну конкуренцію або кримінального права.

У середині 70-х років ХХ ст. значного поширення набули супутники зв'язку для міжнародних телекомунікацій, включаючи передачу в ефір. У відповідь на це і з'явилася Брюссельська Конвенція про поширення програм – носіїв сигналів, що передаються через супутники, прийнята у 1974 році. Конвенція відкрита для будь-якої держави-члена Організації Об'єднаних Націй або будь-якої із спеціалізованих установ, що входять до системи Організації Об'єднаних Націй.

Ця Конвенція передбачає обов'язок кожної з договірних держав вживати належних заходів до запобігання незаконному розподілу на своїй або зі своєї території будь-яких програм-носіїв сигналу, що передається через супутник. Поширення є незаконним, якщо на нього не був отриманий дозвіл від організації, що прийняла рішення про складові елементи програми.

Зазначений обов'язок існує відносно організацій, які виступають як «громадяни» Договірної держави. Однак Положення цієї Конвенції не застосовуються, коли поширення сигналів проводиться із супутників прямого мовлення. Конвенція не передбачає заснування Союзу, керівного органу або бюджету.

Розвиток цифрових технологій і глобальної мережі «інтернет» викликали до життя «Договір ВОІВ з виконання і фонограм», прийнятий на Дипломатичній конференції ВОІВ з деяких питань авторського права в Женеві 20 грудня 1996 року. Договором ВОІВ з виконання і фонограм (ДВФ) передбачаються певні *права двох видів бенефіціарів: виконавців* (актори, співаки, музиканти тощо) *і виробників фонограм* (фізичні або юридичні особи, які беруть на себе ініціативу і несуть відповідальність за запис звуків).

Вони є об'єктом одного й того самого Договору, оскільки значна частина прав, наданих на основі ДВФ виконавцям, – це права, пов'язані з їх записаними, чисто звуковими виконаннями (які є предметом фонограм).

Що стосується виконавців, то ДВФ надає виконавцям чотири *види майнових прав на їх виконання, записані на фонограми* (не аудіовізуальні записи, такі як кінофільми): право на відтворення, право на поширення, право на прокат і право зробити фонограми доступними. Кожне з них є виключним правом, що підпадає під певні обмеження і винятки.

- *Право на відтворення* – це право дозволяти пряме або непряме відтворення фонограми будь-яким чином і в будь-якій формі.

- *Право на поширення* – це право дозволяти доведення до загального відома оригіналу і примірників фонограми за допомогою продажу або іншої передачі права власності.

- *Право на прокат* – це право дозволяти комерційний прокат оригіналу і примірників фонограми для публіки, як визначено в національному законодавстві Договірних сторін (Крім країн, у яких з 15 квітня 1994 року набрала чинності система справедливої винагороди за подібний прокат).

• *Право зробити фонограми доступними* – це право дозволити доведення до загального відома по проводах або засобами безкабельного зв'язку будь-якого записаного на фонограму виконання таким чином, що представники публіки можуть здійснювати доступ до записаного виконання з будь-якого місця і в будь-який час на їх власний вибір. Це право охоплює, зокрема на запит, інтерактивне доведення до відома через «інтернет».

ДВФ надає три види майнових прав виконавцям щодо їх незаписаних «живих» виконань: право на ефірне мовлення (крім випадку повторного ефірного мовлення), право на сповіщення дія загального відома (крім випадку, коли виконання є виконанням на радіо або телебаченні) і право на запис. Договір надає виконавцям також немайнові права: право вимагати ідентифікації як виконавця і право заперечувати проти будь-якого спотворення або іншої зміни, яка заподіє шкоду репутації виконавця.

Виробникам фонограм ДВФ надає чотири види прав (усі майнові) на їх фонограми: право на відтворення, право на поширення, право на прокат і право зробити фонограми доступними.

Що стосується виконавців і виробників фонограм, то ДВФ зобов'язує (з різними винятками і обмеженнями) кожному Договірну Сторону надавати громадянам інших Договірних Сторін щодо прав, які особно надаються Договором, такий самий режим, який вона надає своїм громадянам «національний режим»¹.

Крім того, Договір передбачає, що виконавці та виробники фонограм користуються правом на одноразову справедливу винагороду за пряме або непряме використання фонограм, опублікованих з комерційними цілями, для ефірного мовлення або будь-якого сповіщення для загального відома.

Проте Договірна Сторона може обмежити або – за умови, що вона робить застереження до Договору – виключити це право. Якщо Договірна Сторона робить застереження, інші Договірні Сторони мають право відмовитися від надання Договірній стороні, яка робить застереження, національного режиму «взаємність».

ДВФ зобов'язує також, що строк охорони повинен становити принаймні 50 років, і що володіння правами та здійснення прав, передбачених Договором, не можуть бути пов'язані з дотриманням будь-яких формальностей.

---

¹ Бадиця І.А. Авторське, винахідницьке право, право на відкриття і міжнародний захист авторських прав. – К. : ІЗМН, 2003. – 324 с.

Договір зобов'язує Договірні Сторони передбачати засоби правового захисту від обходу технічних засобів (наприклад, кодування), що використовується в зв'язку із здійсненням своїх прав і проти усунення або зміни інформації, такої як зазначення певних даних, ідентифікують виконавця, виконання, виробника фонограми і фонограму, необхідної для управління (наприклад, ліцензування, збір і розподіл гонорарів) згаданими правами¹.

ДВФ зобов'язує Договірну Сторону вжити відповідно до її правової системи заходів, необхідних для забезпечення дії Договору. Зокрема, законодавство Договірної системи повинне передбачати захист, що надає змогу вчиняти ефективні дії проти будь-якого акта порушення прав, передбачених Договором. Ці дії повинні включати термінові і профілактичні заходи запобігання порушенню. ДВФ засновує Асамблею Договірних Систем для розгляду питань, що стосуються збереження і розвитку Договору і доручає Міжнародному бюро ВОІВ виконання адміністративних функцій у зв'язку з договором. ДВФ відкритий для держав-членів ВОІВ і Європейського товариства. Асамблея, заснована цим Договором, може після набрання ним чинності приймати рішення про допуск інших міжурядових організацій до участі в Договорі.

Міжнародна охорона у сфері авторського права і суміжних прав нині динамічно розвивається. Швидке зростання темпів застосування цифрової технології, зокрема глобальних мереж, викликає необхідність постійної уваги до питання забезпечення здійснення та охорони авторських та суміжних прав.

---

¹ Право інтелектуальної власності: Підручник / За ред. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. – К., 2002. – С. 247.

ГЛАВА 3.

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ВИКОНАННЯ, ФОНОГРАМУ, ВІДЕОГРАМУ ТА ПРОГРАМУ (ПЕРЕДАЧУ) ОРГАНІЗАЦІЇ МОВЛЕННЯ (СУМІЖНІ ПРАВА)

3.1. Поняття, суб'єкти та об'єкти суміжних прав

Науково-технічний прогрес істотно розширив можливості використання творів шляхом звуко- і відеозаписів, програм мовлення. У нових умовах опинилися артисти (виконавці), розробники фонограм, організації мовлення, які одержали сучасні засоби приймання і передачі звуку та зображення. У зв'язку з чим постало питання про правовий захист їхніх прав та інтересів. Нині об'єктивно створено такі умови, за яких законодавство багатьох країн обрало основним методом охорони інтересів зазначених категорій суб'єктів систему прав, яка отримала «суміжні права». Ця нова категорія прав аналогічна авторським правам. Їхній основний зміст зводиться до того, що використання третіми особами фонограм, радіо-телепередач, а також творчих результатів виконавців потребує згоди або артиста-виконавця, або осіб, які здійснили звуко- чи телезапис, або організації мовлення.

Термін «суміжні права» вживається у правових системах романо-германської групи. Англосаксонська система, зокрема право США та Англії, цим терміном не користуються. В них він замінений загальним поняттям «монопольне використання» усіх видів власності, включаючи й ту, яка належить артистам-виконавцям, організаціям мовлення¹.

Отже, як впливає з наведеного аналізу, принципової різниці між авторським правом і суміжними правами немає. Разом з тим, суміжні права, хоча і є однорідними з авторськими правами і становлять єдиний цивільно-правовий інститут, мають ряд особливостей:

---

¹ Право інтелектуальної власності: схеми та роз'яснення: Навч. посіб. – К. : КНТ, 2007. – С. 63.

- по-перше, суміжні права базуються на використанні авторських прав;
- по-друге, суміжні права впливають із творчої діяльності по реалізації та використанню уже обнародованих творів;
- по-третє, суміжні права – це право на оригінальність, манеру виконання виконавців; права виробників фонограм; права організацій мовлення.

Суміжні права можна визначити як права на результати творчої діяльності виконавців, права виробників фонограм та права організацій мовлення, пов'язані з використанням творів літератури та мистецтва, авторські права на які належать іншим особам. Отже, цим поняття охоплюється чотири види прав: права виконавців; права виробників фонограм; права виробників відеограм; права організацій мовлення¹.

Таким чином, суміжні права – це права виконавців на результати творчої діяльності, їх спадкоємців та осіб, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо виконання, права виробників фонограм, відеограм, їх спадкоємців (правонаступників) та осіб, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо фонограм і відеограм, а також організацій мовлення та їх правонаступників, які охороняються авторським правом².

Суб'єкти суміжних прав.

В силу ст. 450 ЦК України, первинними суб'єктами суміжних прав є виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми, організація мовлення.

За відсутності доказів іншого виконавцем, виробником фонограми, відеограми, програми (передачі) організації мовлення вважається особа, ім'я (найменування) якої зазначено відповідно у фонограмі, відеограмі, їх примірниках чи на упаковці, а також під час передачі організації мовлення. Суб'єктами суміжних прав є також інші особи, які набули таких прав відповідно до закону чи договору.

Таким чином в якості суб'єктів суміжних прав законом визнано:

- виконавців творів, їх спадкоємців та осіб, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо виконань;

---

¹ Цивільний кодекс України: Коментар / За заг. ред. Є.О. Харитонова, О.М. Калітенко. – Одеса: Юридична література, 2004. – С. 402.

² Цивільне право України: Підручник: у 2-х кн. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – Кн. 1. – С. 544.

– виробників фонограм, їх спадкоємців (правонаступників) та осіб, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо фонограм;

– виробників відеограм, їх спадкоємців (правонаступників) та осіб, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо відеограм;

– організації мовлення та їх правонаступників.

• **Виконавцями** визнаються актори (театру, кіно тощо), співаки, музиканти, диригенти, танцюристи або інша особа, яка виконує роль, співає, читає, декламує, грає на музичному інструменті чи будь-яким іншим способом виконує твори літератури або мистецтва, включаючи твори фольклору, а також інші особи, які займаються такою ж творчою діяльністю, в тому числі виконують циркові, естрадні, лялькові номери¹.

• **Виробниками фонограм** визнаються будь-які юридичні чи фізичні особи, які взяли на себе ініціативу і несуть відповідальність за перший звуковий запис виконання або інших звуків.

• **Виробник відеограм** – фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу і несе відповідальність за перший відео запис виконання або будь-яких рухомих зображень (як із звуковим супроводом, так і без нього).

Виробники фонограм і відеограм мають виключні права на відтворення своїх фонограм та відеограм у будь-якій формі і будь-яким способом, розповсюдження фонограм і відеограм серед публіки, право на будь-яку видозміну своїх фонограм, відеограм та інші.

• **Організацією мовлення** є юридична особа – організація ефірного мовлення чи організація кабельного мовлення (телерадіоорганізація). Вона має виключне право використання своїх програм у будь-якій формі, дозволу чи заборони публічного сповіщення своїх програм шляхом їх ретрансляції, фіксації на матеріальному носіїві, відтворення своїх передач в ефір і по проводах, публічного сповіщення передач у місцях з платним входом, а також заборони поширення на території України чи з території України сигналу, що несе програми, органом, який поширив цей сигнал і для якого він не призначався².

---

¹ Цивільний кодекс України: Коментар / За заг. ред. Є.О. Харитонова, О.М. Калітенко. – Одеса : Юридична література, 2004. – С. 402.

² Цивільне право України: навчальний посібник / За заг. ред. І.А. Бірčkова, Ю.О. Заїки. – К. : Істина, 2004. – С. 213-214.

Слід також зазначити, що виконавці повинні здійснювати свої права за умови дотримання ними прав авторів виконуваних творів та інших суб'єктів авторського права. Виробники фонограм, виробники відеограм повинні дотримуватися прав суб'єктів авторського права і виконавців. Організації мовлення повинні дотримуватися прав суб'єктів авторського права, виконавців, виробників фонограм (відеограм).

Об'єкти суміжних прав.

Відповідно до чинного законодавства про інтелектуальну власність до об'єктів суміжних прав віднесено: виконання; фонограми; відеограми; програми (передачі) організацій мовлення; виконання літературних, драматичних, музичних, музично-драматичних, хореографічних, фольклорних та інших творів.

• **Виконанням** визнається публічне здійснення чужого твору фізичною особою, тобто публічність, є однією з основних ознак виконання¹. Публічним виконанням є подання творів, виконань, фоно-грам, передач організацій мовлення шляхом декламації, гри, співу, танцю та іншими способами як безпосередньо (у живому виконанні), так і за допомогою будь-яких пристроїв і процесів (за винятком передачі в ефір чи по проводах) у місця, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до звичайного кола сім'ї або близьких знайомих сім'ї, незалежно від того, чи присутні вони в тому місці та в один і той же час або ж в різних місцях і в різний час. Виконання у розумінні суміжного права підлягає не будь-який твір. Предметом виконання, яке фіксується фонограмою, можуть бути лише твори, які реалізуються чи здійснюються лише через звук.

• **Фонограма** – звукозапис на відповідному носії (магнітній стрічці чи магнітному диску, грамофонній платівці, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких звуків, крім звуків у формі запису, що входить до аудіовізуального твору.

• **Відеограма** – відеозапис на відповідному матеріальному носії (магнітній стрічці, магнітному диску, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких рухомих зображень (із звуковим супроводом чи без нього), крім зображень у вигляді запису, що входить до аудіовізуального твору.

---

¹ Кравченко О. Правове регулювання суміжних прав виконавців // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 1. – С. 15.

• **Програми мовлення** є результатами як інтелектуальної діяльності, так і виробничо-технічної. Ці результати втілюють у собі творчі, мислительні, інтелектуальні зусилля, а також виробничі, фінансові, технічні, організаційні, професійні затрати фізичної чи юридичної особи, які здійснюють діяльність особливого роду. В підсумку створюється матеріальний продукт – специфічна форма втілення твору, оптимальна і необхідна для його розповсюдження.

3.2. Виникнення і здійснення суміжних прав

Усі суб'єкти суміжних прав повинні використовувати свої суб'єктивні права таким чином, щоб не порушити права авторів, чий твори ними використовуються: виконавці повинні здійснювати свої суб'єктивні права за умови дотримання прав авторів, твори яких вони виконують; виробники фонограм і відеограм зобов'язані дотримуватись прав авторів та виконавців; організації мовлення прав виробників фонограм, авторів і виконавців. У зв'язку з чим виникає необхідність визначення моменту, з якого в особи виникає право на використання своїх суб'єктивних прав. Для уникнення різного роду зловживань в зазначеній сфері, законодавством встановлено, що право інтелектуальної власності на виконання виникає з моменту першого його здійснення; право інтелектуальної власності на передачу (програму) організації мовлення виникає з моменту її вироблення; право інтелектуальної власності на фонограму чи відеограму виникає з моменту їх вироблення (ст. 451 ЦК України).

Об'єктом правової охорони виконання стає тоді, коли воно здійснюється будь-якою особою – професіоналом чи аматором, якщо ця особа виконує роль, співає, грає на музичному інструменті чи будь-яким іншим способом виконує твір літератури і мистецтва. При цьому, *виконання стає об'єктом правової охорони лише за певних умов:*

- якщо воно вперше виконано на території України;
- виконання зафіксоване на фонограмі (відеограмі), що охороняється в Україні;
- виконання не зафіксоване на фонограмі (відеограмі), але воно включено у передачу організації мовлення, програми (передачі) яких охороняються в Україні.

Фонограма (відеограма) стає об'єктом правової охорони за таких умов:

- виробник є громадянином України або юридичною особою з офіційним місцем знаходження на території України;
- фонограму (відеограму) вперше опубліковано на території України або опубліковано на території України протягом 30 днів від дня її першої публікації в іншій державі¹.

Об'єктом прав організацій мовлення є їх програми. Поняття «програма» включає в себе будь-які передачі організації мовлення. Зазначені *програми стають об'єктом правової охорони за таких умов:*

- організації мовлення мають офіційне місцезнаходження на території України;
- передачі здійснюються з передавачів, розташованих на території України.

Надання правової охорони об'єкту суміжних прав не потребує виконання будь-яких формальностей. Разом з тим, виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми для сповіщення про свої суміжні права на фонограмах, відеограмах і всіх їх примірниках, що розповсюджується серед публіки на законних підставах, або їх упаковках можуть використовувати знак охорони суміжних прав.

Цей знак складається з таких елементів:

- латинська літера «P», обведена колом, – P;
- імена (назви) осіб, які мають право щодо цих фонограм (відеограм) суміжні права;
- рік першої публікації фонограми (відеограми).

За відсутності доказів іншого, виконавцем, виробником фонограми чи відеограми вважаються особи, імена (назви) яких зазначені на фонограмі, відеограмі та їх примірниках або на їх упаковці (ст. 450 ЦК України; ст. 37 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

---

¹ Закон України «Про авторське право і суміжні права» в редакції Закону України від 11 липня 2001 р. № 2627-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 43. – ст. 214.

3.3. Майнові та особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт суміжних прав

Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт суміжних прав належать виконавцеві, виробнику фонограми, виробнику відеограми чи організації мовлення, якщо інше не встановлено договором чи законом.

Ст. 452 ЦК України встановлено, що **майновими правами інтелектуальної власності на об'єкт суміжних прав є:**

- право на використання об'єкта суміжних прав;
- виключне право дозволяти використання об'єкта суміжних прав;
- право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта суміжних прав, у тому числі забороняти таке використання;
- інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

• **Право на використання об'єкта суміжних прав** реалізується шляхом здійснення таких дій:

- доведення виконання до відома публіки під час його здійснення;
- записування (фіксування) виконання під час його здійснення, якщо таке записування дає можливість сприйняття, відтворення та передачі виконання за допомогою технічних засобів;
- пряме чи опосередковане відтворення запису виконання будь-яким способом та у будь-якій формі;
- продаж та інше відчуження оригіналу чи примірника запису виконання;
- оренда оригіналу чи примірника запису виконання;
- забезпечення засобами зв'язку можливості доступу будь-якої особи до записаного виконання з місця та в час, обраних нею;
- інші дії, встановлені законом.

• **Правом на використання фонограми, відеограми** вважається:

- пряме або опосередковане відтворення будь-яким способом та у будь-якій формі відеограми, фонограми;

- продаж та інше відчуження оригіналу чи примірника фонограми, відеограми;
- оренда оригіналу чи примірника фонограми, відеограми;
- забезпечення засобами зв'язку можливості доступу будь-якої особи до фонограми, відеограми з місця та в час, обраних нею;
- інші дії, встановлені законом.

• **Правом на використання передачі (програми) організації мовлення є:**

– здійснення (трансляція, ретрансляція) передачі (програми) організації мовлення.

Трансляція – передача на відстань мовлення, музики, зображення і т.п. з місця події по радіо чи дротовій лінії зв'язку.

Ретрансляція – прийом сигналів на проміжному пункті лінії зв'язку з підсиленням і наступною неспотвореною їх передачею. Застосовується для збільшення дальності дії лінії зв'язку в телебаченні, радіомовленні;

– записування (фіксування) передачі (програми) організації мовлення, якщо таке записування дає можливість сприйняття, відтворення та здійснення її за допомогою технічних засобів;

– відтворення запису передачі (програми) організації мовлення;

– представлення передачі (програми) організації мовлення публіці у місці, де встановлено вхідну плату;

– інші дії, встановлені законом.

Майнові права виконавців.

Майнове право виконавців включає їх виключне право дозволяти чи забороняти іншим особам:

• публічне сповіщення своїх незафіксованих виконань (прямий ефір);

• фіксацію у фонограмах чи відеограмах своїх раніше незафіксованих виконань;

• відтворення (пряме і (або) опосередковане) своїх виконань, зафіксованих без їх згоди у фонограмі чи відеограмі, чи за їх згодою, але якщо відтворення здійснюється з іншою метою, ніж та, на яку вони дали згоду;

• розповсюдження своїх виконань, зафіксованих у фонограмі чи відеограмі, шляхом першого продажу або іншої передачі права власності у разі, коли вони при першій фіксації виконання не дали дозволу виробнику фонограми (виробнику відеограми) на її подальше відтворення;

• комерційний прокат, майновий найм своїх виконань, зафіксованих у фонограмі чи відеограмі, якщо при фіксації не було їх згоди на комерційний прокат і майновий найм, навіть після розповсюдження виконань, здійсненого виробником фонограми (відеограми) або за його дозволом;

• розповсюдження своїх виконань, зафіксованих у фонограмах чи відеограмах, через будь-які засоби зв'язку таким чином, що

будь-яка особа може отримати до них доступ з будь-якого місця і в будь-який час за їх власним вибором, якщо при першій фіксації виконання не було їх згоди на такий вид розповсюдження.

Майнові права виконавців можуть передаватися (відчужуватися) іншим особам на підставі договору, в якому визначаються: спосіб використання виконань; розмір і порядок виплати винагороди; строк дії договору і використання виконань; територія, на яку розповсюджуються передані права.

У разі, коли виконання використовується в аудіовізуальному творі, вважається, що виконавець передає організації, яка здійснює виробництво аудіовізуального твору, або продюсеру аудіовізуального твору всі майнові права на виконання, якщо інше не передбачено договором.

У разі, коли виконавець під час першої фіксації виконання безпосередньо дозволить виробнику фонограми чи виробнику відеограми її подальше відтворення, вважається, що виконавець передав виробнику фонограми чи виробнику відеограми виключне право на розповсюдження фонограм, відеограм та їх примірників способом першого продажу або іншої передачі у власність чи володіння, а також способом здавання у майновий найм, комерційний прокат та іншої передачі. При цьому виконавець зберігає право на одержання справедливої винагороди за зазначені види використання свого виконання через організації колективного управління або іншим способом.

Слід підкреслити, що для виникнення прав виконавцям не потрібно виконувати будь-які формальності. Факт виконання твору або його фіксація вже породжує особисті та виключні майнові права виконавця. Для сповіщення третіх осіб про свої права та запобігання їх порушенню, виконавець використовує знак охорони суміжних прав. Проте відсутність такого знаку не означає, що виконавець позбавлений права захисту¹.

Майнові права виробників фонограм і виробників відеограм.

До майнових прав виробників фонограм і виробників відеограм належать:

- Виключне право на використання фонограм, відеограм.
- Виключне право дозволяти чи забороняти: відтворення (пряме і (або) опосередковане) своїх фонограм і відеограм у будь-якій формі

---

¹ Кравченко О. Правове регулювання суміжних прав виконавців // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 1. – С. 15.

і будь-яким способом; розповсюдження серед публіки фонограм, відеограм та їх примірників шляхом першого продажу або іншої передачі права власності; комерційний прокат фонограм, відеограм і їх примірників шляхом першого продажу або іншої передачі права власності; публічне сповіщення фонограм, відеограм і їх примірників через будь-які засоби зв'язку таким чином, що будь-яка особа може отримати до них доступ з будь-якого місця і в будь-який час за їх власним вибором; будь-яку видозміну своїх фонограм, відеограм; ввезення на митну територію України фонограм, відеограм та їх примірників з метою їх поширення серед публіки.

Майнові права виробників фонограм і виробників відеограм можуть передаватися (відчужуватися) іншим особам на підставі договору, в якому визначаються: спосіб використання фонограми (відеограми); розмір і порядок виплати винагороди; строк дії договору; строк використання фонограми (відеограми); територія, на яку розповсюджуються передані права.

Майнові права виробника фонограми чи відеограми, який є юридичною особою, можуть бути передані (відчужені) іншій особі у встановленому законом порядку внаслідок ліквідації юридичної особи – суб'єкта суміжних прав.

Якщо фонограми, відеограми чи їх примірники введені виробником фонограми (відеограми) чи за його згодою у цивільний обіг шляхом їх першого продажу в Україні, то допускається їх наступне розповсюдження шляхом продажу, дарування тощо без згоди виробника фонограми (відеограми) чи його правонаступника і без виплати йому винагороди.

При цьому право здавання таких примірників фонограм (відеограм) у майновий найм чи комерційний прокат залишається виключно правом виробника фонограми (відеограми).

Майнові права організацій мовлення.

До майнових прав організацій мовлення законом віднесено:

- Виключне право на використання своїх програм будь-яким способом.
- Виключне право дозволяти чи забороняти іншим особам: публічне сповіщення своїх програм шляхом трансляції і ретрансляції; фіксацію своїх програм на матеріальному носії та їх відтворення; публічне виконання і публічну демонстрацію своїх програм у місцях з платним входом.
- Право забороняти поширення на території України чи з території України сигналу із супутника, що несе їх програми, розпов-

сюджуючим органом, для якого цей сигнал із супутника не призначався.

Майнові права організації мовлення можуть передаватися (відчужуватися) іншим особам на підставі договору, в якому визначаються: спосіб і строк використання програми мовлення; розмір і порядок виплати винагороди, територія, на яку розповсюджуються передані права тощо.

Майнові права організації мовлення можуть бути передані (відчужені) також іншій особі у встановленому законом порядку внаслідок ліквідації юридичної особи – суб'єкта суміжних прав.

Обмеження майнових прав виконавців, виробників фонограм, відеограм і організацій мовлення.

Обмеження майнових прав авторів літературних, художніх і наукових творів при використанні виконань, фонограм, програм мовлення, їх фіксації, відтворенні і доведенні до загального відома без згоди виконавців, виробників фонограм, відеограм та організацій мовлення допускається у випадках, визначених ст.ст. 21–25 Закону України «Про авторське право і суміжні права», а саме: вільного використання твору із зазначенням імені автора; вільного відтворення бібліотеками та архівами примірників твору репрографічним способом; вільного відтворення примірників твору для навчання; вільного копіювання, модифікації і декомпіляції комп'ютерних програм; вільного відтворення творів у особистих цілях та з обов'язковим дотримання наступних умов:

- відтворення зазначених об'єктів здійснюється виключно з метою навчання чи наукових досліджень;

- право на відтворення, що здійснюється виключно з метою навчання та наукових досліджень, не поширюється на експорт відтворених примірників фонограм, відеограм, програм мовлення за межі митної території України;

- за суб'єктами суміжних прав зберігається право на справедливий винагороду з урахуванням кількості відтворених примірників.

Умовою такого використання є також дотримання особистих немайнових прав суб'єктів авторського права і суміжних прав.

Використання об'єктів суміжних прав без згоди суб'єктів суміжних прав не повинно завдавати шкоди нормальній експлуатації виконань, фонограм і програм мовлення і зачіпати законні інтереси виконавців, виробників фонограм, відеограм і програм мовлення чи інших суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав.

Без згоди (авторів), виконавців і виробників фонограм (відеограм) допускається відтворення в домашніх умовах і виключно в особистих цілях творів і виконань, зафіксованих у фонограмах, відеограмах і їх примірниках, але з виплатою їм винагороди.

Виплата винагороди виробникам фонограм і відеограм та іншим особам, які мають авторське право і (або) суміжні права, здійснюється у формі відрахувань (відсотків) від вартості обладнання і (або) матеріальних носіїв виробниками та (або) імпортерами обладнання і матеріальних носіїв, із застосуванням яких можна здійснити відтворення виключно в особистих цілях у домашніх умовах творів, зафіксованих у фонограмах і відеограмах, крім: професійного обладнання та (або) матеріальних носіїв, не призначених для використання в домашніх умовах; обладнання і матеріальних носіїв, що експортуються за митну територію України; обладнання і матеріальних носіїв, що ввозяться фізичною особою на митну територію України виключно в особистих цілях і без комерційної мети.

Розміри відрахувань (відсотків), що мають сплачуватися виробниками та або імпортерами обладнання і матеріальних носіїв, визначаються Кабінетом Міністрів України.

Особисті немайнові права виконавців: вимагати того, що він є виконавцем твору; вимагати, щоб його ім'я або псевдонім зазначалися чи повідомлялися у зв'язку з кожним його виступом, записом чи виконанням (у разі, якщо це можливо); вимагати забезпечення належної якості запису його виконання і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій суттєвій зміні, що може завдати шкоди його честі і репутації.

Виробник фонограми, виробник відеограми має право зазначати своє ім'я (назву) на кожному носії запису або його упаковці поряд із зазначенням авторів, виконавців і назв творів, вимагати його згадування у процесі використання фонограми (відеограми).

Організація мовлення має право вимагати згадування своєї назви у зв'язку із записом, відтворенням, розповсюдженням своєї передачі і публічним повторним сповіщенням її іншою організацією мовлення.

3.4. Строки чинності суміжних майнових та особистих немайнових прав

Особисті немайнові права суб'єктів суміжних прав охороняються безстроково, проте у спадщину не переходять. Разом з тим спадкоємці мають право захищати авторство на об'єкт суміжних прав і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні виконання, фонограми і програми мовлення або будь-якому посяганню на об'єкт, що може зашкодити честі та репутації виконавця, виробника фонограми чи організації мовлення¹.

У відповідності до ст. 456 ЦК України, строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на виконання спливає через 50 років, що відліковуються з 1 січня року, наступного за роком здійснення першого запису виконання, а за відсутності такого запису – з 1 січня року, наступного за роком здійснення виконання.

Права виробників фонограм і відеограм охороняються протягом 50 років від дати першого опублікування фонограми (відеограми) або їх першого звукозапису (відеозапису), якщо фонограма не була опублікована протягом зазначеного часу.

Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на передачу (програму) організації мовлення спливає через 50 років, що відліковуються з 1 січня року, наступного за роком її першого здійсненні.

До спадкоємців виконавця і правонаступників виробників фонограм і організацій мовлення переходить право дозволяти чи забороняти використання виконання фонограми, передачі в ефір і по проводах, а також право на одержання винагороди в межах частини строків чинності прав, що залишилися.

Захист суміжних прав здійснюється на підставах і в порядку, передбачених для охорони та захисту авторських прав.

---

¹ Цивільний кодекс України: Коментар / За заг. ред. Є.О. Харитонова, О.М. Калітенко. – Одеса : Юридична література, 2004. – С. 407.

ГЛАВА 4. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА НАУКОВЕ ВІДКРИТТЯ

4.1. Наукове відкриття як об'єкт права інтелектуальної власності

Наукове відкриття є особливим, нетрадиційним результатом інтелектуальної діяльності. Воно характеризується важливістю і певною мірою значимістю в розвитку людства, вагомими зрушеннями в розвитку науково-технічного прогресу. Наукове відкриття – це досягнення всього людства, і воно не може бути монополізоване окремою особою чи групою осіб, мати конкретного право володільця. З моменту обнародування наукове відкриття стає надбанням людства і може вільно використовуватися будь-ким як при проведенні подальших наукових досліджень, так і при розробці на його основі конкретних технічних рішень. Аналіз чинного законодавства дозволяє говорити не лише про особливості об'єкта у праві інтелектуальної власності на наукове відкриття, а й зважувати на складнощі у здійсненні правового регулювання наукового відкриття¹.

На сьогоднішній день, законодавство України про охорону прав на наукові відкриття складається з: Цивільного кодексу України (ст.ст. 457–458) – (далі ЦК України)²; Закону України від 13 грудня 1991 р. «Про наукову і науково-технічну діяльність»³; Закону України від 10 лютого 1995 р. «Про наукову і науково-технічну експертизу»⁴. На міжнародно-правовому рівні наукові відкриття, як об'єкт інтелектуальної власності, регулюється ст. 2 Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності, прийнятої на Стокгольмській дипломатичній конференції у 1967 р.

---

¹ Цивільне право України. Загальна частина: Підручник / За ред. І.А. Бірюкова, Ю.О. Заїки. – К.: КНТ, 2006. – С. 397.

² Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

³ Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 12. – Ст. 165.

⁴ Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 9. – Ст. 56.

ЦК України науковим відкриттям надається юридична визначеність та конкретність. Однак спеціальний закон щодо врегулювання суспільних відносин у даній сфері відсутній. Відповідно до цього, Комітет з питань науки і освіти Верховної Ради України спільно з Державним департаментом інтелектуальної власності ще у 2004 році підготував проект Закону України «Про охорону прав на наукові відкриття»¹. Розробка вказаного законопроекту ставила на меті захист організаційно-економічних та правових інтересів держави, впровадження відповідних заходів, спрямованих на підтримку і охорону одного з найважливіших об'єктів інтелектуальної власності – наукового відкриття, впровадження механізму його державної реєстрації для ефективного використання результатів науково-дослідної діяльності в галузі фундаментальних досліджень. Але до теперішнього часу названий закон не прийнятий.

Проте, незважаючи на помітний прогрес, досягнутий останніми роками у сфері законодавчого забезпечення як охорони об'єктів права інтелектуальної власності в цілому, так і наукового відкриття зокрема, треба вказати, що законодавча база ще не є досконалою, і один з чинників, який перешкоджає її вдосконаленню, є неефективна система захисту прав інтелектуальної власності².

У юридичній енциклопедії зазначається, що відкриттям є виявлення невідомих раніше об'єктивно існуючих закономірностей, якостей та явищ матеріального світу, що вносять істотні зміни у рівень знань³.

Науковим відкриттям згідно ч. 1 ст. 457 ЦК України є встановлення невідомих раніше, але об'єктивно існуючих закономірностей, властивостей та явищ матеріального світу, які вносять докорінні зміни у рівень наукового пізнання. Для визначення наукового відкриття як юридичного терміна законодавець користується рядом філософських категорій: «матеріальне», «закономірність», «властивість», «явище», «пізнання». Водночас він використовує такі оціночні категорії, як «докорінні зміни», «рівень пізнання». Аналіз змісту наведених

---

¹ Про охорону прав на наукові відкриття: проект Закону України від 14 грудня 2004 р. № 6414 [Електронний ресурс]. // Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id.

² Захист прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування: рекомендації парламентських слухань // Голос України. – 2007. – № 125.

³ Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: «Укр. енцикл.», 1998. – Т. I: А-Г. – С. 425.

категорій виключає імперативне віднесення будь-якого результату фундаментальних наукових досліджень до наукового відкриття. Склад наукового відкриття охоплює тільки докорінні зміни у пізнанні матеріального світу. Філософія відносить до матеріального світу фундаментальну характеристику буття, яка вказує на його об'єктивність, реальність, тобто те, що не залежить від нашої свідомості. Свідомість, відображаючи фізичні, хімічні, біологічні та інші властивості дійсності, сама цих властивостей не має, а лише вказує на їх існування¹.

Таким чином, аналізуючи зміст ст. 457 ЦК України, слід зазначити, що цивільне законодавство пов'язує наукове відкриття лише з цариною природничих наук (пізнання матеріального світу). На географічні, археологічні, палеонтологічні відкриття та відкриття корисних копалин, а також на відкриття у сфері суспільних наук норми ЦК України про наукове відкриття не поширюються.

Поняття наукового відкриття поширюється лише на ті наукові положення, які охоплюються змістом таких об'єктів:

– *закономірність матеріального світу* – це невідомий раніше, але об'єктивно існуючий і такий, що вносить докорінні зміни в рівень пізнання, істотний і стійкий зв'язок між явищами або властивостями матеріального світу. Повніше цей зв'язок характеризує те, що він є суттєвим, внутрішньо притаманним явищам або їхнім властивостям і не повинен мати випадкового характеру. Закономірність стає об'єктом наукового відкриття з моменту, коли вона вперше була сформульована;

– *властивість (явище) матеріального світу* – невідома раніше об'єктивно існуюча якісна сторона об'єкта матеріального світу. Сукупність істотних властивостей об'єкта складає його якісну визначеність, яка відрізняє його в цілому від інших об'єктів і виражає те спільне, що характеризує весь склад однорідних об'єктів. Виявити нову істотну властивість об'єкта – означає встановити існуючу (незалежно від волі й свідомості людини) невідому раніше якісну визначеність об'єкта стосовно до інших об'єктів, з якими він вступає у взаємодію;

– *явище матеріального світу* – це невідома раніше об'єктивно існуюча і така, що вносить докорінні зміни в рівень пізнання, форма прояву сутності об'єкта матеріального світу (природи). Явище і

---

¹ Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 4-е вид., перероб. і допов. / за ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. – К. : Юрінком Інтер, 2011. Т. II. – С. 735.

сутність перебувають в органічній єдності. Проте єдність не означає їх збігу, сутність зазвичай прихована за явищем. У результаті розкриття сутності явища стає можливим його наукове пояснення.

Правова охорона надається науковому відкриттю, якщо воно володіє **сукупністю основних ознак**.

- Першою ознакою наукового відкриття є його **новизна**. Під новизною слід розуміти абсолютну світову новизну наукового положення, що розглядається як наукове відкриття на дату пріоритету. В свою чергу, дата пріоритету може визначатися за датою опублікування в пресі, надання статті у редакцію, першого оприлюдненого формулювання сутності відкриття, тощо. Оприлюднення інформації про зміст наукового відкриття у вітчизняних або закордонних джерелах, ступінь їх доступності та визначеність кола осіб, які мають можливість ознайомитися із сутністю відкриття, впливу для визначення пріоритету не мають. Встановлення пріоритету за датою подачі заявки на наукове відкриття в переважній більшості є виключенням, так як між датою пріоритету і датою подачі заявки проходить як правило декілька років¹.

- Наступною ознакою наукового відкриття є його **достовірність (доведеність)**. Існування закономірності, властивості або явища матеріального світу має бути не просто констатоване автором, а й доведене ним теоретично або експериментально. Без цього відкриття ще не існує, а є тільки гіпотеза, що зроблена з метою пояснення зв'язків між явищами матеріального світу, яка не є об'єктом права інтелектуальної власності і не охороняється законодавством України. Докази повинні включати відомості, що обґрунтовують достовірність наукового положення, а у разі необхідності – описувати методики досліджень, їх результати та висновки.

- Останньою ознакою наукового відкриття є його **фундаментальність (докорінні зміни в рівень пізнання)**. Відкриттями можуть визнаватися положення фундаментального характеру, які становлять собою суттєвий вклад у наукове пізнання світу. Фундаментальність відкриття може підтверджувати те, що воно є основою для нових напрямків у розвитку науки й техніки і створення принципово нових технологічних рішень. За допомогою відкриття стало можливим пояснити такі наукові факти, які не знаходили пояснення з позицій

---

¹ Харченко В.Б. Наукове відкриття як об'єкт права інтелектуальної власності та предмет кримінально-правової охорони // Часопис Академії адвокатури України. – 2009. – № 4. – С. 3.

усталених теоретичних уявлень. Відкриття має бути таким, яке докорінно змінює раніше відомі теоретичні положення.

Таким чином, лише за умов сукупності вказаних ознак певне наукове положення може бути *охороноздатним*, а явища, властивості та закономірності матеріального світу, які містяться у цьому положенні, можуть бути визнані науковим відкриттям.

Особливість наукового відкриття порівняно з іншими об'єктами інтелектуальної власності полягає в тому, що по-перше, відкриття, як об'єкт пізнання є цінним само по собі, незалежно від можливостей його безпосереднього використання, і по-друге, відкриття є надбанням людства, у зв'язку з чим не може бути об'єктом виключного права певних осіб, і тому будь-яка особа може безоплатно використовувати його на свій розсуд¹.

Слід також звернути увагу на співвідношення понять «*наукове відкриття*» та «*науковий твір*». Поняття «наукове відкриття» не є тотожним поняттю «науковий твір», що використовується в законодавстві. Поняття наукове відкриття та науковий твір співвідносяться як зміст та його форма. У науковому творі може бути виражене наукове відкриття та повідомлено про нього.

У філософській і правовій науці одним із структурних елементів суспільних відносин є суб'єкт відповідних відносин. Тому, для визначення суті наукового відкриття потрібно чітко визначити суб'єктів права інтелектуальної власності на них.

Суб'єктами наукового відкриття можуть бути:

1. **Автор наукового відкриття** – фізична особа, незалежно від віку та стану дієздатності, творчою працею якої це відкриття було зроблено. Українські громадяни визнаються авторами відкриттів у всіх випадках, навіть якщо відкриття зроблено ними за кордоном. Іноземні громадяни автори відкриттів користуються передбаченими законом правами лише за умови, що відкриття зроблене ними у співавторстві з українськими громадянами або при виконанні роботи на підприємстві, в організації або установі, які знаходяться на території України

2. **Співавтори** – це фізичні особи, творчою працею яких встановлено наукове відкриття. Співавторами визнають вчених, один із яких виявив невідоме раніше явище, а інший дав йому наукове

---

¹ Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (кер. авт. кол.), Л.М. Баранова, Т.І. Бегова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасиво-Фатеевої, В.Л. Яроцького. – Х. : Право, 2011. – Т. 1. – С. 626.

обґрунтування. Відносини між співавторами можуть бути визначені договором, а у разі відсутності – право інтелектуальної власності на наукове відкриття здійснюється всіма співавторами спільно. Не визнаються співавторами особи, які не зробили вагомого особистого творчого внеску у встановлення наукового відкриття, що надавали автору наукового відкриття тільки технічну і організаційну допомогу, або сприяли оформленню матеріалів заявки на відкриття.

3. **Спадкоємці** – після смерті автора його права на наукове відкриття переходять до його спадкоємців за законом або за заповітом. Спадкоємці стають повноцінними володільцями всіх майнових прав, належних померлому автору відкриття. Вони можуть захищати особисті немайнові права авторів відкриттів

4. **Наукові установи** якщо відкриття здійснено у зв'язку з виконанням службового завдання, всі авторські права на нього визнають за його конкретним розробником. З метою визнання заслуг наукових установ їм видають свідоцтво, яке засвідчує, що відкриття зроблено в цій установі.

4.2. Оформлення права на наукове відкриття

Оформлення прав на наукове відкриття здійснюється в Україні шляхом подання до Установи заявки, проведення експертизи заявки та державної реєстрації прав на наукове відкриття¹.

Заявкою на наукове відкриття є сукупність документів, що містять відомості про наукове відкриття, необхідні для видачі диплому на наукове відкриття. Вона подається до Установи автором (співавторами) наукового відкриття, юридичною особою з зазначенням автора наукового відкриття, його спадкоємцем – якщо заявка на наукове відкриття не може бути подана самим автором наукового відкриття.

Заявка на наукове відкриття повинна відноситися до одного наукового відкриття і включати наступні документи:

– *заявку про видачу диплому на наукове відкриття* (в ній необхідно вказати заявника (заявників) і його (їх) адресу, а також автора (співавторів); додати розширену анотацію опису наукового відкриття українською, російською та англійською мовами; якщо заявка подається юридичною особою, разом з матеріалами заявки повинно

---

¹ Висвітлено згідно Проекту Закону України «Про охорону прав на наукові відкриття».

додатково бути надано рішення вченої (науково-технічної) ради юридичної особи про те, що заявлене наукове відкриття придатне для набуття права інтелектуальної власності на нього);

– *опис наукового відкриття* з викладенням доказів його достовірності;

– *формулу наукового відкриття*, яка повністю заснована на описі та яка стисло, чітко та вичерпно відображає сутність відкриття, що заявляється;

– *реферат*;

– *матеріали, що ілюструють наукове відкриття*, якщо вони необхідні;

– *документи, що підтверджують пріоритет наукового відкриття*, якщо сутність і докази достовірності його були відомі до подачі заявки на наукове відкриття.

Експертиза заявки на наукове відкриття включає проведення формальної, попередньої експертизи та експертизи по суті, які здійснюються згідно з Законом України «Про наукову і науково-технічну експертизу».

• **Формальна експертиза** заявки на наукове відкриття (експертиза за формальними ознаками) проводиться Установою, під час якої заявка перевіряється на відповідність вимогам, які висуваються до її подання та перевіряються всі необхідні документи, які повинна містити заявка. Не пізніше одного місяця від дати подання заявки за результатами формальної експертизи заявнику направляється довідка про прийняття заявки до розгляду або вимога щодо внесення змін до наданих матеріалів подання заявки.

Для внесення змін до матеріалів надається два місяці від дати одержання заявником повідомлення Установи. Якщо у цей строк невідповідність буде усунуто, то датою подання заявки буде дата одержання Установою заявки, якщо ж у цей строк невідповідність не буде усунуто, то заявка вважається неподаною, про що заявнику надсилається повідомлення.

Після проведення формальної експертизи матеріали заявки надсилаються Установою до Національної академії наук України (далі – НАН України) для проведення попередньої експертизи. НАН України визначає наукові установи академії, що мають здійснити експертизу та передає матеріали заявки до зазначених установ.

• **Попередня експертиза** включає розгляд матеріалів заявки на наукове відкриття з встановленням повноти та відповідності формули, опису наукового відкриття та інших матеріалів заявки вста-

новленим вимогам. Строк проведення попередньої експертизи три місяця з дати отримання НАН України матеріалів заявки.

- За результатами попередньої експертизи заявки на наукове відкриття вноситься *експертний висновок*. За результатами експертного висновку здійснюється *експертиза по суті*, що встановлює відповідність наукового відкриття умовам надання правової охорони, або приймається рішення про відхилення заявки, про що повідомляється заявникові та Установі.

Якщо заявник не згоден з висновком попередньої експертизи він протягом двох місяців від дати одержання цього рішення може оскаржити його в Установі. Установа вносить остаточне рішення щодо заявки за поданням заявника протягом двох місяців від дати її надходження.

Суб'єктами проведення експертизи по суті є установи НАН України або установи інших державних академій наук, до наукової діяльності яких відноситься зміст заявки на наукове відкриття.

Установи, що залучені до проведення експертизи по суті, у двомісячний термін з дати висновку щодо попередньої експертизи готують висновок про наявність наукового відкриття (з викладенням формули відкриття, що рекомендується) та його значущості.

На підставі висновків установ, що здійснили експертизу, НАН України вносить рішення про визнання заявленого наукового відкриття або про відмову у визнанні заявленого наукового відкриття.

Витрати на проведення експертизи здійснюються Установою та НАН України за рахунок коштів Державного бюджету України, що виділяються на зазначені цілі.

Якщо заявник не згоден з рішенням про відмову у визнанні заявленого наукового відкриття, яке прийняте згідно з результатами експертизи, він протягом двох місяців від дати одержання рішення має право подати мотивоване заперечення до Установи. За наявності обґрунтованого прохання заявника строк подання заперечення може бути продовжений Установою.

Заперечення має бути розглянуто у двохмісячний строк з подання заперечення до Установи. Рішення Установи, що виноситься за результатами розгляду заперечень автора, є остаточним.

Реєстрація наукового відкриття. На підставі рішення Національної академії наук України щодо визнання заявленого наукового відкриття Установа в строк двох місяців з дня одержання зазначеного рішення за погодженням з автором (співавторами) та заявником узгоджує формулу відкриття, встановлює дату його пріоритету,

здійснює реєстрацію набуття права інтелектуальної власності на наукове відкриття.

Суб'єктом реєстрації наукового відкриття є Держаний реєстр наукових відкриттів України. Публікація відомостей про реєстрацію наукового відкриття здійснюється в офіційному бюлетені Установи протягом двох місяців від дати реєстрації набуття права інтелектуальної власності на наукове відкриття. У відомостях вказується автор наукового відкриття, назва наукового відкриття, формула наукового відкриття, інші необхідні відомості, що визначаються Установою. Після публікації відомостей про наукове відкриття будь-яка особа може ознайомитися з матеріалами заявки, надіслати до Установи своє заперечення за фактом обґрунтованості заявки на наукове відкриття. Публікація відомостей про наукове відкриття не проводиться, якщо заявку на наукове відкриття відкликано автором, що може бути здійснено заявником до дати реєстрації набуття права інтелектуальної власності на наукове відкриття.

Видача диплому на наукове відкриття. Юридичною формою закріплення прав інтелектуальної власності на наукове відкриття є диплом. Диплом про наукове відкриття є правопосвідчувальним, а не правовстановлюючим документом, адже права інтелектуальної власності на наукове відкриття виникають не з моменту видачі диплому, а з часу, відколи про наукове відкриття було заявлено або з моменту коли суть відкриття була донесена до відома третіх осіб.

Установа разом з НАН України видає автору (співавторам) наукового відкриття *диплом на наукове відкриття*, якщо протягом шести місяців з дати публікації про наукове відкриття в офіційному бюлетені Установи проти реєстрації не буде заперечень. Організація, в якій було створено наукове відкриття, має право на одержання *свідоцтва на наукове відкриття*.

Диплом на наукове відкриття засвідчує:

- визнання встановлених закономірностей, властивостей та явищ матеріального світу науковим відкриттям;
- пріоритет наукового відкриття;
- авторство на наукове відкриття (у разі співавторства диплом на наукове відкриття видається кожному із авторів з вказівкою в ньому інших співавторів).

Диплом на наукове відкриття містить назву наукового відкриття, дату пріоритету наукового відкриття, дані щодо автора (співавторів) наукового відкриття, заявника та дату подання заявки на наукове відкриття.

4.3. Особисті немайнові та майнові права на наукове відкриття

Зміст права інтелектуальної власності на наукове відкриття становлять особисті немайнові та майнові права автора.

Особистими немайновими правами інтелектуальної власності на наукове відкриття є:

- право на визнання автором наукового відкриття;
- право на пріоритет наукового відкриття;
- право перешкоджати будь-якому посяганням на право на наукове відкриття, здатне завдати шкоди честі чи репутації автора наукового відкриття;
- право на присвоєння науковому відкриттю імені автора (спів-авторів) або спеціальної назви (ст. 458 ЦК України) – здійснюється на прохання автора (співавторів). Присвоєння науковому відкриттю ім'я автора або спеціальна назва зазначається в дипломі і свідоцтві на наукове відкриття.

– право вимагати зазначення свого імені у зв'язку з використанням наукового відкриття, якщо це практично можливо.

Строк чинності особистих немайнових прав інтелектуальної власності на наукове відкриття – є чинними з дати пріоритету наукового відкриття.

Майновими правами інтелектуальної власності на наукове відкриття є:

– право на матеріальну винагороду за встановлення наукового відкриття. Розмір винагороди за наукове відкриття встановлюється Кабінетом Міністрів України. Винагорода виплачується автору (співавторам) за рахунок коштів Державного бюджету України при видачі автору (співавторам) диплому на наукове відкриття.

– інші права, встановлені законодавством.

Майнові права належать автору чи його правонаступнику.

Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на наукове відкриття – є чинними з дати, наступної за датою їх державної реєстрації.

Права автора наукового відкриття, у випадках, передбачених законодавством можуть переходити у спадщину. До таких прав належать право на подання заявки на наукове відкриття, одержання диплому на ім'я автора наукового відкриття, право на матеріальну винагороду за наукове відкриття.

Захист прав на наукове відкриття здійснюється у судовому та іншому встановленому законом порядку. Суди відповідно до їх компетенції розглядають спори про: авторство на наукове відкриття; визнання реєстрації права інтелектуальної власності на наукове відкриття недійсною; визнання наукового відкриття придатним для набуття права інтелектуальної власності; виплати винагороди автору наукового відкриття.

Відповідальність за порушення законодавства про наукові відкриття настає згідно чинного законодавства (адміністративного, кримінального, цивільного) за:

- присвоєння авторства;
- примушування до співавторства;
- розголошення в порушення встановленого порядку, в тому числі без згоди автора, змісту наукового відкриття до дати опублікування його пріоритету;
- включення в число співавторів осіб, які не приймали творчої участі у встановленні наукового відкриття.

ГЛАВА 5.

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ВИНАХІД, КОРИСНУ МОДЕЛЬ, ПРОМИСЛОВИЙ ЗРАЗОК

5.1. Поняття, об'єкти та суб'єкти патентного права

Винахідництво – один із найбільш поширених і масових видів творчості, який практично доступний кожному. Країни з високо-розвинутою економікою відзначаються високою винахідницькою активністю. Насамперед це стосується досить досконалої системи правового регулювання відносин у сфері науково-технічної творчості. Саме тому винахідництву, в тому числі правовому регулюванню таких відносин в усіх країнах приділяється значна увага.

Патентне право (право промислової власності) – це сукупність норм, що регулюють майнові й особисті немайнові відносини, що виникають у зв'язку з визнанням авторства на винаходи, корисні моделі і промислові зразки, з охороною прав на винаходи, корисні моделі і промислові зразки, установленням використання цих об'єктів, матеріальним і моральним стимулюванням, а також захистом прав авторів і патентовласників.

Патентне право (право промислової власності) може вживатися як в об'єктивному, так і суб'єктивному розумінні. *В об'єктивному розумінні* – це сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини, що складаються у процесі створення, оформлення та використання результатів науково-технічної творчості. *В суб'єктивному розумінні* – це право, яким наділяється відповідно до законодавства автор будь-якого результату науково-технічної діяльності.

Основними **об'єктами патентного права (права промислової власності)** є винаходи, корисні моделі та промислові зразки.

Значена назва цієї групи об'єктів інтелектуальної власності обумовлена назвою охоронного документа, який видається на підтвердження визнання результату творчої діяльності об'єктом інтелектуальної власності і засвідчує права на нього. На відміну від авторського права, де права на твори науки, літератури та мистецтва виникають без виконання будь-яких формальних дій, про об'єкти

патентного права, можна говорити лише з моменту одержання патенту. Такий підхід законодавця пояснюється, зокрема, можливістю паралельного винахідництва, а тому існує потреба кваліфікації творчого досягнення і закріплення права на нього за конкретною особою, яка перша розкрила ці знання суспільству¹. Наявність схожих рис винаходів, корисних моделей та промислових зразків послужила підставою їх спільного правового регулювання.

• **Винахід (корисна модель)** – результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології. Суспільні відносини, що складаються у процесі створення і використання винаходу (корисної моделі) регулюються Законом України від 15 грудня 1993 р. «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», в редакції Закону від 1 червня 2000р. (далі – Закон про винаходи (корисні моделі))².

• **Промисловий зразок** – результат творчої діяльності людини у галузі художнього конструювання. Суспільні відносини, що складаються у процесі створення і використання промислового зразка, регулюються Законом України від 15 грудня 1993 р. «Про охорону прав на промислові зразки»³ (далі – Закон про промислові зразки).

В Україні, правова охорона надається винаходу (корисній моделі) та промислового зразку, які не суперечать публічному порядку, принципам гуманності і моралі, а також відповідають умовам патентоздатності.

Умови патентоздатності – це ті вимоги, що висуваються законодавством до результатів творчої діяльності для кваліфікації їх як об'єкта патентного права.

• **Винахід відповідає умовам патентоздатності**, якщо він:

– є новим – якщо він не є частиною рівня техніки. Рівень техніки включає всі відомості, які стали загальнодоступними у світі до дати подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету;

---

¹ Цивільне право: Підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (кер. авт. кол.), Л.М. Баранова, Т.І. Бегова та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасиво-Фатеевої, В.Л. Яроцького. – Х. : Право, 2011. – Т 1. – С. 580.

² Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15 грудня 1993 р. в ред. Закону від 1 червня 2000р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 37. – Ст. 307.

³ Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 34.

– має винахідницький рівень – якщо для фахівця він не є очевидним, тобто не впливає явно із рівня техніки. При оцінці винахідницького рівня зміст заявок, зазначених у частині п'ятій цієї статті, до уваги не береться.

– є промислово придатним – якщо його може бути використано у промисловості або в іншій сфері діяльності.

• **Корисна модель відповідає умовам патентоздатності**, якщо вона є:

– новою;

– промислово придатною.

На визнання винаходу (корисної моделі) патентоздатним не впливає розкриття інформації про нього винахідником або особою, яка одержала від винахідника прямо чи опосередковано таку інформацію, протягом 12 місяців до дати подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету.

Не визнаються винаходами (корисними моделями): відкриття, наукові теорії та математичні методи; методи інтелектуальної, господарської, організаційної та комерційної діяльності (планування, фінансування, постачання, обліку, кредитування, прогнозування, нормування тощо); правила виконання фізичних вправ, проведення ігор, конкурсів, аукціонів; проекти та схеми планування споруд, будинків, територій; умовні позначення (дорожні знаки, маршрути, коди, шрифти тощо), розклади, інструкції; комп'ютерні програми; форма представлення інформації (наприклад, у вигляді таблиці, діаграми, графіка, за допомогою акустичних сигналів, вимовляння слів, візуальних демонстрацій, книг, аудіо- та відеодисків).

Об'єктом винаходу (корисної моделі) може бути:

1. **Продукт** – це матеріальний об'єкт як результат діяльності людини. Такими продуктами, зокрема, є:

– *пристрій, система (комплекс) взаємодіючих пристроїв* – належать машини, механізми, прилади, конструкції, вироби тощо, які характеризують наявність конструктивного елементу (ів) і зв'язку між елементами, їхнім взаємним розташуванням і формою виконання, а також параметрами елемента (ів) і матеріалом, з якого він (вони) виконаний (ні);

– *речовина* – належать індивідуальні хімічні сполуки, до яких віднесені високомолекулярні сполуки та об'єкти генетичної інженерії; композиції (сполуки, суміші, розчини, сплави); продукти ядерного перетворення;

– *штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини та інший біологічний матеріал* – належать індивідуальні штами мікроорганізмів, культивованих клітин рослин і тварин; консорціями мікроорганізмів.

2. Процес (спосіб) – це дія або сукупність дій, виконуваних щодо продуктів та інших матеріальних об’єктів за допомогою принаймні одного продукту і спрямованих на досягнення певного технічного результату. Таким процесом, зокрема, є виготовлення, обробка, переробка продукту та контролювання його якості, перетворення речовини, енергії, даних, вимірювання параметрів, діагностування, лікування, керування процесом, який є об’єктом технології.

Способи, як процеси виконання дій над матеріальними об’єктами поділяють на:

– способи, спрямовані на виготовлення продуктів (виробів, речовин тощо);

– способи, спрямовані на зміну стану предметів матеріального світу без одержання конкретних продуктів (транспортування, обробка, регулювання тощо);

– способи, у результаті яких визначають стан предметів матеріального світу (контроль, вимір, діагностика тощо).

3. Нове застосування відомого продукту чи процесу.

Корисні моделі відрізняють від винаходів два аспекти. По-перше, корисна модель не повинна мати винахідницький рівень. По-друге, максимальний рівень охорони, передбачений законодавством, менший за строк охорони винаходів.

Види винаходів:

• *секретний винахід (секретна корисна модель)* – винахід (корисна модель), що містить інформацію, віднесена до державної таємниці;

• *службовий винахід (корисна модель)* – винахід (корисна модель), створений працівником:

– у зв’язку з виконанням службових обов’язків чи дорученням роботодавця за умови, що трудовим договором (контрактом) не передбачене інше;

– з використанням досвіду, виробничих знань, секретів виробництва і обладнання роботодавця.

Пріоритет, авторство і право власності на винахід (корисну модель) засвідчуються *патентом (деклараційним патентом)*.

Слід зазначити, що на сьогоднішній день, в науці, а також в законодавстві існують деякі розбіжності щодо розуміння правової природи патенту. Слово «патент» походить від латинського *Litterat Patentes*, що означає «відкрита грамота». Раніше патенти видавалися владою та засвідчували право на монопольне виробництво та продаж певного товару, послуг чи винаходів¹.

Сьогодні патент розглядають у двох аспектах. По-перше, під патентом розуміють надане державою право забороняти третім особам виготовлення, використання чи продаж винаходу². По-друге, патент визначають як охоронний документ.

Відповідно до Закону України про винаходи і корисні моделі патент є охоронним документом, що засвідчує пріоритет, авторство і право власності на винахід (корисну модель).

Всесвітня організація інтелектуальної власності також характеризує патент як документ, який видається за заявкою органом держави або регіональним органом, повноваження якого розповсюджуються на декілька держав, який розкриває сутність винаходу та створює правовий режим, у якому запатентований винахід, як правило, може використовувати (виготовляти, використовувати, продавати, імпортувати) лише патентовласником або за його згодою³.

На думку Коссака В. М. патент не є об'єктом права інтелектуальної власності, а є лише документом, що засвідчує право інтелектуальної власності на відповідний об'єкт⁴. Цибульов П. М. визначає патент, як «вид інтелектуальної (промислової) власності, який використовуються як інструмент, що регулює створення і передачу нових технологій»⁵.

Дроб'язко В. С. зазначає, що патент – це юридико-технічний документ, виданий уповноваженим компетентним державним органом, за допомогою якого держава засвідчує виключне право

---

¹ Белов В. В., Виталиев Г. В., Денисов Г. М. Интеллектуальная собственность. Законодательство и практика применения. Практическое пособие. – М. : Гардарика, 1997. – С. 28.

² Белов В. В., Виталиев Г. В., Денисов Г. М. Интеллектуальная собственность: законодательство и практика его применения: практическое пособие. – М. : Юрист, 2006. – С. 195.

³ Див.: Батова В. Правова природа патенту [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ndiiv.org.ua/ua/library/view-pravova-pryroda-patentu.html>.

⁴ Коссак В. М. Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник. – К. : Істина, 2007. – С. 45.

⁵ Цибульов П. М. Основи інтелектуальної власності / Навчальний посібник. – К. : Інс-т. інтел. власності і права, 2005. – С. 44.

володільця на створений ним об'єкт промислової власності (винахід, корисну модель, промисловий зразок)¹.

На думку Н. О. Халаїм, підставою для виникнення у суб'єкта виключного права на використання промислового зразка є патент². Однак, Батова В. із такою думкою не погоджується, зазначаючи, що патент лише засвідчує вже набуті права інтелектуальної власності. Видачі патенту передують прийняття рішення про його видачу, та внесення відомостей до відповідного реєстру³.

Промисловий зразок є результатом творчої діяльності людини в сфері художнього конструювання, вирішенням естетичної і декоративної сторони виробу. На теперішній час в світі не існує єдиної точки зору щодо правової охорони промислових зразків, що відрізняє їх від інших об'єктів права інтелектуальної власності (патентного та авторського права, права товарних знаків). Проблема правової охорони промислових зразків обумовлена подвійністю їх природи. Поєднуючи елементи мистецтва і промисловості, промисловий зразок знаходиться під впливом двох правових режимів авторсько-правового та права промислової власності. З одного боку, виходячи з естетичної суті промислових зразків, доцільна їх охорона нормами авторського права як художніх творів. З іншого, – необхідність реалізації в промисловому серійному виробництві, потребує більш надійної правової охорони, заснованої на принципах права промислової власності⁴.

Промисловий зразок відповідає умовам *патентоспроможності*, якщо він є:

– *новим* – промисловий зразок визнається таким, коли сукупність його суттєвих ознак не стала загальновідомою у світі до дати подання заявки до Держпатенту України або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету. Проте на новизну промислового зразка не впливає розкриття інформації про нього автором або особою, яка одержала

---

¹ Дроб'язко В.С., Дроб'язко Р.В. Право інтелектуальної власності. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – С. 316.

² Халаїм Н. Правова природа патенту на промисловий знак // Право України. – 2000. – № 8. – С. 92-95.

³ Див.: Батова В. Правова природа патенту [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ndiiv.org.ua/ua/library/view-pravova-priroda-patentu.html>

⁴ Работягова Л. Промисловий зразок як об'єкт правової охорони [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ndiiv.org.ua/ua/library/view-promyslovyu-zrazok-jak-objekt-pravovoji-okhorony.html>.

від автора прямо чи опосередковано таку інформацію, протягом шести місяців до дати подання заявки до Держпатенту України;

– *промислово придатним* – промисловий зразок визнається таким, якщо його можна використати в промисловості або в будь-якій іншій сфері доцільної суспільно-корисної діяльності. При цьому мається на увазі і придатність промислового зразка до багаторазового відтворення.

Відповідно до Закону про промислові зразки *об'єктом промислового зразка* може бути:

- *форма* (зовнішній контур, вид промислового виробу);
- *малюнок* (зображення, контур на площині, який виконується за допомогою контурних ліній, штрихів, світлотіньових плям в одному або в декількох кольорах переважно на папері, тканині та інших матеріалах);
- *розфарбування або їх поєднання*, що визначають зовнішній вигляд промислового виробу і призначені для задоволення естетичних та ергономічних потреб.

Відповідно до Закону про промислові зразки не можуть одержати правову охорону як промисловий зразок:

- *об'єкти архітектури*, крім малих архітектурних форм (кіосків, палаток, телефонних будок), промислові, гідротехнічні та інші стаціонарні споруди;
- *друкована продукція як така* (зміст текстової частини друкованої продукції не патентується);
- *об'єкти нестійкої форми з рідких, газоподібних, сипких або подібних їм речовин* (такі об'єкти призначені для використання в фонтанах, атракціонах та інших об'єктах садово-паркових і видовищно-масових споруд);
- *вироби, що суперечать суспільним інтересам, принципам гуманності і моралі як за своїм основним призначенням* (наприклад, знаряддя катування), так і за своїм зовнішнім оформленням (наприклад, малюнки або написи порнографічного або образливого характеру).

Види промислових зразків:

- *об'ємні промислові зразки (моделі – форма)* являють собою композицію, в основі якої покладена розвинута об'ємно-просторова структура (наприклад, зовнішній вигляд меблів, будь-яких машин, люстри тощо);
- *площинні промислові зразки (малюнки)* являють собою композицію, в основу якої покладено лінійно-графічне співвідношення

елементів, яке не може бути сприйнято візуально як об'ємне (конфігурація, орнамент) (наприклад, зовнішній вигляд килима, хустки, тканини тощо);

- *комбіновані промислові зразки* характеризуються загальними ознаками, властивими об'ємним і площинним зразкам (наприклад, зовнішній вигляд інформаційного табло, виставочної конструкції композиції, будівельної оздоблювальної плитки тощо).

Розрізняють однооб'єктні промислові зразки і багатооб'єктні промислові зразки.

- До *однооб'єктних* промислових зразків відносяться:

- площинні двомірні – промисловий малюнок – зображення, виконане за допомогою графічних засобів (наприклад, малюнок декоративної тканини, килима тощо);

- об'ємні тримірні (закінчений промисловий виріб – машина, прилад);

- об'ємні тримірні, які є частиною виробу, якщо вона призначена для використання з низкою виробів і має самостійну завершену композицію (наприклад, фара, різноманітні ручки).

- До *багатооб'єктних* промислових зразків відносяться:

- набори виробів – сукупність предметів одного призначення, які в сукупності складають єдине ціле (наприклад, набір інструментів);

- комплект виробів – повний набір яких-небудь предметів, які в сукупності складають ціле (наприклад, комплект білизни, комплект частин машини):

- гарнітур – повний набір, комплект предметів, які служать певній меті (наприклад, гарнітур меблів, гарнітур білизни);

- сервіз – повний набір столової або чайної посуду з єдиним художнім оформленням, розрахований на певну кількість людей;

- інтер'єр – архітектурно і художньо оформлене внутрішнє приміщення, внутрішній простір різних приміщень, архітектурних споруд, а також підйомно-транспортних машин і транспортних засобів (наприклад, кабіни, салони, каюти, рубки тощо);

- варіанти виробів – художньо-конструкторські рішення одного і того ж виробу, які розрізняються сукупністю суттєвих ознак, що визначають однакові естетичні і ергономічні особливості виробу.

Право власності на промисловий зразок також засвідчується патентом.

Відповідно до цивільного законодавства (ст. 463 ЦК України) **суб'єктами права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель та промисловий зразок є:**

- винахідник, автор промислового зразка;
- інші особи, які набули прав на винахід, корисну модель та промисловий зразок за договором чи законом.

Винахідник – людина, інтелектуальною, творчою діяльністю якої створено винахід (корисну модель).

Автор промислового зразка – людина, творчою працею якої створено промисловий зразок.

Іноземні особи та особи без громадянства мають рівні з особами України права, передбачені Законом про винахід (корисні моделі) та Законом про промислові зразки, відповідно до міжнародних договорів України чи на основі принципу взаємності.

Іноземні та інші особи, що проживають чи мають постійне місцезнаходження поза межами України, у відносинах з Установою реалізують свої права через представників у справах інтелектуальної власності.

Якщо у створенні винаходу (корисної моделі), промислового зразка брали участь кілька фізичних осіб, всі вони визнаються винахідниками, авторами промислового зразка, а порядок користування правами, що їм належать, визначаються угодою між ними.

Підставою для виникнення співавторства є спільна творча праця кількох осіб, втілена у вирішенні задачі. Співавторами не визнають осіб, які надали автору технічну, організаційну або матеріальну допомогу, а також осіб, які здійснювали лише загальне керівництво розроблюваними темами, але не брали творчої участі у створенні винаходу (корисної моделі), промислового зразка.

До **інших осіб**, які набули прав на винахід, корисну модель та промисловий зразок належать *патентоволодільці* – фізичні та юридичні особи, які не є авторами, однак одержали окремі патентні права за законом або договором.

До патентоволодільців відносяться:

- роботодавець;
- спадкоємці винахідника або автора промислового зразка;
- інші правонаступники, до яких право на об'єкт патентного права переходить в силу закону або договору (наприклад, замовник).

• **Роботодавець** – особа, яка найняла працівника за трудовим договором (контрактом). Відповідно до Закону про винахід (корисну модель) та Закону про промисловий зразок право на одержання

патенту на винахід (корисну модель), промисловий зразок, які створено у зв'язку з виконанням трудового договору, належить винахіднику або автору промислового зразка та роботодавцю разом, якщо іншого не встановив договір.

Винахід (корисну модель), промисловий зразок вважають створеними у зв'язку з виконанням трудового договору, якщо їх створено у зв'язку з виконанням трудових обов'язків чи доручення роботодавця та (або) з використанням досвіду, виробничих знань, секретів виробництва і обладнання роботодавця.

Право на одержання патенту на службовий винахід (корисну модель) має роботодавець винахідника.

Обов'язковою умовою договору про передання права на одержання патенту від винахідника або автора промислового зразка до роботодавця є надання винахіднику або автору промислового зразка винагороди відповідно до економічної цінності винаходу (корисної моделі), промислового зразка (або) іншої вигоди, яка може бути одержана роботодавцем.

- *Спадкоємці* стають суб'єктами патентного права у разі смерті автора розробки або володільця патенту. Якщо спадкоємців кілька, вони реалізують винахідницькі та патентні права, що перейшли до них, за взаємною угодою.

До спадкоємців переходять лише майнові права в силу закону чи заповіту. Особисті немайнові права не можуть перейти до іншої особи, тому що вони невід'ємно пов'язані з винахідником чи автором промислового зразка.

- *Замовник* – майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, належить творцеві цього об'єкта та замовникові спільно, якщо інше не встановлено договором.

Також суб'єктами патентного права можуть виступати Апеляційна палата та представники у справах інтелектуальної власності (патентні повірені).

- *Апеляційна палата (Апеляційна палата Державної служби інтелектуальної власності України)* – колегіальний орган для розгляду заперечень проти рішень Державної служби щодо набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності та заяв щодо визнання знака добре відомим в Україні.

Завданнями Апеляційної палати є колегіальний розгляд поданих до неї заперечень, заяв щодо визнання знака добре відомим в Україні, а також протестів голови Державної служби на рішення Апеляційної палати та прийняття відповідних рішень.

• *Патентний повірений* надає фізичним та юридичним особам (далі – особи, які він представляє) допомогу і послуги, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності, представляє інтереси зазначених осіб у Держпатенті та установах, що належать до сфери його управління, а також судових органах, кредитних установах, у відносинах з іншими фізичними та юридичними особами.

Патентний повірений повинен бути громадянином України, який:

- постійно проживає в Україні;
- має повну вищу освіту, а також повну вищу освіту в сфері охорони інтелектуальної власності;
- має не менш як п'ятирічний досвід практичної роботи у сфері охорони інтелектуальної власності;
- склав кваліфікаційні іспити, пройшов атестацію і одержав свідоцтво на право займатися діяльністю патентного повіреного.

Не можуть бути патентними повіреними працівники Держпатенту та установ, що належать до сфери його управління, а також особи, яким це заборонено відповідно до законодавства. Держпатент веде Державний реєстр представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених). Патентному повіреному, внесеному до Державного реєстру, присвоюється реєстраційний номер. Особи, не зареєстровані в Державному реєстрі, не можуть іменувати себе патентними повіреними.

Патентний повірений діє за дорученням особи, яку він представляє. Це доручення засвідчується договором, довіреністю або іншим документом, що підтверджує його повноваження відповідно до законодавства. Повноваження патентного повіреного можуть бути засвідчені також шляхом зазначення його прізвища та реєстраційного номера в заявці на видачу охоронного документа на об'єкт промислової власності, якщо заявка підписана заявником.

Патентний повірений має право згідно із законодавством, у межах доручення особи, яку він представляє, виконувати всі пов'язані з цим дії у відносинах з Держпатентом та установами, що належать до сфери його управління, а також судовими органами, кредитними установами, іншими фізичними та юридичними особами, зокрема:

- підписувати заяви, клопотання, описи, формули винаходів тощо;
- подавати та одержувати матеріали, що стосуються охоронних документів;
- виконувати платіжні операції;
- вносити зміни до опису винаходів і креслень;

- відкликати заявки на видачу охоронних документів на об'єкти промислової власності;
- подавати доповнення, заперечення, скарги;
- вживати заходів для підтримання чинності охоронних документів;
- проводити науково-дослідні роботи, частиною яких є патентні дослідження;
- представляти інтереси власників прав на об'єкти інтелектуальної власності в державних і судових органах тощо.

Патентний повірений зобов'язаний:

- сумлінно виконувати свої обов'язки і додержуватися вимог законодавства, захищати інтереси особи, яку він представляє;
- зберігати в таємниці відомості, одержані ним під час здійснення своїх професійних обов'язків, зокрема суть порушених особою, яку він представляє, питань, зміст консультацій, порад, роз'яснень тощо;
- відмовитися від надання своїх послуг або припинити їх надання, якщо вони можуть бути використані у справі, в якій він вже представляв або консультував іншу особу з протилежними інтересами і конфлікт не був вирішений.

5.2. Оформлення прав на винахід (корисну модель) та промисловий зразок (патентних прав)

Процедура оформлення патентних прав складається з наступних етапів:

- складання та подання заявки;
- розгляд заявки у Патентному відомстві (експертиза заявки);
- реєстрація та видача патенту.

Складання та подання заявки.

Заявка – сукупність документів, необхідних для видачі Установою патенту.

Юридичні вимоги до заявки на видачу патенту стосуються вимог щодо:

- змісту документів заявки (інформація, яка має бути наведена в цих документах);
- «фізичного» боку заявки (до подання змісту заявки, формату і структури розміщення тексту і креслень тощо);

– заявлення пріоритету більш ранньої заявки на той самий винахід (коли заявник подав заявку на видачу патенту на той самий винахід в іншій країні і щодо неї визначають дату пріоритету більш пізньої заявки);

– сплати збору за подання заявки (без сплати заявочного збору заявку не розглядають).

Заявка на винахід повинна стосуватися одного або групи винаходів, пов'язаних єдиним винахідницьким задумом (*вимога єдиності винаходу*).

Група винаходів визнається пов'язаною єдиним винахідницьким задумом, якщо має місце технічний взаємозв'язок між цими винаходами, що виражається однією або сукупністю однакових чи відповідних суттєвих ознак, які визначають внесок у рівень техніки кожного із заявлених винаходів, які розглядаються в сукупності.

Вимога єдиності винаходу визнається дотриманою, якщо:

– заявка стосується одного винаходу, тобто одного продукту, процесу (способу), у тому числі нового застосування відомого продукту чи процесу;

– заявка стосується одного винаходу, який охарактеризований з розвитком або уточненням окремих конкретних варіантів його здійснення, що не супроводжується заміною чи вилученням окремих ознак, наведених у незалежному пункті формули винаходу;

– заявка стосується групи винаходів, які пов'язані єдиним винахідницьким задумом.

Вимозі єдиності може відповідати група винаходів, якщо заявка стосується:

– винаходів, один з яких призначений для одержання (виготовлення) іншого, наприклад, пристрій або речовина та процес одержання (виготовлення) зазначеного пристрою або речовини в цілому чи їх частини;

– винаходів, один з яких призначений для здійснення іншого, наприклад, процес і пристрій для здійснення зазначеного процесу в цілому чи однієї з його дій;

– винаходів, один з яких призначений для використання іншого (в іншому), наприклад процес або пристрій та його частина; процес і речовина, яка призначена для використання в зазначеному процесі; нове застосування відомого пристрою або речовини та процес з їх новим застосуванням; нове застосування відомого

пристрою або речовини та пристрій або композиція, складовою частиною яких вони є, тощо;

– винаходів, які є об'єктами одного виду, однакового призначення і які забезпечують одержання одного і того самого технічного результату (варіанти).

Заявка на корисну модель повинна стосуватися однієї корисної моделі (*вимога єдиності корисної моделі*).

Вимога єдиності корисної моделі визнається дотриманою, якщо:

– заявка стосується однієї корисної моделі, тобто одного продукту, процесу (способу), у тому числі нового застосування відомого продукту чи процесу;

– заявка стосується однієї корисної моделі, яка охарактеризована з розвитком або уточненням окремих конкретних варіантів її здійснення, що не супроводжується зміною чи вилученням окремих ознак, наведених у незалежному пункті формули.

Заявка на промисловий зразок повинна стосуватися одного промислового зразка виробу і може містити його варіанти (*вимога єдності*). Поняття «*один виріб*» застосовується як до цілого виробу, наприклад автомобіля, так і до його частини, наприклад бампера, фари тощо. *Варіантом промислового зразка* може бути зовнішній вигляд виробів, що належать до однієї функціональної групи, до одного класу Міжнародної класифікації промислових зразків (далі – МКПЗ), подібні за сукупністю суттєвих ознак і мають відмінності в несуттєвих ознаках, які сприймаються візуально: наприклад, декілька стільців, що відрізняються один від одного фактурою, кольором декоративної оббивної тканини тощо.

Особа, яка бажає одержати патент (деклараційний патент) і має на це право, подає до Установи заявку. За дорученням заявника заявку може бути подано через представника у справах інтелектуальної власності або іншу довірену особу.

Склад заявки на винахід (корисну модель) – заявка складається українською мовою і повинна містити:

– заяву про видачу патенту на винахід чи деклараційного патенту на винахід (корисну модель);

– опис винаходу (корисної моделі);

– формулу винаходу (корисної моделі);

– креслення (якщо на них є посилання в описі);

– реферат.

Склад заявки на промисловий зразок – заявка складається українською мовою і повинна містити:

- заяву про видачу патенту;
- комплект зображень виробу (власне виробу чи у вигляді його макета, або малюнка), що дають повне уявлення про його зовнішній вигляд;
- опис промислового зразка;
- креслення, схему, карту (якщо необхідно).

Заява про видачу патенту – це прохання про видачу патенту на винахід (корисну модель), промисловий зразок. У заяві про видачу патенту (деклараційного патенту) необхідно вказати заявника (заявників) і його (їх) адресу, а також винахідника (винахідників) або автора промислового зразка.

Винахідник має право вимагати, щоб його не згадували як винахідника даного винаходу (корисної моделі) в будь-якій публікації Установи, зокрема у відомостях про заявку чи патент.

Опис винаходу (корисної моделі), промислового зразка повинен викладатися у визначеному порядку і розкривати суть винаходу (корисної моделі), промислового зразка настільки ясно і повно, щоб його зміг здійснити фахівець у зазначеній галузі.

Опис винаходу (корисної моделі) починається із зазначення індексу рубрики діючої редакції МКВ, до якої належить винахід (корисна модель), назви винаходу і містить такі розділи: галузь техніки, до якої належить винахід (корисна модель); рівень техніки; суть винаходу (корисної моделі); перелік фігур креслення (якщо на них є посилання в описі); відомості, які підтверджують можливість здійснення винаходу (корисної моделі).

Опис промислового зразка містить такі розділи: назва промислового зразка; прізвище, ініціали автора промислового зразка; призначення та галузь застосування промислового зразка; перелік зображень, креслень та схем; суть та суттєві ознаки промислового зразка.

Формула винаходу (корисної моделі) – це стисла вичерпна словесна характеристика винаходу (корисної моделі), що містить сукупність усіх суттєвих ознак і визначає обсяг правової охорони винаходу (корисної моделі).

Формула винаходу (корисної моделі) повинна виражати його (її) суть і викладатися ясно та стисло. Формула винаходу (корисної моделі) визнається такою, що виражає *суть винаходу (корисної*

моделі), якщо вона містить сукупність його (її) суттєвих ознак, достатню для досягнення зазначеного заявником технічного результату.

Ознаки винаходу (корисної моделі) у формулі винаходу (корисної моделі) викладають таким чином, щоб забезпечити можливість їх ідентифікації, тобто однозначного розуміння їх змісту фахівцем на основі відомого рівня техніки.

Структура формули винаходу (корисної моделі) – формула винаходу (корисної моделі) може бути одноланковою чи багатоланковою і включати відповідно один або декілька пунктів.

Одноланкову формулу винаходу (корисної моделі) застосовують для характеристики одного винаходу (корисної моделі) сукупністю суттєвих ознак, які не мають розвитку чи уточнення щодо окремих випадків його виконання або використання;

Багатоланкову формулу винаходу (корисної моделі) застосовують для характеристики одного винаходу (корисної моделі) з розвитком і (або) уточненням сукупності його (її) ознак стосовно деяких випадків виконання і використання винаходу (корисної моделі) або для характеристики групи винаходів.

Реферат є скороченим викладом змісту опису винаходу (корисної моделі), який включає:

- назву винаходу (корисної моделі);
- характеристику галузі техніки, якої стосується винахід (корисна модель), і (або) галузь його (її) застосування, якщо це не зрозуміло з назви;
- характеристику суті винаходу (корисної моделі) із зазначенням технічного результату, якого мають досягти.

Суть винаходу (корисної моделі) в рефераті характеризують шляхом вільного викладу формули, переважно такого, при якому зберігаються всі суттєві ознаки кожного незалежного пункту.

Реферат складають лише з інформаційною метою. Він не може братися до уваги з іншою метою, зокрема для тлумачення формули винаходу (корисної моделі) і визначення рівня техніки. Реферат складають таким чином, щоб він міг служити ефективним засобом пошуку у відповідній галузі техніки. Рекомендований обсяг тексту реферату становить до 1000 знаків. Текст реферату слід викладати окремими короткими реченнями і уникати складних у стилістичному плані зворотів. Реферат може містити також деякі додаткові відомості, зокрема посилання на кількість незалежних і залежних пунктів формули винаходу (корисної моделі), графічних зображень, таблиць.

До складу заявки на видачу патенту на винахід (корисну модель) можуть входити *графічні зображення (власне креслення, схеми, карти, діаграми тощо)*. Їх оформлюють на окремому аркуші (окремих аркушах), у правому верхньому куті кожного аркуша зазначають назву винаходу (корисної моделі). Для пояснення суті винаходу (корисної моделі) як додаток до інших графічних матеріалів можуть бути подані *фотографії*. У виняткових випадках фотографії можуть бути подані як основний вид ілюстративних матеріалів, наприклад, для ілюстрації етапів виконання хірургічних операцій.

Креслення, схеми, карти за необхідності можуть подаватися до заявки на промисловий зразок та мають відповідати тексту опису та зображенню виробу, давати чітке уявлення про заявлений виріб (його габарити, склад елементів та зв'язок між ними). Їх виконують відповідно до правил креслення на цільному, білому, гладкому папері чіткими чорними лініями і штрихами, які не витираються, без розтушовування і розмальовування.

За подання заявки сплачується збір – документ про сплату збору повинен надійти до Установи разом з заявкою або протягом двох місяців після дати подання заявки. Цей строк продовжується, але не більше ніж на шість місяців, якщо до його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання.

Датою подання заявки на винахід (корисну модель) є дата одержання Установою матеріалів, що містять принаймні:

- заяву у довільній формі про видачу патенту (деклараційного патенту), викладену українською мовою;
- відомості про заявника та його адресу, викладені українською мовою;
- матеріал, що справляє враження опису винаходу (корисної моделі), викладений українською або іншою мовою. В останньому випадку для збереження дати подання заявки переклад цього матеріалу українською мовою повинен надійти до Установи протягом двох місяців від дати подання заявки.

Датою подання заявки на промисловий зразок є дата одержання Установою матеріалів, що містять принаймні:

- клопотання у довільній формі про видачу патенту, викладене українською мовою;
- відомості про заявника та його адресу, викладені українською мовою;
- зображення виробу, що дає уявлення про його зовнішній вигляд;

– частину, яка зовнішньо нагадує опис промислового зразка, викладену українською або іншою мовою. В останньому випадку для збереження дати подання заявки переклад цієї частини українською мовою повинен надійти до Установи протягом двох місяців від дати подання заявки.

Пріоритет заявки (пріоритет) – це першість у поданні заявки на видачу патенту на винахід (корисну модель), промисловий зразок.

• *Дата пріоритету* – це дата подання заявки до Відомства чи відповідного органу держави-учасниці Паризької конвенції про охорону промислової власності, за якою заявлено пріоритет.

Якщо заявка на видачу патенту на винахід (корисну модель), промисловий зразок була спочатку подана в будь-якій іншій державі, то заявник має право скористатися правом пріоритету. Це означає, що протягом установленого строку (6 місяців – на промисловий зразок, 12 місяців – на винахід (корисну модель)) від дати подання заявки до відповідного органу будь-якої держави-учасниці Паризької конвенції про охорону промислової власності заявник може подати в Україні заявку і вказати дату подання і номер попередньої заявки.

• *Подання заяви на пріоритет* – заявник, який бажає скористатися правом пріоритету, протягом 3 місяців від дати подання заявки до Установи подає заяву про пріоритет з посиланням на дату подання і номер попередньої заявки та її копію, якщо ця заявка була подана в іноземній державі – учасниці Паризької конвенції про охорону промислової власності.

У межах цього строку зазначені матеріали можуть бути змінені. Якщо ці матеріали подано несвоєчасно, право на пріоритет заявки вважається втраченим, про що заявнику надсилається повідомлення. Якщо зазначені строки, пропущені заявником через непередбачені і незалежні від нього обставини, вони можуть бути продовжені на 2 місяці з дати закінчення зазначеного строку за умови сплати відповідного збору.

За необхідності Установа може зажадати переклад попередньої заявки українською мовою. Переклад повинен надійти до Установи протягом 2 місяців від дати одержання заявником запиту Установи. Якщо переклад не надійде у зазначений строк, то право на пріоритет заявки вважається втраченим, про що заявнику надсилається повідомлення. Строк надходження перекладу попередньої заявки може бути продовжений до 6 місяців від дати одержання заявником запиту Установи. За продовження строку сплачується збір.

Експертиза заявки на винахід (корисну модель), промисловий зразок – має статус науково-технічної експертизи і проводиться закладом експертизи відповідно до чинного законодавства. Заклад експертизи здійснює інформаційну діяльність, необхідну для проведення експертизи заявок.

Експертиза заявки складається з:

- *попередньої експертизи* – під час проведення якої заявка, яка не містить пропозиції заявника щодо віднесення винаходу (корисної моделі) до державної таємниці, розглядається на предмет наявності в ній відомостей, які можуть бути віднесені згідно із Зводом відомостей, що становлять державну таємницю, до державної таємниці;

- *формальної експертизи* (експертиза за формальними ознаками) – експертиза, у ході якої встановлюється належність зазначеного у заявці об'єкта до переліку об'єктів, які можуть бути визнані винаходами (корисними моделями), і відповідність заявки та її оформлення встановленим вимогам;

- *кваліфікаційної експертизи* (експертиза по суті) – експертиза, що встановлює відповідність винаходу (корисної моделі) умовам патентоздатності (новизні, винахідницькому рівню, промисловій придатності).

Під час розгляду заявки заявник має право:

- протягом місяця від дати одержання ним рішення Установи затребувати копії матеріалів щодо розгляду заявки. Ці копії надсилаються заявнику протягом місяця;

- з власної ініціативи чи на запрошення закладу експертизи особисто або через свого представника брати участь у встановленому Установою порядку в розгляді питань, що виникли під час проведення експертизи;

- вносити до заявки виправлення помилок та зміни свого імені (найменування) і своєї адреси, адреси для листування, імені та адреси свого представника;

- вносити до заявки зміни, пов'язані зі зміною особи заявника, за умови згоди зазначених у заявці інших заявників. Ці виправлення та зміни враховуються, якщо вони одержані закладом експертизи не пізніше одержання ним документа про сплату державного мита за видачу патенту. При публікації відомостей про заявку на видачу патенту на винахід зазначені виправлення та зміни враховуються, якщо вони надійшли до закладу експертизи за 6 місяців до дати публікації.

Заклад експертизи може вимагати від заявника надання додаткових матеріалів, якщо:

- без них проведення експертизи неможливе;
- у разі виникнення обґрунтованих сумнівів у достовірності будь-яких відомостей чи елементів, що містяться в матеріалах заявки.

Заявник має право протягом місяця від дати одержання ним повідомлення чи висновку закладу експертизи із вимогою про надання додаткових матеріалів затребувати від нього копії матеріалів, щодо розгляду заявок.

Додаткові матеріали мають бути подані заявником протягом двох місяців від дати одержання ним повідомлення чи висновку закладу експертизи або копій матеріалів, щодо розгляду заявок:

- строк подання додаткових матеріалів *може бути продовжений*, але не більше ніж на шість місяців, якщо до його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання;
- строк, пропущений з поважних причин, *поновлюється*, якщо протягом шести місяців від його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання.

Якщо заявник не подасть додаткові матеріали у встановлений строк, то заявка вважається відкликаною, про що йому надсилається повідомлення. Якщо заявником подано додаткові матеріали, то в процесі експертизи з'ясовується, чи не виходять вони за межі розкритої у поданій заявці суті винаходу (корисної моделі), промислового зразка. Додаткові матеріали виходять за межі розкритої у поданій заявці суті винаходу (корисної моделі), промислового зразка, якщо вони містять нові суттєві ознаки.

Під час формальної експертизи заявки перевіряють:

- зазначення виду патенту і об'єкта правової охорони в матеріалах заявки;
- відповідність об'єкта, що заявляється, умовам надання правової охорони;
- наявність та правильність подання документів;
- наявність документа про сплату збору за подання заявки та дотримання встановлених до нього вимог;
- відповідність заявки вимозі єдиності винаходу (корисної моделі) або промислового зразка;
- дотримання порядку подання заявки через патентного повіреного, включаючи наявність і правильність оформлення довіреності, що завідчує повноваження патентного повіреного;

– правильність класифікації винаходу або корисної моделі за Міжнародною патентною класифікацією (МПК) і промислового зразка за Міжнародною класифікацією промислових зразків (МКПЗ).

Рішення за результатами формальної експертизи.

За належності об'єкта, що заявляється, до об'єктів технології, що підлягають правовій охороні, відповідності документів заявки формальним вимогам, та відповідності документа про сплату збору за подання заявки встановленим вимогам заявнику надсилається:

– *повідомлення про завершення формальної експертизи та можливість проведення кваліфікаційної експертизи* – за заявкою стосовно патенту на винахід та промисловий зразок;

– *рішення Установи про видачу деклараційного патенту на винахід (корисну модель)* – за заявкою стосовно деклараційного патенту на винахід (корисну модель).

Якщо є підстави вважати, що заявлений об'єкт не належить до об'єктів технології, що підлягають правовій охороні, або заявка не відповідає формальним вимогам, чи документ про сплату збору за подання заявки не відповідає встановленим вимогам, то заклад експертизи надсилає заявнику про це *обгрунтований попередній висновок з пропозицією надати мотивовану відповідь з усуненням, у разі необхідності, зазначених у висновку недоліків.*

Якщо заявник порушив вимоги єдиності розробки, йому пропонують протягом 2 місяців від дати одержання ним відповідного повідомлення сповістити, яке з наявних у заявці рішень слід розглядати, і за необхідності внести уточнення до документів заявки.

Рішення про відмову у видачі патенту приймають якщо в результаті формальної експертизи буде встановлено, що заявка оформлено на пропозицію, яка не належить до патентоздатних об'єктів.

Під час проведення кваліфікаційної експертизи (експертизи по суті) перевіряють:

– формулу винаходу;
– додаткові матеріали;
– відповідність винаходу або групи винаходів умовам патентоздатності. При цьому додатково перевіряють відповідність винаходу умовам надання правової охорони;

– якщо заявником подана заява про пріоритет, то додатково перевіряють наявність підстав для встановлення дати пріоритету.

Умовами проведення кваліфікаційної експертизи є:

– подання клопотання про проведення кваліфікаційної експертизи;

– наявність документа про сплату збору за проведення кваліфікаційної експертизи, який подається разом із клопотанням.

Клопотання про проведення кваліфікаційної експертизи за заявкою на видачу патенту на винахід може бути подано:

– заявником – не пізніше трьох років від дати подання заявки;

– іншою особою – після публікації відомостей про заявку на винахід, але не пізніше трьох років від дати подання заявки.

За результатами експертизи по суті приймають рішення:

– *про видачу патенту* на формулу (сукупність суттєвих ознак) – якщо в результаті експертизи по суті Патентне відомство встановить, що заявлений винахід (промисловий зразок), виражений формулою (сукупністю суттєвих ознак), відповідає умовам патентоздатності;

– *про відмову у видачі патенту* – при встановленні невідповідності заявленого винаходу (промислового зразка) умовам патентоздатності.

З дати надходження заявки до Установи і до публікації відомостей про заявку або державну реєстрацію права на винахід (корисну модель), промисловий зразок матеріали заявки вважають *конфіденційною інформацією*.

На підставі рішення про видачу патенту здійснюється **державна реєстрація патенту** на винахід (корисну модель), промисловий зразок, для чого вносяться відповідні відомості до Реєстру. Форма Реєстру та порядок його ведення визначаються Установою в установленому порядку.

Умовою державної реєстрації патенту (деклараційного патенту) на винахід, деклараційного патенту на корисну модель та патенту на промисловий зразок є наявність документів про сплату:

– державного мита за його видачу;

– збору за публікації про видачу патенту.

Зазначені мито і збір сплачуються після надходження до заявника рішення про видачу патенту.

Строки надходження документів – якщо протягом трьох місяців від дати надходження до заявника рішення про видачу патенту документи про сплату державного мита за видачу патенту і

збору за публікації про видачу патенту до закладу експертизи не надійшли, державна реєстрація патенту не здійснюється, а заявка вважається відкликаною. *Строк надходження цих документів продовжується*, але не більше ніж на шість місяців, якщо до його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання. Цей строк, пропущений з поважних причин, поновлюється, якщо протягом шести місяців від його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання.

Після внесення до Реєстру відомостей будь-яка особа має право:

- ознайомитися з ними у порядку, що визначається Установою;
- одержати відповідно до свого клопотання виписку з Реєстру щодо відомостей про певний патент, за умови сплати збору за подання цього клопотання;

Помилки у внесених до Реєстру відомостях виправляються за ініціативою власника патенту та Установи.

До Реєстру за ініціативою власника патенту можуть бути внесені зміни згідно з установленим переліком можливих змін. За внесення до Реєстру змін сплачується збір.

Публікації про видачу патенту:

– одночасно з державною реєстрацією патенту (деклараційного патенту) на винахід, деклараційного патенту на корисну модель та патенту на промисловий зразок Установа публікує у своєму офіційному бюлетені визначені в установленому порядку відомості про видачу патенту (деклараційного патенту);

– не пізніше 3 місяців від дати опублікування відомостей про видачу патенту Установа публікує опис до патенту (деклараційного патенту), що містить формулу та опис винаходу (корисної моделі), промислового зразка, а також креслення, на яке є посилання в описі винаходу (корисної моделі), і комплект зображень промислового зразка.

Після публікації відомостей про видачу патенту (деклараційного патенту) на винахід, деклараційного патенту на корисну модель та патенту на промисловий зразок будь-яка особа має право ознайомитися з матеріалами заявки в установленому порядку. За ознайомлення з матеріалами заявки сплачується збір.

Відомості про видачу патенту (деклараційного патенту) на секретний винахід і деклараційного патенту на секретну корисну модель не публікуються.

Оскарження рішення за заявкою.

Заявник може оскаржити рішення Установи протягом двох місяців від дати одержання рішення Установи чи копій матеріалів за заявкою:

- у судовому порядку;
- до Апеляційної палати.

Оскарження рішення Установи до Апеляційної палати здійснюється шляхом подання *заперечення проти рішення*. За подання заперечення сплачується збір.

У разі одержання Апеляційною палатою заперечення та документа про сплату збору за подання заперечення діловодство за заявкою зупиняється до затвердження рішення Апеляційної палати.

Заперечення проти рішення Установи за заявкою розглядається протягом двох місяців від дати одержання заперечення та документа про сплату збору за подання заперечення, в межах мотивів, викладених заявником у запереченні та під час його розгляду. Строк розгляду заперечення продовжується за ініціативою заявника, але не більше ніж на два місяці, якщо до його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання.

За результатами розгляду заперечення Апеляційна палата приймає мотивоване рішення, що затверджується наказом Установи та надсилається заявнику.

До затвердження рішення Апеляційної палати, в місячний строк від дати його прийняття, керівник Установи може внести мотивований письмовий протест на це рішення, який має бути розглянутий протягом місяця. Рішення Апеляційної палати, прийняте за цим протестом, є остаточним і може бути скасоване лише судом.

Видача патенту здійснюється Установою у місячний строк після державної реєстрації права на винахід (корисну модель), промисловий зразок.

Патент видається особі, яка має право на його одержання. Якщо право на одержання одного і того ж патенту мають кілька осіб, їм видається один патент. Деклараційний патент на винахід (корисну модель) видається під відповідальність його власника за відповідність винаходу (корисної моделі) умовам патентоздатності. Патент на промисловий зразок видають під відповідальність його володільця за відповідність промислового зразка критеріям придатності для набуття патентного права на нього.

Форма патенту і зміст зазначених у ньому відомостей визначаються Установою.

До виданого патенту на вимогу його власника Установа вносить виправлення очевидних помилок з наступним повідомленням про це в офіційному бюлетені.

У випадку втрати чи зіпсування патенту його власнику видається дублікат патенту у порядку, встановленому Установою. За видачу дубліката патенту сплачується збір.

5.3. Особисті немайнові та майнові права авторів винаходів (корисних моделей), промислових зразків

Права авторів винаходів (корисних моделей), промислових зразків поділяються на:

- особисті немайнові права;
- майнові права.

Особистими немайновими правами є:

- **право авторства** – можливість, надана законом дійсному творцеві винаходу (корисної моделі) або промислового зразка, бути визнаним єдиним їхніх автором. Право авторства має:

- *абсолютний характер* – впливає з наданої автору можливості вимагати від будь-якої особи визнання того факту, що він є розробником відповідного об'єкта;

- *невідчужуваний характер* – зумовлений його особистим характером, не може бути передано іншій особі як за життя винахідника, так і після його смерті;

- **право на авторське ім'я** – забезпечена законом можливість для винахідника вимагати, щоб його ім'я як ім'я творця розробки згадували в будь-яких публікаціях про створений ним об'єкт. Чинним законодавством дозволено авторам розробки давати своїм розробкам ім'я автора або спеціальну назву;

- **право на захист репутації автора винаходу (корисної моделі), промислового зразка** – винахідник має право перешкоджати будь-якому зазіханню на права на винахід (корисну модель), промисловий зразок, здатному завдати шкоди його честі чи репутації, зокрема, перешкоджати особам привласнювати чи спотворювати його право на визнання винахідником.

Згідно ст. 464 ЦК України **майновими правами інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок є:**

1) право на використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка;

2) виключне право дозволяти використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка (видавати ліцензії);

3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню винаходу, корисної моделі, промислового зразка, в тому числі забороняти таке використання;

4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок належать володільцю відповідного патенту, якщо інше не встановлено договором чи законом.

1. Право на використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка.

Патент надає його власнику виключне право використовувати винахід (корисну модель), промисловий зразок за своїм розсудом, якщо таке використання не порушує прав інших власників патентів.

Взаємовідносини при використанні винаходу (корисної моделі), промислового зразка, патент на який належить кільком особам, визначаються угодою між ними. У разі відсутності такої угоди кожний власник патенту може використовувати винахід (корисну модель), промисловий зразок за своїм розсудом, але жоден з них не має права давати дозвіл (видавати ліцензію) на використання винаходу (корисної моделі) та передавати право власності на винахід (корисну модель), промисловий зразок іншій особі без згоди інших власників патенту.

Використанням винаходу (корисної моделі), промислового зразка визнається:

- *виготовлення продукту із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі), промислового зразка – виробництво для комерційних цілей продукту, виготовленого із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі), промислового зразка (далі – продукт), навіть якщо цей продукт тимчасово не реалізуються (наприклад, накопичується з метою подальшого продажу). Продукт визнається виготовленим із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі), промислового зразка, якщо при цьому використано кожну ознаку, включену до незалежного пункту формули винаходу (корисної моделі), або ознаку, еквівалентну їй;*

- *продаж* – комерційна діяльність з метою реалізації продукту;
- *пропонування для продажу, в тому числі через Інтернет* – введення в господарський оборот, застосування або ввезення чи зберігання в зазначених цілях продукту, виготовленого безпосередньо способом, що охороняється патентом;
  - *застосування такого продукту* – всі випадки використання продукту на виробництві для комерційних цілей;
  - *імпорт* – ввезення на територію України продукту, навіть якщо ввезений продукт не призначений для використання в Україні;
  - *зберігання такого продукту в зазначених цілях* – накопичування продукту з метою подальшого введення в господарський оборот;
    - *застосування процесу, що охороняється патентом, або пропонування його для застосування в Україні*, якщо особа, яка пропонує цей процес, знає про те, що його застосування забороняється без згоди власника патенту або, виходячи з обставин, це і так є очевидним. Процес, що охороняється патентом, визнається застосованим, якщо використано кожен знак, включений до незалежного пункту формули винаходу, або знак, еквівалентну їй. Будь-який продукт, процес виготовлення якого охороняється патентом, за відсутністю доказів протилежного вважається виготовленим із застосуванням цього процесу за умови виконання принаймні однієї з двох вимог:
      - продукт, виготовлений із застосуванням процесу, що охороняється патентом, є новим;
      - існують підстави вважати, що зазначений продукт виготовлено із застосуванням даного процесу і власник патенту не в змозі шляхом прийнятних зусиль визначити процес, що застосовувався при виготовленні цього продукту.

Власник патенту може використовувати попереджувальне маркування із зазначенням номера патенту на продукті чи на упаковці продукту, виготовленого із застосуванням запатентованого винаходу.

2. Виключне право дозволяти використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка (видача ліцензій).

Патентоволоділець не завжди має фінансову можливість використовувати належний йому винахід (корисну модель), промисловий зразок. Законодавством йому надано право розпоряджатися цими об'єктами на свій розсуд. *Право розпорядження* – це можливість визначати юридичну долю винаходу (корисної моделі), промислового зразка.

Передача патентних прав може здійснюватися в різних юридичних формах, проте найбільш практичне значення мають:

- відступлення патентних прав;
- видача ліцензій на використання об'єктів патентного права.

• **Відступлення патентного права** означає передачу патентоволодільцем належного йому права іншій особі (особам). Патентоволодільець може відступити одержаний патент будь-якій фізичній або юридичній особі.

Відступлення патентних прав означає, що до особи, яка придбає патент, переходять у повному обсязі всі майнові права, якими володів патентоволодільець.

• Відповідно до ст. 1107 ЦК України розпорядження майновими правами на винаходи (корисні моделі), промислові зразки здійснюються на підставі таких цивільно-правових договорів:

- ліцензії на використання винаходу (корисної моделі), промислового зразка (ст. 1108 ЦК України);
- ліцензійного договору (ст. 1109 ЦК України);
- договору про створення за замовленням і використання винаходу (корисної моделі), промислового зразка (ст. 1112 ЦК України);
- договору про передання виключних майнових прав на винахід (корисну модель), промисловий зразок (ст. 1113 ЦК України).

Договори про розпорядження майновими правами на винахід (корисну модель), промисловий зразок вважаються дійсними, якщо вони укладені у письмовій формі і підписані сторонами.

Сторона договору має право на офіційне загальнодоступне інформування інших осіб про передачу права власності на винахід (корисну модель), промисловий зразок або видачу ліцензії на використання винаходу (корисної моделі), промисловий зразок. Таке інформування здійснюється шляхом публікації в офіційному бюлетені відомостей в обсязі та порядку, встановлених Установою, з одночасним внесенням їх до Реєстру.

Власник патенту зобов'язаний дати дозвіл (видати ліцензію) на використання винаходу (корисної моделі), промислового зразка власнику пізніше виданого патенту, якщо винахід (корисна модель), промисловий зразок останнього призначений для досягнення іншої мети або має значні техніко-економічні переваги і не може використовуватися без порушення прав власника раніше виданого патенту. Дозвіл дається в обсязі, необхідному для використання винаходу (корисної моделі), промислового зразка власником піз-

ніше виданого патенту. При цьому власник раніше виданого патенту має право отримати ліцензію на прийнятних умовах для використання винаходу (корисної моделі), промислового зразка, що охороняється пізніше виданим патентом.

3. Виключне право перешкоджати неправомірному використанню винаходу, корисної моделі, промислового зразка, в тому числі забороняти таке використання.

Патент надає його власнику виключне право забороняти іншим особам використовувати винахід (корисну модель) без його дозволу, за винятком випадків, коли таке використання не визнається згідно з Законом про винаходи (корисні моделі) та Законом про промислові зразки порушенням прав, що надаються патентом.

Не визнається порушенням прав, що надаються патентом:

- право попереднього користувача – будь-яка особа, яка до дати подання заявки на винахід, корисну модель, промисловий зразок або, якщо було заявлено пріоритет, до дати пріоритету заявки в інтересах своєї діяльності добросовісно використала винахід, корисну модель, промисловий зразок в Україні або здійснила значну і серйозну підготовку для такого використання, має право на безоплатне продовження такого використання або використання, яке передбачалося зазначеною підготовкою;

- використання запатентованого винаходу (корисної моделі), промислового зразка в конструкції чи при експлуатації транспортного засобу іноземної держави, який тимчасово або випадково знаходиться у водах, повітряному просторі чи на території України, за умови, що промисловий зразок використовується виключно для потреб зазначеного засобу;

- використання запатентованого винаходу (корисної моделі), промислового зразка без комерційної мети;

- використання запатентованого винаходу (корисної моделі), промислового зразка з науковою метою або в порядку експерименту;

- використання запатентованого винаходу (корисної моделі), промислового зразка за надзвичайних обставин (стихийне лихо, катастрофа, епідемія тощо) з повідомленням про таке використання власника патенту одразу як це стане практично можливим та виплатою йому відповідної компенсації;

- введення в цивільний оборот виробу, виготовленого із застосуванням запатентованого промислового зразка, після введення

цього виробу в цивільний оборот власником патенту чи з його спеціального дозволу.

З метою забезпечення здоров'я населення, екологічної безпеки та інших інтересів суспільства Кабінет Міністрів України може дозволити використання запатентованого винаходу (корисної моделі) визначеній ним особі без згоди власника патенту (декларативного патенту) у разі його безпідставної відмови у видачі ліцензії на використання винаходу (корисної моделі). При цьому:

- дозвіл на таке використання надається виходячи з конкретних обставин;

- обсяг і тривалість такого використання визначаються метою наданого дозволу, і у випадку напівпровідникової технології воно має бути лише некомерційним використанням органами державної влади чи виправленням антиконкурентної практики за рішенням відповідного органу державної влади;

- дозвіл на таке використання не позбавляє власника патенту права надавати дозволи на використання винаходу (корисної моделі);

- право на таке використання не передається, крім випадку, коли воно передається разом з тією частиною підприємства чи ділової практики, в якій здійснюється це використання;

- використання дозволяється переважно для забезпечення потреб внутрішнього ринку;

- про надання дозволу на використання винаходу (корисної моделі) власнику патенту надсилається повідомлення одразу, як це стане практично можливим;

- дозвіл на використання відміняється, якщо перестають існувати обставини, через які його видано;

- власнику патенту сплачується адекватна компенсація відповідно до економічної цінності винаходу (корисної моделі).

Рішення Кабінету Міністрів України про надання дозволу на використання винаходу (корисної моделі), строк і умови його надання, відміну дозволу на використання, розмір та порядок виплати винагороди власнику патенту можуть бути оскаржені в судовому порядку.

5.4. Строк дії патенту України на винахід (корисну модель) та промисловий зразок

Строк дії патенту України на винахід становить 20 років від дати подання заявки до Установи. *Строк дії деклараційного патенту на винахід* становить 6 років від дати подання заявки до Установи.

Строк дії патенту на винахід, об'єктом якого є лікарський засіб, засіб захисту тварин, засіб захисту рослин тощо, використання якого потребує дозволу відповідного компетентного органу, може бути продовжено за клопотанням власника цього патенту на строк, що дорівнює періоду між датою подання заявки та датою одержання такого дозволу, але не більше ніж на 5 років. За подання клопотання сплачується збір.

Строк дії деклараційного патенту на корисну модель становить 10 років від дати подання заявки до Установи.

Строк дії патенту (деклараційного патенту) на секретний винахід і деклараційного патенту на секретну корисну модель дорівнює строку засекречування винаходу (корисної моделі), але не може бути довшим від строку дії охорони винаходу (корисної моделі).

Строк дії патенту на промисловий зразок становить 10 років від дати подання заявки до Установи і продовжується Установою за клопотанням власника патенту, але не більш як на п'ять років.

Припинення виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід (корисну модель), промисловий зразок відбувається у разі:

- *спливу строку чинності цих прав на ці об'єкти*. У такому випадку ці об'єкти можуть вільно та безоплатно використовуватися будь-якою особою, за винятками, встановленими законом;

- *дострокового припинення дії патенту на зазначені об'єкти*, тобто у разі:

- повної або часткової відмови від патенту;

- несплати збору за підтримку чинності патенту. Дія патенту припиняється з першого дня року, за який збір не сплачено.

Також чинність майнових прав інтелектуальної власності на винахід (корисну модель), промисловий зразок може бути припинено достроково *за ініціативою особи, якій вони належать, якщо це не суперечить умовам договору*.

Якщо у зв'язку з достроковим припиненням чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну

модель, промисловий зразок завдано збитків особі, якій було надано дозвіл на використання цих об'єктів, такі збитки відшкодовуються особою, яка надала зазначений дозвіл, якщо інше не встановлено договором чи законом.

Патент може бути визнано у судовому порядку недійсним повністю або частково у разі:

- невідповідності запатентованого винаходу (корисної моделі), промислового зразка умовам патентоздатності;
- наявності у формулі винаходу (корисної моделі) ознак, яких не було у поданій заявці;
- порушення вимог щодо патентування винаходу (корисної моделі), промислового зразка в іноземних державах;
- видачі патенту внаслідок подання заявки з порушенням прав інших осіб.

При визнанні патенту чи його частини недійсними Установа повідомляє про це у своєму офіційному бюлетені. Патент або його частина, визнані недійсними, вважаються такими, що не набрали чинності, від дати публікації відомостей про видачу патенту.

Обов'язки патентоволодільця.

Обов'язками патентоволодільця є:

- сплата патентних зборів;
- добросовісне користування виключним правом, що випливає з патенту (використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка).

• Сплата патентних зборів.

Зборами є обов'язкові платежі, які державні або інші органи стягують з фізичних та юридичних осіб за надані послуги.

Перелік зборів, розміри і порядок їхньої сплати регламентує Порядок сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності, затверджений Постановою КМУ від 23 грудня 2004 р. № 1716 ¹.

У патентному праві існують наступні збори:

- *збір за подання заявки* – це збір, який сплачують при поданні заявки на видачу патенту на винахід (користну модель), промисловий зразок. Згідно Закону про винаходи (корисні моделі) та Закону про промислові зразки документ про сплату збору повинен надійти

---

¹ Офіційний вісник України. – 2004. – № 51. – Ст. 3354.

до Установи разом з заявкою або протягом двох місяців після дати подання заявки. Цей строк продовжується, але не більше ніж на шість місяців, якщо до його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання;

– *збір за проведення експертизи на винахід по суті* – документ про сплату такого збору повинен надійти до відства разом із клопотанням про проведення експертизи. У разі неподання з клопотанням документа, що підтверджує сплату збору, клопотання вважається неподаним;

– *збір за видачу патенту* – це збір, який сплачують за видачу патенту на винахід (корисну модель), промисловий зразок. Відповідно до Закону про винаходи (корисні моделі) та Закону про промисловий зразок збір за видачу патенту на винахід (корисну модель), промисловий зразок сплачують протягом 3 місяців від дати отримання заявником рішення про видачу патенту;

– *річний збір* – це збір, який сплачують за підтримання чинності патенту на винахід (корисну модель), промисловий зразок. Річний збір за підтримання чинності патенту сплачується за кожний рік його дії починаючи від дати подання заявки.

Документ про першу сплату зазначеного збору має надійти до Установи не пізніше 4 місяців від дати публікації відомостей про видачу патенту. Документ про сплату збору за кожний наступний рік має надійти або бути відправленим до Установи до кінця поточного року дії патенту за умови сплати збору протягом його останніх 4 місяців.

Дія патенту припиняється з першого дня року, за який збір не сплачено. Річний збір за підтримання чинності патенту може бути сплачений протягом 12 місяців після закінчення встановленого строку. У цьому випадку розмір річного збору збільшується на 50%. При сплаті збору дія патенту відновлюється. Якщо збір не сплачено протягом цих 12 місяців, Установа публікує у своєму офіційному бюлетені інформацію про припинення дії патенту.

Збір за підтримку чинності патенту (деклараційного патенту) на секретний винахід чи деклараційного патенту на секретну корисну модель не сплачується.

• ***Добросовісне користування виключним правом, що випливає з патенту*** (використання патентоволодільцем винаходу (корисної моделі), промислового зразка).

Обов'язок використати запатентовану розробку може бути виконаний не тільки фактично, а й номінально. Для цього патентоволодільцеві достатньо подати до Патентного відомства заяву про надання будь-якій зацікавленій особі права на використання запатентованого об'єкта (відкритої ліцензії).

Неприйняття рішення протягом установлених строків може мати для патентоволодільці несприятливі наслідки у вигляді видачі зацікавленим особам *примусової ліцензії*. Видача якої здійснюється за наявності таких умов, як:

- невикористання або недостатнє використання патентоволодільцем винаходу (корисної моделі), промислового зразка протягом 3 років;
- відмова патентоволодільці від укладення ліцензійного договору;
- доведення готовності використати охоронювану розробку тим, хто бажає її використати;
- не доведення патентоволодільцем того, що невикористання або недостатнє використання винаходу зумовлене поважними причинами

5.5. Захист прав інтелектуальної власності на винахід (корисну модель) та промисловий зразок

Будь-яке посягання на права власника патенту, передбачене законодавством вважається порушенням прав власника патенту, що тягне за собою відповідальність згідно з чинним законодавством України. На вимогу власника патенту таке порушення повинно бути припинено, а порушник зобов'язаний відшкодувати власнику патенту заподіяні збитки. Вимагати поновлення порушених прав власника патенту може за його згодою також особа, яка придбала ліцензію.

Захист прав на винахід (корисну модель), промисловий зразок здійснюється у судовому та іншому встановленому законом порядку.

Суди відповідно до їх компетенції розв'язують, зокрема, спори про:

- авторство на винахід (корисну модель) та промисловий зразок;
- встановлення факту використання винаходу (корисної моделі) та промислового зразка;

- встановлення власника патенту;
- порушення прав власника патенту;
- укладання та виконання ліцензійних договорів;
- право попереднього користування;
- право попереднього користування;
- компенсації.

Права на винахід (корисну модель) та промисловий зразок можуть бути захищені в:

- цивільно-правовому порядку;
- адміністративному порядку;
- кримінальному порядку.

• **Цивільно-правові засоби захисту** – це передбачені законом засоби примусового характеру, за допомогою яких здійснюють відновлення (визнання) порушених прав та інтересів на винаходи (корисні моделі) та промислові зразки, припинення порушень, а також майновий вплив на порушників. До них належать:

- вимогу патентоволодільця про припинення порушення;
- вимогу про відшкодування збитків;
- захист відповідача.

• **Адміністративні засоби захисту** застосовують як виняток із загального правила, тобто у випадках прямо передбачених законодавством. Адміністративний порядок захисту полягає у розв'язанні і вирішенні спору органом державного управління.

Процедуру оспорування прав на об'єкти патентного права в адміністративному порядку визначають закони України «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про охорону прав на винаходи в корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки».

Особа, яка подала заявку на видачу патенту на винахід (корисну модель) та промисловий зразок, може оскаржити будь-яке рішення Державного департаменту інтелектуальної власності, подавши заявку до Апеляційної палати Департаменту. Рішення Апеляційної палати може бути оскаржене в судовому порядку.

• **Кримінальні засоби захисту** застосовують лише в тому випадку, коли порушення патентних прав становить склад злочину, тобто тоді, коли неправомірні дії завдали великої шкоди (ст. 177 Кримінальної кодексу України).

Глава 6.

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КОМПОНУВАННЯ ІНТЕГРАЛЬНОЇ МІКРОСХЕМИ

6.1. Поняття та ознаки компонування інтегральної мікросхеми

Бурхливий розвиток в Україні науки і техніки зумовлює виникнення нових результатів інтелектуальної, творчої діяльності, тобто нових об'єктів інтелектуальної власності. До них, зокрема, слід віднести компонування (топографії) інтегральних мікросхем.

Компонування (топографія) інтегральної мікросхеми – це зафіксоване на матеріальному носії просторово-геометричне розміщення сукупності елементів інтегральної мікросхеми та з'єднань між ними. Таке просторово-геометричне розташування утворюється в результаті послідовного нанесення численних шарів.

Матеріальним носієм компонування (топографії) є *інтегральна мікросхема* (далі – ІМС), тобто мікроелектронний виріб кінцевої або проміжної форми, призначений для виконання функцій електронної схеми, елементи і з'єднання якого неподільно сформовані в об'ємі і (або) на поверхні матеріалу, що становить основу такого вибору, незалежно від способу його виготовлення. Розробка компонування (топографії) вимагає від автора значних інтелектуальних зусиль та витрат часу, використання дорогого устаткування. Чим менше інтегральна мікросхема, тим більше часу потрібно для її виготовлення. Створення нових компонувань (топографій) інтегральних схем вимагає не тільки значних творчих зусиль, але й відповідних капіталовкладень. У порівнянні з цими сумами витрати на копіювання інтегральної мікросхеми є мізерними. Копіювання може здійснюватися за допомогою фотографування кожного шару інтегральної мікросхеми з наступним виготовленням масок для виробництва схем. Можливість такого копіювання є основною причиною введення законодавства про охорону компонувань (топографій). Як показує досвід розвинених країн, найбільш дієвою перешкодою для копіювання кристалів інтегральних мікросхем є створення

спеціального правового інституту охорони компонувань (топографій), не співпадаючого ні з авторським, ні з патентним правом¹.

Систему законодавства про охорону компонувань інтегральних мікросхем в Україні становлять:

- Цивільний кодекс України (ст.ст. 471–488);
- Закон України від 5 листопада 1997 р. «Про охорону права на топографії інтегральних мікросхем»² (далі – Закон);
- Правила складання, подання і розгляду заявки на реєстрацію топографії інтегральної мікросхеми, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 18 квітня 2002 р. № 260;
- Інструкція про подання, розгляд, публікацію та внесення до реєстру відомостей про передачу права власності на топографію інтегральної мікросхеми та видачу ліцензії на використання топографії інтегральної мікросхеми, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 3 серпня 2001 р. № 577;
- Положення про Державний реєстр України топографій інтегральних мікросхем, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 12.04.2001 р. № 292.

У зв'язку з введенням в дію ЦК України, зміни до Закону не вносилися, тому в ЦК України використовується термін «компонування» інтегральної мікросхеми, а в Законі – «топографії» інтегральних мікросхем. Терміни «компонування» та «топографія» мають однаковий зміст.

Основною і єдиною юридично значимою ознакою, необхідною для надання компонуванню ІМС правової охорони є **оригінальність**. Відповідно до ст. 471 ЦК України компонування ІМС вважається придатним для набуття права інтелектуальної власності на нього, якщо воно є оригінальним.

Компонування ІМС визнається оригінальним, якщо:

- воно не створене прямим відтворенням (копіюванням) іншого компонування ІМС;
- воно має відмінності, що надають йому нові властивості;
- воно не було відоме у галузі мікроелектроніки до дати подання заявки до Державного департаменту інтелектуальної власності (далі – Установи), або до дати її першого використання;

¹ Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. – 4-е вид., перероб. і допов. / за ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – Т. I. – С. 752.

² Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 8. – Ст. 28.

– інформація про нього була розкрита автором або особою, яка одержала від автора прямо чи опосередковано таку інформацію, але не раніше, ніж 2 роки до дати подання до Установи заявки на реєстрацію цього компонування.

Не може бути визнана оригінальною топографія ІМС, заявка на реєстрацію якої подана до Державної служби інтелектуальної власності України (далі – Державна служба) пізніше ніж через 2 роки від дати її першого використання.

6.2. Суб'єкти права інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми

Згідно ст. 473 ЦК України **суб'єктами права інтелектуальної власності на компонування ІМС є:**

- автор компонування ІМС;
- інші особи, які набули прав на компонування ІМС за договором чи законом.

Первинним суб'єктом права інтелектуальної власності на компонування (топографію) інтегральної мікросхеми є **автор**. Ним може бути фізична особа, творчою працею якої створено об'єкт, який визнано компонуванням ІМС. Автором можуть бути громадяни України, особи без громадянства та іноземні особи. Якщо ці особи мають постійне місце проживання поза межами України, то вони реалізують свої права через патентних повірених. *Юридична особа первинним суб'єктом прав на компонування ні за яких умов бути не може.* Для визнання особи автором не має значення його вік або стан дієздатності. Малолітнім або недієздатним особам можуть належати особисті немайнові права на компонування ІМС. Майнові права від їхнього імені здійснюють родичі та опікуни. Особи, дієздатність яких обмежена, здійснюють свої майнові права на компонування ІМС за згодою їхніх піклувальників. Неповнолітні особи (віком від 14 до 18 років) здійснюють свої права самостійно.

Якщо компонування ІМС створене спільною творчою працею декількох фізичних осіб, то усі ці особи визнаються *співавторами*. Відносини між авторами визначаються угодою між ними. Неодмінною умовою виникнення співавторства на компонування ІМС є внесення автором особистого творчого внеску в його створення. Право авторства не належить особам, які при створенні топографії

ІМС надавали авторові лише технічну, організаційну чи матеріальну допомогу або сприяли оформленню матеріалів для одержання правового захисту, але не внесли особистого творчого вкладу у створення топографії ІМС.

До **інших осіб, які набули прав на компонування ІМС** за договором чи законом належать:

- **роботодавець** – особа, з якою автор знаходиться у трудових відносинах (за контрактом);

- **замовник** – майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, належить творцеві цього об'єкта та замовникові спільно, якщо інше не встановлено договором;

- **правонаступники** – ними можуть бути спадкоємці та інші особи, до яких це право переходить у силу закону чи договору. Особисті немайнові права не можуть перейти до іншої особи, тому що вони невід'ємно пов'язані з винахідником чи автором. Майнові права на компонування ІМС можуть перейти у спадщину в силу закону або заповіту.

Право на реєстрацію топографії ІМС і усі права, що з цієї реєстрації випливають, має роботодавець автора топографії ІМС або його правонаступник, якщо топографію ІМС створено у зв'язку з виконанням службових обов'язків чи за спеціальним дорученням роботодавця за умови, що трудовим договором (контрактом) не передбачено інше. Автор топографії ІМС зобов'язаний подати роботодавцю письмове повідомлення про створену ним топографію ІМС разом з матеріалами, що відображають топографію ІМС досить ясно і повно.

Якщо роботодавець чи його правонаступник протягом чотирьох місяців від дати одержання цього повідомлення не подасть заявки до Державної служби чи не прийме рішення про збереження топографії як конфіденційної інформації, про що він зобов'язаний повідомити письмово автора, то право на реєстрацію топографії переходить до автора. У разі коли роботодавець використав своє право на реєстрацію топографії ІМС чи на збереження її як конфіденційної інформації, автор має право на винагороду. Винагорода авторові виплачується у розмірі та на умовах, що визначаються письмовою угодою між автором і роботодавцем, яка укладається не пізніше чотирьох місяців від дати одержання роботодавцем повідомлення.

6.3. Реєстрація права інтелектуальної власності на компоновання інтегральної мікросхеми

Реєстрація компоновання ІМС складається з декількох етапів:

- складання та подання заявки;
- експертиза заявки;
- реєстрація топографії ІМС;
- видача свідоцтва.

Складання та подання заявки.

Заявка – це сукупність документів, необхідних для реєстрації топографії ІМС та видачі свідоцтва. Особа, яка бажає зареєструвати топографію ІМС і має на це право, подає до Державної служби заявку на реєстрацію топографії ІМС (далі – заявка). Заявку складають відповідно до Правил складання, подання та розгляду заявки на реєстрацію топографії ІМС, затверджених Наказом Міністерства освіти і науки (далі – МОН України) від 18 квітня 2002 р. № 260 (далі – Правила)¹.

Заявка може бути подана двома і більше особами. За дорученням заявника заявку може бути подано через представника у справах інтелектуальної власності або іншу довірену особу. Довіреною особою заявника не може бути працівник Державної служби і його експертного органу.

Загальні вимоги до заявки та документів, що додаються до неї:

- 1) складаються українською мовою;
- 2) заявка повинна задовольняти вимогу єдності – стосуватися тільки однієї топографії ІМС;
- 3) заявка на реєстрацію топографії базового матричного кристала може містити матеріали, що стосуються як топографії самого базового матричного кристала, так і топографій ІМС, які виготовляють на його основі;
- 4) заявка, яка використовувалася до дати подання заявки, повинна додатково містити документ, що підтверджує дату першого використання топографії ІМС;
- 5) заявка та документи, що додаються до неї, крім реферату, подаються в одному примірнику. Реферат подають у двох примірниках;

---

¹ Офіційний вісник України. – 2002. – № 19. – Ст. 966.

б) за подання заявки сплачується збір згідно з Порядком сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2004 р. № 1716 ¹. Документ про сплату збору повинен надійти до Державної служби разом із заявкою або протягом 2-х місяців від дати подання заявки. Цей строк продовжується, але не більше ніж на шість місяців, якщо до його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання. Якщо заявник має пільгу щодо сплати збору за подання заявки, то до неї додається копія документа, що підтверджує право на таку пільгу.

Заявка про реєстрацію топографії ІМС подається за встановленою формою згідно з законодавством і повинна містити заяву про реєстрацію топографії ІМС, матеріали, що ідентифікують топографію ІМС та інші необхідні матеріали.

При оформленні заяви слід дотримуватися певних вимог:

– необхідно вказати заявника (заявників) та його (їх) адресу, а також автора (авторів);

– якщо заявників два і більше, то у заяві може бути зазначено, на адресу котрого з них належить надіслати свідоцтво. Автор має право вимагати, щоб його не згадували як автора в публікації Установи;

– заява підписується заявником;

– якщо заявником є юридична особа, то заяву підписує особа, що має на це повноваження. Підпис складається з повного найменування посади особи, яка підписує заяву, особистого підпису, ініціалів, прізвища і скріплюється печаткою. У цій графі також представляється дата підпису;

– якщо заявник доручив ведення справ за заявкою представнику, то він може ставити свій підпис замість заявника.

– якщо будь-які відомості наводять на додатковому аркуші, то його треба підписати в такому самому порядку.

• *З метою ідентифікації топографії ІМС, яка використовується до дати подання заявки, Установі разом із заявкою подаються зразки ІМС, що включають дану топографію, в такому вигляді, в якому її введено в оборот. У цьому разі заява повинна містити також відомості про дату, коли топографію ІМС вперше було використано, а матеріали – основні технічні характеристики зразка ІМС.*

---

¹ Офіційний вісник України. – 2004. – № 51. – Ст. 3354.

Якщо подані матеріали, що ідентифікують топографію ІМС, містять інформацію про будь-який шар топографії ІМС або його частину, яка, на думку заявника, є конфіденційною, то даний шар у цілому або відповідну його частину може бути вилучено і включено до складу матеріалів, що ідентифікують топографію ІМС, в закодованій формі.

Конфіденційна інформація про будь-який шар топографії ІМС може бути включена до складу матеріалів, що ідентифікують топографію ІМС, у закодованій формі, а зображення відповідного шару може бути вилучене з матеріалів.

Подані заявником матеріали, що ідентифікують топографію ІМС, і зразки ІМС, що включають дану топографію, зберігаються Державною службою шість років після закінчення дії реєстрації. По закінченні цього терміну ідентифікаційні матеріали та зразки ІМС повертаються власнику права на його вимогу, а за відсутності такої вимоги – знищуються.

- *Реферат* – це скорочений виклад змісту матеріалів, що ідентифікують топографію ІМС. Реферат має містити назву ІМС, що виконується за заявленою топографією, повне ім'я або найменування заявника, галузь застосування, призначення або функції ІМС, вид технології, що використовується для виготовлення ІМС. Середній обсяг тексту реферату – від 50 до 150 слів.

Документи заявки повинні бути оформлені з *дотриманням наступних вимог*:

- оформлені таким чином, щоб їх можна було зберігати тривалий час і безпосередньо репродукувати у потрібній кількості копій;

- друкують на аркушах білого паперу форматом 210 мм×297 мм. Кожний документ починають на окремому аркуші, при цьому другий і наступний аркуші нумерують арабськими цифрами. Кожний аркуш використовують лише з одного боку з розміщенням рядків паралельно меншому боку аркуша. Усі аркуші текстових документів заявки повинні мати такі мінімальні розміри полів: ліве – 25 мм, верхнє, праве та нижнє – 20 мм;

- друкують шрифтом чорного кольору через 2 інтервали або через 1,5 інтервали при комп'ютерному наборі з висотою літер не менше ніж 2,1 мм. Текст реферату друкують через 2 інтервали;

- креслення виконують відповідно до правил креслення, на щільному, білому, гладкому папері чорними чіткими лініями і штрихами, що не витираються, без розтушовування і розмальовування.

Формат аркушів у складеному вигляді має бути 210 мм×297 мм. Аркуші креслень повинні мати такі мінімальні розміри полів: верхнє і лівє – 25 мм, правє – 15 мм, нижнє – 10 мм. Креслення мають бути пронумеровані послідовно арабськими цифрами (фіг. 1, фіг. 2 тощо). На кожному аркуші креслень указують назву ІМС, що виконується за заявленою топографією, додаючи перед назвою слово «топографія»;

– до збірного топографічного креслення додають перелік елементів топографії ІМС, які на збірному кресленні позначають арабськими цифрами відповідно до переліку;

– кожний аркуш має бути підписаний заявником;

– зображення на фотографіях мають бути контрастними. На звороті кожної фотографії мають бути зазначені номер фотографії і назва ІМС, що виконується за заявленою топографією. Фотографії підписуються заявником або його представником;

– на всіх примірниках креслень і фотографій вказується масштаб зображень. Зображення топографії ІМС виконується в масштабі, що забезпечує візуальне сприйняття інформації.

Датою подання заявки є дата отримання Державною службою заявки, що відповідає встановленим вимогам. За відповідності матеріалів заявки встановленим Законом вимогам та наявності документа про сплату збору за подання заявки заявнику надсилається повідомлення про встановлену дату подання заявки.

У разі невідповідності матеріалів заявки встановленим вимогам заявнику негайно надсилається про це повідомлення. Якщо невідповідність усунуто протягом двох місяців від дати одержання заявником повідомлення, то датою подання заявки вважається дата одержання закладом експертизи виправлених матеріалів. В іншому разі заявка вважається неподаною, про що заявнику надсилається повідомлення.

Експертиза заявки про реєстрацію топографії ІМС.

Для того, щоб визначити, чи можливо топографію ІМС, що заявляється, зареєструвати, проводиться експертиза заявки. Експертиза заявки має статус науково-технічної експертизи і проводиться закладом експертизи відповідно до цього Закону та правил, встановлених на його основі Державною службою.

Заклад експертизи – уповноважений Державною службою державний заклад (підприємство, організація) для розгляду і

проведення експертизи. Таким закладом є Державне підприємство «Український інститут промислової власності» (далі – Укрпатент), за адресою: вул. Глазунова, 1, м. Київ-42, 01601.

Експертиза заявки проводиться у *тримісячний строк* під час якої:

- встановлюється дата подання заявки;
- визначається, чи є об'єкт, що заявляється, топографією ІМС;
- заявка перевіряється на відповідність формальним вимогам

Закону та правилам, встановленим на його основі Державною службою;

– перевіряється документ про сплату збору за подання заявки на відповідність встановленим вимогам.

Під час проведення експертизи заявник має право:

– протягом місяця від дати одержання ним рішення Державної служби затребувати копії матеріалів, що протиставлені заявці. Ці копії надсилаються заявнику протягом місяця;

– з власної ініціативи чи на запрошення закладу експертизи особисто або через свого представника брати участь у встановленому Державною службою порядку в розгляді питань, що виникли під час проведення експертизи;

– вносити до заявки виправлення помилок та зміни свого імені (найменування) і своєї адреси, адреси для листування, імені та адреси свого представника;

– вносити до заявки зміни, пов'язані зі зміною особи заявника, за умови згоди зазначених у заявці інших заявників. Такі зміни може за згодою всіх заявників вносити також особа, яка бажає стати заявником.

Виправлення та зміни враховуються в матеріалах заявки, якщо вони одержані закладом експертизи не пізніше одержання ним документа про сплату державного мита за реєстрацію топографії ІМС. За подання заяви про виправлення помилки або про внесення будь-якої із зазначених змін сплачується збір, за умови, що помилка не є очевидною чи технічною, а зміна виникла через залежні від подавця заяви обставини.

Заклад експертизи може вимагати від заявника *надання додаткових матеріалів* якщо без них проведення експертизи неможливе і у разі виникнення обґрунтованих сумнівів у достовірності будь-яких відомостей чи елементів, що містяться в матеріалах заявки.

Особливості надання додаткових матеріалів:

– заявник має право протягом місяця від дати одержання ним повідомлення чи висновку закладу експертизи із вимогою про надання додаткових матеріалів затребувати від нього копії матеріалів, що протиставлені заявці;

– мають бути подані заявником протягом двох місяців від дати одержання ним повідомлення чи висновку закладу експертизи або копій матеріалів, що протиставлені заявці;

– строк подання додаткових матеріалів продовжується, але не більше ніж на шість місяців, якщо до його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання. Цей строк, пропущений з поважних причин, поновлюється, якщо протягом шести місяців від його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання;

– якщо заявник не подасть додаткові матеріали у встановлений строк, то заявка вважається відкликаною, про що йому надсилається повідомлення.

Кінцеві результати експертизи заявки відображаються в обґрунтованому висновку експертизи за заявкою, що набирає чинності після затвердження його Державною службою.

На підставі висновку експертизи Державна служба може прийняти рішення про:

– *ресетацію заявленого компонування ІМС;*

– *необхідність усунення невідповідності матеріалів заявки або документа про сплату збору за ресетацію вимогам закону;*

– *відмову в реєстрації компонування ІМС (надані заявником матеріали, що ідентифікують топографію ІМС, і зразки ІМС, що включають дану топографію, зберігаються протягом року від дати прийняття рішення про відмову в реєстрації топографії ІМС. Після цього строку на вимогу заявника зазначені матеріали повертаються заявнику, а за відсутності такої вимоги вони знищуються).*

Заявник може оскаржити рішення Державної служби за заявкою протягом двох місяців від дати одержання рішення Державної служби чи копій матеріалів у судовому порядку або до Апеляційної палати (Апеляційна палата – колегіальний орган Державної служби для розгляду заперечень проти рішень Державної служби щодо набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності та інших питань, віднесених до її компетенції).

Право оскаржити рішення Державної служби до Апеляційної палати втрачається у разі сплати державного мита за реєстрацію топографії ІМС.

Процедура оскарження.

– подання заперечення проти рішення у порядку, встановленому цим Законом та на його основі регламентом Апеляційної палати, затвердженим Установою. За подання заперечення сплачується збір. Якщо збір не сплачено заперечення вважається неподаним, про що заявнику надсилається повідомлення;

– зупинення діловодства за заявкою до затвердження рішення Апеляційної палати – у разі одержання Апеляційною палатою заперечення та документа про сплату збору;

– розгляд заперечення згідно з регламентом Апеляційної палати, протягом двох місяців від дати одержання заперечення та документа про сплату збору за подання заперечення, в межах мотивів, викладених заявником у запереченні та під час його розгляду. Строк розгляду заперечення продовжується за ініціативою заявника, але не більше ніж на два місяці, якщо до його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання;

– за результатами розгляду заперечення Апеляційна палата приймає мотивоване рішення, що затверджується наказом Державної служби та надсилається заявнику.

У разі задоволення заперечення повністю або частково збір за подання заперечення підлягає поверненню. До затвердження рішення Апеляційної палати, в місячний строк від дати його прийняття, керівник Державної служби може внести мотивований письмовий протест на це рішення, який має бути розглянутий протягом місяця. Рішення Апеляційної палати, прийняте цим протестом, є остаточним і може бути скасоване лише судом. Рішення Апеляційної палати заявник може оскаржити у судовому порядку протягом двох місяців від дати одержання рішення.

Реєстрація заявленої топографії ІМС здійснюється відповідно до Положення про Державний реєстр топографій ІМС, затвердженого наказом МОН України від 12 квітня 2001 р. № 292¹. Це Положення визначає форму та порядок ведення Державного реєстру України топографій ІМС (далі – реєстр), видачі свідоцтв про державну реєстрацію топографій ІМС (далі – свідоцтво) та їх дублі-

---

¹ Офіційний вісник України. – 2001. – № 18. – Ст. 805.

катів, порядок надання виписок з Реєстру, перелік змін, які можуть бути внесені до реєстру за ініціативою власника свідоцтва, а також установлює форму свідоцтва і зміст зазначених у ньому відомостей.

Державний реєстр України топографії ІМС – це сукупність офіційних відомостей щодо державної реєстрації топографій ІМС, які постійно зберігаються на електронному і паперовому носіях. Реєстр формує Державна служба, діяльність якої спрямовується і координується КМУ через Міністра освіти і науки, молоді та спорту України. Після прийняття рішення про реєстрацію заявленої топографії ІМС Державна служба здійснює реєстрацію заявленої топографії ІМС, для чого вносить до Реєстру відповідні відомості. Форма Реєстру та порядок його ведення визначаються Державною службою.

Підставою для внесення відомостей до реєстру є рішення Державної служби; рішення судових органів; клопотання власника (власників) свідоцтва. Державна реєстрація топографії ІМС здійснюється за наявності документів про сплату державного мита за реєстрацію топографії ІМС та збору за публікацію про реєстрацію топографії ІМС. Зазначені мито та збір сплачуються після надходження до заявника рішення про реєстрацію топографії ІМС. Строк надходження цих документів продовжується, але не більше ніж на шість місяців, якщо до його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання. Цей строк, пропущений з поважних причин, поновлюється, якщо протягом шести місяців від його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання.

Заявка вважається відкликаною, якщо протягом трьох місяців від дати одержання заявником рішення про реєстрацію заявленої топографії ІМС зазначені документи до закладу експертизи не надійшли.

Після внесення до Реєстру відомостей щодо реєстрації топографії ІМС будь-яка особа має право ознайомитися з ними у порядку, що визначається Державною службою та одержати відповідно до свого клопотання виписку з Реєстру щодо відомостей про топографію ІМС – за умови сплати збору за подання цього клопотання.

Реєстрація топографії ІМС здійснюється під відповідальність заявника за її охороноздатність.

Публікація – це доведення офіційним шляхом до широкого загалу будь-якої інформації про топографію ІМС. Одночасно з державною реєстрацією топографії ІМС здійснюється публікація в

офіційному бюлетені «Промислова власність» відомостей про реєстрацію топографії ІМС, визначених в установленому порядку.

Після опублікування офіційних відомостей про зареєстровану топографію ІМС будь-яка особа має право ознайомитися з матеріалами заявки у порядку, що визначається Державною службою. Порядок ознайомлення визначається Інструкцією про порядок ознайомлення будь-якої особи з матеріалами заявки на об'єкт права інтелектуальної власності, затвердженою Наказом МОН України від 22 квітня 2005 р. № 247¹. За ознайомлення з матеріалами заявки сплачується збір. У разі виявлення в опублікованих відомостях очевидних помилок заявник має право звернутися до Державної служби з клопотанням про їх виправлення.

Свідоцтво – документ, що підтверджує реєстрацію Державною службою топографії ІМС і засвідчує виключне право власності на цю топографію ІМС.

Строк видачі свідоцтва – один місяць після реєстрації топографії ІМС.

Свідоцтво має певні *особливості*, а саме:

– форма свідоцтва і зміст зазначених у ньому відомостей визначаються Державною службою; текст у свідоцтві наводиться українською мовою;

– якщо заявка подана кількома заявниками, їм видається одне свідоцтво і надсилається тому заявникові, адреса якого з цією метою зазначена у заяві, а при відсутності такого зазначення – першому заявникові за списком вказаних у заяві заявників;

– до виданого свідоцтва на вимогу його власника Державна служба вносить виправлення очевидних помилок та публікує офіційні відомості про такі виправлення;

– у випадку втрати чи зісування свідоцтва його власнику видається дублікат свідоцтва у порядку, встановленому Державною службою. За видачу дублікату свідоцтва сплачується збір.

Свої особливості має **одержання правової охорони на компонування ІМС в іноземних державах**:

• автор топографії ІМС чи його правонаступник, роботодавець автора чи його правонаступник мають право на реєстрацію топографії ІМС в іноземних державах. Охорона в іноземних державах прав

---

¹ Офіційний вісник України. – 2005. – № 19. – Ст. 1008.

на розроблені в Україні топографії ІМС здійснюється відповідно до міжнародних договорів України та законодавства іноземних держав;

- до подання заявки на одержання охорони прав на топографію ІМС в орган іноземної держави, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, заявник зобов'язаний подати заявку до Установи і повідомити його про наміри здійснити таку охорону.

- витрати, пов'язані з одержанням охорони прав на топографію ІМС в іноземних державах, несе заявник чи за його згодою інша особа.

6.4. Особисті немайнові та майнові права авторів (правоволодільців) на компонування інтегральної мікросхеми

У результаті створення оригінального компонування ІМС його автор, а в передбачених законом або договором випадках й інші особи, набувають ряд суб'єктивних прав. Права суб'єктів інтелектуальної власності на компонування ІМС поділяються на особисті немайнові та майнові.

Особисті немайнові права авторів компонування ІМС та інших правоволодільців.

- **Право авторства.** Характеризується наступними ознаками:

- є невідчужуваним;

- діє безстроково (протягом усього життя творця компонування);

- не переходить до правонаступників.

Договір, що передбачає відступлення або відмову від права авторства є нікчемним і не породжує жодних юридичних наслідків.

- **Право на авторське ім'я.** Ім'я дійсного творця компонування ІМС відповідно до ст. 9 Закону має бути зазначене в заявці на реєстрацію компонування, якщо тільки він не відмовився бути згаданим як такий.

- **Право на реєстрацію компонування в Державній службі.** Це право має як автор, так і його правонаступники – будь-які фізичні та юридичні особи, яким автор передав право на результати творчої праці. правонаступництво повинно бути засвідчено відповідним документом.

Реєстрація надає власнику зареєстрованої топографії ІМС право:

– забороняти іншим особам використовувати топографію ІМС без його дозволу, за винятком випадків, коли таке використання не визнається порушенням прав власника зареєстрованої топографії ІМС;

– передавати на підставі договору право власності на топографію ІМС будь-якій особі, яка стає правонаступником власника зареєстрованої топографії ІМС;

– видавати будь-якій особі дозвіл (ліцензію) на використання зареєстрованої топографії ІМС на підставі ліцензійного договору.

• **Право на застосування попереджувального маркування.**

Відповідно до ст. 7 Закону автор або його правонаступник має право сповіщати про реєстрацію компонування ІМС шляхом позначення компонування або виробів, що мають таке компонування, літерою «Т» із зазначенням дати початку дії виключного права на використання компонування ІМС та інформації, що дозволяє ідентифікувати володільця прав.

Майнові права авторів компонування ІМС та інших праволодільців.

Майнові права інтелектуальної власності на компонування ІМС є чинними з дати, наступної за датою її державної реєстрації (від дати внесення відомостей про топографію ІМС до Реєстру).

Згідно ст. 474 ЦК України майновими правами інтелектуальної власності на компонування ІМС є:

1. Право на використання компонування ІМС. Суть права на використання полягає у виключній можливості праволодільця на свій розсуд виготовляти, застосовувати та розповсюджувати належне йому компонування всіма доступними способами та засобами, а також забороняти вчинення подібних дій іншим особам без відповідного дозволу.

Способами використання компонування ІМС згідно ст. 16 Закону є:

– копіювання топографії ІМС;

– виготовлення ІМС із застосуванням даної топографії. ІМС визнається виготовленою із застосуванням зареєстрованої топографії, якщо при цьому використано всі елементи, які визначають топографію ІМС оригінальною;

– виготовлення будь-яких виробів, що містять ІМС;

– ввезення таких ІМС та виробів, що їх містять, на митну територію України;

– пропонування для продажу, в тому числі через Інтернет, продаж та інше введення в цивільний оборот або зберігання в зазначених цілях ІМС, виготовлених із застосуванням топографії ІМС та будь-яких виробів, що містять такі ІМС.

Пропонування до продажу – рекламування ІМС, виготовлених із застосуванням зареєстрованої топографії, та виробів, що містять такі ІМС. *Продаж* – комерційна діяльність з метою реалізації ІМС, виготовлених із застосуванням зареєстрованої топографії, та виробів, що містять такі ІМС тощо.

Зберігання – накопичування ІМС, виготовлених із застосуванням зареєстрованої топографії, та виробів, що містять такі ІМС з метою подальшого введення до обороту.

Топографія ІМС, свідоцтво на яку належить кільком особам (співвласникам), є їх *спільною власністю*.

Взаємовідносини під час використання зареєстрованої топографії ІМС, свідоцтво на яку належить кільком особам, визначаються угодою між ними. У разі відсутності такої угоди кожний власник прав на зареєстровану топографію ІМС може використовувати її на свій розсуд, але жоден з них не має права без згоди решти власників: давати дозвіл (ліцензію) на використання зареєстрованої топографії ІМС; передавати право власності на зареєстровану топографію ІМС будь-якій іншій особі.

Виключне право на використання компонування ІМС має строковий характер. Строк чинності виключних майнових прав на компонування ІМС спливає через 10 років, що відліковуються від дати подання заявки на компонування ІМС в установленому законом порядку. Цей строк може бути достроково припинений, але не може бути продовжений.

2. Виключне право дозволяти використання компонування ІМС.

Порядок та умови дозволу на використання регулюється главою 75 ЦК України – «Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності».

• Володілець свідоцтва про державну реєстрацію компонування ІМС має право укладати такі види договорів:

– *договір про передання права власності на компонування ІМС* (далі – договір) – означає передачу власником прав, що надаються реєстрацією, будь-якій фізичній або юридичній особі, яка стає правонаступником власника зареєстрованого компонування ІМС;

– *договір про надання дозволу на використання компонування ІМС (ліцензійний договір)* – правочин на підставі якого власник компонування ІМС (ліцензіар) надає фізичній або юридичній особі (ліцензіатові) дозвіл на здійснення у певному місці і протягом певного строку однієї або кількох дій, на які має виключні права ліцензіар, а ліцензіат зобов’язується сплатити винагороду за надання права на використання компонування ІМС.

Укласти дані договори можна від початку дії виключних прав, тобто від дати внесення відомостей про компонування ІМС до реєстру, і тільки у межах строку дії свідоцтва.

Сторона договору має право на офіційне загальнодоступне інформування інших осіб про передачу права власності на топографію ІМС або видачу ліцензії на використання топографії ІМС. Таке інформування здійснюється шляхом публікації в офіційному бюлетені відомостей в обсязі та порядку, встановлених Державною службою, з одночасним внесенням їх до Реєстру. За опублікування зазначених відомостей та запропонованих стороною договору змін до відомостей про видачу ліцензії сплачуються збори. Договір (ліцензійний договір) приймають до розгляду та реєстрації в Державній службі після видачі свідоцтва на компонування ІМС.

На використання зареєстрованого компонування ІМС, на підставі ліцензійного договору, можна отримати:

– *виключну ліцензію* – видається лише одному ліцензіату і виключає можливість використання ліцензіаром об’єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об’єкта у зазначеній сфері;

– *невиключну ліцензію* – не виключає можливості використання ліцензіаром об’єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об’єкта у зазначеній сфері.

Дії, пов’язані з реєстрацією договору (ліцензійного договору) можуть здійснювати:

– володілець компонування ІМС або володілець виключної ліцензії;

– представник у справах інтелектуальної власності (патентний повірений) за дорученням володільца компонування ІМС або володільца виключної ліцензії;

– інша довірена особа. У цьому разі до заяви додають довіреність, оформлену з дотриманням вимог чинного законодавства.

3. Виключне право перешкоджати неправомірному використанню компонування ІМС, в тому числі забороняти таке використання.

З метою попередження неправомірного використання, власник прав на зареєстроване компонування ІМС має право сповіщати про реєстрацію цього компонування шляхом позначення відповідним чином компонування або виробів, що містять таке компонування, із зазначенням дати початку строку дії майнових прав на компонування ІМС.

Закон (ст. 17) визначає дії, які не визнають порушенням прав на зареєстроване компонування ІМС.

Не визнають порушенням прав, що їх надає реєстрація компонування ІМС:

- використання зареєстрованого компонування ІМС:

- у конструкції чи в процесі експлуатації транспортного засобу іноземної держави, який тимчасово або випадково знаходиться у водах, повітряному просторі чи на території України, за умови, що зареєстрована топографія ІМС використовується лише для потреб зазначеного засобу;

- без комерційної мети;

- з науковою метою або в порядку експерименту;

- за надзвичайних обставин (стихійне лихо, катастрофа, епідемія, епізоотія тощо) з повідомленням про таке використання власника прав на топографію ІМС одразу як це стане практично можливим та виплатою йому відповідної компенсації;

- ввезення на митну територію України, пропонування для продажу, продаж, зберігання в зазначених цілях або інше введення в оборот ІМС, виготовлених із застосуванням зареєстрованої топографії, і будь-яких виробів, що містять такі ІМС, якщо вони придбані законним шляхом;

- використання ІМС будь-якою особою, що придбала ІМС і при цьому не знала і не могла знати, що ця ІМС або виріб, що її містить, були виготовлені і введені в оборот з порушенням прав, що надаються реєстрацією топографії ІМС. Проте після одержання відповідного повідомлення від власника прав зазначена особа повинна припинити використання ІМС або виплатити йому компенсацію, розмір якої встановлюється за згодою сторін. Спори щодо компенсації та порядку її виплати розв'язуються у судовому порядку;

- відповідно до ст. 480 ЦК України будь-яка особа, яка до дати подання заявки на компонування ІМС або, якщо було заявлено пріоритет, до дати встановлення пріоритету заявки в інтересах своєї діяльності добросовісно використала компонування ІМС в Україні або здійснила значну і серйозну підготовку для такого використання, має право на безоплатне продовження такого використання або використання, яке передбачалося зазначеною підготовкою (право попереднього користувача).

Право попереднього користувача виникає за наявності наступних умов:

- добросовісності використання компонування (топографії) ІМС. Це означає, що тотожне компонування (топографія) ІМС було створене незалежно від автора зареєстрованого компонування у результаті самостійної творчої роботи, яка виконувалась паралельно;

- використання компонування (топографії) ІМС до дати пріоритету або здійснення значної і серйозної підготовки для такого використання. Це означає, що зазначене компонування повинно бути реально застосовано особою, яка претендує на дане право, або принаймні має зробити необхідні приготування до застосування компонування. Якщо компонування було створене, але не застосовувалось та не готувалось до застосування, право попереднього користувача не виникає;

- використання, приготування до використання повинні мати місце лише на території України. Застосування розробки компонування (топографії) ІМС за межами України не може слугувати підставою для придбання користувачем особливих прав;

- усі дії (створення компонування, його використання або приготування до використання) повинні бути здійснені до дати пріоритету¹.

Неможливо відчужити право попереднього користувача. Воно може передаватися або переходити до іншої особи тільки разом з підприємством чи діловою практикою або тією частиною підприємства чи ділової практики, в яких було використано компонування ІМС чи здійснено суттєву підготовку для такого використання.

Майнові права інтелектуальної власності на компонування ІМС належать володільцю відповідного свідоцтва, якщо інше не

---

¹ Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. Т. І. / за ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. – 4-е вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – С. 759 – 760.

встановлено законом чи договором. Права власника компонування ІМС можуть бути обмеженими, якщо топографія ІМС не використовується в Україні протягом трьох років від дати публікації офіційних відомостей про реєстрацію топографії ІМС або від дати, коли використання топографії ІМС було припинено без поважних причин. У цьому разі власник топографії ІМС повинен укласти ліцензійний договір з будь-якою особою, яка має бажання і виявить готовність використовувати таку топографію ІМС.

З метою забезпечення здоров'я населення, екологічної безпеки та інших інтересів суспільства *КМУ може дозволити використання зареєстрованої топографії ІМС* визначеній ним особі без згоди власника прав на топографію ІМС у разі його безпідставної відмови видати ліцензію на її використання. При цьому:

- дозвіл на таке використання надається виходячи з конкретних обставин;

- обсяг і тривалість такого використання визначаються метою наданого дозволу, воно має бути лише некомерційним використанням органами державної влади чи виправленням антиконкурентної практики за рішенням відповідного органу державної влади;

- дозвіл на таке використання не позбавляє власника прав на зареєстровану топографію ІМС права надавати дозволи на її використання;

- право на таке використання не передається, крім випадку, коли воно передається разом з тією частиною підприємства чи ділової практики, в якій здійснюється це використання;

- використання дозволяється в першу чергу для забезпечення потреб внутрішнього ринку;

- про надання дозволу на використання зареєстрованої топографії ІМС власнику прав на неї надсилається повідомлення одразу, як це стане практично можливим;

- дозвіл на використання відміняється, якщо перестають існувати обставини, через які його видано;

- власнику прав на зареєстровану топографію ІМС сплачується адекватна компенсація відповідно до економічної цінності топографії ІМС.

Рішення КМУ про надання дозволу на використання зареєстрованої топографії ІМС, строк і умови його надання, відміну дозволу на використання, розмір та порядок виплати винагороди власнику прав на зареєстровану топографію ІМС можуть бути оскаржені в судовому порядку

Захист прав на топографію ІМС.

Захист прав на топографію ІМС здійснюється у судовому порядку. Порухенням зазначених прав визнається будь-яке посягання на права власника топографії. Будь-яке посягання на права власника зареєстрованої топографії ІМС має бути припинено, а порушник зобов'язаний відшкодувати власникові заподіяні збитки.

Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у зв'язку з застосуванням Закону. Суди відповідно до їх компетенції розв'язують, зокрема, спори про авторство на топографію ІМС; встановлення факту використання топографії ІМС; встановлення власника свідоцтва; порушення прав власника свідоцтва; укладання та виконання ліцензійних договорів; компенсації.

Власники зареєстрованої топографії ІМС мають право вимагати:

- відшкодування збитків, заподіяних їм внаслідок такого порушення, включаючи вигоду та моральну шкоду;
- вилучення та спрямування на їх користь прибутків порушника, одержаних ним у результаті такого порушення, замість відшкодування збитків;
- виплати компенсації, яка визначається судом, замість відшкодування збитків чи стягнення прибутків;
- знищення або відчуження всіх ІМС, виготовлених з порушенням прав на зареєстровану топографію ІМС, а також фотошаблонів шарів топографії, технічної документації, іншої інформації на матеріальному носії щодо цієї топографії та засобів, необхідних для виготовлення саме цієї ІМС¹.

Реєстрація топографії ІМС може бути визнана у судовому порядку недійсною у разі:

- невідповідності зареєстрованої топографії ІМС умовам охороноздатності;
- порушення вимог реєстрації компонування ІМС в іноземних державах;
- реєстрації топографії ІМС внаслідок подання заявки з порушенням прав інших осіб.

---

¹ Право власності в Україні: Навч. посіб. / О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова, О.А. Підпрігора та ін.; За заг. ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – К. : Юрінком Інтер, 2000. – С. 635.

Етапи визнання реєстрації компонування ІМС недійсною:

1. Подання до Державної служби клопотання про проведення експертизи зареєстрованого компонування на відповідність умовам здатності для набуття права інтелектуальної власності. За поданням клопотання сплачується збір. Документ про сплату збору повинен надійти до Державної служби разом із клопотанням. Якщо такий документ не надійде, клопотання вважається неподаним.

2. Проведення експертизи на відповідність умовам оригінальності.

3. За результатами експертизи особи, яка подала клопотання, надсилається експертний висновок, на підставі якого суд приймає рішення про визнання реєстрації недійсною.

4. Відомості про визнання реєстрації топографії ІМС недійсною Державна служба публікує у своєму офіційному бюлетені.

5. На підставі рішення суду до Державного реєстру вносяться відомості про визнання реєстрації компонування недійсною.

Реєстрація топографії ІМС, визнана недійсною, вважається такою, що не набрала чинності, від дати реєстрації топографії ІМС.

Обов'язки власника прав на зареєстровану топографію ІМС:

- власник прав на зареєстровану топографію ІМС повинен добросовісно користуватися виключним правом, що надається реєстрацією;

- якщо зареєстрована топографія ІМС не використовується в Україні протягом трьох років від дати публікації офіційних відомостей про реєстрацію або від дати, коли використання топографії ІМС було припинено, то будь-яка особа, яка має бажання і виявляє готовність використовувати топографію ІМС, у разі відмови власника прав на зареєстровану топографію ІМС від укладення ліцензійного договору, може звернутися до суду із заявою про надання їй дозволу на використання зареєстрованої топографії ІМС;

- якщо власник прав на зареєстровану топографію ІМС не доведе, що факт невикористання зареєстрованої топографії ІМС зумовлений поважними причинами, суд може винести рішення про надання дозволу заінтересованій особі на використання зареєстрованої топографії ІМС з визначенням обсягу її використання, строку дії дозволу, розміру та порядку виплати винагороди власнику прав.

Глава 7.

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА РАЦІОНАЛІЗАТОРСЬКУ ПРОПОЗИЦІЮ

7.1. Раціоналізаторська пропозиція як об'єкт правової охорони

Одним із об'єктів промислової власності законодавство називає раціоналізаторську пропозицію, виникнення якої пов'язується із найбільш поширеним видом технічної творчості, яка за своєю новизною і технічним рівнем певною мірою відрізняється від винахідництва. Проте цей вид творчості доступний практично кожному працівникові і тому кількість раціоналізаторських пропозицій за своїми масштабами значно перевищує обсяги винахідництва.

Раціоналізаторська пропозиція є розумною пропозицією, яка спрямована на удосконалення будь-яких виробничих процесів. Цей вид науково-технічної творчості не вимагає високої освіти, широких знань, внаслідок чого доступний широким верствам населення. Впровадження раціоналізаторських пропозицій у виробництво чи будь-яку іншу суспільно-корисну діяльність, підготовка їх до використання і саме використання не потребують вкладення значних коштів, матеріально-технічних ресурсів, зусиль тощо. Зазначене сприяє широкому застосуванню раціоналізаторських пропозицій, що зумовлює їхню здатність давати більший економічний ефект, ніж винаходи¹. Саме тому раціоналізація як форма технічної творчості заслуговує на всіляке заохочення і стимулювання, а її результати – раціоналізаторські пропозиції потребують надійної правової охорони.

Правова охорона раціоналізаторських пропозицій зумовлена необхідністю стимулювати в межах конкретних підприємств творчі зусилля працівників для вдосконалення застосовуваної техніки, технології, а також розробки корисних для підприємств пропозицій організаційного й організаційно-технічного характеру².

---

¹ Загорецька Г. Раціоналізаторська пропозиція як об'єкт права інтелектуальної власності в новому Цивільному кодексі України // Адвокат. – 2005. – № 1. – С. 20.

² Дроб'язко В.С., Дроб'язко Р.В. Право інтелектуальної власності: Навч. посібник. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – С. 23.

На сьогодні, на жаль, раціоналізаторським пропозиціям держава приділяє недостатньої уваги. На думку деяких науковців причина цьому доволі банальна – раціоналізаторська пропозиція є неефективною і не може надати очікуваний від неї прибуток. Держава не лише не заохочує раціоналізаторських рух в Україні, але й не переймається проблемами, виправдовуючись тим, що західні країни не знають раціоналізаторських пропозицій взагалі і живуть досить непогано. З точки зору Г. Закорецької держава навмисно створює усі перепони для розвитку раціоналізації в Україні¹.

Слово «раціоналізація» походить від латинського слова «*rationalis*» («розумний»). Воно було відоме ще в Стародавньому Римі, де використовувалося для позначення розумних дій громадян у процесі забезпечення їх життєдіяльності². За своєю сутністю раціоналізаторська пропозиція являє собою творче вирішення завдань, що має певний суспільно корисний ефект.

Одну з перших програм висування пропозицій запровадили в США в 1896 р. на фірмі «Нешнл кеш режистер». План висування пропозицій надавав можливість людині, зайнятій певною роботою, представляти свої думки щодо її вдосконалення. Це забезпечувало ефективніше використання ресурсів, підвищення продуктивності праці, зниження відходів виробництва, собівартості продукції та покращення її якості. У 50-ті роки ХХ ст. японські фірми перейняли концепцію та програми висування раціоналізаторських пропозицій у США і почали їх активно запроваджувати.

Заслуговує на увагу практика стимулювання робітників-раціоналізаторів у Франції. Понад 30 років у цій країні організовують конкурси на кращу раціоналізаторську пропозицію³.

Відносини щодо раціоналізаторських пропозицій в Україні регулюються:

- Цивільним кодексом України (ст.ст. 481–484);
- Тимчасовим положенням про правову охорону об'єктів промислової власності і раціоналізаторських пропозицій в Україні. (Слід

---

¹ Закорецька Г. Раціоналізаторська пропозиція як об'єкт права інтелектуальної власності в новому Цивільному кодексі України // Адвокат. – 2005. – № 1. С. 19.

² Борисова В.І., Баранова Л.М., Домашенко М.В., Коробцова Н.В., Крижна В.М. Основи римського приватного права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого / В.І. Борисова (заг. ред.), Л.М. Баранова (заг. ред.). – Х. : Право, 2008. – 224 с.

³ Дроб'язко В.С., Дроб'язко Р.В. Право інтелектуальної власності: Навч. посібник. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – С. 57.

ззначити, що це положення (крім пунктів 54, 59, 60, 61, 62, 68, 70) втратило чинність у частині правової охорони об'єктів промислової власності на підставі Указу Президента від 22.06.94 р. № 324/94 р.);

- Методичними рекомендаціями про порядок складання, подачі і розгляду заяви на раціоналізаторську пропозицію, затверджені наказом Держпатенту від 27 серпня 1995 року № 131 (далі – Методичні рекомендації);

- Положенням про свідоцтво на раціоналізаторську пропозицію, затверджене наказом Держпатенту від 22 серпня 1995 р. № 129;

- Положенням про патентно-ліцензійну, винахідницьку та раціоналізаторську діяльність на залізничному транспорті, затверджене наказом Укрзалізниці від 31 березня 2004 р. № 73;

- Оглядом листом Вищого господарського суду від 17 квітня 2006 р. № 01-8/844 «Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на промисловий зразок та прав на раціоналізаторську пропозицію (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України)»¹.

Згідно ст. 481 ЦК України **раціоналізаторською пропозицією** є *визнана юридичною особою пропозиція, які містить технологічне (технічне) або організаційне рішення у будь-якій сфері її діяльності.*

Наведене визначення уявляється цілком досконалим, оскільки стосується не тільки сфери техніки, але й будь-якої іншої сфери суспільно-корисної діяльності в будь-якій галузі господарювання. За цим визначенням раціоналізаторська пропозиція може подаватися будь-якій юридичній особі.

Поняттям «раціоналізаторської пропозиції» охоплюються і організаційні рішення, які раніше категорично відхилялися². Проте, вони можуть посідати значне місце серед раціоналізаторських пропозицій, оскільки стосуються управління.

Для визнання пропозиції раціоналізаторською вона має бути технічним або організаційним рішенням. Таке рішення виконує роль родової ознаки, має комплексний характер та означає, що:

- пропозиції мають містити конкретне вирішення завдання, а не просто його постановку. Раціоналізатор повинен у своїй пропозиції

---

¹ Електронний ресурс // Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_844600-06.

² Рясенцев В.А. Задачи совершенствования правового регулирования рационализаторских отношений. // Вопросы изобретательства. – 1982. – № 2. – С. 24.

дати конкретні вказівки на те, що і як необхідно зробити, щоб одержати бажаний результат;

– вирішення завдання повинно мати технічний, організаційний характер, тобто раціоналізаторська пропозиція повинна вирішувати практичне завдання за допомогою технічних, організаційних засобів¹.

До раціоналізаторської пропозиції законодавство встановлює певні **вимоги**:

1. Пропозиція має стосуватися профілю діяльності юридичної особи, якій вона подана. Відповідність діяльності юридичної особи визначається тим, що раціоналізаторська пропозиція може бути використана у технологічному процесі цієї юридичної особи, у продукції, яку вона виробляє, у застосованій техніці або матеріалах. При цьому немає значення, де працює раціоналізатор і чи взагалі він працює².

2. Пропозиція має бути новою для юридичної особи, тобто бути невідомою на підприємстві. Раціоналізаторська пропозиція є новою для підприємства, якому вона подана, якщо згідно з наявними на даному підприємстві джерелами інформації ця або тотожна поданій пропозиція не була відома в мірі, достатній для її практичного використання.

Пропозицію не вважають новою, якщо до подання заявки за встановленою формою зазначене або ж таке рішення:

– вже використовували на цьому підприємстві, крім випадків, коли рішення використовували за ініціативою автора протягом певного періоду (не більше 3 місяців) до подання заявки;

– передбачене наказами або розпорядженнями адміністрації;

– розроблено технічними службами цього підприємства;

– заявлене іншою особою, якій належить першість на цю або тотожну пропозицію. Першість визначається датою надходження на підприємство правильно оформленої заявки на раціоналізаторську пропозицію;

– рекомендоване вищою організацією або опубліковане в інформаційних виданнях із розповсюдження передового досвіду в цій галузі;

– передбачене обов'язковими для підприємства нормативами.

---

¹ Дроб'язко В.С., Дроб'язко Р.В. Право інтелектуальної власності: Навч. посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – С. 445.

² Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. – 4-е вид., перероб. і допов. / за ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2010. Т. I. – С. 760.

3. Пропозиція має бути корисною для юридичної особи. Рационалізаторська пропозиція є корисною для підприємства, якому вона подана, якщо її використання дає змогу підвищити економічну ефективність виробництва, одержати кращий дохід (прибуток) або одержати інший позитивний ефект. Позитивний ефект може полягати в будь-якому підвищенні технічного рівня виробництва, поліпшенні умов та безпеки праці, зниженні негативного впливу на навколишнє природне середовище тощо.

Пропозиції інженерно-технічних працівників науково-дослідних, проектних, конструкторських, технологічних організацій і аналогічних підрозділів підприємств, які відносяться до розроблених цими працівниками проектів, можуть бути визнані раціоналізаторськими:

– після затвердження проектів підприємств, будинків і споруд (робочих креслень або техноробочого проекту при одностадійному проектуванні);

– після прийняття серійного (головного) зразка – якщо вони відносяться до конструкції;

– після прийняття в експлуатацію у встановленому порядку – якщо вони відносяться до технологічного процесу;

– коли ці пропозиції поліпшують технічні характеристики проектів, конструкцій і технологічних процесів. Такі пропозиції приймаються і розглядаються підприємством, яке реалізує ці проекти, виготовляє конструкції і експлуатує технологічні процеси.

Не визнається раціоналізаторською пропозиція, яка:

- знижує надійність та інші показники якості продукції;
- погіршує умови праці, якість робіт;
- викликає або збільшує рівень забруднення навколишнього природного середовища;

- ставить лише завдання або тільки визначає ефект, що може бути одержаний від застосування пропозиції, без вказівки конкретного рішення;

- забезпечує досягнення позитивного ефекту шляхом заходів організаційного, а не технічного характеру (поліпшення стану робочих місць, упорядкування системи матеріально-технічного забезпечення виробництва, обліку і звітності, зміна графіків роботи і ремонту устаткування чи транспортних засобів, скорочення часу доставки вантажів тощо);

- відноситься до засобів організації і управління господарством (планування, фінансування), виконання, викладання, дослідження, проектування, розрахунку, а також до систем інформації;

- відноситься до умовних позначень, розкладів, правил гри, дорожнього руху, судноплавства, складання шкал, таблиць, діаграм, графіків, номограм, якщо вони не призводять до зміни конструкції приладів, що їх містять, або технології виробництва;

- передбачає зміну розміщення устаткування в приміщеннях, будинках, спорудах, якщо воно не призводить до удосконалення технологічного процесу;

- спрямована на заміну будівельних конструкцій, матеріалів, деталей, виробів, застосування яких передбачено обов'язковими для підприємства будівельними нормами, правилами та іншими нормативними документами по будівництву, а також якщо ця заміна призводить до порушення технічних правил по економному витрачання будівельних матеріалів;

- спрямована на зміну міст розробки кар'єрів, забору води для потреб будівництва, вивезення ґрунту, на зміну протяжності інженерних комунікацій, якщо така пропозиція не містить ознак раціоналізаторської пропозиції, а також на скорочення протяжності інженерних комунікацій у зв'язку зі змінами технічних умов на їх приєднання, викликане приближенням до об'єкта будівництва джерел і трас електропостачання, зв'язку, газозабезпечення, теплозабезпечення, водопроводу з причин, які не залежать від будівельної організації;

- пов'язана зі змінами проектних рішень, якщо заяву на нього подано після узгодження цих змін із замовником, крім випадків, коли пропозиція використовувалась з ініціативи автора протягом певного строку (не більше 3-х місяців) до подачі заяви;

- зроблена працівником проектної організації, що здійснює авторський нагляд в процесі будівництва, по зміні проектних рішень.

7.2. Об'єкти та суб'єкти права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію

Об'єктом раціоналізаторської пропозиції може виступати:

- **матеріальний об'єкт.** Ним може бути *пристрій* (конструкція чи виріб) – система розташованих у просторі елементів, які взаємодіють між собою, або *речовина* – матеріальне утворення, яке є сукупністю взаємопов'язаних елементів;

- **процес у будь-якій сфері технології чи організації.** Процес – це будь-які дії, виконані у певній послідовності та з додержанням

певних правил. Він може бути технологічним, тобто таким, що здійснюється над матеріальними об'єктами, або організаційним.

Згідно ст. 483 ЦК України **суб'єктами права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію є:**

- автор раціоналізаторської пропозиції;
- юридична особа, якій подана раціоналізаторська пропозиція.

Автором раціоналізаторської пропозиції є фізична особа, творчою працею якої створено рішення, яке визнано раціоналізаторською пропозицією. Творець-раціоналізатор завжди є первісним суб'єктом права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію.

Раціоналізатором може бути будь-яка фізична особа: громадянин України, іноземний громадянин або особа без громадянства. Іноземні громадяни і особи без громадянства у своїх правах і обов'язках прирівнюються до громадян України без будь-яких застережень. Для визнання фізичної особи автором раціоналізаторської пропозиції (раціоналізатором) не має значення вік цієї особи чи будь-який інший фізичний чи психологічний фактор. Здебільшого авторами (співавторами) раціоналізаторської пропозиції визнають працівників юридичної особи, до якої було її подано. Водночас у юридичній літературі наголошено на тому, що авторами можуть бути і фізичні особи, «сторонні» для цього підприємства, установи чи організації (фахівці, студенти, пенсіонери та інші особи)¹.

Слід зазначити, що цивільне законодавство не обмежує права авторів раціоналізаторської пропозиції обов'язковою наявністю трудових відносин між ним та юридичною особою, до якої подано пропозицію. Але потрібно завжди пам'ятати, що визнання особи автором раціоналізаторської пропозиції завжди невід'ємно пов'язане з набуттям ним певних прав і насамперед, права на добросовісне заохочення від юридичної особи, якій ця пропозиція подана (ч. 1 ст. 484 ЦК України).

Таким чином, між автором пропозиції та зазначеною юридичною особою виникають майнові правовідносини, пов'язані з отриманням (виплатою) винагороди, реалізація яких можлива лише за

---

¹ Право інтелектуальної власності: Акад. курс: підруч. для студ. вищих навч. закладів / О.П. Орлюк, Г.О. Андрощук, О.Б. Бутнік-Сіверський [та ін.]; за ред. О.П. Орлюк, О.Д. Святоцького. – К. : Ін Юре, 2007. – С. 487-488; Модзелевский А.А. Психологические и материальные аспекты стимулирования технических творческих решений. – К. : О-во «Знание» УССР, 1984. – С. 7.

умови укладення трудового договору. Чинне цивільне, господарське, трудове законодавство України, а також нормативно-правові акти щодо фінансово-економічної діяльності господарських організацій та громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці, у будь-якому разі унеможливають виплату винагороди («добросовісного заохочення») особі, яка не пов'язана із зазначеними суб'єктами трудовими правовідносинами, тобто не уклала з ними трудовий договір або особливу форму договору – контракт.

Отже, укладення трудового договору між автором раціоналізаторської пропозиції і юридичною особою, яка визнала пропозицію раціоналізаторською, є обов'язковою умовою реалізації автором раціоналізаторської пропозиції свого права на добросовісне заохочення. Врегульовуючи це питання, ч. 2 ст. 21 Кодексу законів про працю України¹ (далі – КЗпП України) визначає, що працівник має право реалізувати свої здібності до продуктивної і творчої праці шляхом укладення трудового договору на одному чи одночасно на декількох підприємствах, в установах, організаціях.

Авторами пропозиції можуть бути і «сторонні» для юридичної особи за умов відсутності трудового договору між ними та юридичною особою на час розробки (підготовки) раціоналізаторської пропозиції або на час подання такої пропозиції. Але на час отримання добросовісного заохочення автор раціоналізаторської пропозиції повинен укласти трудову угоду з юридичною особою, що фактично засвідчує обов'язковий характер наявності трудових правовідносин між зазначеними сторонами. Також теза про «сторонність» автора пропозиції від юридичної особи має сенс у випадку відмови автора пропозиції від добросовісного заохочення, але у цьому разі втрачається мотивація матеріального стимулювання технічних (організаційних) творчих рішень, яка є визначальною у раціоналізаторській діяльності будь-якої країни².

Якщо раціоналізаторську пропозицію створено спільною творчою працею декількох фізичних осіб, то вони визнаються *співавторами*. Порядок користування правами на раціоналізаторську пропозицію, створену у співавторстві, визначається договором між ними.

---

¹ Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – Додаток до № 50. – Ст. 375.

² Харченко В. Проблеми та перспективи кримінально-правової охорони права на раціоналізаторську пропозицію // Вісник Львів. ун-ту. Серія юрид. – 2010. – Вип. 51. – С. 388.

Не визнаються співавторами особи, які надали авторові раціоналізаторської пропозиції тільки технічну допомогу (виготовлення креслення і зразків, оформлення документації, виконання розрахунків, проведення дослідної перевірки тощо), або сприяли оформленню прав на раціоналізаторську пропозицію та її використання.

Зміна складу авторів після подання заяви на раціоналізаторську пропозицію, як правило, не допускається. Проте, у виняткових випадках, при відсутності спору про авторство може бути розглянуто підприємством, організацією, установою (посадовою особою, яка приймає рішення по пропозиції спільно з профспілковою або первинною організацією Товариства винахідників і раціоналізаторів України) до винесення рішення по пропозиції. У цьому випадку в спільній заяві автора (співавторів) і особи (осіб), що вводяться до складу співавторів, вказуються причини несвоєчасного невключення даної особи в число авторів (співавторів) раціоналізаторської пропозиції, в чому конкретно виявляється творча участь цієї особи у створенні раціоналізаторської пропозиції, а також те, що їм відомо про кримінальну відповідальність за присвоєння авторства на раціоналізаторську пропозицію.

Після смерті автора раціоналізаторської пропозиції його права, щодо яких допускають правонаступність, переходять до його спадкоємців за законом або заповітом. Строк дії прав спадкоємців конкретним періодом часу не обмежений.

Другим суб'єктом права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію визнають *юридичну особу, до якої ця пропозиція подана* (ст. 483 ЦК України). Слід підкреслити, що зазначене визначення суб'єкта права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію є досить дискусійним та викликає в літературі деякі непорозуміння.

Так, на думку Г. Закорецької, юридична особа, визнається суб'єктом права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію лише тому, що заява на цю пропозицію подана саме цій юридичній особі. Для визнання суб'єктом права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію подання однієї заяви не дає правової підстави для такого визнання¹.

В. Харченко вважає віднесення юридичної особи, якій подана раціоналізаторська пропозиція, до суб'єкта права інтелектуальної

---

¹ Закорецька Г. Правове забезпечення раціоналізаторської діяльності: проблемні питання // Право України. – 2004. – № 12. – С. 83-84.

власності на раціоналізаторську пропозицію таким, що суперечить положенням Конституції, Господарського кодексу (далі – ГК України) та КЗпП України.

Стаття 54 Конституції України гарантує громадянам свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності¹. Водночас ст. 483 ЦК України допускає подання раціоналізаторської пропозиції винятково і тільки юридичним особам, що обмежує свободу наукової і технічної творчості й фактично обмежує права автора пропозиції щодо кола суб'єктів, яким може бути подане технологічне (технічне) або організаційне рішення. На думку В. Харченко, єдине обмеження кола суб'єктів, яким не може бути подана раціоналізаторська пропозиція, зумовлене сукупністю ознак цього об'єкта та його змістом: раціоналізаторська пропозиція не може бути подана державі загалом та іншій фізичній особі, яка не здійснює господарської діяльності².

У ч. 2 ст. 55 ГК України суб'єктами господарювання в Україні визначені господарські організації, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до ГК України, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність; громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці.

Отже, коло осіб, яким фактично може бути подана раціоналізаторська пропозиція, суттєво значно перевищує коло юридичних осіб, створених відповідно до цивільного законодавства України і зазначених у ч. 1 ст. 481 ЦК України, оскільки цариною раціоналізаторської пропозиції може бути будь-яка сфера діяльності.

Статті 42, 91 та 126 КЗпП України визначають права та пільги працівникам-авторам раціоналізаторської пропозиції під час здійснення ними трудових відносин. Водночас у ст. 3 КЗпП зазначено, що законодавство про працю регулює трудові відносини працівників усіх підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які

---

¹ Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

² Харченко В. Проблеми та перспективи кримінально-правової охорони права на раціоналізаторську пропозицію // Вісник Львів. ун-ту. Серія юрид. – 2010. – Вип. 51. – С. 389.

працюють за трудовим договором з фізичними особами. Отже законодавство України про працю також визначає значно ширше коло осіб, яким може бути подана раціоналізаторська пропозиція, ніж передбачено у ЦК України.

Погоджуючись з В. Харченко, вважаємо за доцільне визнати суб'єктами права на раціоналізаторську пропозицію дві групи осіб.

З одного боку, фізичну особу – автора раціоналізаторської пропозиції, який на момент створення або подання чи впровадження раціоналізаторської пропозиції уклав трудову угоду, за якою він зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, з підляганням внутрішньому трудовому розпорядкові.

З іншого боку, суб'єктом права на раціоналізаторську пропозицію є власник підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, виду діяльності і галузевої належності або уповноважений ним орган чи фізична особа, а також фізична особа-підприємець, яка здійснює підприємницьку діяльність із залученням найманої праці або спільно з іншими особами.

7.3. Оформлення права на раціоналізаторську пропозицію

Оформлення права на раціоналізаторську пропозицію починається зі складання та подання заяви. Заява складається автором (співавторами) за формою, затвердженою Міністерством статистики України. До заяви встановлені певні вимоги:

- складається окремо на кожну пропозицію;
- заяву подають у письмовій формі;
- в заяві слід вказати найменування пропозиції, всіх без винятку співавторів, творчою працею яких створена пропозиція, а також їх прізвища, ім'я, по-батькові, місце роботи, посада, освіта, рік народження. Коли автором є особа, яка не працює на підприємстві, куди подається пропозиція, то вказується її домашня адреса;
- в заяві в розділі «Опис пропозиції» викладаються недоліки існуючої конструкції виробу, технології виробництва і техніки, що застосовується, чи складу матеріалу, які усуваються пропозицією, ціль пропозиції, зміст пропонованого рішення, включаючи дані, достатні для його практичного здійснення без участі автора (співавторів), а також відомості про прибуток чи інший позитивний ефект, який може дати використання раціоналізаторської пропозиції;

– в необхідних випадках до заяви додаються графічні матеріали (креслення, схеми, ескізи тощо), техніко-економічні розрахунки та додаткові відомості про пропозицію;

– заява, графічні чи інші матеріали, що додаються до неї, підписуються всіма співавторами, зазначеними у Заяві;

– на заяві і графічному матеріалі проставляється дата заповнення і виготовлення.

Заява подається тому підприємству, до діяльності якого відноситься пропозиція, незалежно від того, працює автор на цьому підприємстві чи ні. Пропозиція відноситься до діяльності підприємства, якщо вона може бути використана ним в технологічному процесі, у продукції, що виробляється, або у застосовуваній техніці.

По заяві, що надійшла, проводиться перевірка дотримання вимог, встановлених Методичними рекомендаціями. Вірно складена заява приймається до розгляду реєструється в Журналі реєстрації раціоналізаторських пропозицій (далі – Журнал) за формою, затвердженою Міністерством статистики України, в день її одержання, незалежно від рішення, яке буде прийняте згодом. На заяві проставляється дата її надходження і номер, під яким вона зареєстрована в Журналі.

Заява не приймається до розгляду і не реєструється в Журналі, якщо:

- вона складена не у відповідності з вимогами Методичних рекомендацій (в описі пропозиції не розкрито суть раціоналізаторської пропозиції);

- пропозиція не відноситься до діяльності підприємства.

Якщо заява не приймається до розгляду і не реєструється в Журналі, то вчиняються наступні дії:

– заява в 5-денний термін з дня її надходження повертається авторові із зазначенням причини відмови в реєстрації чи з роз'ясненням, куди її треба подати. Причини відмови в реєстрації пропозиції повинні бути викладені в письмовому вигляді з зазначенням найменування пропозиції і дати її надходження на підприємство;

– при незгоді автора з відмовою у прийнятті до розгляду його заяви, він може подати заперечення на цю відмову керівнику підприємства. Заперечення повинно бути розглянуте у 15-денний термін;

– у разі задоволення заперечення автора заяву слід прийняти до розгляду і зареєструвати в Журналі по первинній даті надходження, про що здійснюється відповідний запис у графі «Примітка» Журналу;

– заява, яка не підлягає реєстрації в Журналі, реєструється як вхідна кореспонденція.

Після реєстрації Заяви, але до винесення рішення про визнання пропозиції раціоналізаторською, або про її відхилення, автор може доповнювати або змінювати опис пропозиції, креслення, схеми чи ескізи, не змінюючи суті пропозиції. Зміни і доповнення оформлюються на окремому аркуші з зазначенням дати подання і підписуються автором (співавторами).

Розгляд заяви на раціоналізаторську пропозицію.

Зареєстрована заява на раціоналізаторську пропозицію піддається експертизі по суті, яка полягає у визначенні наявності у пропозиції технічного рішення, новизни та корисності. Вона направляється для отримання висновку по пропозиції тим підрозділам і службам, до діяльності яких вона безпосередньо відноситься.

За результатами розгляду заяви на раціоналізаторську пропозицію може бути прийнята таке рішення:

- визнати пропозицію раціоналізаторською і прийняти до впровадження;
- провести дослідну перевірку пропозиції;
- пропозицію відхилити.

Слід зазначити, що рішення по пропозиції приймається керівником підприємства чи керівником відповідного підрозділу, на якого це покладено наказом по підприємству.

По пропозиції, яка визнана підприємством раціоналізаторською, здійснюються організаційно-технічні заходи, що забезпечують її використання (включення у відповідні плани, видання наказів чи розпоряджень про використання пропозиції, зміна у зв'язку з пропозицією нормативно-технічної документації тощо).

Запис про прийняте рішення робиться у розділі заяви «Рішення, яке прийняте по пропозиції». Заява розглядається і по ній приймається рішення на підприємстві протягом місяця від дати її надходження. Про прийняте рішення слід повідомити автора (співавторів). У випадку незгоди автора з рішенням про відмову у визнанні пропозиції раціоналізаторською або у прийнятті її до використання, він може у місячний термін від дати одержання рішення подати заперечення керівнику підприємства, який прийняв це рішення.

Заперечення автора розглядається науково-технічною радою або аналогічним органом підприємства в місячний термін від дати його надходження. На прохання автора до розгляду заперечення запрошуються представники первинної профспілкової організації або ТВР України.

Рішення, прийняте після розгляду заперечення, є остаточним.

Після винесення рішення про визнання пропозиції раціоналізаторською та прийняття її до використання у встановленому порядку вносяться зміни у нормативну і технічну документацію.

Після прийняття рішення про визнання пропозиції раціоналізаторською та прийняття її до використання протягом місячного строку автору (співавторам) має бути видане **Свідоцтво на раціоналізаторську пропозицію**, яке містить:

- назву та, якщо є, фірмове найменування підприємства (організації, установи), що видає свідоцтво;
- назву раціоналізаторської пропозиції;
- прізвище автора, а у разі співавторства вказуються прізвища та ініціали всіх співавторів в алфавітному порядку;
- дату подання пропозиції;
- дату визнання пропозиції раціоналізаторською;
- номер, за яким вона зареєстрована в журналі реєстрації раціоналізаторських пропозицій;
- підпис керівника підприємства (організації, установи) із зазначенням його прізвища та ініціалів, що скріплюється печаткою.

Свідоцтво на раціоналізаторську пропозицію є безстроковим документом і діє в межах того підприємства, яке його видало.

У разі, коли свідоцтво загублене, на прохання автора (співавторів) підприємством (організацією, установою) видається дублікат. Напис «Дублікат» робиться на бланку свідоцтва на раціоналізаторську пропозицію над словом «Свідоцтво» прописними буквами.

7.4. Зміст права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію

Зміст відносин права на раціоналізаторську пропозицію полягає у сукупності особистих немайнових та майнових прав суб'єктів цих відносин. Ці права забезпечують суспільне визнання заслуг авторів раціоналізаторських пропозицій і задоволення їх майнових інтересів.

До **особистих немайнових прав автора раціоналізаторської пропозиції** належать *право авторства, право на ім'я, право на назву раціоналізаторської пропозиції, право на пріоритет.*

Відповідно до ст. 484 ЦК України:

- автор раціоналізаторської пропозиції має право на добросовісне заохочення від юридичної особи, якій цю пропозицію подано;
- юридична особа, яка визнала пропозицію раціоналізаторською, має право на її використання в будь-якому обсязі.

Автор раціоналізаторської пропозиції має право на винагороду, і це право має певні особливості. Раціоналізатор, подаючи заяву до юридичної особи про визнання поданої ним пропозиції раціоналізаторською, разом з тим передає їй, у разі визнання пропозиції раціоналізаторською, і право на використання за певну винагороду¹.

Відповідно до п. 9 Інструкції про порядок виплати винагороди за відкриття, винаходи і раціоналізаторські пропозиції, затвердженої постановою Держкомітету у справах винаходів і відкриттів Ради Міністрів СРСР від 15 січня 1974 р.² (далі – Інструкція) винагороду авторам на підприємстві виплачують на підставі таких документів:

- свідоцтва про раціоналізаторську пропозицію;
- акта використання пропозиції чи іншого рівнозначного документа, що підтверджує факт використання пропозиції та дату початку її використання;
- розрахунку економії (доходу) від використання раціоналізаторської пропозиції;
- угоди співавторів.

Якщо використання раціоналізаторської пропозиції дає певний економічний ефект, то юридична особа, яка застосовує цю пропозицію, складає розрахунок річної ефективності. У випадку, коли використання не дає економічного ефекту, але створює інший позитивний результат, винагорода виплачується в розмірі, визначеному залежно від дійсної цінності такого використання з урахуванням досягнутого позитивного ефекту й обсягу використання.

Первинним документом, що засвідчує виникнення у підприємства зобов'язань із виплати винагороди авторам раціоналізаторської пропозиції, є акт про використання.

---

¹ Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. Т. I. / за ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. – 4-е вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – С. 764.

² Електронний ресурс // Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=n0001400-74>.

Право на отримання винагороди автор (співавтор) раціоналізаторської пропозиції має протягом 2 років від дати початку використання її на підприємстві, що видало свідоцтво.

Винагорода сплачується автору відповідно до договору, але не пізніше 3 місяців після закінчення кожного року використання раціоналізаторської пропозиції. Розмір винагороди визначають умови договору між автором і підприємством і не може бути меншим:

1) 10% доходу, одержуваного щорічно юридичною особою від використання раціоналізаторської пропозиції;

2) 2% від частки собівартості продукції (робіт, послуг), що припадає на раціоналізаторську пропозицію, корисний ефект від якої не впливає на одержання доходу.

Нині питання щодо використання раціоналізаторських пропозицій недостатньо врегульовано в нормативних актах України. У зв'язку з цим відповідно до постанови Верховної Ради України від 12 вересня 1991 р. за № 1545-12 «Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства Союзу РСР»¹ до прийняття відповідних нормативних актів в Україні застосовують акти законодавства Союзу РСР з питань, які не врегульовані законодавством України, за умови, що вони не суперечать Конституції та законам України.

Згідно п. 4 Інструкції використання раціоналізаторської пропозиції – це її застосування у виробничому процесі.

Використанням також вважають застосування раціоналізаторської пропозиції, спрямованої на вдосконалення виготовлення і випробування дослідного зразка. Дату початку використання зазначають в акті про використання раціоналізаторської пропозиції, затвердженому Міністерством статистики України. Раціоналізаторську пропозицію, що стосується пристрою (конструкції) чи речовини (матеріалу), визнають використаною від дня початку її застосування у продукції, що її виготовляють чи експлуатують, у тому числі і в дослідних зразках, переданих в експлуатацію. Якщо по закінченні експериментальної перевірки раціоналізаторська пропозиція визнана придатною для експлуатації, її вважають використаною від дня передачі зразка (партії, серії), способу (технології) в експлуатацію. Раціоналізаторську пропозицію вважають використаною, якщо її, раніше виготовлену й апробовану, використовують у дослідному зразку (партії, серії), способі (технології) чи при його випробуванні.

---

¹ Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 46. – Ст.621.

Захист прав авторів раціоналізаторських пропозицій.

На сьогоднішній день, інтелектуальна власність часто стає об'єктом неправомірних дій, зловживань, недозволеного використання, а відтак, потребує надійної ефективної правової охорони, що залежить від законодавства та фахівців, які працюють у судовій системі. Адже збільшується кількість судових процесів, пов'язаних із об'єктами інтелектуальної власності; надсилаються скарги до органів державної влади, що здійснюють контроль за використанням об'єктів інтелектуальної власності, мають місце проблемні публікації, проводяться громадські слухання і різні конференції тощо.

Тому особливу увагу як за кордоном, так і в нашій країні сьогодні приділяють проблемам охорони і захисту прав інтелектуальної власності. А раціоналізаторська пропозиція як і будь-який інший об'єкт інтелектуальної власності потребують і охорони і захисту¹. Захист прав авторів раціоналізаторських пропозицій в Україні здійснюють у судовому, адміністративному та адміністративно-судовому порядкух.

- **У судовому порядку** розглядають спори про авторство (спів-авторство) на раціоналізаторську пропозицію; про розподіл винагороди між співавторами; інші спірні питання, що виникають у зв'язку з раціоналізаторськими пропозиціями, за винятком випадків, коли розв'язання тих чи інших спорів віднесене до віддання адміністративних або інших органів.

- **В адміністративному порядку** розглядають спори, пов'язані з відмовою в реєстрації та прийнятті до розгляду заяви на раціоналізаторську пропозицію; відміною рішення про визнання пропозиції раціоналізаторською й анулювання виданого на нього свідоцтва.

- **В адміністративно-судовому порядку**, коли зверненню до суду має передувати спроба розгляду в адміністративному порядку, розв'язують спори про розмір, порядок обчислення і строки виплати винагороди за раціоналізаторські пропозиції; про факт використання пропозиції; про першість пропозиції.

---

¹ Цирфа Г.О., Жуков Д. Права та раціоналізаторські пропозиції та їх захист // Вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право: 36. наук. праць. – К. : ІВЦ «Політехніка», 2010. – № 2. – 142 с.

Глава 8.

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА СОРТ РОСЛИН, ПОРОДУ ТВАРИН

8.1. Поняття сорту рослин, породи тварин

Селекційно-племінна діяльність як різновид науково-біологічного процесу має надзвичайне значення: за рахунок селекції рослин і тварин можна досягти величезної ефективності сільського господарства¹. За даними науковців, від стану селекції на 20% залежить продуктивність праці в сільському господарстві². Безсумнівним фактом є також те, що ефективне ведення рослинництва, а отже і сільськогосподарського виробництва в цілому, неможливе без постійного сортооновлення, виведення нових сортів продуктивних рослин³. Так, витрати на виведення сорту пшениці «Миронівська-808» окупилися уже більше семи тисяч раз, а щорічний прибуток від збільшення олійності у соняшника, одержаного академіком В.С. Пустовойтом, перевищує мільярди⁴. Це в свою чергу зумовлює необхідність гармонічного поєднання інтересів суспільства і держави та комерційних інтересів окремих суб'єктів селекційно-племінної діяльності – з одного боку та породжує необхідність удосконалення правового регулювання сфери правової охорони й використання селекційно-племінної діяльності в господарській діяльності з іншого боку.

У зарубіжній законотворчій практиці спостерігаються три системи законодавства про селекційні досягнення. За джерелами становлення правової охорони селекційних досягнень відповідне законодавство можна поділити на три групи. До першої належать

---

¹ Третьякова В.Г. Правовая охрана селекционных достижений в странах – членах СЭВ // Вопросы изобретательства. – 1989 – № 7. – С.19.

² Ковальова С. До проблеми правової охорони селекційно-племінних досягнень в Україні // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 4. – С. 27.

³ Єрмоленко В. Правове регулювання селекційної діяльності в рослинництві // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 4. – С. 53.

⁴ Право власності в Україні: Навч. посіб // За заг.ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – К. : Юрінком Інтер, 2000. – С. 638.

країни, в яких селекційна діяльність врегульована патентним законодавством, наприклад Італія. До другої групи – країни, в яких селекційна діяльність регулюється спеціальним законодавством. До цієї групи належить більшість країн з розвинутою ринковою економікою. Так, у Великобританії діє Закон про сорти рослин і насіння, у Франції – Закон про охорону селекційних досягнень. До цієї групи країн входять також Німеччина, Нідерланди, Бельгія, Данія, Японія, Аргентина та ін. Третя група – це країни, в яких правова охорона селекційних досягнень здійснюється і патентним законодавством, і спеціальним, наприклад США¹.

У колишньому СРСР критерії правової охорони селекційних досягнень традиційно формувалися відповідно до законодавства, що застосовувалося до винаходів. Однак з цього приводу точилося багато дискусій, в результаті чого точки зору науковців розділилися. Одна вважали, що породи тварин – це винахід, інші – що селекційне досягнення не може бути винаходом, а лише прирівнюються до нього законом². В. Дозорцев та П. Маміфова вважали, що сорти і породи тварин це особливі самостійні об'єкти, а тому до них має бути застосована окрема правова охорона³. Дискусія з цього питання була припинена у зв'язку з прийняттям «Положення об окрытиях, изобретениях и рационализаторских предложениях». Цим Положенням, селекційні досягнення, у тому числі породи сільськогосподарських тварин, їх високопродуктивні заводські та внутріпородні типи, прирівнювалися за правовою охороною до винаходів. Відповідно до цього Положення була розроблена Інструкція про порядок реєстрації в державному комітеті Ради Міністрів СРСР у справах винаходів і відкриттів авторських свідоцтв на селекційне досягнення, згідно з якою Міністерство сільського господарства СРСР у встановленому порядку визначало новизну та корисність селекційного досягнення.

Таким чином, у колишньому (союзному) законодавстві про селекційні досягнення було закладено принцип роздільності правового регулювання відносин у сфері рослинництва і тваринництва.

---

¹ Третьякова В.Г. Правовая охрана селекционных достижений в странах – членах СЭВ // Вопросы изобретательства. – 1989 – № 7. – с.19.

² Див.: Ковальова С. До проблеми правової охорони селекційно-племінних досягнень в Україні // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 4. – С. 27.

³ Михайлов С.Г. Осуществление и защита прав авторов селекционных достижений в СССР. – Пермь. – 1974. – С. 11.

При цьому для кожного із зазначених видів досягнень було встановлено певний порядок реєстрації. Природно, що між цими двома спільностями живої природи (рослинами і тваринами) існують істотні відмінності. Але це, на думку деяких дослідників, не могло стати на заваді у створення спільної правової основи для охорони селекційних досягнень у сфері рослинництва і тваринництва. Тому є сенс прийняти єдиний нормативний акт з питань охорони селекційних досягнень¹.

Міркування про доцільність регулювання суспільних відносин у сфері рослинництва і тваринництва єдиним нормативним актом були підтримані й деякими українськими фахівцями. Більше того, незважаючи на відмінності у визначенні понять винаходу і селекційних досягнень, механізм правового регулювання суспільних відносин у сфері винахідництва, селекційних досягнень у рослинництві і тваринництві, вважали вони, має бути єдиним². На користь такого висновку наводились такі аргументи. Як об'єкт правової охорони селекційні досягнення у рослинництві та тваринництві ніякими особливостями не відрізняються. Якщо простежити цю тезу далі, то можна помітити, що селекційні досягнення як об'єкти правової охорони не відрізняються від винаходів, корисних моделей, промислових зразків та інших об'єктів промислової власності, які охороняються патентами. Усі ці об'єкти – результат творчої діяльності. Вони є надзвичайно цінним товаром в умовах ринкової економіки і тому потребують ефективної правової охорони. Така охорона може здійснюватись лише патентним законодавством. Є й інші спільні моменти, які зумовлюють необхідність правового регулювання у цій сфері єдиним правовим механізмом (подання заявки, проведення експертизи, державна реєстрація, принцип винагороди тощо)³. Сучасні українські дослідники вказують на те, що у майновий оборот селекційні досягнення надходять у вигляді як племінних тварин, так і племінного матеріалу, до яких належить сперма, ембріони, яйцеклітини певної породи тварин. Тому дуже важливим моментом є встановлення правової охорони і процес використання

---

¹ Дозорцев В.А. Охрана селекционных достижений в СССР. Труды ЦНИ-ИПИ. – Серия 1. – 1969. – С. 108.

² Право власності в Україні: Навч. посіб // За заг. ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової – К. : Юрінком Інтер, 2000. – С. 639.

³ Право власності в Україні: Навч. посіб // За заг. ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової – К. : Юрінком Інтер, 2000. – С. 640.

селекційних досягнень у тваринництві. Найоптимальніше функцію захисту прав власників щодо селекційних досягнень на сьогодні може виконувати патент як охоронний документ, що засвідчує право власності на них¹.

Нині Україна має спеціальне законодавство про охорону селекційних досягнень, яке певною мірою межує з патентним законодавством. Правову основу селекційно-племінної діяльності та охорони на прав на селекційні досягнення в Україні становлять Закони України «Про племінну справу у тваринництві», «Про охорону прав на сорти рослин», «Про охорону прав на породи тварин».

Зокрема, в ст. 25 Закону України «Про племінну справу у тваринництві» селекційне досягнення визнано винаходом. Порівняння понять «селекційне досягнення» та «винахід» свідчить, що об'єкти, які створюються в результаті певної діяльності, безумовно, є наслідком саме творчої діяльності людини, але на цьому, – підкреслює С. Ковальова, спільні ознаки зазначених понять закінчуються². На підтвердження такого висновку слід навести аргументи й інших науковців. Так, В. Лебедев вважає, що селекційно-племінне досягнення – це живий об'єкт органічної природи, а винахід – це матеріальний об'єкт, предмет матеріального світу³. Необхідною ознакою винаходу згідно з чинним законодавством, є можливість до відтворення. Вся система патентного права побудована на можливості інформаційної передачі ознак винаходу. Повторити ж селекційно-племінне досягнення, отримане за допомогою класичних методів селекції, практично неможливо. Селекційно-племінне досягнення, на відміну від винаходу, характеризується такими специфічними ознаками, як однорідність і стабільність⁴. Тому, закономірним є висновок, що між селекційним досягненням та і винаходом не можливо ставити знаку рівності⁵.

---

¹ Єрмоленко В. Правовий захист селекційних досягнень у тваринництві // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 3. – С. 31.

² Ковальова С. До проблеми правової охорони селекційно-племінних досягнень в Україні // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 4. – С. 28.

³ Лебедев В.Ю. Селекционное достижение – под охрану закона // Закон и жизнь. – 1999. – С. 43.

⁴ Михайлов С.Г. Осуществление и защита прав авторов селекционных достижений в СССР. – Пермь, 1974. – С. 10.

⁵ Лебедев В.Ю. Селекционное достижение – под охрану закона // Закон и жизнь. – 1999. – С. 44.

Крім наведеного, слід підкреслити і те, що ст. 5 Закону України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» вказано, що згідно з цим законом, породи тварин не можуть отримати правової охорони. Отже, склалася ситуація, за якої одним нормативно-правовим актом порода тварин визнається винаходом, а іншим – порода тварин виключається з правової охорони винаходів. Таким чином, єдиним нормативно-правовим актом, який регулює апробацію результатів селекційно-плеємінної діяльності є Положення про апробацію селекційних досягнень у тваринництві. Різничання у названих двох законах спостерігається також у тому, що в Положенні про апробацію селекційних досягнень у тваринництві названо такі критерії охороноздатності селекційно-плеємінного досягнення як, нове біологічне рішення; біологічне рішення, яке має суттєві відмінності – своєрідність; наявність достатньо великої кількості тварин, що мають спільне походження; ознаки, які стійко передаються спадково; однорідність. В законі ж України «Про плеємінну справу у тваринництві», чітко визначено, що селекційне досягнення є винаходом, а тому на нього автоматично поширюються критерії охороноздатності, які застосовуються до винаходів: новизна; винахідницький рівень; промислова придатність. У цьому зв'язку не можна не погодитись із С. Ковальновою, яка наголошує, що норми чинних законодавчих актів щодо плеємінної справи у тваринництві потребують гармонізації, а також приведення у відповідність із світовими нормами і правилами ведення плеємінної справи у тваринництві. На законодавчому рівні доцільно визначити, що селекційно-плеємінне досягнення не винахід, а особливий об'єкт, який потребує самостійного режиму правової охорони¹.

8.2. Суб'єкти права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин

Відповідно до ст. 486 ЦК України, **суб'єктами права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин є:** автор сорту рослин, породи тварин та інші особи, які набули майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин за договором чи за законом. Тобто, законом визначено, що суб'єктом права

---

¹ Ковальова С. До проблеми правової охорони селекційно-плеємінних досягнень в Україні // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 4. – С. 29.

інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин може бути будь-яка фізична чи юридична особа.

Автор сорту рослин (селекціонер) – фізична особа, безпосередньо творчою працею якої створено (виведено, виявлено чи поліпшено) сорт рослин.

Власник майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту – особа, якій належить впродовж визначеного Законом України «Про охорону прав на сорти рослин» строку і засвідчене свідоцтвом про державну реєстрацію сорту майнове право інтелектуальної власності на поширення сорту рослин.

Автор породи тварин – фізична особа, безпосередньо творчою працею якої створено породу тварин.

Суб'єктами права інтелектуальної власності на породу тварин визнано:

- власників племінних (генетичних) ресурсів;
- підприємства (об'єднання) з племінної справи, селекційні, селекційно-технологічні та селекційно-гібридні центри, іподроми, станції оцінки племінних тварин;
- підприємства, установи, організації, незалежно від форм власності, та фізичні особи, які надають відповідні послуги та беруть участь у створенні та використанні племінних (генетичних) ресурсів;
- власники не племінних тварин – споживачі племінних (генетичних) ресурсів та замовники послуг з племінної справи у тваринництві. (ст. 5 Закону України «Про племінну справу у тваринництві»).

Для визнання особи автором сорту рослин, породи тварин (селекціонером) не має значення її вік або стан дієздатності. Але має значення її особистий творчий внесок у створення сорту рослин, породи тварин. Так, малолітнім чи недієздатним особам можуть належати особисті немайнові права на сорт рослин, породу тварин. Майнові ж права здійснюються від їхнього імені законні представники (батьки, опікуни). Особи, дієздатність яких обмежена, здійснюють свої майнові права тільки за згодою своїх піклувальників. Особи віком від 14 до 18 років здійснюють свої права самостійно.

Іноземні громадяни та особи без громадянства відповідно до міжнародних договорів мають однакові з особами України права, передбачені Законом «Про охорону прав на сорти рослин».

Якщо селекціонерів декілька, то всі вони мають право на одержання патенту і здійснюють свої права спільно на підставі договору між ними.

До інших осіб цивільним законодавством віднесено:

- заявників на одержання патенту на сорт рослин, породу тварин та правонаступників цих осіб та селекціонерів;
- роботодавців (відповідно до ЦКУ, майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, створені у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт та юридичній або фізичній особі, де (або) у якій він працює, спільно);
- замовників (майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, належать творцеві цього об'єкта та замовникові спільно, якщо інше не встановлено договором між ними);
- майнові права можуть перейти до іншої особи за ліцензійним договором;

- попередніх користувачів – особи, які мають право на безоплатне користування сортом рослин чи породою тварин, завдяки тому що використовували ці об'єкти або вели ефективну підготовку для їх використання до дати подання заявки власником патенту.

Зрозуміло, що на практиці досить рідко трапляються випадки, коли новий сорт рослин, породу тварин виведено однією людиною. За загальним правилом, у процесі виведення сорту, нової породи тварин беруть участь багато селекціонерів, а іноді навіть кілька поколінь, підприємства, установи, організації.

Отже, суб'єктом права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин українським законодавством визнано роботодавця. При цьому роботодавець може бути суб'єктом права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин за таких умов:

- *Наявність договору між роботодавцем і автором сорту рослин, породи тварин.* В договорі має бути визначено, що право на створений автором результат переходить роботодавцеві. Також має бути визначено розмір і умови виплати винагороди за передачу сорту роботодавцеві. Отже, закон не передбачає умови, за якої виплати винагороди провадиться лише за використання сорту рослин, породи тварин. Договір має бути укладений в письмовій формі і належним чином посвідчений. Якщо ж договору між автором сорту і роботодавцем про передачу прав на сорт рослин, породу тварин не було або роботодавець порушив істотні умови договору, то право на одержання патенту залишається за автором.

- Сорт створено працівником-автором під час виконання службових обов'язків. Мається на увазі, що заробітна плата повною мірою компенсує витрати духовного потенціалу, енергії, зусиль, творчої наснаги тощо селекціонера. В договорі про передачу прав на сорт рослин, породу тварин роботодавцеві мають бути визначені умови виплати додаткової (крім зарплати) винагороди. Саме це має на увазі закон, який визначає право автора на винагороду.

- Сорт рослин, порода тварин створені за завданням роботодавця. Завдання, слід розуміти, визначене в письмовій формі, в якій містяться конкретні параметри розробки і яке забезпечується необхідними матеріально-технічними засобами та грошовими коштами.

Суб'єктом права на одержання права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин може бути Фонд винаходів України, а також Державне підприємство «Український інститут промислової власності» (Укрпатент).

8.3. Сорт рослин, порода тварин як об'єкти права інтелектуальної власності

Згідно чинного законодавства сорт рослин визначається як сукупність рослин, створених в результаті селекції, які наділені певними, що передаються по спадковості морфологічними, біологічними, господарськими ознаками і властивостями. Виділяють сорти рослин місцеві – створені народною селекцією та селекційні – створені науково-дослідними та селекційними установами. Порода тварин – це цілісна консолідована (стійка) група сільськогосподарських тварин одного виду, яка має спільне походження і відрізняється специфічними екстер'єрно-конституціональними та корисними господарськими властивостями, що передаються по спадковості.

Для того, щоб сорт рослин було визнано об'єктом права інтелектуальної власності, він повинен відповідати таким критеріям: бути охороноздатним; новим; однорідним; стабільним.

- **Сорт вважається охороноздатним** (тобто придатним для набуття права на нього як на об'єкт інтелектуальної власності), якщо за проявом ознак, породжених певним генотипом чи певною комбінацією генотипів, він є новим, відмінним, однорідним та стабільним.

- **Сорт вважається новим**, якщо до дати, на яку заявка вважається поданою, заявник (селекціонер) чи інша особа за його дозволом не продавали чи будь-яким іншим способом не передавали матеріал сорту для комерційного використання: на території України – за рік до цієї дати; на території іншої держави – щодо деревних та чагарникових культур і винограду за шість років і щодо рослин інших видів за чотири роки до цієї дати.

Новизна сорту не втрачається, якщо будь-який його матеріал збувався: із зловживанням на шкоду заявнику; на виконання договору про передачу права на подання заявки; на виконання договору про розмноження відтворювального матеріалу сорту і його експертизу на придатність на поширення, за умови, що зібраний внаслідок цього матеріал передавався лише заявникові і не використовувався для виробництва сорту; на виконання визначених законодавством заходів, зокрема щодо біологічної безпеки чи формування Реєстру сортів; як побічний або відхідний продукт, отриманий під час створення чи поліпшення сорту, без посилань на сорт і лише для споживання.

- **Сорт відповідає умові відмінності**, якщо за проявом його ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Сорт, що протиставляється заявленому, вважається загальновідомим, якщо: він поширений на певній території в будь-якій державі; відомості про прояви його ознак стали загальнодоступними у світі, зокрема шляхом їх опису в будь-якій оприлюдненій публікації; він представлений зразком у загальнодоступній колекції; йому надана правова охорона і/або він внесений до офіційного реєстру сортів в будь-якій державі, при цьому він вважається загальновідомим від дати подання заявки на надання права чи внесення до реєстру.

- **Сорт вважається однорідним**, якщо з урахуванням особливостей його розмноження всі рослини цього сорту залишаються достатньо схожими (однорідними) за своїми основними ознаками, зазначеними в описі сорту.

- **Сорт вважається стабільним**, якщо його основні ознаки, відзначені в описі сорту, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, в кінці кожного такого циклу.

Сортові присвоюється назва, яка повинна його однозначно ідентифікувати і відрізнятися від будь-якої іншої назви існуючого в

Україні і державах-учасниках сорту того ж чи спорідненого виду. Назва сорту включає його родове чи видове позначення і власну назву. Власна назва може бути представлена будь-яким словом, комбінацією слів, комбінацією слів і цифр або комбінацією літер і цифр. При цьому, назва сорту не повинна: суперечити принципам гуманності та моралі; складатися тільки із цифр, за винятком випадків, коли це відповідає усталеній практиці найменування сортів, чи складатися виключно із знаків чи зазначень, які вказують на вид, групу стиглості, якість, призначення, цінність, походження або технологію вирощування; вводити в оману або давати хибне уявлення щодо характеристик, цінності, географічного походження сорту, а також про автора сорту чи іншу заінтересовану особу; бути тотожною чи настільки подібною, що її можна сплутати, щодо назви сорту, права на який набуті в Україні чи іншій державі-учаснику. Сорт повинен пропонуватися в Україні та в іншій державі-учаснику під однією і тією ж назвою за виключенням випадку, якщо така назва є неприйнятною на території України.

• ***Сорт вважається придатним для поширення в Україні***, якщо він відмінний, однорідний та стабільний, може бути використаний для задоволення потреб суспільства і не заборонений для поширення з підстав загрози життю і здоров'ю людей, нанесення шкоди тваринному і рослинному світу, збереженню довкілля. Критерії заборони поширення сортів в Україні розробляються Установою і затверджуються центральним органом виконавчої влади з питань аграрної політики.

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про племінну справу у тваринництві» об'єктами племінної справи у тваринництві є велика рогата худоба, свині, вівці, кози, коні, птиця, риба, бджоли, шовкопряди, хутрові звірі, яких розводять з метою одержання від них певної продукції. Що в свою чергу означає, що об'єктами права інтелектуальної власності є виведення, створення нової породи названих видів тварин. При цьому, племінна справа визначається як система зоотехнічних, селекційних та організаційно-господарських заходів, спрямованих на поліпшення племінних і продуктивних якостей тварин; племінні (генетичні) ресурси – тварини, сперма, ембріони, яйцеклітини, інкубаційні яйця, які мають племінну (генетичну) цінність; поліпшуюча порода – порода, яка використовується для поліпшення племінних і продуктивних якостей тварин інших порід та виведення нових порід, порідних типів, ліній, родин.

8.4. Види прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин

Права інтелектуальної власності на сорт росли, породу тварин становлять:

- особисті немайнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчені державною реєстрацією;
- майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчені патентом;
- майнове право інтелектуальної власності на поширення сорту рослин, породи тварин, засвідчене державною реєстрацією.

Особисті немайнові права на сорт рослин, породу тварин.

Як уже зазначалось, особа, яка створила сорт, вивела породу тварин визнається автором сорту рослин, породи тварин, що тягне за собою виникнення у неї особистих немайнових *прав авторства*. Такі права виникають з моменту державної реєстрації сорту рослин, породи тварин. Особисті немайнові права авторів сорту рослин, породи тварин наділені певними особливостями. Серед таких слід виділити неможливість їх відчуження та неможливість передачі їх іншим особам. Крім того, особисті немайнові права автора сорту рослин, породи тварин діють безстроково. Не можуть бути визнані авторами сорту рослин, породи тварин фізичні особи, які не внесли особистого творчого внеску у створення сорту, породи, а тільки надали автору (авторам) технічну, організаційну чи матеріальну допомогу при створенні сорту та/або оформленні заявки.

Автор має право за своєю вимогою одержати свідоцтво про авторство.

Автор має право пропонувати назву створеного ним сорту, породи і включати до назви своє ім'я.

Автори сорту, породи які є результатом їх спільної творчої праці, мають однакові права, якщо інше не передбачено письмовим договором між ними.

Особа, визнана автором сорту, породи тварин має право:

- перешкоджати іншим особам привласнювати та спотворювати його авторство;
- вимагати не розголошувати його ім'я як автора сорту, породи і не зазначати його у публікаціях;
- вимагати зазначення свого імені під час використання сорту, якщо це практично можливо.

Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин, засвідчені патентом.

Майновим правом власника сорту рослин чи породи тварин є його виключне право на використання власного сорту рослин, породи тварин і на дозвіл чи заборону використання сорту, породи іншими особами.

1. *Виключне право власника сорту, породи на дозвіл чи заборону використання сорту* полягає у тому, що ніхто без його дозволу не може здійснювати по відношенню до матеріалу сорту такі дії: виробництво або відтворення з метою розмноження; доведення до кондиції з метою розмноження; пропонування до продажу; продаж або інший комерційний обіг; вивезення за межі митної території України; ввезення на митну територію України; зберігання для будь-якої із зазначених цілей.

Майнові права можуть бути предметом застави і використовуватись у спільній діяльності, зокрема, бути внеском до статутного фонду чи майна юридичної особи, та бути предметом іншого комерційного обігу, що не заборонений законом. Майнові права реалізуються на власний розсуд власника, але при цьому не повинні порушуватися майнові права власників інших сортів рослин, породи тварин.

Взаємовідносини під час здійснення майнового права власності на сорт, патент на який належить спільно кільком особам, визначаються угодою між ними, укладеною у письмовій формі і підписаною сторонами. У разі відсутності такої угоди кожний співвласник патенту може здійснювати надане патентом право на свій розсуд, але жоден з них не має права давати дозвіл на використання сорту та передавати право власності на сорт іншій особі без згоди на те решти власників прав.

2. *Передача (відчуження) майнового права на сорт і передача права на використання сорту.*

- Власник сорту має право передати своє майнове право на сорт на підставі договору будь-якій особі, яка стає його правонаступником.

- Власник сорту має право заповісти своє майнове право на сорт у спадщину.

- Власник сорту може видати будь-якій особі дозвіл (ліцензію) на використання сорту на підставі ліцензійного договору. За ліцензійним договором власник сорту (ліцензіар) передає право на використання сорту іншій особі (ліцензіату), яка бере на себе

зобов'язання вносити ліцензіару обумовлені догово-ром платежі і здійснювати інші дії, передбачені договором про виключну або невиключну ліцензію.

За договором про *виключну ліцензію* ліцензіар передає право на використання сорту ліцензіату в певному обсязі, на визначеній території і в обумовлений строк, залишаючи за собою право використовувати сорт в частині, що не передається ліцензіату. При цьому ліцензіар не має права надавати ліцензії на використання сорту іншій особі на цій же території в обсязі наданих ліцензіату прав. За договором про *невиключну ліцензію* ліцензіар передає право на використання сорту ліцензіату, залишаючи за собою право на використання сорту і надання ліцензій іншим особам.

Впродовж строку чинності патенту власник сорту має право в установленому порядку подати до Установи для офіційної публікації заяву про готовність надати дозвіл будь-якій особі на використання сорту (відкрити ліцензію). У цьому разі збір за підтримання чинності виключного права власника сорту зменшується на 50%, починаючи з року, наступного за роком опублікування такої заяви. Якщо жодна особа не заявила власнику сорту про свої наміри щодо використання сорту і не виявила бажання укласти ліцензійний договір, він може подати письмове клопотання про відкликання своєї заяви. У такому разі збір за підтримання чинності виключного права власника сорту вноситься у повному розмірі, починаючи з року, наступного за роком опублікування такого клопотання.

Ліцензійний договір та договір про передачу виключного права власника сорту вважаються дійсними, якщо вони укладені у письмовій формі і підписані сторонами. Видача ліцензії на використання сорту та передача виключного права власника сорту вважаються дійсними для третіх осіб з дати публікації відомостей про це в офіційному виданні, яка здійснюється на підставі занесення відповідних відомостей до Реєстру патентів. За внесення зазначених відомостей до Реєстру патентів та змін до них за ініціативою сторін договору сплачуються збори.

Майнове право на сорт, що належить юридичній особі, яка ліквідується, може бути передане (відчужене) іншій юридичній особі у встановленому законом порядку.

8.5. Державна реєстрація прав на сорт рослин, породу тварин, племінне стадо

Державна реєстрація майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин здійснюється на підставі рішення про державну реєстрацію прав на сорт. Після сплати державного мита та за наявності документа про його сплату відомості, встановлені законом і Положенням про Реєстр патентів, вносяться до Реєстру Патентів.

Державна реєстрація майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту рослин здійснюється на підставі рішення про державну реєстрацію прав на сорт. Після сплати відповідного збору та за наявності документа про його сплату відомості, встановлені законом і Положенням про Реєстр сортів, вносяться до Реєстру сортів.

Реєстр сортів містить сукупність офіційних відомостей щодо державної реєстрації майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту рослин, які постійно зберігаються на електронному та паперовому носіях. Такими відомостями, зокрема, є:

- зазначення ботанічного таксона (латинською та українською мовами);
- назва сорту;
- ім'я автора (авторів);
- номер та дата подання заявки;
- опис сорту; зазначення характеристик придатності сорту для поширення в Україні;
- географічні і зонові рекомендації використання сорту.

Реєстр патентів містить сукупність офіційних відомостей щодо державної реєстрації майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, які постійно зберігаються на електронному та паперовому носіях. Такими відомостями, зокрема, є:

- номер та дата реєстрації прав на сорт;
- зазначення ботанічного таксона (латинською та українською мовами);
- назва сорту; номер та дата подання заявки;
- дата пріоритету; опис сорту;
- дата публікації відомостей про реєстрацію прав на сорт;
- ім'я автора (авторів); ім'я (назва) особи, яка є володільцем патенту сорту і зберігає сорт;
- відомості про надання ліцензій на використання сорту;
- відомості про передачу прав на сорт.

Внесені до реєстрів відомості відкриті для загального ознайомлення. Внесені до реєстрів відомості можуть бути змінені. Зміни за ініціативою особи, якій належать права, вносяться до реєстру за умови сплати відповідного збору.

Видача документів про права на сорт.

1. Установою в місячний строк від дати державної реєстрації прав на сорт авторів (авторам) видається свідоцтво про авторство на сорт рослин, а заявникові – патент на сорт рослин і свідоцтво про державну реєстрацію сорту рослин.

2. Якщо авторів сорту є більше, ніж один, то свідоцтво про авторство на сорт видається кожному автору.

3. Якщо права на сорт набувають кілька осіб, то патент на сорт рослин та свідоцтво про державну реєстрацію сорту рослин видаються особі, яка зазначена в заявці першою, якщо договором між заявниками не передбачено інше. Іншим заявникам за їх клопотанням та при сплаті відповідного збору можуть бути видані завірнені копії.

4. Патент, свідоцтво про державну реєстрацію, свідоцтво про авторство на сорти родів і видів, не включених до переліків родів і видів, сорти яких проходять експертизу на відповідність сорту критеріям відмінності, однорідності та стабільності, а також експертизу на придатність на поширення в закладах Установи, видаються під відповідальність заявників за відповідність сорту критеріям, визначеним законом.

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про племінну справу у тваринництві» об'єктами державної реєстрації є: племінні тварини та племінні стада.

Державна реєстрація племінних тварин здійснюється шляхом внесення відповідних даних про них до державних книг племінних тварин, а племінних стад – до Державного племінного реєстру. Положення про державні книги племінних тварин і Державний племінний реєстр затверджуються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади, до відання якого віднесені питання сільського господарства. Дані державних книг племінних тварин і Державного племінного реєстру є доступними для заінтересованих осіб.

8.6. Строк чинності майнових прав та захист прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин

Відповідно до ст. 488 ЦК України, майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчені патентом, є чинними з дати, наступної за датою їх державної реєстрації, за умови підтримання чинності цих прав відповідно до закону. Законом можуть бути встановлені умови тимчасової чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчені патентом, до набрання чинності з моменту державної реєстрації.

Строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин спливає через 35 років, а щодо дерев та винограду – через 35 років, що відліковуються з 1 січня року, наступного за роком державної реєстрації цих прав.

Чинність виключних майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин може бути припинено достроково або поновлено у випадках та у порядку, встановлених законом.

Право на поширення сорту рослин, породи тварин є чинним з дати, наступної за датою його державної реєстрації, та діє безстроково за умови підтримання чинності цього права відповідно до закону.

Згідно Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» (ст. 41) Чинність майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин обмежується строком, установленим Законом України «Про охорону прав на сорти рослин» та підтримується за умови сплати збору за її підтримання.

Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин починається з наступного дня після дати державної реєстрації права та закінчується в останній день: тридцять п'ятого календарного року, що відліковується з 1 січня року, наступного за роком державної реєстрації цих прав, для сортів деревних та чагарникових культур і винограду; тридцятого календарного року, що відліковується з 1 січня року, наступного за роком державної реєстрації цих прав, для всіх інших сортів.

Після завершення строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, а також його дострокового припинення чи відмови від них, відповідно до положень статей 50 і 51

Закону «Про охорону прав на сорти рослин», цей сорт стає суспільним надбанням і його може вільно використовувати будь-яка особа, з урахуванням положень ч.2 та ч.3 ст. 38 названого Закону.

Збір за підтримання чинності прав на сорт.

Збір за підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин або чинності майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту рослин сплачується за кожний рік починаючи з календарного року, наступного за роком державної реєстрації прав. Збір за наступний рік сплачується протягом чотирьох останніх місяців поточного календарного року. Збір за підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин або чинності майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту рослин у першому календарному році, наступному за роком державної реєстрації, може бути сплачено також протягом перших чотирьох місяців цього року.

Чинність прав припиняється з першого дня року, за який збір не сплачено.

Збір за підтримання чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин може бути сплачено протягом дванадцяти місяців після закінчення встановленого строку. У цьому випадку розмір збору збільшується на п'ятдесят відсотків. При сплаті збору чинність прав відновлюється з наступного дня після внесення відомостей про це до Реєстру патентів. При сплаті збору чинність права на поширення сорту відновлюється з наступного дня після внесення відомостей про це до Реєстру сортів. Якщо встановлений збір не сплачено протягом зазначених дванадцяти місяців, в офіційному виданні публікується інформація про припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин або майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту рослин.

Захист прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин.

Відповідно до ст. 53 Закону України «Про захист прав на сорти рослин», привласнення авторства є порушенням особистих немайнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин. Вчинення без дозволу особи, яка має майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, будь-яких дій по відношенню до цього сорту, що потребують дозволу згідно закону, вважаються порушенням майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин.

Особа, право якої на сорт порушено, може звернутися до суду за захистом цього права, і може вимагати:

- припинення дій, що порушують або створюють загрозу порушення його права відносно становища, що існувало до порушення права;

- стягнення завданих збитків, включаючи не одержані доходи;

- відшкодування моральної шкоди;

- вжиття інших передбачених законодавством заходів, пов'язаних із захистом прав на сорти.

Вимагати поновлення порушених прав власника сорту може також особа, яка має право на використання сорту за ліцензійним договором, якщо інше не передбачено цим договором.

Особа, яка порушила права на сорт, зобов'язана на вимогу особи, якій належать ці права, припинити порушення права і відшкодувати завдані збитки.

Суди розглядають спори про:

- виникнення прав на сорт і їх державну реєстрацію;

- сорти, створені у зв'язку з виконанням службових обов'язків або за дорученням роботодавця;

- авторство на сорт;

- винагороду авторам;

- укладання та виконання ліцензійних договорів;

- визначення володільця патенту;

- визнання прав на сорт недійсними;

- порушення особистих немайнових і майнових прав на сорт;

- визнання сорту придатним для використання в Україні тощо;

- дострокове припинення прав.

Розглядаючи спори про порушення майнових та особистих немайнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин, суд має право ухвалити рішення про:

- відшкодування моральної (немайнової) шкоди, заподіяної порушенням прав на сорт, з визначенням розміру відшкодування;

- відшкодування збитків, завданих порушенням майнового права на сорт;

- стягнення із порушника отриманого внаслідок порушення прав на сорт доходу, включаючи втрачену власником сорту вигоду;

- стягнення компенсації, що визначається судом у розмірі від 10 до 50000 мінімальних заробітних плат, з урахуванням того, чи

було вчинене порушення без умислу чи навмисно, замість відшкодування збитків або стягнення доходу;

– припинення дії, яка створює загрозу порушення права на сорт.

Суд може постановити рішення про накладення на порушника штрафу у розмірі 10% суми, присудженої судом на користь позивача. Сума штрафів передається у встановленому порядку до Державного бюджету України. Крім цього, суд може постановити рішення про:

– вилучення з комерційного обігу чи конфіскацію незаконно одержаного відповідачем будь-якого матеріалу сорту та продукту, отриманого безпосередньо з нього (матеріал та продукт сорту, добросовісно набуті іншими особами, конфіскації не підлягають);

– вилучення чи конфіскацію матеріалів і/або обладнання, які були значною мірою використані для незаконного виробництва матеріалу сорту.

Відповідно ст. 21 Закону України «Про племінну справу у тваринництві», відповідальність за порушення законодавства про племінну справу у тваринництві несуть особи, винні у: оформленні племінних свідоцтв (сертифікатів) на племінні (генетичні) ресурси без урахування даних офіційного обліку продуктивності тварин, офіційної класифікації (оцінки) за типом, імунногенетичного контролю, внесенні до документів з племінної справи недостовірних даних; використанні для відтворення не атестованих та недопущених до відтворення плідників; недодержанні встановлених технологічних та ветеринарно-санітарних вимог і правил щодо отримання, зберігання та використання племінних (генетичних) ресурсів. Законами України може бути встановлена відповідальність і за інші порушення у галузі племінної справи у тваринництві.

Глава 9.

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КОМЕРЦІЙНЕ НАЙМЕНУВАННЯ

9.1. Поняття та зміст права інтелектуальної власності на комерційне найменування

Крім об'єктів інтелектуальної власності, що охороняються інститутами авторського права та права промислової власності, законодавство України виокремлює ще один вид результатів інтелектуальної діяльності – засоби індивідуалізації учасників обороту, товарів і послуг. Поглиблення суспільного поділу праці, глобалізація економіки та постіндустріальні перетворення розвинених країн підвищують роль і значення засобів індивідуалізації суб'єктів господарювання, а також виробленої ними продукції, виконання робіт та надання послуг, покликаних допомогти споживачам зробити свій вибір. Найважливішими критеріями віднесення засобів індивідуалізації до об'єктів права інтелектуальної власності є їх охороноздатність та оборотоздатність – можливість виокремлення від конкретної фізичної чи юридичної особи (крім географічного позначення). За умов загострення конкурентної боротьби знаки для товарів і послуг, фірмові (комерційні) найменування, географічні зазначення набувають істотної економічної цінності, оскільки забезпечують зростання обсягів збуту продукції та підвищення прибутків фірм¹.

Правова охорона позначень, що застосовуються виробниками для самоіндивідуалізації й ідентифікації вироблених товарів чи наданих послуг, забезпечується цивільним законодавством шляхом формування комплексу взаємопов'язаних норм, якими регламентуються відносини у галузі використання комерційних найменувань, торговельних марок та географічних зазначень².

---

¹ Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність. Підручник. – К. : Знання, 2006. – С. 154.

² Кодинець А. Комерційне позначення як об'єкт права інтелектуальної власності // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 6. – С. 37.

Нарівні із зазначеними засобами індивідуалізації у зарубіжному законодавстві на міжнародно-правовому рівні вживається поняття «**комерційне позначення**». У сфері міжнародного права цей термін фіксується Стокгольмською конвенцією про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності 1967 р., ст. 2 якої відносить комерційне позначення до об'єктів інтелектуальної власності. Тим самим визначається належність таких позначень до засобів індивідуалізації, що підлягають правовій охороні як об'єкти інтелектуальної власності, та підкреслюється їх самостійний характер у системі об'єктів виключних прав. Україна ратифікувала Стокгольмську конвенцію, яка є частиною її законодавства.

В умовах ринкової економіки істотно зростає необхідність введення правової охорони на комерційне найменування, що зумовлено зростанням його ролі і значення в сучасних економічних умовах. Поява великої кількості підприємств і підприємств, заснованих на різних формах власності, виробників і товарів зумовило потребу в більш чіткому розрізненні передусім виробників і продукції. Тому можна стверджувати, що комерційне найменування легалізує саму юридичну особу чи фізичну особу – суб'єкта підприємницької діяльності та вид їхньої підприємницької діяльності. У зв'язку з цим, можна погодитись з С. Іщуком, який зазначає, що **комерційне найменування** є об'єктом права інтелектуальної власності, який входить до групи засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту товарів і послуг, оскільки дає можливість виокремити певного суб'єкта господарювання. Окрім індивідуалізації, комерційне найменування покликане виконувати інше, не менш важливе завдання, як об'єкт виключних прав, бути важливим нематеріальним активом суб'єкта господарювання¹. Водночас, фірмове (комерційне) найменування розглядається як інструмент, що дає змогу попередити введення споживачів в оману щодо джерела пропонуваного їм товарів².

Слід підкреслити, що чинне цивільне законодавство не містить визначення такого поняття як «комерційне найменування». Разом з тим, це питання є досить важливим, адже комерційне найменування,

---

¹ Ішук С.І. Особливості виникнення права інтелектуальної власності на комерційне (фірмове) найменування // Держава і право. Зб. наук. праць. Вип. 37. Юрид. і політ. науки. – К., 2007. – С. 414.

² Дахно І.І. Право інтелектуальної власності: Навч. посіб. – К. : Либідь, 2002. – С. 39.

під яким підприємець виступає в цивільному обороті, в першу чергу вирізняє його серед інших учасників цивільного обороту. Тому, комерційне найменування (назва юридичної особи, фізичної особи-підприємця) повинно відповідати принципам, виробленим світовою практикою. Першим з них слід назвати принцип істинності фірми, тобто ім'я підприємця чи назва підприємства повинні відповідати виду їх справжньої діяльності і не вводити споживачів в оману. В назві підприємства обов'язково необхідно зазначити організаційно-правову форму підприємства – відкрите чи закрите акціонерне товариство, товариство з повною чи обмеженою відповідальністю тощо; має бути відображено і тип підприємства – державне, приватне, комунальне, а також профіль його діяльності – виробничий, науковий, комерційний.

Теорією цивільного права встановлено, що комерційне найменування виконує дві функції: дистинктивну та запобіжну. *Дистинктивна* функція дозволяє відрізнити одного учасника комерційної діяльності від іншого незалежно від того, які товари чи послуги вони реалізують та пропонують на ринку. *Запобіжна* функція не дає ввести в оману споживачів щодо справжньої діяльності учасника¹.

До принципів комерційного найменування слід віднести:

- *принцип істинності*, тобто найменування повинно містити відповідну дійсності інформацію щодо організаційно-правової форми підприємства (товариство з обмеженою відповідальністю, відкрите акціонерне товариство та ін.), його вид (державне, комунальне, приватне), профіль діяльності (комерційне, наукове, дослідницьке та ін.), інформацію про володільця та ін.;

- *принцип виключності*, тобто комерційне найменування повинно бути новим та відрізнятися від найменувань, які вже існують. Найменування підприємця не повинно співпадати з товарними знаками, які належать третім особам та найменуванням місць походження товарів;

- *принцип постійності*, тобто найменування повинно бути незмінним протягом всього строку, доки підприємець користується ним зберігаючи свій організаційно-правовий статус. У незмінності назви підприємства в рівній мірі заінтересовані як володільець, який добросовісно діє на товарному ринку, так і всі інші учасники цивільного обороту, споживачі і держава.

---

¹ Цивільний кодекс України: Коментар / За заг. ред. С.О. Харитонова, О.М. Калітенко. – Одеса : Юрид. літ., 2004. – С. 437.

Чинним ЦК України визначено, що право інтелектуальної власності містить особисті немайнові та (або) майнові права, зміст яких щодо певних об'єктів є різним і визначається на законодавчому рівні. Щодо комерційного найменування існують тільки майнові права інтелектуальної власності. Отже, майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування – це суб'єктивні права учасників комерційного обороту, які безпосередньо пов'язані з володінням, користуванням та розпорядженням комерційним найменуванням у процесі здійснення на ринку підприємницької діяльності. Згідно ст. 490 ЦК України **до майнових прав на комерційне найменування належать:**

- право на використання комерційного найменування;
- право перешкоджати іншим особам неправомірно використовувати комерційне найменування, в тому числі забороняти таке використання;
- інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Крім того, чинним ЦК України закладено теорію **виключних прав** на об'єкти інтелектуальної власності.

Положення про фірму визначає право на комерційне найменування (фірму) як передбачене *право виключного використання комерційного найменування* в договорах, на вивісках, в оголошеннях, рекламах, на бланках, рахунках, товарах підприємства, їх упаковці. Норми Положення, розкриваючи зміст виключного права на комерційне найменування, вказують, що правовласнику належить *право забороняти іншим особам використовувати своє комерційне найменування*. Така заборона може бути реалізована через судові рішення, при цьому може бути висунуто вимогу не тільки про припинення користування, а й відшкодування збитків, заподіяних таким незаконним використанням. Одна з норм Положення встановлює, що порушенням права на комерційне найменування вважається використання чужого комерційного найменування або іншого позначення, якщо у правовласника право на фірму виникло раніше, ніж в особи, яка порушує, і є небезпека змішання двох фірм. Крім того, встановлено, що право на фірму не може бути відчужене окремо від підприємства¹. Таким чином, право на комерційне

---

¹ Бошицький Ю.Л., Козлова О.О., Андрощук Г.О. Комерційне найменування: основні правові аспекти. – К. : Юрид. думка, 2006. – С. 25.

найменування полягає у виключному праві його використання, з одного боку, і праві перешкоджати іншим особам неправомірно використовувати комерційне найменування, в тому числі забороняти таке використання, з іншого.

Крім того, законодавством встановлено *інші права осіб щодо використання комерційного найменування*. До них відносять:

- укладення цивільно-правових правочинів;
- реалізація особистих немайнових прав під цим найменуванням;
- здійснення інших юридичних дій; захист порушених прав;
- розміщення своїх комерційних найменувань на вивісках, бланках, рахунках, преїскурантах, у публікаціях рекламного характеру, оголошеннях, анотаціях та ін.;
- використання схожих, в деяких випадках однакових комерційних найменувань, якщо особи здійснюють свою діяльність в різних сферах цивільного обороту.

При цьому, законом встановлена заборона використання комерційного найменування, якщо воно збігається з торговельними марками та географічними зазначеннями, власниками прав на які є інші особи.

Аналізуючи викладене вище можна дійти висновку, що визнання права використання комерційного найменування є: нанесення комерційного найменування на будь-який товар, упаковку, в якій міститься такий товар, вивіску, етикетку, нашивку, бирку або інший предмет, зберігання такого товару із зазначеним комерційним найменуванням з метою пропозиції для продажу, продаж, імпорт та експорт; застосування його в діловій документації або в рекламі, мережі Інтернет та ін.; застосування комерційного найменування під час пропонування та надання будь-якої послуги.

Права на комерційні найменування належать до абсолютних прав. Власнику прав на комерційне найменування протистоїть не конкретна особа, а всі інші терті особи, на яких лежить обов'язок не порушувати права на це комерційне найменування.

Право на комерційне найменування виникає з моменту фактичного використання цього найменування та охороняється без особливої реєстрації і незалежно від того, чи є комерційне найменування частиною торговельної марки (ст. 489 ЦК України, ст. 10 Положення про фірму, ст. 8 Паризької конвенції). Крім того, вища судова інстанція в господарському судочинстві рекомендує вважати моментом

виникнення права інтелектуальної власності на комерційне найменування момент першого використання без обов'язкового подання заявки чи реєстрації, незалежно від того чи є воно частиною товарного знаку¹.

Відповідно до ст. 489 ЦК України правова охорона надається комерційному найменуванню, якщо воно дає можливість вирізнити одну особу з-поміж інших та не вводить в оману споживачів щодо справжньої її діяльності. Відомості про комерційне найменування можуть вноситися до реєстрів, порядок ведення яких встановлюється законом. З цієї точки зору, слід погодитись з позицією тих науковців, які вважають, що створення певного порядку реєстрації комерційних найменувань допоможе уникнути появи суб'єктів підприємницької діяльності з однаковими комерційними найменуваннями, здатними ввести споживачів в оману. Наявність даних про всі комерційні найменування, які будуть зосереджені в одному інформаційному центрі, полегшить вибір назв для нових суб'єктів підприємництва, перевірку новизни заявлених для реєстрації знаків для товарів і послуг, які не повинні повторювати комерційні найменування, власниками прав на які є інші особи тощо². Такої ж позиції дотримується і С. Ішук, який підкреслює, що правове значення такої реєстрації в тому, що дані з реєстру можуть виступати основним доказом при доведенні факту пріоритету користування власним комерційним найменуванням суб'єктів господарювання і така реєстрація виключить можливість появи аналогічного чи схожого комерційного найменування³. З цього випливає наступне: *якщо комерційне найменування будь-якого підприємства внесено до реєстру, то жодне інше підприємство не буде мати юридичного права використовувати ідентичне комерційне найменування*. У випадку порушення цих прав настає відповідальність згідно із законодавством про припинення недобросовісної конкуренції.

---

¹ Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: Рекомендації Президії Вищого господарського суду України від 10.06.2004 р. № 04-5/1107 // Юрид. практика. – 2004. – № 26. – С. 14-16.

² Бошицький Ю.Л., Козлова О.О., Андрощук Г.О. Комерційне найменування: основні правові аспекти. – К. : Юрид. думка, 2006. – С. 28-29.

³ Ішук С.І. Особливості виникнення права інтелектуальної власності на комерційне (фірмове) найменування // Держава і право. Зб. наук. праць. Вип. 37. Юрид. і політ. науки. – К., 2007. – С. 414.

Сутність права інтелектуальної власності на комерційне найменування проявляється не тільки в тому, що учасник комерційного обороту має гарантовану законодавством України можливість виступати в обороті під власним комерційним найменуванням, але й у тому, що він може реалізувати щодо свого найменування всі правомочності власника, тобто право володіння, користування та розпорядження. *Особливістю права на комерційне найменування є те, що майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування передаються іншій особі лише разом з цілісним майновим комплексом особи, якій ці права належать, або його відповідною частиною (ч. 2 ст. 490 ЦК).* При цьому новий власник підприємства стає власником прав на комерційне найменування тільки тоді, коли на це виявили згоду колишній власник прав або його правонаступники.

Право на комерційне найменування діє безстроково, належить особі протягом усього періоду її діяльності.

Чинність майнових прав інтелектуальної власності на комерційне найменування припиняється у разі ліквідації юридичної особи та з інших підстав, визначених законом (ст. 491 ЦК України). До таких підстав належать:

- перехід юридичної особи до нового власника, якщо умови такої передачі не передбачають збереження за особою колишнього найменування; припинення юридичної особи;
- рішення власника права на комерційне найменування про його зміну;
- рішення суду.

9.2. Захист прав інтелектуальної власності на комерційне найменування

Під захистом прав на комерційне найменування розуміють реалізацію, передбачених законом заходів, за допомогою яких власник прав на комерційне найменування може забезпечити відновлення своїх порушених прав, припинити їх порушення та застосувати до порушника відповідні санкції. При цьому формою захисту прав на комерційні найменування зазвичай називають сукупність організаційних заходів, які забезпечують застосування передбачених законом способів захисту прав. *Об'єктом права на комерційне*

найменування є саме найменування, тобто ідентифікуюча назва суб'єкта підприємницької діяльності. *Суб'єктом права* на захист є власники прав на цей об'єкт, а також їхні правонаступники. *Порушником прав* на комерційне найменування є фізичні або юридичні особи, які не виконують вимог спеціального законодавства у сфері охорони комерційних найменувань та інших законодавчих актів, що регулюють правовідносини у цій сфері¹.

Передумовою для захисту комерційного найменування є факт його незаконного використання в комерційному обігу. Для правової охорони комерційного найменування вирішальним є момент початку його використання, за допомогою якого у разі виникнення правової колізії можна буде виявити пріоритетність права інтелектуальної власності на комерційне найменування тієї чи іншої особи. Захист права на комерційне найменування може відбуватися як в рамках цивільно-правових відносин, так і в адміністративному порядку через заяву до Антимонопольного комітету України чи його територіальних відділень, яка подається в письмовій формі з додаванням документів, що підтверджують порушення прав на комерційне найменування. Українське законодавство містить певний комплекс правових норм, які опосередковано стосуються охорони та використання комерційних позначень. Зокрема, у ч. 3 ст. 1126, ст. 1128, ст. 1129 ЦК України, які визначають правовий режим договору комерційної концесії, йдеться про правоволодільца на торговельну марку та «інше позначення». Правова охорона комерційних позначень відбувається також на підставі законодавства про недоброговісну конкуренцію. Так, відповідно до ст. 4 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», неправомірним є використання без дозволу уповноваженої особи чужого імені, фірмового найменування, знаків для товарів і послуг та інших позначень.

Законодавством України про інтелектуальну власність встановлено дві **форми захисту прав на комерційне найменування**: юрисдикційну та неюрисдикційну.

• При **юрисдикційній формі захисту**, особа, права якої порушено неправомірними діями має право звернутися за захистом до державних або інших компетентних органів.

---

¹ Бошицький Ю.Л., Козлова О.О., Андрощук Г.О. Комерційне найменування: основні правові аспекти. – К. : Юрид. думка, 2006. – С. 62.

Юрисдикційна форма поділяється на способи:

– *цивільно-правовий* (визнання та відновлення прав, оспорювання прав, відшкодування збитків, припинення правопорушень): загальний порядок правового захисту (розгляд спорів у господарському суді та в судах загальної юрисдикції); спеціальний порядок правового захисту (захист прав на комерційне найменування в адміністративному порядку).

– *кримінально-правовий*.

• **Неюрисдикційна форма захисту** передбачає самостійні дії юридичних та фізичних осіб щодо захисту порушених прав¹.

Способи захисту прав власників на комерційне найменування, як і інших об'єктів права власності, визначені ст. 16 ЦК України. Крім того, відповідно до ст. 432 ЦК України, розглядаючи справи про порушення прав власників на комерційне найменування суд може винести рішення про:

– застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню прав на комерційні найменування та збереження відповідних доказів;

– зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням прав на комерційне найменування;

– вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот із порушенням прав на комерційні найменування;

– вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувались переважно для виготовлення товарів із порушенням прав на комерційні найменування;

– застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання комерційного найменування;

– опублікування а засобах масової інформації відомостей про порушення прав на комерційні найменування та змісту судового рішення щодо цього порушення.

Якщо особа, яка порушила право, одержала внаслідок цього прибутки, потерпілий має право на відшкодування, поряд з іншими збитками, упущеної вигоди в розмірі, не меншому ніж сума таких

---

¹ Право інтелектуальної власності: схеми та роз'яснення: Навчальний посібник. – К. : КНТ, 2007. – С. 236-237.

прибутків. Якщо одночасно з порушенням майнових прав порушувались особисті немайнові права потерпілого, то він може зажадати відшкодування моральної шкоди, розмір грошової компенсації якої визначається судом. Застосування цивільно-правових санкцій за порушення прав на комерційне найменування можливе в межах загального строку позовної давності. Позов пред'являється відповідно до загальних правил підсудності.

• Спеціальним порядком захисту прав на комерційне найменування у межах цивільно-правового способу є його захист в адміністративному порядку. Адміністративний порядок захисту застосовується як виняток із загального правила, тобто тільки у прямо визначених законом випадках. Цей порядок полягає насамперед у розв'язанні спору органом державного управління. Справи розглядаються на основі спеціальної процедури, яка є спрощеною порівняно з цивільним судочинством і включає багато процесуальних дій¹. Відповідно до Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» використання комерційного найменування без дозволу уповноваженої на те особи, що може призвести до змішування з діяльністю іншого господарюючого суб'єкта (підприємця), який має пріоритет на його використання, є неправомірним і визнається недобросовісною конкуренцією. Отже, в межах адміністративного порядку, згідно зі ст. 28 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» власник прав на комерційне найменування може звернутися до Антимонопольного комітету України або його територіальних органів із заявою про вжиття заходів щодо захисту своїх порушених прав. Засобом захисту в такому разі є не позов, а заява, яка подається в письмовому вигляді з додатком документів, що свідчать про порушення прав на комерційне найменування.

Антимонопольний комітет України або його територіальні органи можуть прийняти обов'язкові для виконання рішення про:

- встановлення факту недобросовісної конкуренції;
- припинення недобросовісної конкуренції;
- офіційне спростування за рахунок порушника поширених ним неправдивих, неточних чи неповних відомостей;
- накладання штрафів;
- вилучення товарів із неправомірно використаним позначенням.

---

¹ Бошицький Ю.Л., Козлова О.О., Андрощук Г.О. Комерційне найменування: основні правові аспекти. – К. : Юрид. думка, 2006. – С. 65.

За неправомірне використання комерційного найменування передбачається також і адміністративна відповідальність. Відповідно до ст. 164-3 КпАП України за незаконне копіювання форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а так само імітацію, копіювання, пряме відтворення товару іншого підприємця, самовільне використання його імені, карається накладенням штрафу від тридцяти до сорока чотирьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією виготовленої продукції, знарядь виробництва і сировини чи без такої.

Законодавством передбачена і кримінальна відповідальність. Зокрема, ст. 229 КК України передбачає відповідальність за незаконне використання чужого комерційного найменування або подібного до нього позначення.

Глава 10.

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ТОРГОВЕЛЬНУ МАРКУ

10.1. Право інтелектуальної власності на торговельну марку

Право інтелектуальної власності на торговельну марку регулюється Главою 44 (ст.ст. 492–500) ЦК України. Відповідно до ст. 420 ЦК України, знаки для товарів і послуг визначено як торговельні марки.

Згідно із ст. 492 ЦК України **торговельною маркою** може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), що виробляються (надаються) іншими особами. Такими позначеннями можуть бути, зокрема, слова, літери, цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів.

В Україні правова охорона товарних знаків здійснюється Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 року¹. Даний закон визначає знак для товарів і послуг (товарний знак) як позначення, за яким товари і послуги одних осіб відрізняються від товарів і послуг інших осіб.

Торговельна марка допомагає відрізнити товар одного підприємства від такого самого товару іншого підприємства. Це дає можливість споживачеві швидко та легко обрати потрібний товар, знайти саме той, який йому подобається за якісними чи іншими характеристиками.

Закон встановлює умови, яким має відповідати позначення, що заявляється для реєстрації як знак для товарів і послуг, та за яких останньому надається правова охорона. Отже, правова охорона надається знаку, який не суперечить публічному порядку, принципам гуманності і моралі та на який не поширюються підстави для відмови в наданні правової охорони, встановлені законом.

---

¹ Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 року №3689-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994 р. – № 7. – Ст. 36 (із змінами від 10.04.2008 р.).

Крім того, в законодавстві чітко визначені **види позначень, які не можуть бути визнані як знаки для товарів і послуг** і відповідно не можуть отримати правової охорони. Такі позначення умовно можна поділити на чотири групи.

- **До першої групи** відносяться позначення, які зображують або імітують державні герби, прапори та інші державні символи (емблеми); офіційні назви держав; емблеми, скорочені або повні найменування міжнародних міжурядових організацій; офіційні контрольні, гарантійні та пробірні клейма, печатки; нагороди та інші відзнаки. При згоді відповідного компетентного органу або власників позначень вони можуть бути включені до знака як елементи, що не охороняються.

- **До другої групи** відносяться позначення, які не відповідають вимогам законодавства, а саме:

- не мають розрізняльної здатності та не набули такої вгаслідок їх використання;

- складаються лише з позначень, що є загальнозживаними як позначення товарів і послуг певного виду;

- складаються лише з позначень чи даних, що є описовими при використанні щодо зазначених у заявці товарів і послуг або у зв'язку з ними, зокрема вказують на вид, якість, склад, кількість, властивості, призначення, цінність товарів і послуг, місце і час виготовлення чи збуту товарів або надання послуг;

- є оманливими або такими, що можуть ввести в оману щодо товару, послуги або особи, яка виробляє товар або надає послугу;

- складаються лише з позначень, що є загальнозживаними символами і термінами;

- відображають лише форму, що обумовлена природним станом товару чи необхідністю отримання технічного результату, або яка надає товаріві істотні цінності.

- **До третьої групи** позначень закон відносить такі, що є тотожними або схожими настільки, що їх можна сплутати з:

- знаками, раніше зареєстрованими чи заявленими на реєстрацію в Україні на ім'я іншої особи для таких самих або споріднених з ними товарів і послуг;

- знаками інших осіб, якщо ці знаки охороняються без реєстрації на підставі міжнародних договорів, учасником яких є Україна, зокрема знаками, визнаними добре відомими відповідно до статті 6 bis Паризької конвенції про охорону промислової власності;

– фірмовими найменуваннями, що відомі в Україні і належать іншим особам, які одержали право на них до дати подання до центрального органу виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної власності заявки щодо таких же або споріднених з ними товарів і послуг;

– кваліфікованими зазначеннями походження товарів (у тому числі спиртів та алкогольних напоїв), що охороняються відповідно до ЗУ «Про охорону прав на зазначення походження товарів» (такі позначення можуть бути лише елементами, що не охороняються, знаків осіб, які мають право користуватися вказаними зазначеннями);

– знаками відповідності (сертифікаційними знаками), зареєстрованими у встановленому порядку.

• *До четвертої групи* відносяться позначення, які відтворюють:

– промислові зразки, права на які належать в Україні іншим особам;

– назви відомих в Україні творів науки, літератури і мистецтва або цитати і персонажі з них, твори мистецтва та їх фрагменти без згоди власників авторського права або їх правонаступників;

– прізвища, імена, псевдоніми та похідні від них, портрети і факсиміле відомих в Україні осіб без їх згоди.

Відповідно до ст. 493 ЦК України **суб'єктами права інтелектуальної власності на торговельну марку** є фізичні та юридичні особи. Право інтелектуальної власності на певну торговельну марку може належати одночасно кільком фізичним та (або) юридичним особам.

Законодавством у сфері регулювання права інтелектуальної власності встановлено, що право власності на знак засвідчується свідоцтвом. Право на одержання свідоцтва має будь-яка особа, об'єднання осіб або їх правонаступники. Це може бути громадянин України, особи іноземних держав, особи без громадянства, а також юридичні особи України, юридичні особи, постійне місцеперебування яких у зарубіжних країнах.

10.2. Порядок оформлення (реєстрації) права інтелектуальної власності на торговельну марку

За загальним правилом в Україні застосовується реєстраційна система набуття прав на торговельну марку. Вона проявляється в тому, що особа, яка бажає зареєструвати повне позначення (або комбінацію позначень) як торговельну марку, має звернутися до Установи (Державної служби інтелектуальної власності України) та отримати свідоцтво¹. Таке правило закріплено ч. 1 ст. 494 ЦК. Крім того, умови та порядок видачі свідоцтва встановлені Розділом 3 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг».

На думку В. Крата, переваги реєстраційної системи набуття права на торговельну марку проявляються в тому, що реєстрація є актом, який дозволяє зафіксувати об'єкт правової охорони і перелік товарів (послуг), для вирішення яких зареєстроване певне позначення; є способом повідомлення інших осіб (споживачів, виробників тощо) про набуття на певне позначення виключних прав. Таке інформування здійснюється за допомогою публікації про видачу свідоцтва на торговельну марку. Відповідно до п. 1 ст. 12 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» на підставі рішення про реєстрацію знака та за наявності документів про сплату державного мита за видачу свідоцтва і збору за публікацію про видачу свідоцтва здійснюється публікація в офіційному бюлетені відомостей про видачу свідоцтва. Перевага реєстраційної системи полягає також в тому, що вона є обов'язковою для проведення міжнародної реєстрації торговельної марки на підставі Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків від 14.04.1891 р.²

Особа, яка бажає одержати свідоцтво, подає до центрального органу виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної власності (Державна служба інтелектуальної власності України)³ заявку. Заявка подається особисто заявником або через представника у справах інтелектуальної власності або іншу довірену особу.

---

¹ Крат В. Торговельна марка: специфіка правового регулювання // Нотаріат для вас. – 2012. – № 3. – С. 36.

² Там само.

³ Указ Президента України від 8 квітня 2011 р. № 436 «Про затвердження Положення про Державну службу інтелектуальної власності України» // Офіційний вісник України. – 2011 р. – № 29, Ст. 1244.

Згідно із законодавством, *заявник* – це особа, яка подала заявку чи набула прав заявника в іншому встановленому законом порядку. Тому слід розрізняти суб'єктів права на подання заявки на знак для товарів і послуг та суб'єктів права на знак для товарів і послуг.

Вимоги до оформлення заявки встановлені статтею 7 ЗУ «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» та виданими на його основі Правилами складання, подання та розгляду заявки на видачу свідоцтва на знак для товарів і послуг, затверджених наказом Державного патентного відомства України № 72 від 20.08.1997 р. та зареєстрованих у Міністерстві юстиції України за № 416/2220 від 22.09.1997 р¹.

Якщо заявки на одне й те саме або тотожне позначення подали кілька осіб, то право на одержання свідоцтва має заявник, заявка якого має більш ранню дату подання до центрального органу виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної власності, або якщо заявлено пріоритет, більш ранню дату пріоритету, за умови, що вказана заявка не вважається відкликаною, не відкликана або за нею не прийнято рішення про відмову в реєстрації знака.

Заявка на отримання свідоцтва повинна стосуватися одного знака, складається українською мовою і повинна містити:

- заяву про реєстрацію знака;
- зображення позначення, що заявляється;
- перелік товарів і послуг, для яких заявник просить зареєструвати знак, згрупованих за Міжнародною класифікацією товарів і послуг для реєстрації знаків (МКТП).

Крім того, у заяві необхідно вказати заявника (заявників) та його адресу.

Законодавством також передбачені *вимоги до заявки, в якій заявник просить охорону кольору* чи поєднання кольорів як розрізняльної ознаки свого знаку. В таких випадках заявник зобов'язаний заявити про це і вказати в заяві колір чи поєднання кольорів, охорону яких він просить, та подати кольорові зображення вказаного знака в кількості примірників, що визначається Державною службою.

---

¹ Наказ Державного патентного відомства України від 20.08.1997 р. № 72 «Про затвердження Правил складання, подання та розгляду заявки на видачу свідоцтва на знак для товарів і послуг» // Офіційний вісник України. – 1997. – № 39, (із змінами від 14.06. 2011 р).

За подання заявки сплачується збір у строки, встановлені п. 8 ст. 7 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», відповідно до Порядку сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2004 р. за № 1716.¹ Документ про сплату збору повинен надійти разом з заявкою або протягом двох місяців від дати подання заявки.

Датою подання заявки є день одержання Державною службою заявочних матеріалів, що містять принаймні:

- а) клопотання у довільній формі про реєстрацію знака, викладене українською мовою;
- б) відомості про заявника та його адресу, викладені українською мовою;
- в) достатньо чітке зображення позначення, що заявляється;
- г) перелік товарів і послуг, для яких заявляється знак.

Після цього заявнику надсилається повідомлення про встановлену дату подання заявки за умови подання перелічених заявочних матеріалів та наявності документа про сплату збору за подання заявки. У разі подання заявки не у повному обсязі, заявнику негайно надсилається про це повідомлення і надається два місяці для приведення заявки у відповідність до вимог закону. Датою подання заявки в такому разі буде вважатися дата одержання закладом експертизи виправлених матеріалів. В іншому випадку, якщо не буде зроблено виправлень, то заявка вважається неподаною, про що заявнику надсилається повідомлення.

Слід зазначити, що заявник має право на пріоритет попередньої заявки на такий же знак протягом шести місяців від дати подання попередньої заявки до Державної служби чи до відповідного органу держави – учасниці Паризької конвенції про охорону промислової власності.

Пріоритет знака може бути визначений за датою відкриття офіційних або офіційно визнаних міжнародних виставок, якщо знак було використано в експонаті, показаному на зазначених виставках. Але при цьому необхідні дві умови: 1) виставку проведено на території держави – учасниці Паризької конвенції про охорону

---

¹ Постанова КМ України від 23 грудня 2004 р. № 1716 «Про затвердження Порядку сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності» // Офіційний вісник України. – 2004 р. – № 51 – Ст. 3354.

промислової власності; 2) якщо заявка надійшла до Установи протягом шести місяців від дати відкриття виставки.

Заявник може скористатися правом пріоритету за умови, що заява про це надійшла протягом трьох місяців від дати подання заявки з посиланням на дату подання і номер попередньої заявки та її копію з перекладом на українську мову або документ, що підтверджує показ зазначеного знака на виставці (якщо йдеться про виставковий пріоритет). Якщо ж ці матеріали будуть подані несвоєчасно, то право на пріоритет заявки вважається втраченим.

Відповідно до ст. 10 ЗУ «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» та Правил складання, подання та розгляду заявки на видачу свідоцтва на знак для товарів і послуг після встановлення дати подання заявки на знак для товарів і послуг заклад експертизи проводить експертизу заявки. Заявник має право з власної ініціативи чи на запрошення закладу експертизи особисто або через свого представника брати участь в розгляді питань, що виникли під час проведення експертизи.

До прийняття рішення про реєстрацію знака або про відхилення заявки заявник має право вносити до заявки виправлення помилок та зміни свого імені (найменування) і своєї адреси, адреси для листування, імені та адреси свого представника, а також зміни щодо скорочення переліку товарів і послуг. Також він має право вносити до заявки зміни, пов'язані зі зміною особи заявника, за умови згоди зазначених у заявці інших заявників.

Від заявника можуть вимагатися закладом експертизи додаткові матеріали, які мають бути подані протягом двох місяців. *Якщо заявник не подасть додаткові матеріали у встановлений строк, то заявка вважається відкликаною.* Додаткові матеріали розглядаються, якщо вони не виходять за межі розкритої у поданій заявці суті позначення та переліку зазначених у заявці товарів і послуг. Додаткові матеріали вважаються такими, що виходять за межі розкритої у поданій заявці суті позначення, якщо вони містять ознаки, які слід включити до позначення, що заявляється як знак.

Експертиза заявки на знак для товарів і послуг має статус науково-технічної експертизи та складається з двох експертиз – формальної та кваліфікаційної.

- В ході *формальної експертизи* встановлюється дата подання заявки, перевіряється відповідність матеріалів заявки формальним вимогам, а також перевіряється відповідність встановленим вимогам документу про сплату збору за подання заявки.

- Під час *кваліфікаційної експертизи* перевіряється відповідність заявленого позначення умовам надання правової охорони. За позитивними результатами цієї експертизи заявки Державна служба надсилає заявникові рішення про реєстрацію знака. В іншому разі надсилається рішення про відхилення заявки.

В будь-який час до дати сплати державного мита за видачу свідоцтва заявник має право відкликати заявку.

Заявник має право поділити заявку на дві та більше заявок. Поділ заявки здійснюється шляхом подання заявником заявки про внесення до заявки відповідних змін та виділеної заявки, за умови сплати зборів за подання зазначених заяви та заявки. При цьому дата подання виділеної заявки є такою самою, як дата подання поділеної заявки. Дата подання виділеної заявки встановлюється, якщо на це є підстава, такою самою, як дата пріоритету поділеної заявки.

Після прийняття рішення про реєстрацію знака Державна служба у своєму офіційному бюлетені публікує відомості про видачу свідоцтва за наявності документа про сплату державного мита за видачу свідоцтва і збору за публікацію про видачу свідоцтва. Сплата державного мита і збору здійснюється заявником після надходження до нього рішення про реєстрацію знака. Якщо ж таких документів про сплату державного мита за видачу свідоцтва та збору за публікацію про видачу свідоцтва до закладу експертизи не надійшли протягом трьох місяців від дати надходження до заявника рішення про реєстрацію знака, то публікація не проводиться, а заявка вважається відкликаною.

Разом з публікацією відомостей про видачу свідоцтва Державна служба здійснює державну реєстрацію знака шляхом внесення відповідних відомостей до Державного реєстру свідоцтв України на знаки для товарів і послуг. Після цього будь-яка особа має право ознайомитися з цими відомостями про знак та одержати виписку з реєстру.

Державний реєстр свідоцтв України на знаки для товарів і послуг (далі – реєстр) – це сукупність офіційних відомостей щодо державної реєстрації знаків для товарів і послуг, які постійно зберігаються на електронному та/або паперовому носіях. Реєстр формує Державна служба інтелектуальної власності України, діяльність якої спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра освіти і науки, молоді та спорту України.

Законодавством встановлено, що державна реєстрація та інші дії, що пов'язані з веденням реєстру, виконуються на підставі

рішення Державної служби про реєстрацію знака та за наявності документа про сплату державного мита за видачу свідоцтва та збору за публікацію про видачу свідоцтва.¹

Реєстр містить перелік відомостей із зазначенням міжнародних цифрових кодів для ідентифікації бібліографічних даних (ІНІД) відповідно до стандарту Всесвітньої організації інтелектуальної власності (далі – ВОІВ) ST. 60.

У процесі ведення реєстру до нього вносяться відомості щодо:

- продовження строку дії свідоцтва;
- зміни повного імені або повного найменування і (або) адреси власника (власників) свідоцтва (без зміни суб'єкта права власності);
- зміни складу осіб, які мають право використовувати колективний знак;
- зміни переліку товарів і (або) послуг у разі часткової відмови від свідоцтва;
- зміни класів у переліку товарів і (або) послуг, пов'язані зі змінами Міжнародної класифікації товарів і послуг для реєстрації знаків;
- зміни адреси для листування;
- зміни щодо представника в справах інтелектуальної власності (патентного повіреного) або іншої довіреної особи;
- зміни, пов'язаної зі зміною особи власника (власників) свідоцтва;
- видачі ліцензії на використання знака;
- змін до відомостей про видачу ліцензії на використання знака, що внесені до реєстру;
- визнання свідоцтва недійсним повністю або частково;
- припинення дії свідоцтва повністю або частково;
- видачі дублікату свідоцтва;
- зміни внаслідок виправлення помилок (граматичних, синтаксичних, інформаційних тощо);
- інших змін стосовно діловодства з ведення реєстру.

Підставою для внесення відомостей до реєстру є рішення Державної служби, рішення судових органів, клопотання або заява власника (власників) свідоцтва.

---

¹ Наказ МОН України № 10 від 10.01.2002 р. «Про затвердження Положення про Державний реєстр свідоцтв України на знаки для товарів і послуг» // Офіційний вісник України від 15.02.2002 р. – № 5. – Ст.207 (із змінами від 14.06.2011 р.).

- *Клопотання* власника (власників) свідоцтва щодо зміни повного імені або повного найменування й адреси власника (власників) (без зміни суб'єкта права власності), адреси для листування, зміни імені або повного найменування особи і (або) адреси осіб, які мають право використовувати колективний знак, змін класів у переліку товарів і (або) послуг, пов'язаних зі змінами Міжнародної класифікації товарів і послуг для реєстрації знаків, зміни представника в справах інтелектуальної власності (патентного повіреного) або іншої довіреної особи, зміни особи власника (власників) свідоцтва, за виключенням передачі права власності на знак за договором, видачі дубліката, продовження строку дії свідоцтва та зміни внаслідок виправлення помилок подається до Державної служби українською мовою від імені власника (власників) свідоцтва, у тому числі його (їх) правонаступника (правонаступників) стосується одного охоронного документа і містить: номер свідоцтва; номер заявки; дату подання заявки; ім'я або повне найменування й адресу власника (власників) свідоцтва; зміну, що вноситься; адресу для листування. Клопотання підписується власником (власниками) свідоцтва, у тому числі його (їх) правонаступником (правонаступниками), а якщо власником свідоцтва є юридична особа, то клопотання підписує особа, що має на це повноваження. Підпис складається з повного найменування посади особи, яка підписує клопотання, особистого підпису, ініціалів, прізвища, дати і скріплюється печаткою.

До клопотання додаються: документ про сплату збору за внесення до реєстру (за ініціативою власника свідоцтва) змін щодо свідоцтва, за винятком виправлення помилок; змінений Статут колективного знака або завірена в установленому порядку його копія у разі зміни власника колективного знака і (або) складу осіб, що мають право використовувати такий знак; інші документи, що підтверджують правомірність змін (за потреби). У разі подання клопотання про внесення зміни імені (повного найменування) власника (власників) свідоцтва і (або) зміни адреси власника (власників) свідоцтва клопотання підписується тим власником свідоцтва, якого зазначені зміни стосуються. Клопотання про внесення інших змін підписується усіма власниками свідоцтва.

Під час розгляду клопотання та документів, що до нього додаються, Державна служба має право надіслати запит про подання додаткових документів, необхідних для прийняття рішення уразі

виникнення обґрунтованих сумнівів щодо вірогідності інформації, що містять подані до Державної служби документи.

• *Заява про повну або часткову відмову від свідоцтва* подається власником (власниками) свідоцтва і містить:

- номер свідоцтва; номер заявки; дату подання заявки;
- ім'я або повне найменування й адресу власника (власників) свідоцтва;

– адресу для листування; перелік товарів і (або) послуг, щодо яких здійснюється часткова відмова від свідоцтва;

– перелік товарів і (або) послуг, що залишається (в разі часткової відмови від свідоцтва).

У заяві також повинно бути зазначено, що особа, яка використовує знак на підставі ліцензійного договору, попереджена про відмову від свідоцтва, а також зазначено відомості про відсутність накладеного арешту на майно, до складу якого входять права, що засвідчуються свідоцтвом. Заява підписується власником (власниками) свідоцтва, а якщо власником (власниками) свідоцтва є юридична особа (особи), то заяву підписує особа (особи), що має (мають) на це повноваження. Підпис складається з повного найменування посади особи (осіб), яка (які) підписує (ють) заяву, особистого підпису, ініціалів, прізвища, дати і скріплюється печаткою. У разі часткової відмови від свідоцтва до заяви додається документ про сплату збору за внесення до реєстру змін щодо свідоцтва.

Заяву про повну або часткову відмову від свідоцтва або клопотання про зміну відомостей, що занесені до реєстру, продовження строку дії свідоцтва, видачу дубліката свідоцтва може подати представник у справах інтелектуальної власності (патентний повірений) або інша довірена особа. У цьому разі до клопотання або заяви додається довіреність. Законодавством передбачені вимоги до порядку оформлення такої довіреності.

Довіреність може стосуватись як одного свідоцтва або заявки, так і всіх свідоцтв або заявок одного й того самого власника за умови, що про це зазначено в довіреності. У довіреності зазначаються: ім'я особи, на ім'я якої вона видана; обсяг повноважень, які надаються особі, на ім'я якої видано довіреність; дата її вчинення. Довіреність підписується особою, яка її видала. Якщо довіреність видається юридичною особою України, то підпис особи, що має на це повноваження, скріплюється печаткою. Підпис складається з повного найменування посади особи, яка підписує довіреність,

особистого підпису, ініціалів, прізвища. Строк довіреності встановлюється у довіреності. Якщо строк довіреності не встановлений, вона зберігає чинність до припинення її дії. Довіреність, у якій не вказана дата її вчинення, є нікчемною. Форма і строк дії довіреності, виданої поза межами України, визначаються за законом країни, де була видана довіреність. Якщо довіреність викладена не українською мовою, то до неї додають переклад на українську мову. Довіреність представнику в справах інтелектуальної власності (патентному повіреному), зареєстрованому в Державній службі, для представництва особи може бути видана як самим власником свідоцтва, так і представником власника, що має відповідну довіреність, видану власником свідоцтва. Довіреність, видана в порядку передоручення, має бути нотаріально посвідчена, крім випадків, установлених ч. 4 ст. 245 ЦК України.

Крім того, будь-яке призначення представника у справах інтелектуальної власності (патентного повіреного) або іншої довіреної особи може бути скасоване особами, які здійснили це призначення, або їх правонаступниками. Особа, яка видала довіреність і згодом скасувала її, повинна негайно повідомити про це Державну службу. Законодавством також передбачена можливість самого представника у справах інтелектуальної власності (патентного повіреного) або іншої довіреної особи відмовитись від свого призначення шляхом надання підписаного ним повідомлення. У цьому разі власник має повідомити про це Державну службу. Державна служба повідомляє власника (власників) свідоцтва чи довірену особу власника (власників) щодо внесення змін до реєстру протягом місяця від дати публікації в офіційному бюлетені відповідних відомостей.

Державна служба здійснює окрему реєстрацію знака щодо товарів і (або) послуг, щодо яких відбулася часткова передача права власності на знак, та видає нове свідоцтво, у якому поряд з номером свідоцтва базової реєстрації проставляється літера «А» (при наступному розділенні – наступна літера української абетки), за наявності документа про сплату державного мита за видачу свідоцтва. Державна служба видає або надсилає власнику свідоцтва чи довірній особі повідомлення про припинення дії свідоцтва в разі несплати збору за продовження дії свідоцтва.

Видача свідоцтва здійснюється Державною службою у місячний строк після державної реєстрації знака за наявності документа про сплату державного мита за його видачу. Свідоцтво видається за

встановленою формою. Свідоцтво засвідчується підписом голови Державної служби та печаткою. Аркуші, на яких викладено текст свідоцтва, прошнуровуються або скріплюються у спосіб, що унеможливило їх роз'єднання без порушення цілісності, пронумеровуються, кількість аркушів завіряється підписом посадової (уповноваженої на те) особи та скріплюється печаткою Державної служби. При цьому друга сторінка свідоцтва не заповнюється. Кожна сторінка свідоцтва, крім титульної і другої, нумерується.

Свідоцтво видається особі, яка має право на його одержання, або надсилається за адресою для листування. Якщо право на одержання свідоцтва мають кілька осіб, то їм видається одне свідоцтво. У випадку втрати чи зіпсування свідоцтва за клопотанням його власника (власників) Державна служба протягом місяця від дати надходження клопотання видає або надсилає за адресою, зазначеною в клопотанні, дублікат свідоцтва. Дублікат свідоцтва містить весь текст виданого свідоцтва, оригінал якого вважається таким, що втратив чинність.

Після внесення відомостей про реєстрацію знака до реєстру Державна служба за клопотанням будь-якої особи надає їй виписку з реєстру за умови надходження документа про сплату збору за подання цього клопотання. Виписка стосується одного свідоцтва. Виписка видається особі, яка подала клопотання, або надсилається за адресою, зазначеною в клопотанні, протягом місяця від дати надходження клопотання. Виписка засвідчується підписом голови Державної служби та скріплюється печаткою.

Строк дії свідоцтва становить 10 років від дати подання заявки до Державної служби і продовжується цим же органом за клопотанням власника щоразу на 10 років за умови сплати збору.

Рішення за заявкою на знак може бути оскаржене заявником у судовому порядку або до Апеляційної палати протягом двох місяців від дати одержання рішення чи копій затребуваних матеріалів. Якщо ж заявник сплатив державне мито за видачу свідоцтва, то він втрачає право оскаржити рішення до Апеляційної палати. Якщо рішення за заявкою оскаржено у судовому порядку після державної реєстрації знака, то одночасно судом вирішується і питання щодо дійсності виданого свідоцтва. Заперечення проти рішення за заявкою розглядаються протягом двох місяців від дати одержання заперечення та документа про сплату збору за подання заперечення. Цей строк може бути продовжений за ініціативою заявника

не більше ніж на два місяці, якщо своєчасно буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання.

За результатами розгляду заперечення Апеляційна палата приймає рішення, що затверджується наказом Державної служби і надсилається заявнику. Якщо заперечення буде задоволено не в повному обсязі збір за подання заперечення підлягає поверненню.

В місячний строк від дати прийняття Апеляційною палатою рішення керівник Державної служби може внести мотивований письмовий протест на це рішення. Протест має бути розглянутий протягом місяця. Рішення Апеляційної палати, прийняте за цим протестом, є остаточним і може бути скасованим тільки судом шляхом його оскарження заявником протягом двох місяців від дати одержання рішення.

Права, що надаються заявникові виданим свідоцтвом, діють від дати подання заявки. Свідоцтво надає його власникові виключне право користуватися і розпоряджатися знаком на свій розсуд.

10.3. Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку

Майновими правами інтелектуальної власності на торговельну марку (знак для товарів і послуг) є:

- 1) право на використання торговельної марки,
- 2) виключне право перешкоджати неправомірному використанню торговельної марки, в тому числі забороняти таке використання,
- 3) інші права інтелектуальної власності, встановлені законом (ст. 495 ЦК України).

Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку є чинними протягом 10 років з дати, наступної за датою подання заявки на торговельну марку в установленому законом порядку, якщо інше не встановлено законом. Цей строк може бути продовженим щоразу на 10 років у порядку, встановленому законом (ст. 496 ЦК України).

Законодавством у сфері регулювання права інтелектуальної власності визначені *способи використання знаку для товарів і послуг*. Це може бути:

- нанесення його на будь-який товар, для якого зареєстровано знак, упаковку, в якій міститься такий товар, вивіску, пов'язану з

ним, етикетку, нашивку, бирку чи інший прикріплений до товару предмет;

- зберігання товару із зазначеним нанесенням знака з метою пропонування для продажу; пропонування його для продажу; продаж;
- імпорт (ввезення) та експорт (вивезення) товару із зазначеним нанесенням знака;
- застосування його під час пропонування та надання будь-якої послуги, для якої знак зареєстровано;
- застосування його в діловій документації чи в рекламі та в мережі Інтернет.

Використання знака, свідоцтво на який належить кільком особам, визначається угодою між ними. У разі відсутності такої угоди кожний власник свідоцтва має право використовувати знак на свій розсуд. Але жоден з них не має права давати дозвіл на використання знака та передавати право власності на знак іншій особі без згоди решти власників свідоцтва.

Свідоцтво надає **виключне право його власнику забороняти іншим особам використовувати без його згоди:**

- зареєстрований знак стосовно наведених у свідоцтві товарів і послуг;
- зареєстрований знак стосовно товарів і послуг, споріднених з наведеними у свідоцтві, якщо внаслідок такого використання можна ввести в оману щодо особи, яка виробляє товари чи надає послуги;
- позначення, схоже із зареєстрованим знаком, стосовно наведених у свідоцтві товарів і послуг, якщо внаслідок такого використання ці позначення і знак можна сплутати;
- позначення, схоже із зареєстрованим знаком, стосовно товарів і послуг, споріднених з наведеними у свідоцтві, якщо внаслідок такого використання можна ввести в оману щодо особи, яка виробляє товари чи надає послуги, або ці позначення і знак можна сплутати.

При цьому слід зазначити, що виключне право власника свідоцтва забороняти іншим особам використовувати без його згоди зареєстрований знак *не поширюється на:*

- здійснення будь-якого права, що виникло до дати подання заявки або, якщо було заявлено пріоритет, до дати пріоритету заявки;
- використання знака для товару, введеного під цим знаком в цивільний оборот власником свідоцтва чи за його згодою, за умови, що власник свідоцтва не має вагомих підстав забороняти

таке використання у зв'язку з подальшим продажем товару, зокрема у разі зміни або погіршення стану товару після введення його в цивільний оборот;

- некомерційне використання знака;
- усі форми повідомлення новин і коментарів новин;
- добросовісне застосування ними своїх імен чи адрес.

Право власності на знак повністю або відносно частини зазначених у свідоцтві товарів і послуг може передаватися власником свідоцтва іншим особам на підставі укладеного у письмовій формі та підписаного сторонами договору. Але передача права власності на знак не допускається, якщо така передача може стати причиною введення в оману споживача щодо товару і послуги або щодо особи, яка виготовляє товар чи надає послугу. Власник свідоцтва має право дати будь-якій особі *дозвіл (ліцензію)* на використання знака на підставі ліцензійного договору, який укладається у письмовій формі та підписується сторонами. В ліцензійному договорі повинні міститися умови про те, що якість товарів і послуг не буде нижчою від якості товарів і послуг власника свідоцтва і що останній буде здійснювати контроль за виконанням умови.

Власник свідоцтва має право проставляти поряд із знаком *попереджувальне маркування*, що вказує на те, що він зареєстрований в Україні. Власник свідоцтва, який здійснює посередницьку діяльність, має право на основі договору з виробником товарів або особою, що надає послуги, використовувати свій знак поряд із знаком зазначених осіб, а також замість їх знака.

Власник свідоцтва зобов'язаний добросовісно користуватися правами, що випливають із свідоцтва, аби не заподіювати шкоди іншим особам.

Припинення та визнання недійсним права інтелектуальної власності на торговельну марку.

Дія свідоцтва на право інтелектуальної власності на торговельну марку може бути припинена або свідоцтво може бути визнане недійсним у встановлених законом випадках.

- *Власник свідоцтва в будь-який час може відмовитися від нього повністю або частково на підставі заяви, поданої до центрального органу виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної власності. Відмова набирає чинності від дати публікації відомостей про це в офіційному бюлетені зазначеного органу.*

- Як вже зазначалося вище, *свідоцтво припиняє свою дію у разі несплати збору за продовження строку його дії*. Документ про сплату збору за кожне продовження строку дії свідоцтва має надійти до відповідного органу до кінця поточного періоду строку дії свідоцтва за умови сплати збору протягом шести останніх його місяців. Збір за продовження дії свідоцтва може бути сплачено, а документ про його сплату може надійти і протягом шести місяців після встановленого строку, але у цьому разі розмір зазначеного збору збільшується на 50%.

Дія свідоцтва припиняється з першого дня періоду строку дії свідоцтва, за який не сплачено збір.

- *Дія свідоцтва може бути припинена за рішенням суду у зв'язку з перетворенням знака в позначення, що стало загальноживим як позначення товарів і послуг певного виду після дати подання заявки.*

- *У випадку невикористання знаку в Україні повністю або щодо частини зазначених у свідоцтві товарів і послуг протягом трьох років від дати публікації відомостей про видачу свідоцтва або від іншої дати після цієї публікації, будь-яка особа має право звернутися до суду із заявою про дострокове припинення дії свідоцтва повністю або частково. Це можливо лише за умови, що власник не зазначить поважні причини такого невикористання. Такими поважними причинами є:*

- обставини, що перешкоджають використанню знака незалежно від волі власника свідоцтва, такі як обмеження імпорту чи інші вимоги до товарів і послуг, встановлені законодавством;

- можливість введення в оману щодо особи, яка виробляє товари або надає послуги, під час використання знака особою, що звернулася до суду, чи іншою особою щодо товарів і послуг, відносно яких висунута вимога про припинення дії свідоцтва.

Використанням знака власником свідоцтва вважається також використання його іншою особою за умови контролю з боку власника свідоцтва.

- *Свідоцтво може бути визнано недійсним повністю або частково у судовому порядку у разі:*

- невідповідності зареєстрованого знака умовам надання правової охорони;

- наявності у свідоцтві елементів зображення знака та переліку товарів і послуг, яких не було у поданій заявці;

– видачі свідоцтва внаслідок подання заявки з порушенням прав інших осіб.

При визнанні свідоцтва чи його частини недійсними центральний орган виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної власності повідомляє про це у своєму офіційному бюлетені і вони вважаються такими, що не набрали чинності від дати подання заявки.

10.4. Захист права інтелектуальної власності на торговельну марку

Обсяг правової охорони торговельної марки включає в себе предметну, територіальну та часову сфери чинності прав на торговельну марку і встановлюється за загальним правилом на підставі свідоцтва.

Предметна сфера чинності виключних прав визначається переліком товарів і послуг, згрупованих за Міжнародною класифікацією товарів і послуг для реєстрації знаків, щодо яких зареєстрована торговельна марка. Разом з тим, предметна сфера чинності виключних прав має *винятки, спрямовані на охорону прав інших суб'єктів*. По-перше, це правова охорона добре відомих торговельних марок, яка надається й щодо класів товарів і послуг, за якими вони не визнавалися добре відомими. Надання такого правового режиму добре відомим торговельним маркам пов'язано з тим, що в цей спосіб можна ефективно забезпечити правову охорону як виключних прав, так і інтересів споживачів, у яких добре відома торговельна марка асоціюється з високою якістю товарів і послуг. По-друге, це правова охорона зареєстрованої торговельної марки стосовно товарів і послуг, споріднених з наведеними у свідоцтві, що дозволяє суб'єктові виключних прав забороняти іншим особам використання зареєстрованого знака, якщо внаслідок такого використання можна ввести в оману щодо особи, яка виробляє товари чи надає послуги (п. 5 ст. 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»).

Територіальна сфера чинності виключних прав проявляється в тому, що торговельна марка підлягає правовій охороні тільки в межах кордонів держави, де її було зареєстровано. Тобто, набуття правової охорони торговельною маркою на території однієї держави

не отримує автоматичного визнання на території іншої. Як наслідок, необхідно зареєструвати торговельну марку в кожній країні окремо, або здійснити міжнародну реєстрацію, але тільки на основі національної реєстрації (або ж на підставі заявки про реєстрацію торговельної марки). При цьому для спрощення реєстрації в іншій державі Паризькою конвенцією про охорону промислової власності забезпечується охорона знаків, що зареєстровані в одній країні Союзу, в інших країнах Союзу (застереження: «таким, як він є»). Принцип «tellt quelle» передбачає, що кожний товарний знак, який зареєстрований належним чином у країні походження, може бути заявлений в інших країнах Союзу і охороняється таким, як він є. Ці країни можуть до остаточного оформлення реєстрації вимагати подання свідоцтва про реєстрацію в країні походження, що видане компетентною установою. Будь-якої легалізації такого свідоцтва не вимагається.

Часова сфера чинності виключних прав охоплює собою строк існування виключних прав на торговельну марку, який визначається державою (ст. 496 ЦК України) або ж міжнародними договорами (ст. 6 Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків). Винятком із часової сфери є чинність виключних прав на добре відому торговельну марку¹.

Досліджуючи проблему захисту прав на торговельні марки, Н. Мироненко, наголошує, що система захисту прав на торговельну марку є одним із найбільш важливих стратегічних активів будь-якої держави, тому що створює реальні передумови для успішного економічного розвитку країни, розширення міжнародних торгово-економічних відносин, використання інтелектуального потенціалу в інноваційному процесі².

Посягання на права власника свідоцтва з боку третіх осіб, в тому числі вчинення без його згоди дій, що потребують його згоди, та готування до вчинення таких дій, вважається порушенням прав власника свідоцтва і тягне за собою відповідальність згідно з чинним законодавством України. Порушенням прав власника свідоцтва вважається також використання без його згоди в доменних іменах знаків та позначень, використання яких без згоди власника

---

¹ Крат В. Торговельна марка: специфіка правового регулювання // Нотаріат для вас. – 2012. – № 3. – С. 37-38.

² Мироненко Н. Захист прав та торговельні марки: українська практика та європейський досвід // Право України. – 2011. – № 3. – С. 31.

заборонено. На вимогу власника свідоцтва таке порушення повинно бути припинено, а порушник зобов'язаний відшкодувати власнику свідоцтва заподіяні збитки. Власник свідоцтва може вимагати усунення з товару чи його упаковки незаконно використаного знака або позначення, схожого з ним настільки, що їх можна сплутати, або знищення виготовлених зображень знака або позначення, схожого з ним настільки, що їх можна сплутати. Поновлення порушених прав власника свідоцтва може вимагати також особа, яка придбала ліцензію. Така вимога може мати місце за згодою власника свідоцтва.

Існують *судовий та інші способи захисту прав на знак*. Суди відповідно до їх компетенції розв'язують спори про: встановлення власника свідоцтва; укладання та виконання ліцензійних договорів; порушення прав власника свідоцтва.

Найбільші труднощі має доведення факту порушення майнових прав власника свідоцтва на торговельну марку та розмір доходів, неправомірно отриманих порушником. Важливість і одночасно складність установа факту порушення прав на торговельну марку пояснюється, по-перше, досить великою кількістю видів порушень таких прав і, по-друге, наявністю проміжних фактів, що підлягають доведенню. Складність полягає ще й у тому, що закон не дає вичерпного переліку дій, які варто кваліфікувати як порушення прав на торговельну марку. Проте, спираючись на букву й дух законів, що стосуються прав власника свідоцтва на торговельну марку, вказує Н. Мироненко, можна запропонувати такий перелік порушень такого права. Зокрема, автор пропонує визнавати неправомірними такі дії:

- нанесення знаку на будь-який товар, для якого цей знак не зареєстровано;
- зберігання товару з нанесеним на нього знаком, для якого знак не зареєстрований, з метою пропонування для продажу, продаж, імпорт (ввезення) та експорт (вивезення);
- застосування його під час пропонування та надання будь-якої послуги, для якої знак не зареєстровано;
- застосування його в діловій документації чи в рекламі та в мережі Інтернет, у тому числі в доменних іменах особою, яка не є власником свідоцтва на цей знак або яка не має відповідного дозволу на його використання;
- використання зареєстрованого знаку стосовно наведених у свідоцтві товарів та послуг особою, яка не є власником свідоцтва на знак або не набула цього права за договором;

- використання зареєстрованого знаку стосовно товарів і послуг, споріднених з наведеними у свідоцтві, якщо внаслідок такого використання можна ввести в оману щодо особи, яка виробляє товари чи надає послуги;

- використання позначення, схожого із зареєстрованим знаком, стосовно наведених у свідоцтві товарів і послуг, якщо внаслідок такого використання ці позначення й знак можна сплутати;

- використання позначення, схожого із зареєстрованим знаком, стосовно товарів і послуг, споріднених з наведеними у свідоцтві, якщо внаслідок такого використання можна ввести в оману щодо особи, яка виробляє товари чи надає послуги, або ці позначення й знак можна сплутати;

- передача права власності на знак, якщо вона може стати причиною введення в оману споживача щодо товару й послуги або щодо особи, яка виготовляє товар чи надає послугу¹.

При визначенні правопорушень стосовно прав на торговельну марку варто враховувати, що майнові права на знак можуть передаватися за договором. Якщо між правовласником і передбачуваним правопорушником укладений договір, його виконання може бути пов'язане з порушенням способу, обсягу і порядку використання торговельної марки. За наявності договору між власником свідоцтва й передбачуваним порушником можливий додатковий перелік порушень прав на торговельну марку: використання прав, не передбачених договором; нецільове використання торговельної марки; перевищення строку використання торговельної марки.

Багато країн світу в національному законодавстві передбачають **спеціальні засоби захисту** від порушень у сфері інтелектуальної власності й встановлюють перелік порушень, вчинення яких спричиняє притягнення винного до відповідальності, а також передбачають умови, за яких настає відповідальність. Найчастіше такими умовами є форма вини й наявність корисливої мети. Так, Закон Франції про торговельні знаки в якості основних видів порушень встановлює: *контрафакцію* – відтворення чужого знаку, зареєстрованого для тотожних або подібних товарів і послуг (для настання як цивільної, так і кримінальної відповідальності не потрібне доведення провини контрафактора, досить самого факту його здійснення); *облудну імітацію* – приблизне відтворення чужого знаку, здатного

---

¹ Мироненко Н. Захист прав та торговельні марки: українська практика та європейський досвід // Право України. – 2011. – № 3. – С. 32.

викликати небезпеку змішання між оригінальним і імітованим знаком (відповідальність настає за наявності провини у формі умислу); *використання товарних знаків без дозволу зацікавлених осіб і використання імітованих знаків* (відповідальність настає за наявності комерційної мети у правопорушника, тобто мети отримання прибутку); *облудне маркування* – використання не уповноваженою особою в комерційних цілях справжнього, оригінального знака іншої особи для позначення ним своїх товарів і послуг (цивільна відповідальність настає незалежно від провини, для настання кримінальної відповідальності необхідно встановити недобросовісність правопорушника); *підміна товарів або послуг* – поставка товарів або пропозиція послуг інших, ніж ті, які були замовлені під зареєстрованим товарним знаком (умовою настання відповідальності є наявність прояви у формі умислу); *зберігання, продаж, поставка* – незаконне зберігання контрафактних, шляхом обману маркірованих і імітованих знаків, а також продаж, введення в оборот, поставку або пропозицію до поставки товарів чи послуг, які позначені відповідними знаками (відповідальність настає за наявності в діях потерпілого комерційної мети й провини у формі умислу).

Якщо порівняти рівень розробки правової регламентації юридичної відповідальності за порушення у сфері використання торговельних марок у законодавстві України та в законодавстві Франції, то очевидним стає факт про необхідність більш детальної розробки інституту юридичної відповідальності за порушення у сфері інтелектуальної власності в національному законодавстві. Причому таке вдосконалення має ґрунтуватися на глибокій концептуальній розробці цієї проблеми, включаючи й понятійний апарат, і більш детальне закріплення в нормах права характеристики об'єктивної сторони правопорушень. Це необхідно задля уникнення не виправдано широкого або, навпаки, буквального тлумачення правових норм, що передбачають конкретні види правопорушень у процесі їх застосування, й тим самим – зведення до мінімуму свободи розсуду, підвищивши рівень гарантованості захисту від необґрунтованого застосування заходів державного примусу¹.

---

¹ Мироненко Н. Захист прав та торговельні марки: українська практика та європейський досвід // Право України. – 2011. – № 3. – С. 33-34.

Глава 11.

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ГЕОГРАФІЧНЕ ЗАЗНАЧЕННЯ

11.1. Поняття права інтелектуальної власності на географічне зазначення

До об'єктів права інтелектуальної власності відносяться зазначення походження товарів, за допомогою яких товари відрізняються залежно від місця їх географічного походження. 16 червня 1999 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів»¹. Цей Закон визначає правові засади охорони прав на зазначення походження товарів в Україні та регулює відносини, що виникають у зв'язку з їх набуттям, використанням та захистом.

Відповідно до вказаного закону **зазначення походження товару** – поняття, що охоплює такі терміни:

- просте зазначення походження товару;
- кваліфіковане зазначення походження товару.

• *Просте зазначення походження товару* – будь-яке словесне чи зображувальне (графічне) позначення, що прямо чи опосередковано вказує на географічне місце походження товару. Ним може бути і назва географічного місця, яка застосовується для позначення товару або як складова частина такого позначення.

• В поняття «*кваліфіковане зазначення походження товару*» входять:

– назва місця походження товару – назва географічного місця, яка вживається для позначення товару, що походить із зазначеного географічного місця та має особливі властивості, виключно або головним чином зумовлені характерними для даного географічного місця природними умовами або поєднанням цих природних умов з характерним для даного географічного місця людським фактором;

---

¹ Закон України від 16.06.1999 р. № 752-XIV «Про охорону прав на зазначення походження товарів» // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 32. – ст. 267, (із змінами від 16.10.2012 р.).

– географічне зазначення походження товару – назва географічного місця, яка вживається для позначення товару, що походить із цього географічного місця, який має певні якості, репутацію або інші характеристики, в основному зумовлені характерними для даного географічного місця природними умовами чи людським фактором або поєднанням цих природних умов і людського фактора.

Таким чином, «зазначення походження» є загальним терміном, який охоплює: «прості зазначення походження товару» та спеціальні об'єкти, що підлягають охороні на підставі державної реєстрації, як: «назви місця походження товару» і «географічні зазначення походження товару» (названі як «кваліфіковані зазначення походження товару»).

Цивільний кодекс (ЦК) України передбачає право інтелектуальної власності на географічне зазначення, яке регулюється нормами глави 45 (статті 501–504) ЦК України.

Відповідно до ст. 501 ЦК України право інтелектуальної власності на географічне зазначення виникає з дати державної реєстрації цього права, якщо інше не встановлено законом. Обсяг правової охорони географічного зазначення визначається характеристиками товару (послуги) і межами географічного місця його походження, зафіксованими державною реєстрацією права інтелектуальної власності на географічне зазначення.

Законодавством у сфері охорони прав на зазначення походження товарів теж закріплено, що право інтелектуальної власності на кваліфіковане зазначення виникає з дати державної реєстрації цього права у встановленому чинним законодавством порядку або внаслідок міжнародних договорів держави. Просте зазначення походження товару не підлягає реєстрації. Слід зауважити, що у країнах світу правова охорона «зазначень походження», «географічних зазначень», «найменувань походження» здійснюється цілою низкою законодавчих актів, в тому числі й укладеними міжнародними угодами щодо їх охорони.

В Україні існує безліч товарів, які відрізняються своєю якістю, характеристиками, репутацією залежно від їх географічного походження (кримські вина Масандри, коростенська порцеляна, мінеральні води «Моршинська», «Трускавецька», «Поляна квасова»), але досі вони не мають відповідної правової охорони. На сьогодні до Державного реєстру знаків для товарів і послуг занесено кілька десятків знаків призначених для води, які містять позначення

«Трускавецька», «Миргородська». Кожний знак має свого власника, яким може бути як особа, яка видобуває відповідну воду, так і особа, яка взагалі не має виробничих потужностей у даному географічному місці. Самі ж знаки при цьому різняться тільки прикметниками: «природна», «добра», «джерельна».

Проблеми охорони географічних зазначень в Україні містяться на законодавчому рівні, а саме:

– термінологія Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» є ускладненою, не відповідає положенням Цивільного кодексу України, не враховує напрямків охорони географічних зазначень законодавством зарубіжних країн та міжнародні угоди;

- формулювання визначень об'єктів охорони є неоднозначними;
- деякі положення суперечать один одному;
- процедура надання охорони є досить ускладненою¹.

Законодавством у сфері охорони інтелектуальної власності визначені **умови для надання правової охорони географічному зазначенню походження товару:**

- воно є назвою географічного місця, з якого даний товар походить;
- воно вживається як назва даного товару чи як складова частина цієї назви;
- у вказаному цією назвою географічному місці наявні характерні умови та (або) людський фактор, що надають товару певних якостей чи інших характеристик;
- позначуваний цією назвою товар має певні якості, репутацію чи інші характеристики, в основному зумовлені характерними для даного географічного місця природними умовами та (або) людським фактором;
- хоча б основна складова позначуваного цією назвою товару виробляється та (або) переробляється в межах зазначеного географічного місця.

---

¹ Бошицький Ю.Л. Сучасні проблеми правової охорони комерційних позначень в Україні; Смертюк А.В. Правова охорона географічних зазначень та проблеми правозастосування в Україні / Правова охорона комерційних позначень в Україні: проблеми теорії і практики: Збірник наук. праць / Ін-т держ. і права ім. В.М. Корецького – Міжнародний центр прав. проблем інтелектуальної власності – Київський ун-т права НАНУ; За заг. ред. Ю.С. Шемшученка, Ю.Л. Бошицького. – К. : Юрид. думка, 2006. – С. 46, 393.

Незалежно від умов, перелічених вище, назва географічного місця вважається назвою місця походження товару у разі, коли сировина для виробництва товару походить з іншого географічного місця, ніж географічне місце виробництва товару, якщо географічне місце виробництва (видобування) сировини визначене, існують спеціальні умови виробництва такої сировини та встановлено контроль за їх дотриманням.

Правова охорона може бути надана однаковим зазначенням походження товару, що використовуються для позначення різних за властивостями однорідних товарів, за умови забезпечення при використанні цих зазначень відмінностей, достатніх для запобігання введенню в оману споживачів щодо дійсної ідентифікації товарів. Правова охорона як назві місця походження товару чи географічному зазначенню походження товару надається також традиційній географічній або негеографічній назві, яка використовується для позначення товару, що відповідає вище зазначеним умовам для надання правової охорони.

Законодавством закріплено, що *правова охорона не надається* кваліфікованому зазначенню походження товару, що:

- не відповідає умовам, за наявності яких кваліфікованому зазначенню походження товару надається правова охорона;
- суперечить публічному порядку, принципам гуманності та моралі;
- є видовою назвою товару;
- правильно вказує на географічне місце виготовлення товару, але створює у споживачів помилкове уявлення про те, що товар виготовлено в іншому географічному місці;
- є назвою сорту рослини чи породи тварини і тому здатне ввести в оману споживачів щодо дійсного походження товару;
- є тотожним або схожим настільки, що його можна сплутати із знаком для товарів і послуг, права на який визнані в Україні, якщо зважаючи на репутацію, відомість і тривалість використання цього знака така правова охорона може ввести в оману споживачів щодо ідентичності товару.

Правова охорона не надається кваліфікованому зазначенню походження товару, пов'язаному з географічним місцем в іноземній державі, якщо права на це зазначення або інше позначення, що за своїм змістом відповідає поняттю кваліфікованого зазначення походження товарів, не охороняються у відповідній іноземній державі

(відсутня угода з іноземною державою про взаємну охорону цього виду зазначень походження товару). Деякі науковці вважають, що надання правової охорони зазначенню походження товару, пов'язаному з географічним місцем в іноземній державі, лише на підставі угоди про взаємну охорону є передчасним¹. Така норма характерна лише для законодавств небагатьох країн, які мають низку вже визнаних на міжнародному рівні відповідних найменувань походження чи географічних зазначень. Для України вказана норма лише буде перепону іноземним особам в отриманні тут правової охорони певного зазначення походження.

11.2. Порядок реєстрації кваліфікованого зазначення походження товару та (або) права на його використання

У законі про охорону прав на зазначення походження товару чітко визначено порядок і умови проведення державної реєстрації кваліфікованого зазначення походження товару та (або) права на його використання, склад заявки та інші умови. Право на реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару, а відповідно і право на подання заявки на реєстрацію мають:

- особа чи група осіб, які в заявленому географічному місці виробляють товар, особливі властивості, певні якості, репутація або інші характеристики якого пов'язані з цим географічним місцем;
- асоціації споживачів;
- установи, що мають безпосереднє відношення до вироблення чи вивчення відповідних продуктів, виробів, технологічних процесів або географічних місць.

Право на використання зареєстрованої назви місця походження товару або зареєстрованого географічного зазначення походження товару мають, за умови реєстрації цього права, виробники, які в географічному місці виробляють товар, перелік, особливі

---

¹ Смертюк А.В. Правова охорона географічних зазначень та проблеми правозастосування в Україні / Правова охорона комерційних позначень в Україні: проблеми теорії і практики: Збірник наук. праць / Ін-т держ. і права ім. В.М. Корецького – Міжнародний центр прав. проблем інтелектуальної власності – Київський ун-т права НАНУ; За заг. ред. Ю.С. Шемшученка, Ю.Л. Бошицького. – К. : Юрид. думка, 2006. – С. 413.

властивості, певні якості чи інші характеристики якого відповідають тим, що внесені до спеціального Державного реєстру України назв місць походження та географічних зазначень походження товару і прав на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів.

Ці виробники мають право подавати заявку на реєстрацію права на використання вже зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару. Якщо заявка на реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару подається до центрального органу виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної власності (Державної служби інтелектуальної власності України – далі Державної служби)¹ особами, що виробляють товар, для якого заявляється зазначення, заявка вважається одночасно і заявкою на реєстрацію права на використання цього зазначення.

Заявка на реєстрацію повинна стосуватися лише одного зазначення походження товару. За дорученням заявника заявка може бути подана через представника у справах інтелектуальної власності (патентного повіреного) або іншу довірену особу. Законодавством також передбачено, що заявка складається українською мовою та повинна містити:

– заяву про реєстрацію назви місця походження товару чи географічного зазначення походження товару та (або) права на використання зареєстрованого відповідного кваліфікованого зазначення походження товару з відомостями про заявника та його адресу;

– заявлену назву місця походження товару або заявлене географічне зазначення походження товару;

– назву товару, для якого заявник просить зареєструвати вказане зазначення походження товару та (або) право на використання зареєстрованого відповідного кваліфікованого зазначення походження товару;

– назву та межі географічного місця, де виробляється товар і з яким пов'язуються особливі властивості, певні якості, репутація або інші характеристики товару;

– опис особливих властивостей товару, певних якостей, репутації або інших характеристик товару;

---

¹ Указ Президента України від 8 квітня 2011 р. № 436/2011 «Про затвердження Положення про Державну службу інтелектуальної власності України» // Офіційний вісник України. – 2011. – № 29. – С. 185. – ст. 1244 (із змінами від 25.04.2013 р.).

– дані щодо використання заявленого кваліфікованого зазначення походження товару на етикетці та при маркуванні товару;
– дані про взаємозв'язок особливих властивостей, певних якостей, репутації або інших характеристик товару з природними умовами та (або) людським фактором вказаного географічного місця.

Одночасно із заявкою подаються:

а) документ, який підтверджує, що заявник виробляє товар, для якого просить зареєструвати назву місця його походження чи географічне зазначення походження товару та (або) право на використання зареєстрованого відповідного кваліфікованого зазначення походження товару;

б) висновок спеціально уповноваженого органу про те, що особливі властивості, певні якості або інші характеристики товару, зазначені в заявці, об'єктивно зумовлені чи пов'язані з природними умовами та (або) людським фактором вказаного географічного місця виготовлення товару;

в) висновок спеціально уповноваженого органу щодо меж географічного місця, з яким пов'язані особливі властивості, певні якості або інші характеристики товару.

Проте, можливо, серед складу матеріалів заявки, що належить подати на отримання охорони відповідного зазначення походження або права на його використання, зазначені зайві документи (наприклад, дані «щодо використання заявленого кваліфікованого зазначення походження товару на етикетці та при маркуванні товару»). Вони можуть бути запитані додатково в разі виникнення необхідності в експертного органу уточнити особливості такого використання за наявності однакових зазначень походження)¹.

Необхідно звернути увагу на такі відомості як *«назва та межі географічного місця»*.

У положеннях Правил складання, подання та проведення експертизи заявки на реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару та/або права на використання зареєстрованого

---

¹ Смертюк А.В. Правова охорона географічним зазначень та проблеми правозастосування в Україні / Правова охорона комерційних позначень в Україні: проблеми теорії і практики: Збірник наук. праць / Ін-т держ. і права ім. В.М. Корецького – Міжнародний центр прав. проблем інтелектуальної власності – Київський ун-т права НАНУ; За заг. ред. Ю.С. Шемшученка, Ю.Л. Бошицького. – К. : Юрид. думка, 2006. – С. 415.

кваліфікованого зазначення походження товару¹ зазначено: «У відповідному розділі заявки указуються: конкретна назва та межі географічного місця виробництва товару.

Межі географічного місця можуть бути описані за допомогою координат, природних меж місцевості – рік, гір, озер; адміністративних меж; довговічних споруд, комунікацій тощо».

Це положення суперечить відповідному положенню Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товару», в якому «географічне місце» визначено як «будь-який географічний об'єкт із офіційно визначеними межами».

Специфічний критерій визначення меж відповідної території може включати такі характеристики:

- природні фактори, такі як ріки, контурні лінії та інші топографічні характеристики;
- географічні характеристики, такі як ґрунт, дренаж, клімат, висота над рівнем моря;
- людські фактори;
- історичні та традиційні фактори.

Тобто критерії визначення меж географічного місця походження товару можуть змінюватися, як залежно від специфіки самого географічного місця, так і від особливостей самого товару, так і від виду правової охорони зокрема.

Тому, доцільно внести відповідні зміни у Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товару» стосовно визначення поняття «географічне місце», де серед критеріїв офіційної територіальної одиниці слід зазначити спеціально визначені регіони, області, з яких походить продукція чи сировина.

Особливої уваги потребує розділ заявки *«опис особливих властивостей товару, певних якостей, репутації або інших характеристик товару»*, оскільки законодавство не містить жодних критеріїв, за якими може бути встановлена особлива властивість, певна якість, репутація та інша характеристика відповідного товару. Також не визначено процедури встановлення такої якості, репутації чи характеристики.

---

¹ Наказ МОН України від 17.08.2001 р № 598 «Про затвердження Правил складання, подання та проведення експертизи заявки на реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару та/або права на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару» // Офіційний вісник України. – 2001 р. – № 36. – С. 385. – ст. 1682 (із змінами від 14.06 2011 р.).

Потребує роз'яснення також питання стосовно критеріїв *установлення зв'язку між особливими властивостями, певними якостями, репутацією або іншими характеристиками товару та природними умовами та/або людським фактором указанного географічного місця його виготовлення* (у положеннях Правил складання, подання та проведення експертизи заявки на реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару та/або права на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару тільки зазначено, що наведені відомості мають бути об'єктивно зумовлені, хоча критерії встановлення такої об'єктивної зумовленості та способу встановлення вказаного зв'язку в законодавстві не зафіксовано).

Відповідно до Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товару» заявники-іноземці разом із заявкою замість зазначених вище документів подають документи, які підтверджують:

а) правову охорону заявленого кваліфікованого зазначення походження товару у відповідній іноземній державі або набуття прав на таке зазначення на підставі добросовісного використання, якщо це передбачено законодавством держави;

б) право іноземного заявника або уповноваженої ним особи на використання відповідного кваліфікованого зазначення походження товару.

Такі документи можуть бути подані іноземною мовою, а переклад їх українською повинен надійти до центрального органу виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної власності не пізніше трьох місяців від дня подання заявки.

Датою подання заявки є дата одержання Державною службою заяви про реєстрацію кваліфікованого зазначення походження та (або) права на використання вже зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару. За подання заявки сплачується збір.

Якщо збір не сплачено протягом двох місяців від дати подання заявки, заявка вважається не поданою. Заявка має бути піддана відповідній *експертизі*, порядок якої визначений законом¹.

Заявник має право особисто або через свого представника брати участь в розгляді питань, що виникають під час проведення експертизи. Під час проведення експертизи за ініціативою заявника до

---

¹ Наказ МОН України від 17.08.2001 р № 598 «Про затвердження Правил складання, подання та проведення експертизи заявки на реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару та/або права на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару» // Офіційний вісник України. – 2001. – № 36. – С. 385. – ст. 1682 (із змінами від 14.06.2011 р.).

заявки можуть бути внесені виправлення очевидних помилок і уточнення опису основних характеристик товару або меж географічного місця походження товару. Експертиза заявки на реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару та (або) права на використання вже зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару встановлює чи відповідає кваліфіковане зазначення умовам надання правової охорони, чи не має підстав для відмови у наданні правової охорони, чи відносяться заявники до кола осіб, що мають право на реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару. Якщо за результатами експертизи визначено, що заявлене позначення не відповідає умовам надання правової охорони назви місця походження товару чи географічного зазначення походження товару або заявнику не може бути надано право на використання раніше зареєстрованої назви місця походження товару чи раніше зареєстрованого географічного зазначення походження товару, то Державна служба інтелектуальної власності приймає *рішення про відмову в реєстрації*. Рішення про відмову в реєстрації надсилається заявникові.

У ході експертизи заявки на реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару здійснюється перевірка цього зазначення стосовно видових назв, внесених до Переліку видових назв товарів. Перелік видових назв товарів формується центральним органом виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної власності на підставі Положення про Перелік видових назв товарів, затвердженого Кабінетом Міністрів України¹. Якщо заявлена на реєстрацію назва місця походження товару або заявлене на реєстрацію географічне зазначення походження товару міститься у Переліку видових назв товарів, то заявнику надсилається рішення про відмову в реєстрації.

Під час проведення експертизи заклад експертизи має право зажадати від заявника додаткові матеріали, без яких проведення експертизи неможливе. Додаткові матеріали на запит експертизи мають бути надані протягом трьох місяців від дати отримання запиту. Протягом зазначеного строку заявник може подати заяву про продовження строку для відповіді або поновлення пропущеного з поважних причин строку відповіді на запит. За подання заяви про

---

¹ Наказ МОН України від 12.12.2000 р. № 583 «Про затвердження Положення про Перелік видових назв товарів» // Офіційний вісник України. – 2001. – № 4. – С. 343. – ст. 163.

продовження строку та за поновлення пропущеного строку сплачується збір. Якщо ж заявник порушив встановлений строк або залишив запит без відповіді, заявка вважається відкликаною.

Якщо за результатами експертизи буде визначено, що заявка відповідає усім вимогам і не має підстав для відмови в реєстрації, *відомості про заявку публікуються* в офіційному бюлетені Державної служби. Публікація повинна містити: відомості про заявника (заявників); назву товару, яка містить заявлену на реєстрацію назву місця походження товару чи географічне зазначення походження товару; межі географічного місця, з яким пов'язуються особливі властивості, певні якості або інші характеристики товару; опис основних особливих властивостей, певних якостей, репутації або інших характеристик товару; умови використання кваліфікованого зазначення походження товару на етикетці та при маркуванні товару, тощо.

Після опублікування офіційних відомостей про заявку на реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару та (або) права на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару будь-яка особа має право ознайомитися в установленому порядку з матеріалами заявки. За ознайомлення з матеріалами заявки сплачується збір. Законодавством передбачено, що протягом шести місяців від дати опублікування офіційних відомостей про заявку будь-яка особа може подати до Державної служби *заперечення* проти реєстрації заявленої назви місця походження товару або заявленого географічного зазначення походження товару та (або) права на використання зареєстрованого відповідного кваліфікованого зазначення походження товару. За подання заперечення сплачується збір. Якщо збір не сплачено, заперечення вважається неподаним. Копія поданого заперечення та відомості про особу, яка подала це заперечення, надсилаються заявнику. Заявник протягом двох місяців від дати одержання копії заперечення повинен надіслати Державній службі обґрунтовану відповідь на заперечення або подати заяву про продовження встановленого строку для відповіді. За подання заяви про продовження строку сплачується збір. Якщо збір не сплачено, строк для надання відповіді не продовжується.

Якщо у встановлений строк відповідь заявника на заперечення до Державної служби не надійшла, заперечення розглядається у встановленому порядку на підставі наявних матеріалів. Заперечення та відповідь на нього розглядаються закладом експертизи протягом

двох місяців від дня завершення строку, встановленого для відповіді. Заявник та особа, яка подала заперечення, мають право брати участь у його розгляді. Про результати розгляду заперечення надсилається повідомлення особі, яка подала це заперечення. Якщо розглянуті заперечення визнано слухними, Державна служба приймає рішення про відмову в реєстрації, про що повідомляє заявника. Рішення про відмову в реєстрації публікується в офіційному бюлетені вище зазначеного органу. Заявник має право ознайомитися з усіма матеріалами, зазначеними в запиті закладу експертизи або рішенні Державної служби. Копії матеріалів надсилаються заявнику протягом місяця з дня надходження запиту.

У разі відсутності заперечень або визнання їх необґрунтованими Державна служба приймає *рішення про реєстрацію* даного кваліфікованого зазначення походження товару та (або) права на використання зареєстрованого даного кваліфікованого зазначення походження товару та повідомляє про це заявника.

Заявнику надається право відкликати заявку в будь-який час до дня реєстрації кваліфікованого зазначення походження товару та (або) права на використання кваліфікованого зазначення походження товару. Крім того, заявник може *оскаржити рішення* Державної служби за заявкою у *судовому порядку*, а також до *Апеляційної палати* протягом двох місяців від дати одержання рішення.

- Якщо рішення Державної служби за заявкою оскаржено у *судовому порядку* після реєстрації кваліфікованого зазначення походження товару та (або) права на використання кваліфікованого зазначення походження товару, то суд вирішує разом і питання щодо дійсності відповідної реєстрації. Право оскаржити рішення Державної служби до Апеляційної палати втрачається у разі сплати державного мита за видачу свідоцтва.

- *Оскарження рішення* Державної служби до *Апеляційної палати* здійснюється шляхом подання заперечення проти рішення у порядку, встановленому законом та на його основі регламентом Апеляційної палати, затвердженим Державною службою. За подання заперечення сплачується збір. Якщо збір не сплачено протягом двох місяців від дати одержання рішення Державної служби, заперечення вважається неподаним, про що заявнику надсилається повідомлення. У разі одержання Апеляційною палатою заперечення та документа про сплату збору за подання заперечення діловодство за заявкою зупиняється до затвердження рішення Апеляційної палати.

Заперечення проти рішення Державної служби за заявкою розглядається згідно з регламентом Апеляційної палати, протягом двох місяців від дати одержання заперечення та документа про сплату збору за подання заперечення, в межах мотивів, викладених заявником у запереченні та під час його розгляду. Строк розгляду заперечення продовжується за ініціативою заявника, але не більше ніж на два місяці, якщо до його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання. За результатами розгляду заперечення Апеляційна палата приймає мотивоване рішення, що затверджується наказом Державної служби та надсилається заявнику. У разі задоволення заперечення повністю або частково збір за подання заперечення підлягає поверненню.

До затвердження рішення Апеляційної палати, в місячний строк від дати його прийняття, керівник Державної служби може внести мотивований письмовий протест на це рішення, який має бути розглянутий протягом місяця. Рішення Апеляційної палати, прийняте за цим протестом, є остаточним і може бути скасоване лише судом. Заявник може оскаржити затверджене Державною службою рішення Апеляційної палати у судовому порядку протягом двох місяців від дати одержання рішення.

На підставі прийнятого Державною службою рішення про реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару та (або) права на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару здійснюється відповідна *реєстрація*. Реєстрація здійснюється шляхом внесення до Державного реєстру України назв місць походження та географічних зазначень походження товару і прав на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів¹ (далі – реєстру) необхідних відомостей щодо кваліфікованого зазначення походження товару та (або) осіб, які мають право на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару. До реєстру вносяться такі відомості:

- заявлене зазначення походження товару;
- кваліфікація зазначення: назва місця походження товару або географічне зазначення походження товару;

---

¹ Наказ МОН України від 13.12.2001 р. № 798 «Про затвердження Положення про Державний реєстр України назв місць походження товарів і прав на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів» // Офіційний вісник України. – 2001. – № 52. – С. 362. – ст. 2402 (із змінами від 14.06.2011 р.).

- назва товару, опис його особливих властивостей, певних якостей, репутації або інших характеристик;
- дата прийняття рішення про реєстрацію назви місця походження товару або географічного зазначення походження товару;
- відомості про осіб, яким надається право на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару, і дата прийняття рішення про надання цього права.

Заявник має право подати заяву про внесення змін і уточнень до реєстру. За внесення змін і уточнень до реєстру або виправлення очевидної помилки, допущеної з вини заявника, сплачується збір у встановленому порядку. Будь-яка особа має право ознайомитися з відомостями, внесеними до реєстру, та одержати за плату витяг з реєстру. Відомості про реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару та (або) права на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару публікуються в офіційному бюлетені Державної служби.

Свідоцтво про реєстрацію права на використання кваліфікованого зазначення походження товару видається Державною службою протягом місяця від дати реєстрації цього зазначення або від дати внесення до реєстру відомостей щодо осіб, яким надано право на використання раніше зареєстрованого цього кваліфікованого зазначення походження товару за умови сплати державного мита в розмірі та порядку, визначених законодавством. Строк сплати державного мита продовжується, але не більше ніж на шість місяців, якщо до його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання. Цей строк, пропущений з поважних причин, поновлюється, якщо протягом шести місяців від його спливу буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання. До виданого свідоцтва на вимогу його власника Державна служба вносить виправлення очевидних помилок з наступним повідомленням про це в офіційному бюлетені.

Право інтелектуальної власності на географічне зазначення є чинним з дати, наступної за датою державної реєстрації, і охороняється безстроково за умови збереження характеристик товару (послуги), позначених цим зазначенням (ст. 504 ЦК України).

Свідоцтво, що посвідчує реєстрацію права на використання кваліфікованого зазначення походження товару, діє протягом 10 років від дати подання заявки. Строк дії свідоцтва продовжується Державною службою на наступні 10 років на підставі заяви, поданої

власником свідоцтва, протягом останнього року дії свідоцтва, за умови надання підтвердження спеціально уповноваженого органу, що власник свідоцтва виробляє товар у географічному місці, зазначеному в реєстрі, а характеристики товару відповідають характеристикам, занесеним до реєстру. За продовження строку дії свідоцтва сплачується збір.

Заява власника свідоцтва щодо продовження строку його дії може бути подана протягом шести місяців після закінчення строку дії свідоцтва, за умови сплати за цей строк збору, збільшеного на 50%. Дія свідоцтва припиняється достроково за умов, передбачених цим Законом. У випадку втрати чи зіпсування свідоцтва його власнику видається дублікат свідоцтва у порядку, встановленому Державною службою. За видачу дубліката свідоцтва сплачується збір. Заявка на реєстрацію в іноземній державі кваліфікованого зазначення походження товару, пов'язаного з географічним місцем на території України, може бути подана тільки після його реєстрації в Україні.

11.3. Права та обов'язки, що впливають із реєстрації кваліфікованого зазначення походження товару та (або) права на його використання

Права, що впливають із реєстрації кваліфікованого зазначення походження товару та (або) права на його використання, діють від дати їх реєстрації. Реєстрація права на використання кваліфікованого зазначення походження товару не обмежує прав інших осіб на реєстрацію їх прав на його використання. Обсяг правової охорони, що надається реєстрацією права на використання кваліфікованого зазначення походження товару, визначається занесеними до реєстру і зафіксованими у свідоцтві характеристиками товару та межами географічного місця.

Правами інтелектуальної власності на географічне зазначення згідно статті 503 ЦК України є:

- право на визначення позначення товару (послуги) географічним зазначенням;
- право на використання географічного зазначення;
- право перешкоджати неправомірному використанню географічного зазначення, в тому числі забороняти таке використання.

Власник свідоцтва має право:

- 1) використовувати зареєстроване кваліфіковане зазначення походження товару;
- 2) вживати заходів щодо заборони використання кваліфікованого зазначення походження товару особами, які не мають на це права;
- 3) вимагати від осіб, що порушили його права, припинення цих порушень і відшкодування матеріальної та моральної шкоди у встановленому законом порядку.

Використанням зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару визнається:

- a) нанесення його на товар або на етикетку;
- б) нанесення його на упаковку товару, застосування у рекламі;
- в) запис на бланках, рахунках та інших документах, що супроводжують товар.

Власник свідоцтва має право наносити поряд із кваліфікованим зазначенням походження товару попереджувальне маркування для інформації про те, що це зазначення зареєстровано в Україні. Для попереджувального маркування назви місця походження товару застосовується обведена овалом абrevіатура (НМП). Замість цього маркування або разом із ним може наноситися текст: «Зареєстрована в Україні назва місця походження товару». Для попереджувального маркування географічного зазначення походження товару застосовується обведена овалом абrevіатура (ГЗП). Замість цього маркування або разом із ним може наноситися текст: «Зареєстроване в Україні географічне зазначення походження товару».

Власник свідоцтва *не має* права видавати ліцензію на використання кваліфікованого зазначення походження товару та забороняти (перешкоджати) спеціально уповноваженим органам здійснювати контроль за наявністю в товарі особливих властивостей та інших характеристик, на підставі яких зареєстровано кваліфіковане зазначення походження товару та (або) право на його використання.

Власник свідоцтва *зобов'язаний* забезпечувати відповідність якості, особливих властивостей та характеристик товару, що виробляється, їх опису в реєстрі.

11.4. Припинення та визнання недійсною реєстрації кваліфікованого зазначення походження товару та (або) права на використання цього зазначення

Правова охорона кваліфікованого зазначення походження товару **припиняється** на підставі припинення дії реєстрації цього зазначення.

Правова охорона кваліфікованого зазначення походження товару **визнається недійсною** на підставі визнання недійсною реєстрації цього зазначення.

Реєстрація кваліфікованого зазначення походження товару може бути визнана судом недійсною в разі його невідповідності умовам надання правової охорони.

Реєстрація права на використання кваліфікованого зазначення походження товару та свідоцтво, що посвідчує право на використання кваліфікованого зазначення походження товару, можуть бути визнані судом недійсними, якщо реєстрація була здійснена незважаючи на те, що кваліфіковане зазначення не відповідає умовам надання правової охорони, є підстави для відмови у наданні правової охорони, заявники не відносяться до кола осіб, що мають право на реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару. Визнання недійсними реєстрації права на використання кваліфікованого зазначення походження товару та свідоцтва, що посвідчує це право, вважаються такими, що не набрали чинності.

Дія реєстрації кваліфікованого зазначення походження товару може бути припинена судом у разі втрати характерних для даного географічного місця умов і можливостей виготовлення товару, описаного в реєстрі, а також визнання цього зазначення видовою назвою товару. Дія реєстрації кваліфікованого зазначення походження товару, пов'язаного з географічним місцем в іноземній державі, припиняється також у зв'язку з припиненням правової охорони цього зазначення в країні походження.

Право на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару може бути припинено:

– за рішенням суду у зв'язку з втратою товаром особливих властивостей або інших характеристик, описаних у реєстрі, від дати, встановленої судом;

– у разі ліквідації юридичної особи або смерті фізичної особи, що є власником свідоцтва;

– у разі подання власником свідоцтва заяви до центрального органу виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної

власності про відмову від права на використання цього зазначення. Право припиняється з дня офіційної публікації відомостей про це;

– у разі несплати збору за продовження строку дії свідоцтва (припиняється з першого дня дії наступного строку, за який збір не сплачено).

Визнання реєстрації та відповідного свідоцтва *недійсними* провадиться у *судовому порядку*. Будь-яка особа має право звернутися до суду з позовом про визнання недійсними реєстрації та свідоцтва або про припинення їх дії, про уточнення описаних у реєстрі характеристик товару чи уточнення відповідності кваліфікованого зазначення походження товару його географічному місцю, а також про визнання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару видовою назвою.

На підставі рішення суду Державна служба вносить відповідні зміни до реєстру чи Переліку видових назв товарів, відомості про що публікуються в офіційному бюлетені Державної служби.

11.5. Захист прав на використання зазначення походження товару у разі їх порушення

Порушенням прав на використання зазначення походження товару є використання неправдивого (фальшивого) зазначення або такого зазначення, що вводить споживача в оману щодо справжнього місця походження товару. Будь-яке посягання на права власника свідоцтва про реєстрацію права на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару тягне за собою відповідальність згідно із законами.

Порушенням прав власника свідоцтва про реєстрацію права на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару є:

- використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару особою, яка не має свідоцтва про реєстрацію права на його використання;
- використання зареєстрованого зазначення географічного походження товару, якщо цей товар не походить із зареєстрованого для цього зазначення географічного місця, навіть якщо справжнє місце походження товару або географічне зазначення його походження використовується у перекладі або супроводжується словами: «вид», «тип», «стиль», «марка», «імітація» тощо;

- використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару або подібного до нього позначення для відмінних від описаних у реєстрі однорідних товарів, якщо таке використання вводить в оману споживачів щодо походження товару та його особливих властивостей або інших характеристик, а також для неоднорідних товарів, якщо таке використання завдає шкоди репутації зареєстрованого зазначення або є неправомірним використанням його репутації;

- використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару як видової назви.

Слід підкреслити, що **порушенням прав власника свідоцтва не вважається:**

- нанесення зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару на упаковку товару чи застосування у рекламі, запис на бланках, рахунках та інших документах, що супроводжують товар будь-якою особою, яка на законних підставах придбала позначений цим кваліфікованим зазначенням походження товару у власника свідоцтва і повторно вводить його в обіг;

- використання кваліфікованого зазначення походження товару особою, яка не має свідоцтва про реєстрацію права на його використання, але добросовісно його використовувала до дати реєстрації. Якщо ця особа протягом дванадцяти місяців від дати реєстрації кваліфікованого зазначення походження товару не подасть до центрального органу виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної власності заявки на одержання права на використання цього зазначення, подальше його використання вважається порушенням прав власника свідоцтва.

Захист прав на зазначення походження товару здійснюється у судовому та іншому встановленому законом порядку. Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у зв'язку з застосуванням цього Закону. Суди відповідно до їх компетенції розв'язують, зокрема, спори про:

- правомірність реєстрації кваліфікованого зазначення походження товару;

- встановлення факту використання кваліфікованого зазначення походження товару;

- порушення прав власника свідоцтва про реєстрацію права на використання кваліфікованого зазначення походження товару;

- компенсації.

Глава 12.

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КОМЕРЦІЙНУ ТАЄМНИЦЮ

12.1. Поняття комерційної таємниці

Законодавство України виділяє декілька видів відомостей, які повинні зберігатися в таємниці, а саме: державна, медична, нотаріальна, адвокатська, банківська, військова, особиста, сімейна таємниці, таємниця усиновлення, таємниця слідства тощо.

Комерційна таємниця відрізняється від зазначених вище тим, що відомості, які вона містить, відносяться до комерційної діяльності суб'єкта господарювання і мають комерційну цінність.

Особливості права інтелектуальної власності на комерційну таємницю, питання правової охорони та захисту комерційної таємниці як об'єкта права інтелектуальної власності досліджені у працях багатьох вчених, серед яких: Г. О. Андрощук, О. А. Підпригора, Ю. М. Капіца, П. Крайнев, Т. В. Івченко: в Росії – А. П. Сергєєв, В. Северін, В. А. Дозорцев, В. І. Ярочкін та інші.

Суб'єктами права інтелектуальної власності на комерційну таємницю є суб'єкти господарювання – юридичні особи та фізичні особи, зареєстровані як суб'єкти підприємницької діяльності.

Праву інтелектуальної власності на комерційну таємницю присвячена Глава 46 Цивільного кодексу (ЦК) України.

Відповідно до ч. 1 ст. 505 ЦК України *комерційною таємницею є* інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку із цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію.

Так, комерційна таємниця – це сукупність даних, що мають комерційний характер, тобто певну вартість¹. Це інформація, яка має комерційну цінність у зв'язку з тим, що вона невідома третім особам і до неї немає вільного доступу інших осіб на законних підставах, а володілець інформації вживає належних заходів до охорони її конфіденційності.

Об'єктом інтелектуальної власності на комерційну таємницю є інформація, яка є результатом інтелектуальної діяльності та має свої характерні особливості:

- є нематеріальною (але розповсюдження і зберігання здійснюється за допомогою матеріальних носіїв);
- має фактичну монополію конкретної особи на певну сукупність знань;
- невідома третім особам;
- закріплює виключне суб'єктивне право на цю інформацію;
- строк охорони комерційної таємниці є необмеженим;
- не потребує державної реєстрації, офіційного визнання тощо.

Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної інформації (ч. 2 ст. 505 ЦК України).

Відповідно до Постанови КМ України «Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці» від 9 серпня 1993 р. № 611 *не можуть вважатися комерційною таємницею*:

- засновницькі документи;
- відомості про чисельність і склад працівників, їх заробітну плату тощо;
- документи про сплату податків та інших обов'язкових платежів;
- річна бухгалтерська звітність тощо.

---

¹ Потехіна В. Правильний вибір стратегії охорони комерційної таємниці та винаходу як передумова успішного підприємництва та суспільного розвитку // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 9. – С. 118-120.

12.2. Майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю

Майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю належать особі, яка правомірно визначила інформацію комерційною таємницею, якщо інше не встановлено договором (ч. 2 ст. 506 ЦК України).

Відповідно до ст. 506 ЦК України *майновими правами інтелектуальної власності на комерційну таємницю є:*

- *право на використання комерційної таємниці.*

Володілець права інтелектуальної власності має право самостійно використовувати цю інформацію будь-якими способами, але в межах, передбачених законом. Крім того, він має право розкрити перед іншими ті відомості, які були комерційною таємницею (якщо це не порушує прав інших осіб по зобов'язанням). Володілець права інтелектуальної власності має право продати або іншим чином розпорядитися комерційною таємницею;

- *виключне право дозволяти використання комерційної таємниці.*

Володілець права інтелектуальної власності має право дозволяти використання цієї інформації третім особам на підставі договору, шляхом видачі виключних чи невиключних ліцензій;

- *виключне право перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної таємниці.*

Розголошенням комерційної таємниці є ознайомлення іншої особи без згоди особи, уповноваженої на те, з відомостями, що відповідно до чинного законодавства України становлять комерційну таємницю, особою, якій ці відомості були довірені або стали відомі у зв'язку з виконанням обов'язків, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання (ст. 17 ЗУ «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.1996 р. № 236/96-ВР)¹.

Схиленням до розголошення комерційної таємниці є спонукання особи, якій були довірені у встановленому порядку або стали відомі у зв'язку з виконанням обов'язків відомості, що відповідно до законодавства України становлять комерційну таємницю, до розкриття цих відомостей, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання (ст. 18 ЗУ «Про захист від недобросовісної конкуренції»).

---

¹ Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 36. – ст. 164 (із змінами від 18.12.2008 р.).

Неправомірним збиранням комерційної таємниці вважається добування протиправним способом відомостей, що відповідно до законодавства України становлять комерційну таємницю, якщо це завдало чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання (ст. 16 ЗУ «Про захист від недобросовісної конкуренції»).

Неправомірним використанням комерційної таємниці є впровадження у виробництво або врахування під час планування чи здійснення господарської діяльності без дозволу уповноваженої на те особи відомостей, що становлять відповідно до законодавства України комерційну таємницю (ст. 19 ЗУ «Про захист від недобросовісної конкуренції»);

- *інші майнові права інтелектуальної власності*, встановлені законом.

12.3. Охорона права інтелектуальної власності на комерційну таємницю

Важливі зміни у системі захисту прав інтелектуальної власності загалом, і в частині захисту прав на комерційну таємницю зокрема, сталися із набуттям чинності Цивільного кодексу України, яким були встановлені загальні норми щодо захисту прав для всіх об'єктів інтелектуальної власності. Стаття 431 ЦК України встановила абсолютну норму для настання цивільно-правової та іншої передбаченої законом відповідальності за порушення права інтелектуальної власності, в тому числі невизнання цього права чи посягання на нього. Спеціального Закону, який визначив би основні засади охорони та захисту комерційної таємниці, на жаль, сьогодні не існує.

Органи державної влади зобов'язані охороняти від недобросовісного комерційного використання інформацію, яка є комерційною таємницею та створення якої потребує значних зусиль і яка надана їм з метою отримання встановленого законом дозволу на діяльність, пов'язану з фармацевтичними, сільськогосподарськими, хімічними продуктами, що містять нові хімічні сполуки. Ця інформація охороняється органами державної влади також від розголошення, крім випадків, коли розголошення потрібне для забезпечення захисту населення або не вжито заходів щодо її охорони від недобросовісного комерційного використання (ч. 1 ст. 507 ЦК України).

Органи державної влади зобов'язані охороняти комерційну таємницю також в інших випадках, передбачених законом (ч. 2 ст. 507 ЦК України).

Органи державної влади звільняються від відповідальності за розголошення комерційної таємниці, коли сам суб'єкт права інтелектуальної власності на комерційну таємницю не вжив заходів щодо її охорони від недобросовісного комерційного використання. Для цього суб'єкт права інтелектуальної власності на комерційну таємницю може використовувати всі можливі засоби по забезпеченню секретності інформації в межах закону. Володілець комерційної таємниці зобов'язаний приймати всі заходи щодо її охорони, а також розкрити її за вимогою компетентних державних органів чи посадових осіб (слідчі органи, суд тощо).

Суб'єкт господарювання, що є володільцем технічної, організаційної або іншої комерційної інформації, має право на захист від незаконного використання цієї інформації третіми особами.

Як впливає із змісту ст. 1 ЗУ «Про захист від недобросовісної конкуренції» дії у конкуренції, а саме: неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності, є *недобросовісною конкуренцією*.

Вчинення таких дій тягне за собою **відповідальність**, передбачену законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції».

По-перше, вчинення суб'єктами господарювання дій, визначених як недобросовісна конкуренція, тягне за собою накладання штрафу у розмірі до п'яти відсотків доходу (виручки) від продукції (товарів, робіт, послуг) суб'єкта господарювання за останній звітний рік, що передував року, в кому накладається штраф.

Якщо доходу (виручки) немає або відповідач на вимогу органів Антимонопольного комітету України, голови його територіального відділення не надав відомостей про розмір доходу (виручки), штраф накладається у розмірі до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Накладення штрафу здійснюється відповідно до ст. 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 р. № 2210-III.¹

Доход (виручка) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) визначається як сумарна вартість доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) усіх юридичних та фізичних осіб, що входять до групи, яка визнається суб'єктом господарювання.

У разі, коли декілька юридичних та/або фізичних осіб – суб'єктів господарювання, які входять до групи, що визнається суб'єктом господарювання, вчинили діяння (дії, бездіяльність), які призвели до порушення законодавства про захист економічної конкуренції зазначеним суб'єктом господарювання, та/або мають права, без яких вчинення порушення було б неможливим, та/або отримали чи можуть отримати переваги у конкуренції чи інші вигоди, штраф накладається на суб'єкт господарювання в особі юридичних та/або фізичних осіб, які вчинили наведені діяння (дії, бездіяльність) або отримали чи можуть отримати наведені вигоди. Під вигодою вважається, зокрема, можливість впливати на діяльність інших юридичних та/або фізичних осіб – суб'єктів господарювання, одержання частини їх прибутку.

У разі потреби розмір доходу (виручки) може бути визначений органами Антимонопольного комітету України на підставі адміністративної інформації, отриманої з інших джерел.

Рішення про накладення штрафів у розмірах понад чотири тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян приймаються виключно Антимонопольним комітетом України, адміністративною колегією Антимонопольного комітету України на їх засіданнях.

У разі, якщо суб'єкт господарювання працював менше одного року, розмір штрафу обчислюється від доходу (виручки) суб'єкта господарювання за весь час до прийняття рішення про накладення штрафу.

Суми стягнутих штрафів та пені за прострочення їх сплати зараховуються до державного бюджету.

Процесуальні засади діяльності органів Антимонопольного комітету України щодо захисту від недобросовісної конкуренції, зокрема

---

¹ Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 12. – ст. 64 (із змінами від 05.07.2011 р.).

розгляд справ про недобросовісну конкуренцію, порядок виконання рішень та розпоряджень органів Антимонопольного комітету України, голів його територіальних відділень, їх перевірка, перегляд, оскарження та гарантії учасників процесу, інші питання щодо захисту від недобросовісної конкуренції регулюються законодавством про захист економічної конкуренції з урахуванням особливостей, визначених Законом «Про захист від недобросовісної конкуренції».

Особи, права яких порушені внаслідок неправомірного збирання, розголошення та використання комерційної таємниці, можуть протягом шести місяців з дня, коли вони дізнались або повинні були дізнатися про порушення своїх прав, звернутися до Антимонопольного комітету України, його територіальних відділень із заявою про захист своїх прав (ч. 1 ст. 28 ЗУ «Про захист від недобросовісної конкуренції»).

У випадку закінчення строку звернення із заявою особі відмовляють у прийнятті заяви, крім випадків визнання поважними причин пропуску строку звернення із заявою.

Суб'єкт господарювання не може бути притягнутий до відповідальності за вчинення дій, визначених як недобросовісна конкуренція, якщо закінчився строк давності притягнення до відповідальності. Строк давності притягнення до відповідальності за недобросовісну конкуренцію становить три роки з дня вчинення порушення, а в разі триваючого порушення – з дня закінчення вчинення порушення.

Перебіг строку давності зупиняється на час розгляду органами Антимонопольного комітету України справи про недобросовісну конкуренцію. У процесі розгляду справи органи Антимонопольного комітету України можуть прийняти *попереднє рішення* за умов та у порядку, передбачених статтею 47 Закону України «Про захист економічної конкуренції»:

– у процесі розгляду справи органи Антимонопольного комітету України за поданою суб'єктом господарювання заявою про вжиття заходів для відвернення негативних та непоправних наслідків для суб'єктів господарювання внаслідок порушення законодавства про захист економічної конкуренції можуть прийняти попереднє рішення про: 1) заборону особі (відповідачу), в діях якої вбачаються ознаки порушення, вчиняти певні дії, в тому числі про блокування цінних паперів; 2) обов'язкове вчинення певних дій, якщо невідкладне вчинення цих дій є необхідним виходячи із законних прав та інтересів інших осіб;

– попереднє рішення може бути оскаржене в порядку, визначеному законом у п'ятнадцятиденний строк з дня його одержання. Цей строк не може бути поновлено;

– у разі закриття розгляду справи у зв'язку з не доведенням вчинення порушення відповідач може звернутися до господарського суду про відшкодування йому суб'єктом господарювання, який подав заяву, збитків, завданих у зв'язку з прийняттям попереднього рішення;

– попереднє рішення, якщо в ньому не зазначено коротший строк, втрачає чинність з дня отримання відповідачем рішення, прийнятого за результатами розгляду справи.

Органи Антимонопольного комітету України приймають *обов'язкові для виконання рішення* про:

- визнання факту недобросовісної конкуренції;
- припинення недобросовісної конкуренції;
- накладання штрафів;
- закриття провадження у справі.

У разі надходження від заявника клопотання про відмову від заяви про захист своїх прав органи Антимонопольного комітету України можуть прийняти рішення про закриття провадження у справі.

По-друге, неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці тягне за собою адміністративну, цивільну та кримінальну відповідальність у випадках, передбачених законодавством.

• *Адміністративна відповідальність.* Особа, яка протиправно використовує комерційну інформацію, що належить суб'єкту господарювання, зобов'язана відшкодувати завдані йому такими діями збитки (ст. 162 Господарського кодексу України)¹.

Особи, яким завдано шкоду внаслідок вчинення дій, визначених як недобросовісна конкуренція, можуть звернутися до суду із позовом про її відшкодування (ст. 24 ЗУ «Про захист від недобросовісної конкуренції»).

Отримання, використання, розголошення комерційної таємниці, а також конфіденціальної інформації з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця тягне за собою накладення штрафу від дев'яти до вісімнадцяти неоподатковуваних міні-

---

¹ Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – С. 303. – ст. 462 (із змінами від 06.11.2012 р.).

мумів доходів громадян (ст. 164-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення)¹.

• Щодо *цивільно-правової відповідальності* законодавство не встановлює спеціальних цивільних засобів охорони комерційної таємниці. Не всі визначені ст. 16 ЦК України способи належать застосуванню судом при її захисті у разі порушення. Захист прав на комерційну таємницю можливий судом шляхом:

- визнання прав на комерційну таємницю;
- припинення дій, що порушують право на комерційну таємницю;
- компенсації моральної шкоди;
- стягнення з особи, яка порушила право, завданих збитків,

включаючи неoderжані доходи.

Крім того, у разі порушення комерційної таємниці можливим є застосування судом *спеціальних засобів захисту*:

- застосування негайних заходів щодо запобігання порушення прав на комерційну таємницю;
- застосування митних заходів;
- вилучення товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням прав на комерційну таємницю;
- вилучення матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням прав на комерційну таємницю;
- опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності на комерційну таємницю тощо.

Підставами для цивільно-правової відповідальності може бути порушення договірного зобов'язання (ліцензійних договорів) або позадоговірні порушення – вчинення цивільно-правових деліктів. Позадоговірний захист прав на комерційну таємницю ґрунтується на загальних положеннях про деліктну відповідальність та особливостях правового режиму комерційної таємниці як об'єкта інтелектуальної власності². У разі порушення чи оспорювання права інтелектуальної власності кожна особа має право звернутися до суду за

---

¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. № 8073-Х // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51. – ст. 1122 (із змінами від 16.05.2013 р.).

² Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство України / Ю.М. Капіца, С.К. Ступак, В.П. Воробйова та ін.; За ред. Ю.М. Капіци. – К., 2006. – С. 384-385.

захистом свого права інтелектуальної власності відповідно до ст. 16 ЦК України, якою визначаються можливі способи захисту цивільних прав та інтересів.

- *Кримінальна відповідальність.* Умисні дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей, а також незаконне використання таких відомостей, якщо це спричинило істотну шкоду суб'єкту господарської діяльності, караються штрафом від трьох тисяч до восьми тисяч неоподатковуваних доходів громадян (ст. 231 Кримінального кодексу України)¹.

Умисне розголошення комерційної таємниці без згоди її власника особою, якій ця таємниця відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, якщо воно вчинене з корисливих чи інших особистих мотивів і завдало істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності, карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років (ст. 232 Кримінального кодексу України).

Враховуючи те, що засоби і способи захисту права власності, які застосовуються, не завжди можуть бути ефективними під час захисту прав на комерційну таємницю, то актуальним залишається питання вироблення способів і засобів захисту саме прав інтелектуальної власності на комерційну таємницю. Це можливе шляхом внесення змін до чинного законодавства або потрібна розробка спеціального закону. На думку науковців, потребують детального розроблення та законодавчого закріплення такі питання:

- визначення способів незаконного розголошення, збору або використання комерційної таємниці, а саме: порушення довіри та придбання інформації, що становить комерційну таємницю особами, які знали або не могли не знати, що придбання пов'язане з порушенням прав на комерційну таємницю;

- визначення відносин довіри підставою для виникнення цивільних прав та обов'язків та внесення до глави 22 Книги II ЦК України або спеціального законодавчого акта статті щодо захисту інтересів особи проти розголошення інформації, повідомленої іншим особам в усній чи письмовій формі за відносин довіри;

---

¹ Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III // Офіційний вісник України. – 2001. – № 21. – С. 1. – ст. 920 (із змінами від 18.04.2013 р.).

- визначення розміру відшкодування завданих збитків та розміру відшкодування моральної шкоди за порушення прав інтелектуальної власності на комерційну таємницю¹.

Строк чинності права інтелектуальної власності на комерційну таємницю.

Строк чинності права інтелектуальної власності на комерційну таємницю обмежується строком існування сукупності ознак комерційної таємниці, встановлених ч. 1 ст. 505 ЦК України.

Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю діє до тих пір, поки зберігається монополія особи на інформацію, яка її складає, а також існують передбачені законом умови її охорони.

---

¹ Івченко Т.В. Комерційна таємниця: деякі питання охорони, захисту та цивільно-правової відповідальності // Держава і право. – 2007. – Вип. 35. – С. 357-362; Івченко Т.В. Цивільно-правове регулювання комерційної таємниці як об'єкта права інтелектуальної власності в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук (12.00.03) / НАН України. Інс-т держави і права ім. В.М. Корецького. – К., 2009. – 16 с.

Глава 13.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

13.1. Організація самостійної роботи студента

Самостійна робота студента передбачає:

– підготовку до семінарських, практичних занять, контрольних робіт (опрацювання лекційного матеріалу, законодавчих та інших нормативних матеріалів, навчальної літератури, спеціальних джерел та інформації, періодики тощо);

- виконання індивідуальних завдань;
- опанування матеріалу, що винесений цілком на самостійне опрацювання згідно з робочою програмою;
- написання контрольних та курсових робіт;
- підготовка до захисту та іспиту.
- опрацювання тестів для самостійної роботи.

Самостійна підготовка є важливою складовою частиною навчального процесу. Вона ставить за мету успішне оволодіння студентами курсу «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності», вироблення у них навичок і вміння правильного застосування теоретичних положень науки права інтелектуальної власності в практичній діяльності юристів. Досягнення цієї мети потребує від студентів навичок самостійного мислення, оволодіння методами аналізу наукових проблем, методикою роботи з навчальною, науковою літературою та законодавчими матеріалами.

Самостійна робота студентів при вивченні курсу «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності» має місце в процесі підготовки до семінарських та практичних занять, іспитів і заліків, при написанні рефератів, контрольних та курсових робіт, доповідей і повідомлень для виступів на наукових семінарах і конференціях. Її формами являються: вивчення відповідних положень Конституції України, законів та інших нормативно-правових актів, постанов Пленуму Верховного Суду України, підручників і навчальних посібників, монографічної літератури та статей, конспектів лекцій, підбір необхідних матеріалів судової практики.

При підготовці до семінарських та практичних занять результати самостійної роботи відображаються у вигляді конспектів керівних матеріалів і рекомендованої літератури, робочих планів виступів студентів на названих заняттях, письмового вирішення задач і виконання завдань. Основою правильної організації самостійної роботи студентів являється її планування у відповідності з відведеним для цього бюджетом часу. Починати самостійне вивчення теми, її питань потрібно з роботи над керівними матеріалами. В ряді випадків вивчення керівних матеріалів вимагає від студента з'ясування змісту вміщених в них методологічних положень, що служать основою теоретичної розробки інститутів права інтелектуальної власності і удосконалення діючого законодавства у даній сфері.

Після глибокого осмислення змісту керівних матеріалів, студент повинен скласти їх конспект. Як правило, конспект повинен бути невеликим за обсягом, оскільки кожна конкретна тема передбачає опрацювання лише окремих рекомендованих сторінок підручників, документів, що відносяться до проблем права інтелектуальної власності, які вивчаються.

Закінчивши конспектування керівних матеріалів студент вивчає рекомендоване законодавство. При цьому потрібно з'ясувати зміст диспозиції відповідної норми. Після цього потрібно вивчити конспект лекції по даній темі, відповідні глави підручника чи навчального посібника. Завершення цієї частини самостійної роботи дозволяє студенту отримати мінімум знань по темі, але недостатньо для глибокого засвоєння питань, що вивчаються.

Глибоке засвоєння практичних аспектів теми потребує від студента вивчення судової практики. Глибоке засвоєння теоретичних аспектів теми вимагає від студента вивчення рекомендованої монографічної (додаткової) літератури і журнальних статей. Ця робота найбільш відповідає виробленню вміння самостійно мислити. Вивчаючи в складній дискусії кримінально-правові проблеми, усвідомлюючи їх, порівнюючи спірні питання, оцінюючи надійність і ефективність їх аргументації, студент, по-перше, отримує глибокі теоретичні знання, необхідні для юриста вищої кваліфікації, по-друге, вчиться формулювати свою позицію по теоретичним питанням, обґрунтовуючи її.

Конспектування додаткової літератури не є обов'язковим. Але студент повинен пам'ятати, що «саме бліде горнило, краще від самої світлої пам'яті». Сума знань по темі, отриманих з названих

джерел, дозволяє студенту перейти до вирішення задач і виконання завдань. Рішення викладається письмово, в робочому зошиті без переписування умови задачі. Воно повинно бути аргументованим, посилатись на відповідні закони.

Самостійна робота при підготовці до екзаменів і заліків не потребує конспектування і вирішення задач, а являє собою повторення пройденого матеріалу. При цьому особлива увага приділяється незадовільно вивченим питанням і темам (організація самостійної роботи при написанні рефератів, курсових і контрольних робіт викладається в окремих методичних рекомендаціях).

Роль викладача в організації самостійної роботи студентів полягає в наданні допомоги в здійсненні цієї важливої роботи і контролі за її проведенням. Надання допомоги в організації самостійної роботи має місце в процесі читання лекції, проведення семінарських та практичних знань, групових та індивідуальних консультацій.

В лекціях студентам даються рекомендації методичного характеру про те, як вивчати науку права інтелектуальної власності, яку основну та додаткову літературу, законодавчі акти та судову практику потрібно опрацювати. При проведенні самостійних і практичних занять викладач звертає увагу студентів на особливу важливість вивчення певних нормативних актів і літературних джерел для засвоєння тієї чи іншої теми, конкретного питання. Важливу роль для правильної організації самостійної роботи студентів має їх особисте спілкування з викладачем в процесі індивідуальних консультацій. При особистому спілкуванні з викладачем, студент має можливість задати йому питання, почути його роз'яснення по проблемам, що його цікавлять, отримати поради по плануванню самостійної роботи, по раціональному опрацюванню літератури, по методиці збирання матеріалу для виконання курсової роботи, реферату, наукової доповіді чи повідомлення тощо. В цілому таке спілкування пробуджує у студента інтерес до актуальних проблем права інтелектуальної власності, розширює його наукові інтереси й часто викликає потяг до більш глибокого з'ясування теоретичних проблем науки права інтелектуальної власності шляхом заняття науково-дослідницькою роботою в науковому семінарі, проблемній групі студентів.

Контроль за самостійною роботою студентів викладач здійснює на семінарських та практичних заняттях, в процесі прийняття екзаменів та заліків. Але найбільш дієвою формою контролю є

систематична перевірка викладачем ведення студентами конспектів лекцій та першоджерел, а також робочих зошитів. Після таких перевірок викладач дає вказівки студентам стосовно усунення недоліків у веденні названих зошитів.

Вся робота викладача по організації самостійної роботи студентів повинна бути направлена на вироблення у них переконання про необхідність глибокого знання законодавства, що викликано вимогами їх професійного обов'язку. Таке знання необхідно не тільки для правильної відповіді на іспиті, але й для вірного застосування законів в майбутній практичній діяльності.

13.2. Рекомендації з підготовки реферативних повідомлень

Вибір теми реферативного повідомлення проводиться студентами до початку занять за узгодженням з викладачем, який проводить семінарські, практичні та інші заняття у відповідних навчальних групах. Перевагу слід віддавати питанням, які мають важливе теоретичне і практичне значення, або є найбільш складними для опанування та у зв'язку з цим потребують більш широкого і детального розгляду:

Мета:

– більш поглиблене засвоєння студентами важливих теоретичних положень, які виносяться на розгляд семінарського чи практичного заняття;

– прищеплення студентам навичок самостійної роботи з нормативними матеріалами та навчальними й науковими джерелами;

– контроль знань студентів навчального матеріалу.

Структура. Реферативне повідомлення передбачає наступні частини: вступ, описова частина, висновки.

– У вступній частині розкривається актуальність теми перелік рекомендованої літератури.

В основній частині розкривається суть питання, аналізуються нормативні матеріали, судово практика, точки зору вчених, які досліджували і досліджують цю проблему, в даний час вказується важливість для практики, висловлюється та обґрунтовується думка студента, наводиться теоретичний матеріал та практика застосування законодавства.

Висновок передбачає стисле резюме з найбільш важливих положень питання, що викладене в реферативному повідомленні.

Загальний список використаних джерел, наведений у кінці роботи, бажано витримувати у наступній послідовності:

- закони та інші нормативні акти;
- навчальна, монографічна та інша література;
- судова практика.

Оформлення. Реферативне повідомлення має бути виконане самостійно, розбірливим почерком або роздруковане на комп'ютері на одній стороні аркушів білого паперу з використанням шрифтів текстового редактора Word (наприклад, Times New Roman Cyr) розміром 14 пунктів з полуторним міжрядковим інтервалом. Текст необхідно друкувати дотримуючись наступних розмірів полів: верхнє, нижнє та праве – 1,5 см.; ліве – 2,5 см.

Обсяг роботи не повинен перевищувати 8–10 аркушів формату А4.

Аркуші підшиваються та нумеруються. На титульному листі вказується назва роботи, прізвище виконавця, номер навчальної групи.

Використану по тексту літературу необхідно «знести» в підрядник, де вказується назва джерела, рік та місце видання, а також номер відповідної сторінки.

Методика. Перед тим, як розпочати написання реферату, необхідно вивчити літературу, передбачену по даній темі планом проведення навчальних занять та рекомендовану викладачем.

Методологічною основою роботи повинні бути праці по філософії та соціології права.

У зв'язку з тим, що в останні роки до чинного законодавства в сфері інтелектуальної власності внесено багато змін та доповнень, студентам, які готують реферативні повідомлення, необхідно обов'язково враховувати ці положення.

Щоб реферат був змістовним і відповідав вимогам, які пред'являються до такого виду робіт, студенту, який його виконує, важливо «схопити» суть питання, іншими словами, те головне, без чого неможлива сама його постановка. Це найбільш складна і відповідальна сторона роботи, що виконується, тому вона вимагає глибокого знання того чи іншого питання.

Структурно-описова частина реферативного повідомлення повинна мати наступний вигляд:

– спочатку окреслюється суспільно-політична характеристика питання яке розглядається, його практичне значення;

– аналізується нормативний матеріал (закони, укази, постанови, відомчі накази, інструкції), літературні джерела: висвітлюється

особиста думка студента відносно тієї чи іншої позиції питання, яке розглядається, чи його незгода з однією із думок, висловлених в літературі.

Кожна думка, незгода з відомими точками зору мають бути обґрунтованими. Це означає, що студент, посилаючись на нормативний матеріал, судову практику (з вказівкою джерела інформації) шляхом логічних висновків повинен довести життєвість, пріоритет своєї позиції.

Реферативне повідомлення обов'язковою оцінюється викладачем.

13.3. Рекомендації з написання і захисту курсових робіт

Тему курсової роботи студент вибирає самостійно із переліку тем курсових робіт, що пропонуються кафедрою в методичних рекомендаціях..

Перед написанням курсової роботи необхідно скласти список літератури, яка підлягає вивченню, уважно з нею ознайомитися. На підставі отриманих знань складається план курсової роботи. План необхідно узгодити з викладачем, який веде в групі семінарські та практичні заняття.

У зв'язку з тим, що за останні роки до діючого законодавства в сфері інтелектуальної власності внесено ряд змін і доповнень, студентам при підготовці курсових робіт необхідно враховувати положення нових законодавчих актів і судової практики.

Курсова робота повинна носити самостійний характер. Недопустимо запозичення тексту, фактичних даних з літературних джерел без оформлення посилання на них.

Щоб курсова робота була змістовною і відповідала всім вимогам, студент повинен глибоко зрозуміти суть обраної теми. Це найбільш важливий, складний і відповідальний момент підготовчого етапу написання курсової роботи.

Структурно-описова частина курсової роботи повинна бути представлена таким чином:

- 1) спочатку дається суспільно-політична характеристика питання, що розглядається;
- 2) розкривається його практична значимість;
- 3) аналізується нормативний матеріал (закон і підзаконні акти), роз'яснення органів судової влади, літературні джерела;

4) приводиться думка студента по тій чи іншій позиції з питання, що розглядається, або його згода з одним із суджень, що приведено в літературі. кожна думка, непогодження з відомими точками зору повинна бути обґрунтована. це значить, що студент, посилаючись на нормативний матеріал, судову практику або шляхом логічного висновку, повинен показати «життєвість», пріоритет своєї позиції в дискусії.

Оформлення курсової роботи. Текст повинен бути виконаний розбірливим почерком або роздрукований на комп'ютері на одній стороні аркушів білого паперу з використанням шрифтів текстового редактора Word (наприклад, Times New Roman Cyr) розміром 14 пунктів з полуторним міжрядковим інтервалом. Текст необхідно друкувати дотримуючись наступних розмірів полів: верхнє, нижнє та праве – 1,5 см.; ліве – 2,5 см.

Оптимальний обсяг роботи 25–30 сторінок тексту набраних на комп'ютері, формату А4.

Якщо робота виконана на окремих листках, вони повинні бути підшиті та пронумеровані.

На першому (титальному) листі вказують найменування роботи, прізвище та ініціали виконавця, номер навчальної групи. Використану по тексту літературу дають в підряднику, вказуючи автора (авторів), повне найменування джерела, видавництва, рік його видання, сторінки, з яких приводяться цитати або інший матеріал.

У кінці роботи дається список використаної літератури. Джерела в списку приводяться у такій послідовності:

- 1) методологічні матеріали;
- 2) закони та інші нормативні акти;
- 3) навчальна, монографічна та інша література.

Методика. Професійний рівень юристів багато в чому визначається вмінням правильно тлумачити закони та інші нормативні акти, своєчасно і правильно приймати правові рішення, юридичного грамотно складати ділові документи.

Ці завдання необхідно вирішувати протягом всього навчального процесу. Важливе місце в закріпленні знань студентів, вироблення в них творчого підходу в отриманні навичок самостійної професійної діяльності займає курсова робота. Вона покликана сприяти закріпленню теоретичних знань, отриманих в процесі вивчення актуальних проблем права інтелектуальної власності, привиттю практичних навичок та навичок науково-дослідницької роботи.

При перевірці курсових робіт та в ході їх захисту, здійснюється контроль знань студентів, виявляються ті з них, хто схильний до наукової роботи. Останні можуть залучатись, за їх бажанням, до науково-дослідницької роботи, готуватись до вступу в аспірантуру.

Результати рецензування курсових робіт показують, що більшість студентів сумлінно відносяться до цього навчального завдання, дотримуються вказівок викладачів і рекомендацій, що містяться в навчально-методичній літературі. Але деякі студенти виконують роботу недоброякісно, допускають суттєві помилки.

Найбільш характерними з них є:

1. В роботах не використовуються, або недостатньо використовуються нормативні матеріали, судова практика, літературні джерела.

2. Роботи виконуються без урахування змін, внесених в діюче законодавство.

3. Мають місце випадки, коли студенти не проявляють необхідної самостійності і творчого відношення до виконання курсових робіт, а дослівно переписують текст із того чи іншого джерела. Механічне запозичення не сприяє глибокому, творчому вивченню і засвоєнню програмного матеріалу. Тому такі роботи до захисту не допускаються.

Проте студенти мають право опиратися в своїй роботі на відповідну навчальну і монографічну літературу по даній проблемі.

Якщо при цьому він приводить цитату або запозичує із літературного джерела якісь теоретичні положення (наприклад: визначення, висновки соціологічного дослідження, результати узагальнення судової практики. думку автора літературного джерела з того чи іншого приводу і т.п.), то в обов'язковому порядку належить робити посилання на літературне джерело. По діючому зараз ГОСТу дослівно запозичений текст береться в лапки, в кінці його ставиться символ, а в підряднику – прізвище та ініціали автора названої роботи, місце видання, назва видавництва, рік видання і номер (номери) сторінок, на яких у джерелі вміщений текст.

У випадку коли запозичений текст (думка, ідея і т.п.) перефразується, у виносці перед прізвищем автора ставиться «Див. ...».

Якщо ж робота, з якої запозичено текст, опублікована в журналі, збірнику праць, матеріалів науково-практичної конференції тощо, у виносці після прізвища автора (авторів) і назви роботи ставляться дві косі риски і далі назва журналу (збірника праць і т.п.), рік видання, номер і сторінка, з якої взято текст для курсової роботи.

Так оформлюються і виноски при посиланнях на закони, укази і постанови верховних органів влади і управління нашої держави, постанови Пленуму Верховного суду України і інші матеріали, що опубліковані в періодичній пресі.

Виноски на цивільний та інший кодекси не потрібні, крім випадків запозичення тексту із коментаря до деякої статті чи необхідності звернути увагу.

13.4. Методичні вказівки і завдання для написання контрольних робіт з курсу «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності»

Засвоєння курсу «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності» – невід’ємна частина вищої, у тому числі юридичної освіти і, особливо, фахівців господарсько-правової спеціалізації. З урахуванням підсилення міграційних процесів, здійснення зовнішньоекономічної діяльності, це має не тільки пізнавальне, але й велике практичне значення.

Метою написання контрольних робіт з курсу «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності» є контроль засвоєння слухачами та студентами базових знань, основних понять та категорій з права інтелектуальної власності, вміння застосовувати здобуті теоретичні знання в практичній роботі, а також аналізувати і правильно вирішувати проблемні ситуації, що виникають у реальному житті.

Навчальним планом на вивчення курсу «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності» відводиться значна кількість тем. Тому велике навантаження припадає на самостійну роботу. При самостійному опануванні курсу «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності» рекомендується використовувати доступні збірники нормативних актів чи їх офіційні джерела.

Контрольна робота виконується студентом за номером останньої цифри залікової книжки. Означена робота складається із задачі, теоретичного питання та практичного завдання.

Варіант № 1.

Задача.

При заснуванні товариства з обмеженою відповідальністю «Поліс» Шевченко в якості статутного внеску вніс свої права інтелектуальної власності – рукопис книг «Типові форми договорів у підприємницькій діяльності», свої знання та професійні якості по організації та легалізації господарських товариств, оцінивши їх у 25 відсотків статутного доходу. Інші 75 відсотків були внесені іншими засновниками товариства з обмеженою відповідальністю «Поліс». При цьому це було закріплено установчим договором та статутом. Товариство було у встановленому порядку зареєстровано і здійснювало свою статутну діяльність на протязі трьох років, після чого припинило діяльність. За той час вищезгадана книга хоча і була видана, але внаслідок її низького змістовного рівня та суттєвих помилок не реалізовувалась. Співзасновники вимагали повернення їм їх внесків відповідно до внесених грошових та майнових внесків, їх розміру та форм. Шевченко також претендував на частину майнова і стверджував, що на основі його інтелектуального потенціалу ТОВ успішно здійснювало свою діяльність, не мало боргів, співзасновникам виплачувались вчасно дивіденди. Але загальні збори відмовили в його вимозі, і він передав спір на розгляд суду.

Яке рішення повинен винести суд?

Які особливості інтелектуальних прав?

На цьому прикладі поясніть природу права інтелектуальної власності та їх види. Чи можна в якості статутних внесків вносити права інтелектуальної власності?

Теоретичне питання.

Зміст права інтелектуальної власності.

Завдання.

Складіть авторський договір про передачу невиключних прав на використання літературного письмового твору в сфері науки, економіки, менеджменту, статистики, техніки.

Варіант № 2.

Задача.

Багрій, як правонаступниця авторських прав свого батька відомого письменника, подала позов до спільного підприємства «Флора» про незаконне використання її права інтелектуальної власності, що виразилось у виданні СП книги батька тиражем 100 тис. примірників.

В процесі підготовки справи до слухання було встановлено, що за своє життя її батько передав рукопис засновнику СП для ознайомлення і між ними велась підготовка проекту виключної ліцензійної угоди, але смерть автора перешкодила її укладенню. За заповітом автор передав усі свої права дочці, яка після вступу в права спадкоємиці уступила їх Московському видавництву «Максим». Відповідач також пояснив, що в період підготовки договору на підставі попередньої домовленості переказав на рахунок автора обумовлену частину авторської винагороди і представив копію відповідного платіжного документа. Позивачка наполягала на тому, що договір її батьком не був підписаний і про одержання ним сум за платіжним документом їй нічого не відомо.

Яке рішення повинен винести суд?

Чи є порушення прав інтелектуальної власності позивачки?

Якщо є, то які заходи їх захисту передбачає чинне законодавство?

Теоретичне питання.

Ознаки обороноспроможності об'єктів права інтелектуальної власності.

Завдання.

Складіть авторський договір про передачу (відчуження) майнових прав на використання літературного письмового твору в сфері науки (економіки, менеджменту, техніки, статистики), ескізу рекламного оголошення (вивіски, листівки, буклети), креслень (схем), перекладу.

Варіант № 3.

Задача.

Тищенко звернувся в 1994 р. до видавництва «Тетрис» з позовом, у якому просив припинити розповсюдження та вилучити всі примірники опублікованого видавництвом роману «Шлях у небуття», а також про відшкодування завданої матеріальної та компенсацію моральної шкоди. Свої вимоги він мотивував тим, що написаний батьком в 1952 р. роман в 1955 р. був опублікований в журналі «Вітчизна» і відтоді не публікувався. Після смерті в 1964 р. батька він успадкував право, яке видавництво проігнорувало.

Представник видавництва заперечував позовні вимоги і вказав, що строк дії авторського права спадкоємця закінчився в 1980 р. – тобто через 25 років після смерті. Крім того, видавництво почало підготовку до видання роману та випустило в світ першу партію тиражу до вступу Закону України «Про авторське право та суміжні права» в силу і не могло передбачити лібералізації прав спадкоємців.

Заслухавши аргументи сторін, суд виніс рішення на користь позивача.

Проаналізуйте ситуацію та рішення суду. Підготуйте варіант свого власного рішення справи.

Теоретичне питання.

Відкриття як об'єкт права інтелектуальної власності та їх ознаки.

Завдання.

Складіть авторський договір про передачу (відчуження) майнових прав на комп'ютерну програму.

Варіант № 4.

Задача.

Суша звернулась до суду з позовом до Червоного про захист її прав на курсову роботу. В процесі розгляду справи суд вияснив тотожність обох курсових робіт, які при пререверіці були повернені викладачем на повторне виконання як такі, що не мають самостійного характеру і є плагіатом. Курсова робота позивачки надійшла поштою в деканат 10 жовтня 1998 р. з Львівської області, а на перевірку була представлена 16 жовтня цього ж року. Курсова робота Червоного – жителя Харкова, подана 15 жовтня і надійшла на кафедру 17 жовтня. Цього ж дня обидві роботи були передані на перевірку та рецензування. Відповідач стверджував, що роботу він писав із навчального посібника, це стверджувала і позивачка.

Суддя призначив літературознавчу експертизу, яка дала висновок, що обидві роботи списані з одного навчального посібника і виконані незалежно. В роботах є незначні тотожні відхилення від тексту першоджерела.

Визначить, що в даному випадку є об'єктом авторського права?

В яких випадках дозволяється вільне використання авторських прав?

Чи виникає авторське право на курсову роботу?

Яке рішення слід винести по справі?

Теоретичне питання.

Винаходи на корисні моделі як об'єкти промислової власності: поняття, об'єкти, види.

Завдання.

Складіть угоду співавторів письмового літературного твору наукового (технічного, економічного, бухгалтерського) характеру, комп'ютерної програми, баз даних (договір простого товариства).

Варіант № 5.

Задача.

Краснова звернулася до видавництва «Юридична практика» з позовом, в якому просила стягнути авторську винагороду та відшкодувати заподіяну моральну шкоду. В позові вона вказала, що у виданому CD-ROM «Дипломні, курсові роботи і реферати» без її відома була вміщена написана нею дипломна робота.

Як доказ вона представила дискету із записом своєї роботи. Як потім було встановлено, запис роботи на дискету був зроблений за рік до випуску у продаж згаданого диску. Вітік інформації з її домашнього персонального комп'ютера виключався. Копію дискети із записом дипломної роботи на вимогу вищого навчального закладу, у якому вона навчалась, позивачка додала до матеріалів самої дипломної роботи.

Як слід вирішити справу?

Які факти мають значення для її вирішення?

Теоретичне питання.

Спадкоємство інтелектуальних прав.

Завдання.

Складіть договір на видання твору.

Варіант № 6.

Задача.

У березні 1994 року співробітниками юридичного відділу страхової компанії «Ризик» розроблено ініціативний проект Закону України «Про страхову справу» і розповсюджено для обговорення серед страхових компаній м. Харкова, а один примірник направлено у Верховну Раду України. Через деякий час з'ясувалось, що окремі його ідеї були використані в роботі та локальних нормативних актах страхової компанії «Поліс», зокрема у її Правилах добровільного страхування кредитів. Вважаючи порушенням належне СК «Ризик» авторське право, у господарський суд Харківської області було подано позов про відшкодування заподіяних збитків, у тому числі втраченої вигоди. А також вилучення та спрямування на її користь незаконно отриманих в результаті порушення прибутків.

Проаналізуйте ситуацію і підготуйте письмові відповіді на питання:

Що є об'єктом авторського права і які об'єкти цим правом не охороняються?

Чи вправі господарський суд розглядати вказаний позов?

Чи підлягають задоволенню вимоги позивача?
Яке рішення повинен прийняти арбітражний суд?

Теоретичне питання.

Держава як володілець прав інтелектуальної власності. Підстави набуття державою прав інтелектуальної власності.

Завдання.

Складіть авторський договір на передачу не виключних прав на використання комп'ютерної програми.

Варіант № 7.

Задача.

У 1992 році видавництво «Обрій» опублікувало повість Зотова «Випадок у горах». В червні 1994 року автору стали відомі факти використання його твору без згоди, а саме:

- невеликий уривок з повісті був зачитаний в літературній програмі по обласному радіо;
- повість додатково видана тиражем 800 примірників рельєфно-крапковим шрифтом для сліпих та іншим видавництвом;
- за сюжетом повісті написана п'єса і відбувалася вистава в Харківському театрі юного глядача;
- уривок з повісті опублікований у одному із літературних журналів та хрестоматії сучасної української літератури для школярів;
- видавництво «Новий час» опублікувало повість у перекладі на російську мову і частину тиражу імпортувало до Росії;
- один з інститутів виготовив 50 примірників твору для використання в навчальному процесі. При цьому в деяких місцях твір переривався коментарями стосовно літературних прийомів та образів, якими користувався автор.

Підготуйте письмові відповіді на поставлені питання і поясніть на цьому прикладі межі дії авторського права.

Теоретичне питання.

Правове положення Державного агентства з авторських та суміжних прав, Комітету по захисту прав інтелектуальної власності (Патентного відомства)

Завдання.

Складіть авторський договір про передачу виключних прав на використання комп'ютерної програми.

Варіант № 8.

Задача.

Програміст за фахом Мороз розробив комп'ютерну програму для ведення автоматизованого бухгалтерського обліку на підприємствах. Програма була створена за трудовим договором, укладеним гр. Морозом (автором) з приватним підприємством «Альтаір». Після закінчення роботи над програмою автор передав її роботодавцю, за що той сплатив йому обумовлену договором грошову винагороду. Через деякий час (приблизно півроку) автору програми стало відомо, що приватне підприємство «Альтаір» уклало декілька авторських договорів, згідно з якими право на використання вищевказаної програми було передано іншим підприємствам. Гр. Мороз, вважаючи себе автором програми, звернувся до суду з позовом на приватне підприємство «Альтаір», в якому прохав суд винести рішення про припинення розповсюдження програми і відшкодування йому завданих збитків. Свої вимоги позивач мотивував тим, що згідно з чинним законодавством саме йому, а не відповідачу, належить авторське право на створену програму та що умовами трудового договору не було передбачено право відповідача на розповсюдження програми.

Яке рішення повинен прийняти суд?

Що таке комп'ютерна програма і які особливості регулювання відносин по їх створенню та використанню?

Які особливості режиму службових комп'ютерних програм?

Теоретичне питання.

Правове положення патентознавців. Вимоги щодо патентних повірених. Атестація патентних повірених. Повноваження повірених у справах інтелектуальної власності.

Завдання.

Складіть авторський договір про передачу виключних прав на використання ілюстрацій, ескізів рекламного оголошення (вивіски, листівки, буклету).

Варіант № 9.

Задача.

У квітні 1994 року під час проведення в Харкові чергового туру колективів КВК приватна телекомпанія «Оріон» зняла відеофільм і продемонструвала в одній із своїх програм, а ще пізніше близько ста відеокопій, виготовлених цією ж телекомпанією, надійшло в торгівельну мережу міста. Таку ж програму, але на підставі угоди

з керівництвом Харківської ліги КВК дещо раніше зняла і показала телекомпанія «Харків».

Члени однієї з команд, яка брала участь у змаганнях, звернулися до телекомпанії з вимогою сплати їм винагороду за вико- ристання запису їх виступу та припинити розповсюдження відеокасет. Керівництво телекомпанії відмовилась задовольнити вимоги вико- навців, мотивуючи тим, що авторська винагорода була сплачена творцям відеофільму: режисеру, оператору, відео інженеру. Останні, в свою чергу, не виявили бажання розділити винагороду з виконав- цями. Телекомпанія «Харків» теж заявила вимоги до ТК «Оріон» стосовно порушення її суміжних прав.

Проаналізуйте наведену ситуацію та зверніть увагу на такі питання:

Що таке аудіовізуальний твір і хто визнається його автором?

Які особливості суміжних прав?

Які права належать виконавцям?

Складіть проект рішення суду по даній ситуації.

Теоретичне питання.

Агенти з товарних знаків та їх правове положення.

Завдання.

Складіть авторський договір про передачу невиключних прав на використання ілюстрацій, ескізів рекламного оголошення (вивіски, листівки, буклети).

Варіант 10.

Задача.

Продюсерський центр «Супер-нова» звернувся з позовами про захист авторських прав до ряду студій звукозапису та продавців аудіо- касет із записами популярних шлягерів. У них вказувалось, що вказаними суб'єктами без дозволу позивача відтворюються та про- даються копії створених у центрі записів. Внаслідок неякісного пірат- ського перезапису порушується ділова репутація центру. В позовах вимагалось відшкодувати заподіяну шкоду в розмірі 300 000 гривень солідарно, вилучити та знищити всю контрафактну продукцію, компенсувати заподіяну моральну шкоду та припинити діяльність відповідачів.

Яке рішення повинен винести суд?

Чи правомірні вимоги позивача?

Теоретичне питання.

Права власників та уповноважених ним органів щодо результатів створених за службовим завданням.

Завдання.

Складіть договір авторського замовлення на створення і подачу (відчуження) майнових прав на комп'ютерну програму.

Варіант № 11.

Задача.

Видавництво «Центрінформ» випустило серію брошур з тостами і піснями від Олексія Балдакова, куди без згоди авторів та їх правонаступників включено їхні твори без виплати авторської винагороди. Дочка та внучка поета Льва Ошаніна заявили видавництву претензію, а коли конфлікт не вдалося владнати, то звернулися з позовом про компенсацію морального збитку на суму 2200 мінімальних зарплат.

Проведіть юридичний аналіз наведеної ситуації.

Яке рішення повинен винести суд?

Підготуйте проект судового рішення.

Теоретичне питання.

Поняття авторського права та сфера його дії.

Завдання.

Складіть протокол узгодження договірної ціни та календарний план робіт.

Варіант № 12.

Задача.

При виданні збірки гуморесок С. Руданського внаслідок помилки було змінено першу букву прізвища автора на букву «М», а також з різних прижиттєвих видань автора фактично створено нову збірку, чим, як вказали в позові потомки відомого гумориста та спілка письменників, було спотворено і саме авторство і порушено творчий задум автора.

Позивачі вимагали:

- вилучення з реалізації всіх примірників збірки;
- вилучення отриманої винагороди (комерційного доходу);
- компенсації завданої моральної шкоди.

Заперечуючи проти позову, укладачі заявили, що авторське право уже припинило строк своєї дії, а помилка в прізвищі сталась

не з їх вини, а з вини видавництва, якому подали правильний рукопис. Крім цього, весь тираж був проданий реалізаторам і частина його розійшлася.

Чи правомірні вимоги позивачів?

Які відносини виникли в наведеному випадку?

Що є предметом правовідносин?

Яке рішення повинен прийняти суд?

Письмово складіть проект рішення. Яке правове значення мають заперечення відповідача?

Теоретичне питання.

Похідний твір та його правове значення.

Завдання.

Складіть акт остаточної здачі-приймки твору по договору на створення і подачу майнових прав та твір.

Варіант № 13.

Задача.

Н. звернувся із позовом про визнання його співавтором роману К. «Напередодні», в якому вказав, що він разом із відповідачем спільно створив роман «Життя». К. без його згоди дав роману нову назву, змінив імена діючих персонажів, вніс окремі виправлення і видав його у видавництві під своїм іменем.

У позові він просив суд визнати його співавтором і стягнути з К. половину виплаченого йому видавництвом гонорару. При цьому гонорар був виплачений частково у грошовій формі, а частково частиною тиражу.

На попередньому засіданні суду Н. пояснив, що хотів втілити свої спогади про прожите життя та події у яких він брав участь, у мемуари. Але практично здійснити свій намір не зміг. Він познайомився з літератором К. і на протязі двох років йому розказував епізоди з свого життя. На їх підставі К. й створив згаданий роман.

Суд постановив, що Н. не мав готового рукопису, і вимагав літературної обробки. Не було в нього ні щоденника, ні записів, які могли б бути використані для створення роману. Не брав Н. участі в розробці плану і сюжетної лінії роману.

Яке рішення повинен винести суд?

Теоретичне питання.

Особисті немайнові права авторів.

Завдання.

Складіть авторський договір про подачу (відчуження) майнових прав на літературний письмовий твір в сфері економіки (менеджменту, статистики, техніки чи ін.) ескіз рекламного оголошення (вивіски, листівки, буклети), креслення (схему), комп'ютерну програму, переклад особою, що отримали (набувши) майнові авторські права.

Варіант № 14.

Задача.

В пародії на стиль відомого поета пародист вказав деякі відомості з його особистого життя, а при її публічному виконанні кривлявся та гримасничав. Вбачаючи порушення своїх прав, поет подав позов до суду.

Проаналізуйте наведену ситуацію. Які відносини виникли?
Чи порушені права поета?

Теоретичне питання.

Майнові права автора. Майнові права володільця.

Завдання.

Складіть авторський договір про передачу виключних майнових прав на літературні письмові твори, комп'ютерну програму, базу даних особою, отримавшою (набувшою) майнові авторські права.

Варіант № 15.

Задача.

Коваленко подав до Держпатенту України заявку (документи, необхідні для видачі патенту) з клопотанням про видачу патенту на винахід – будильник з досі невідомим сигнальним пристроєм для пробудження, сконструйованим у вигляді джерела запаху. Як запахів речовини винахідник пропонував використовувати нашатирний спирт і парфумерні речовини. Подібний сигнальний пристрій на думку винахідника дозволяє усунути несприятливий вплив дзвінка на психіку людей, забезпечує поступовість пробудження та можливість пробудження глухих людей. Після проведення Держпатентом експертизи заявки за формальними ознаками заявнику було надіслане повідомлення про можливість проведення експертизи по суті. Через 2 роки від дати подання заявки Коваленко подав до Держпатенту клопотання про проведення експертизи заявки на винахід по суті. За результатом цієї експертизи було надіслане рішення про відхи-

лення заявки. В рішенні Держпатент посилався на те, що запропонований винахідником будильник з сигнальним пристроєм у вигляді джерела запаху не створює ефекту, бо людина, що спить, погано реагує на запахи, вплив запаху неможливо припинити миттєво, через що він може викликати подразнення в інших присутніх. Через ці обставини, на думку експертів, будильник не знайде широкого попиту.

Заявник не погодився з рішенням Держпатенту та оскаржив його до Апеляційної ради у встановлений строк.

Що визнається винаходом і що об'єктом винаходу. Визначить критерії патентоздатності винаходу.

Яке рішення має бути прийнято по заявці та скарзі на рішення Держпатенту?

Теоретичне питання.

Вільне використання твору.

Завдання.

Складіть авторський договір про передачу невиключних майнових прав на літературний письмовий твір, комп'ютерну програму, базу даних особою, отримавшою (набувшою) майнові авторські права.

Варіант № 16.

Задача.

Леоненко звернувся з позовом, в якому заперечував авторство його керівника Трухіна на винахід «Спосіб автоматичного регулювання процесу ректифікації» і стверджував, що останній не вніс у винахід творчого внеску, а був включений за те, що допоміг розробити креслення, підготувати та оформити заявку, оформити інші документи та їх копії.

При розгляді справи у суді було встановлено, що у довідці про творчу участь співавтора вказано конкретний внесок відповідача – функціональну схему реалізації способу регулювання процесу ректифікації, в тому числі нові вузли, що і підтвердив експерт. При цьому в заявці, що підписав Леоненко, Трухін вказаний як співавтор. Останній, заперечуючи позов, вказав, що позивач став оспорювати його авторство після того, як ним була висловлена негативна оцінка дисертаційного дослідження позивача.

Які обставини повинен в'язнити суд і яке необхідно прийняти рішення?

Хто вважається співавтором винаходу і як це відображається в заявочних документах? Які права співавторів винаходу?

Як здійснюється користування патентом, що належить декільком спів володільцям?

Теоретичне питання.

Авторське право на аудіовізуальний твір.

Завдання.

Складіть службову інструкцію інженера програміста.

Варіант № 17.

Задача.

За дорученням директора машинобудівного заводу група конструкторів та художник-дизайнер зробили нову модель пральної машини та надіслали замовнику письмове повідомлення про створення винаходу та промислового зразка. До повідомлення було додано опис, креслення, фотографії та інші матеріали, які досить повно розкривали сутність розробки. Через півроку завод її освоїв і надіслав у продаж.

Враховуючи те, що замовник не подав заявки на отримання патентів, автори звернулись до адміністрації з проханням дати дозвіл на подання заявки від свого імені на винахід та промисловий зразок. У задоволенні прохання було відмовлено на тій підставі, що умовою трудового договору не передбачалось право на подання заявок, що створені при виконанні службових обов'язків. Тоді співавтори розробки на свій ризик звернулись до Держпатенту України із заявкою на видачу патенту, де вказали, що тільки інженери-конструктори є співавторами винаходу.

Проаналізуйте наведену ситуацію і підготуйте письмові відповіді на запитання: як вирішено законодавством питання про патентування розробок, що створені при виконанні службового завдання.

В яких випадках розробки вважаються службовими?

Чи мав право замовник заборонити співавторам патентування розробок?

Що визнається промисловим зразком? Яким чином дизайнер може захистити свої права?

Теоретичне питання.

Права виконавців та їх зміст.

Завдання.

Складіть договір купівлі-продажу науково-технічної інформації.

Варіант № 18.

Задача.

Акціонерне товариство «Відродження» протягом трьох років виробляло універсальні настільні вакуумні преси, що користувались підвищеним попитом. Після введення в дію Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг» генеральний директор звернувся до спеціалістів консалтингової фірми за роз'яснення з таких питань:

Чи може акціонерне товариство позначати свою продукцію словесним знаком «Відродження», щоб вона відрізнялась від однорідної продукції інших товаровиробників?

Що необхідно зробити і які документи подати для отримання розрізняльного знаку і якого краще?

Які права та обов'язки впливають із отримання свідоцтва на товарний знак чи фірмову назву?

Чи вправі власник розрізняльного знаку передавати право користування ним іншим підприємцям?

Чи не конкурує розрізняльний знак з місцем походження товару?

Які права володільця розрізняльного знаку в разі порушення його прав?

Підготуйте розгорнуту письмову відповідь на вказані запитання.

Теоретичне питання.

Права виробників фонограм та їх зміст.

Завдання.

Складіть акт здачі-приймки у відповідності з договором купівлі-продажу науково-технічної інформації.

Варіант № 19.

Задача.

Харківський механічний завод за договором передав товариству «Перспектива» комплект розробленої його спеціалістами конструкторської документації на виготовлення пристрою для визначення вмісту нітратів в овочах та фруктах. Згідно з умовами договору завод, крім документації також зобов'язався поставити товариству спеціальне технологічне обладнання, підготувати його спеціалістів для освоєння розробки, передати досвід по налагодженню технологічного процесу. На підставі договору та податкового законодавства України бухгалтерія товариства у звітних документах зменшила

оподатковуваний валовий прибуток, одержаний товариством за звітний період, на суму витрат на придбання «ноу-хау». Державна податкова інспекція району виявила це під час проведення перевірки і оштрафувала товариство, мотивуючи своє рішення тим, що відносини між сторонами були врегульовані не договором «ноу-хау», а договором купівлі-продажу. Не погодившись зі штрафом, товариство подало у міську податкову адміністрацію скаргу.

Проаналізуйте правове положення та аргументи спору і дайте відповідь на запитання: що визнається договором «ноу-хау», які його особливості та юридична природа?

Які спільні риси та відмінності договорів «ноу-хау» та купівлі-продажу?

Теоретичне питання.

Права організацій мовлення.

Завдання.

Складіть угоду врегулювання взаємовідносин між співавторами твору.

Варіант № 20.

Задача.

Під час приватної поїздки в Румунію Кузьма привіз звідти мішок нового сорту пшениці і став його розводити у колективному сільськогосподарському підприємстві «Сеньків». Урожайність була набагато вище середньої по району. Спільно з агроуніверситетом були проведені випробування, і через 6 років подана заявка на отримання патенту на новий сорт пшениці.

Після проведення випробувань було видано патент на новий сорт пшениці, який вже був широко розповсюджений і вивозився в ряд країн. Румунські вчені заявили про визнання патенту недійсним. У позові суд відмовив.

На цьому прикладі з'ясуйте ознаки патентоспроможності нових сортів рослин та порядок їх патентування. Яке рішення повинен винести суд?

Теоретичне питання.

Правила торгівлі примірниками аудіовізуальних товарів.

Завдання.

Складіть протокол зборів авторів твору до погодження про врегулювання взаємовідносин між співавторами твору.

Варіант № 21.

Задача.

Інженер одного із відділів державного підприємства та старший майстер подали заявку на раціоналізаторську пропозицію. У прийнятті пропозиції було відмовлено на тій підставі, що інженер заводу відповідно до положення про раціоналізаторську діяльність на заводі не може бути автором таких пропозицій. Крім того, за два роки до того тотожний пропозиції винахід був опублікований в журналі «Наука и жизнь». Не погодившись з відмовою, співавтори подали скаргу, де вказали, що раціоналізаторська пропозиція виходить за межі функціональних обов'язків інженера. До подачі заяви вона успішно 4 місяці використовувалась на практиці і дала економію та суттєво покращила умови та безпеку праці.

Яке рішення необхідно прийняти по скаргі?

Які вимоги щодо раціоналізаторських пропозицій та порядок їх кваліфікації?

Теоретичне питання.

Засоби охорони авторських і суміжних прав. Способи захисту авторських і суміжних прав.

Завдання.

Складіть авторський договір на передачу виключного права на використання твору.

Варіант № 22.

Задача.

Податкова інспекція м. Євпаторія у червні 1999 року порушила справу проти ТОВ «Ремпобуттехніка» про порушення законодавства про трансляцію програм мовлення через кабельну мережу колективного користування. У процесі провадження у справі було виявлено, що ТОВ спеціалізувалося на наданні послуг із колективного телебачення. Воно провело кабельну мережу, встановило спеціальну апаратуру, потужну антену і транслювало передачі інших телекомпаній, кінофільми та відеофільми, іншу відеопродукцію не маючи на те дозволів від виробників відеограм і телестудій.

Справа у квітні 2001 року була передана до суду і в жовтні цього ж року розглянута Мінським судом м. Євпаторія.

Потерпілі від дій ТОВ фізичні та юридичні особи цивільного позову не заявляли.

Які факти мають значення для правильної кваліфікації дій ТОВ? Якими нормативними актами слід керуватися при веденні справи?

Яке рішення повинен винести суд?

Теоретичне питання.

Поняття та визначення контрафактних порушень авторських та суміжних прав.

Завдання.

Скласти договір доручення на управління майновими авторськими правами.

Варіант № 23.

Задача.

19 червня 1999 року колишній голова ВАТ «Пивзавод Іванівський» Т. і начальник виробничої лабораторії М. через ЗАТ «Патентно-інноваційний центр» подали заявку на винахід – настоянку солодку «Пікантна горобина на коньяку» і заявку на винахід «Слива на коньяку», що були розроблені головним технологом ЗАТ «Аромат» Ч. разом із К. і Т.

Вказані рецептури були розроблені в ЗАТ «Аромат» в 1997 році і зареєстровані в Державному комітеті харчової промисловості України: «Пікантна горобина на коньяку» 3 грудня 1997 року, а «Слива на коньяку» – 2 грудня 1997 року. Вони були виконані на основі замовлення ВАТ «Пивзавод Іванівський». Розробниками в матеріалах був вказаний «Пивзавод Іванівський», відповідно до укладеного договору патентоволодільцем повинен бути замовник.

Колишній голова ВАТ «Пивзавод Іванівський» виступав представником замовника розробок і підписував карти та рецептури як посадова особа. Заступник директора ТОВ «Аспект» Т. здійснювала фінансування проведення робіт.

Яке рішення повинен винести суд в разі звернення з позовом?

Теоретичне питання.

Поняття патентного права. Відмінність винахідницького права від патентного права.

Завдання.

Скласти звіт повіреного до договору доручення на управління майновими авторськими правами.

Варіант № 24.

Задача.

Радгосп-завод «Берн» без дозволу Кілійського винзаводу – власника знака для товарів і послуг «Вінок Дунаю» – випускав і реалізовував з лютого по квітень 1998 року вино з аналогічною назвою відповідно до сертифіката відповідності, виданого Закарпатським державним центром стандартизації, метрології і сертифікації (ДЦСМС). Після отримання заявки уповноваженого представника Кілійського винзаводу Закарпатський ДЦСМС припинив дію вказаного сертифіката на випуск і реалізацію заводом «Берн» вина «Вінок Дунаю».

За експертним висновком патентного повіреного використання радгоспом-заводом «Берн» знака для товару і послуг (пляшка, етикетка і кольєретка) Кілійського винзаводу на ринку однорідних товарів може ввести споживача в оману стосовно виробника вина.

Територіальне відділення Антимонопольного комітету України порушило адміністративне провадження у справі.

Як слід кваліфікувати дії радгосп-заводу «Берн».

Яке рішення слід винести у справі?

Які можливі способи захисту порушених прав і впливу на порушника?

Теоретичне питання.

Патентні системи: заявочна, перевірочна, дослідницька, змішана.

Завдання.

Оскаржите рішення по заявці і поновіть пропущені строки.

Варіант № 25.

Задача.

До територіального відділення Антимонопольного комітету України надійшла заява від ТОВ «Айсберг» про неправомірне використання його фірмової назви приватним підприємством «Айсберг» (ПП «Айсберг»).

Як було встановлено, ТОВ «Айсберг» отримало свою назву в момент його державної реєстрації як суб'єкта підприємництва 30 грудня 1994 року і спеціалізується на роздрібній торгівлі продовольчими товарами дитячого асортименту.

ПП «Айсберг» зареєстроване як суб'єкт підприємництва 27 січня 1997 року і спеціалізується на комісійній торгівлі непродовольчими товарами дитячого асортименту. Його власник до реєстрації

був працівником ТОВ «Айсберг» і при реєстрації добре знав про існування однойменного підприємства та його спеціалізацію.

Як слід кваліфікувати дану ситуацію?

Чи є порушення у діях власника ПП «Айсберг»?

Яке і хто повинен винести рішення по даному випадку?

Складіть проект рішення.

Теоретичне питання.

Права і обов'язки винахідників службових винаходів.

Завдання.

Зареєструйте товарний знак.

Варіант № 26.

Задача.

В інтересах групи грузинських підприємців Антимонопольна служба Грузії звернулась до Антимонопольного комітету України із заявою, у якій вказала, що підприємці Грузії мають на використання назви місця походження товару «Боржомі» при виробництві й реалізації мінеральної води з Боржомських джерел і просила провести дослідження українського сегмента мінеральної води із назвою «Боржомі».

Проведеними перевітками було встановлено, що декілька підприємств України без дозволу власника ліцензії чи уповноважених ними осіб для маркування своєї продукції – штучно мінералізованої води – використовували на етикетках назву «Боржомі» (типу боржомських вод). Вони тут же давали порівняльні характеристики виробленої ними води і води із водами з Боржомських джерел.

Як слід кваліфікувати дану ситуацію?

Чи є порушення українських виробників штучно мінералізованої води?

Яке і хто повинен винести рішення по даному випадку?

Складіть проект рішення.

Теоретичне питання.

Поняття та ознаки корисної моделі.

Завдання.

Внесіть зміни в реєстрацію товарного знака.

Варіант № 27.

Задача.

Акціонерне товариство «Вимпел» звернулось до своїх працівників з позовом про повернення виплаченої ним винагороди за раціоналізаторську пропозицію, у якій було вказано, що у 1999 році вони подали колективну заявку про реєстрацію раціоналізаторської пропозиції. Відділом інновацій АТ вона була визнана і видано посвідчення, а після провадження у виробництво на протязі двох років співавторам було виплачено 20 відсотків отриманої економії.

У 2002 році виявилось, що подана раціоналізаторська пропозиція у 1997 році була опублікована у газеті «Інновація», і автори без доопрацювання її ідеї оформили матеріали заявки і подали на реєстрацію.

Як слід вирішити справу?

Які об'єкти не можуть бути визнані раціоналізаторськими пропозиціями?

Складіть проект рішення.

Подані нижче завдання розраховані на колективну роботу декількох студентів одночасно.

Теоретичне питання.

Порядок отримання патенту на винахід та корисну модель.

Завдання.

Складіть статут редакції.

Варіант № 28.

Задача.

В місцевому Центрі науково-технічної і комерційної інформації провели патентний пошук стосовно винаходу «Інерційний торбаз для спортивних велосипедів». Результати патентного пошуку оформили справою встановленого зразка.

Чи правильно прийняте рішення?

Теоретичне питання.

Тимчасова правова охорона, її значення та зміст.

Завдання.

Складіть договір між співзасновниками засобів масової інформації.

Варіант № 29.

Задача.

За дорученням директора машинобудівного заводу група конструкторів та художник-дизайнер розробили нову модель пральної машини та надіслали замовнику письмове повідомлення про створення винаходу і промислового зразка. До повідомлення було додано опис, креслення, фотографії та інші матеріали, які досить певно розкривали сутність розробки. Через півроку завод її освоїв і надіслав у продаж.

Враховуючи те, що замовник не подав заявки на отримання патентів, автори звернулись до адміністрації з проханням дати дозвіл на подання заявки від свого імені на винахід та промисловий зразок. В задоволенні прохання було відмовлено на тій підставі, що умовами трудових договорів не передбачалось право на подачу заявок на винахід та промисловий зв'язок, які створені при виконанні службових обов'язків. Тоді співавтори розробки на свій ризик звернулись до Держпатенту України із заявкою на видачу патенту, де вказали, що тільки інженери-конструктори є співавторами винаходу.

Проаналізуйте наведену ситуацію і підготуйте письмові відповіді на питання:

Як вирішено законодавством питання про патентування розробок, що створені при виконанні службового завдання? В яких випадках розробки вважаються службовими?

Чи мав право замовник заборонити співавторам патентування розробок?

Що визнається промисловим зразком? Яким чином дизайнер може захистити свої права?

Теоретичне питання.

Право першокористувача та його зміст.

Завдання.

Складіть запит інформації від імені редакції газети.

Варіант № 30.

Задача.

Відповідно до індивідуального плану роботи викладача доцент кафедри Митник включив підготовку монографії «Органічні сполуки» обсягом 10 авторських аркушів строком виконання 3 роки. Зважаючи на великий обсяг навчальної роботи, йому на підставі додаткового договору із ректоратом було збільшено посадовий оклад.

За перший та другий рік роботи рукописи розділів монографії на кафедрі та вченій раді університету не подавались. Призначена вченою радою комісія встановила, що виконавець лише зібрав деякі емпіричні дані підготовки розділів роботи. За рік, що залишився, робота не буде виконана. Митник посилався на те, що своє навантаження від виконав за рахунок звільненої проти розрахункової навчальної та виховної роботи.

Зважаючи на те, що виконавець захистив за подібною темою кандидатську дисертацію, і особисті завіряння, йому рішенням вченої ради університету тема була збережена, але посадовий оклад приведено у відповідність з реальними результатами роботи.

У встановлений строк монографія не була завершена. Наказом ректора університету за рекомендацією вченої ради з Митника було стягнуто різницю збільшеного на час виконання важливої роботи посадового окладу, що виплачувався на підставі додаткового договору.

Як слід вирішити суперечку? Якими нормами?

Підготуйте проекти необхідних процесуальних документів по справі.

Теоретичне питання.

Права, що виникають з патенту.

Завдання.

Складіть висновок експертизи заявки на товарний знак.

Варіант № 31.

Задача.

Леоненко звернувся з позовом, в якому заперечував авторство його керівника Трухін на винахід «Спосіб автоматичного регулювання процесу ректифікації» і стверджував, що останній не вніс у винахід творчого внеску, а був включений за те, що допоміг розробити креслення, підготувати та оформити заявку, оформити інші документи та їх копії.

При розгляді справи у суді було встановлено, що у довідці про творчу участь співавтора вказано конкретний внесок відповідача – підготовка функціональної схеми реалізації способу регулювання процесу ректифікації, в тому числі нові додаткові вузли, що і підтвердив експерт. При цьому в заявці, що підписав Леоненко, Трухін вказаний як співавтор. Останній, заперечуючи позов, вказав, що позивач став оспорювати його авторство після того, к ним була висловлена негативна оцінка дисертаційного дослідження позивача.

Які обставини повинен в'яснити суд і яке необхідно прийняти рішення?

Хто вважається співавтором винаходу і як це відображається в заявочних документах?

Які права співавторів винаходу?

Як здійснюється користування патентом. Що належить декельком спів володільцям?

Теоретичне питання.

Визнання патенту недійсним. Припинення дії патенту. Примусове відчуження патентних прав.

Завдання.

Складіть зразок свідоцтва на товарний знак.

Варіант № 32.

Задача.

Програміст за фахом гр. Мороз П.І. перебував у трудових відносинах з приватним підприємством «Альтаїр». У зв'язку з виконанням трудових обов'язків Мороз П.І. розробив та передав комп'ютерну програму для ведення бухгалтерського обліку на підприємствах. Програма використовувалась «Альтаїром» для власних потреб.

Через деякий час (приблизно через півроку) ПП «Альтаїр» уклало декілька авторських договорів на використання вищевказаної програми іншими підприємствами. Мороз, вважаючи себе автором програми, звернувся до суду з позовом до «Альтаїра».

Обґрунтуйте позицію відповідача, вкажіть, які юридичні факти входять у предмет доказування по цій справі. Складіть заперечення на позовну заяву.

Теоретичне питання.

Патент на сорт та його особливості.

Завдання.

Складіть договір на патентну кооперацію.

Варіант № 33.

Задача.

Багрій як правонаступник авторських прав свого батька – відомого письменника – подала позов до спільного підприємства «Флора» про незаконне використання її права інтелектуальної власності, що виразилось у виданні СП книги батька тиражем 100 тис. примірників.

В процесі підготовки справи до слухання було встановлено, що за життя її батько передав рукопис засновнику СП для ознайомлення і між ними велась підготовка проекту виключної ліцензійної угоди, але смерть автора її укладенню перешкодила. За заповітом автор передав усі свої права дочці, яка після вступу в права спадкоємниці їх уступила Московському видавництву «Максим». Відповідач також пояснив, що в період підготовки договору на підставі попередньої домовленості перевів на рахунок автора обумовлену частину авторської винагороди і представив копію платіжного документа. Позивачка наполягала на тому, що договір її батьком не був підписаний і про одержання сум за платіжним документом їй нічого не відомо.

Яке рішення повинен винести суд?

Чи має місце порушення прав інтелектуальної власності позивачки?

Якщо ж має, то які міри по їх захисту передбачає чинне законодавство?

Теоретичне питання.

Тимчасова охорона права на сорт та її зміст.

Завдання.

Складіть договір на використання в промисловості творів декоративно-прикладного мистецтва.

Варіант № 34.

Задача.

Шахтним управлінням «Донбасвугілля» був отриманий патент на виконання в шахтному кріпленні поперечних стійок, які раніш виготовлялися з дерева, у вигляді певної металевої конструкції. Її застосування дозволило виключити осідання покрівлі і суттєво підвищити безпеку гірничодобувних робіт. Шахтоуправління «Кривбас» виконало по патенту не всі поперечні стійки, а тільки деякі з них.

Шахтоуправління «Донбасвугілля» звернулося з позовом до суду про порушення патенту «Кривбасом».

Обґрунтуйте позицію позивача, вкажіть, які юридичні факти входять в предмет доказування по цій справі. Складіть позовну заяву.

Теоретичне питання.

Права автора промислового зразка.

Завдання.

Складіть сценарний договір.

Варіант № 35.

Задача.

Тищенко звернувся в 1994 році з позовом до видавництва «Тетрис», в якому просив припинити розповсюдження та вилучення всіх примірників опублікованого видавництвом роману «Шлях в небуття», а також про відшкодування завданої реальної та компенсацію моральної шкоди. Свої вимоги він мотивував тим, що написаний батьком в 1952 році роман в 1955 році був опублікований в журналі «Вітчизна» і з тих пір не публікувався. Після смерті в 1964 році батька він успадкував право на видання.

Представник видавництва заперечував позовні вимоги і вказав, що строк дії авторського права спадкоємця закінчився в 1989 році – тобто через 25 років. Крім цього, видавництво почало підготовку до видання роману та випустило в світ першу партію тиражу до вступу Закону України «Про авторське право та суміжні права» в силу і не могло передбачити лібералізації прав спадкоємців.

Заслухавши аргументи сторін, суд виніс рішення на користь позивача.

Проаналізуйте ситуацію. Яке рішення має бути прийнято по справі?

Теоретичне питання.

Порядок патентування промислових зразків.

Завдання.

Підготувати матеріали для реєстрації місця походження товару.

Варіант № 36.

Задача.

У торговця аудіокасетами на ринку представником агентства з колективного управління авторськими і суміжними правами було виявлено у продажу примірники не ліцензованих аудіокасет із записами популярних виконавців. Майнові права і інтереси ряду з них агентство представляло на підставі договору із продюсерами і національним Агентством з авторських та суміжних прав.

Крім того, виявлено декілька касет з новими піснями Руслани, які ще не вийшли у продаж із студії запису. Як пояснив продавець, цей запис він не продаж, а використовував лише для особистого користування. Зазначені копії зробив у цей день на випадок втрати «дорогого» для нього оригіналу запису.

Дайте правову кваліфікацію наведеному. Обґрунтуйте позицію продавця, вкажіть, які юридичні факти входять у предмет доказування по цій справі. Складіть позовну заяву.

Теоретичне питання.

Поняття права інтелектуальної власності. Відмінності об'єктів права інтелектуальної власності від об'єктів права власності.

Завдання.

Підготуйте проекти заявок на патентування об'єктів промислової власності:

- а) винаходу,
- б) корисної моделі.

Варіант 37.

Задача.

Іванова звернулась до суду з позовом до Червоного про захист її прав на курсову роботу. В процесі розгляду справи суд вияснив тотожність обох курсових робіт, які викладачем при перевірці були повернені на повторне виконання, як такі, що не мають самостійного характеру і є плагіатом. Курсова робота позивачки надійшла поштою в деканат 10 жовтня 1998 року з Львівської області, а на перевірку була представлена 16 жовтня цього ж року. Курсова робота Червоного – жителя Харкова, була подана 15 жовтня і надійшла на кафедру 17 жовтня. Цього ж дня обидві роботи були передані на перевірку та рецензування. Відповідач стверджував, що роботу він писав із навчального посібника, це стверджувала і позивачка.

Суддя призначив літературну експертизу, яка дала висновок, що обидві роботи списані з одного навчального посібника і виконані незалежно. В роботах є незначні тотожні відхилення від тексту першоджерела.

Визначте, що в даному випадку є об'єктом авторського права?

В яких випадках і цілях дозволяється вільне використання авторських прав?

Чи виникає авторське право на курсову роботу?

Яке рішення слід винести по справі?

Теоретичне питання.

Права й обов'язки патентовласника: поняття і характеристика.

Завдання.

Підготуйте проекти заявок на патентування об'єктів промислової власності: а) промислового зразка,
б) товарного знака,
в) селекційного досягнення.

Варіант № 38.

Задача.

Позивач був власником українського патенту на винахід, предмет якого складало упакування для захисту вмісту пляшок від атмосферних впливів. Відповідач використовував виготовлене в Польщі відповідно до патенту позивача упакування для пляшок з пивом. Розлив пива в пляшки та упакування здійснювалось також у Польщі, на що даний патент не поширювався. Пиво було призначено для експорту в Туреччину, однак його відправляли туди через український порт Іллічівськ, де вантажі накопичувалися і перевантажувалися із сухопутного транспорту на судна. В Україні це пиво в продаж не надходило.

Позивач вважав, що відповідач використовує запатентований винахід до нього позов.

Обґрунтуйте позицію, вкажіть які юридичні факти входять у предмет доказування по цій справі. Складіть позовну заяву.

Теоретичне питання.

Способи і порядок захисту патентних прав.

Завдання.

Підготуйте заявку на раціоналізаторську пропозицію.

Варіант № 39.

Задача.

Продюсерський центр Супер-нова звернувся з позовами про захист авторського права до ряду студій звукозапису та продавців аудіокасет із записами популярних шлягерів. В них вказувалось, що вказаними суб'єктами без дозволу позивача відтворюються та продаються копії створених у центрі записів. Внаслідок неякісного піратського перепису порушується ділова репутація центру. В позовах вимагалось відшкодувати заподіяну шкоду в розмірі 300 000 грн. Солідарно, вилучити та знищити всю контрафактну продукцію, компенсувати заподіяну моральну шкоду та припинити діяльність відповідачів.

Яке рішення повинен винести суд?

Чи правомірні вимоги позивача?

Теоретичне питання.

Особисті і майнові права виконавців.

Завдання.

Підготуйте проект договору між автором і роботодавцем про винагороду за винахід чи інший службовий результат.

Варіант № 40.

Задача.

На підставі договору франчайзингу фірма Levis надала право торгувати її товаром і під її торговою маркою товариству з обмеженою відповідальністю «Варіант». Договором було обумовлено використання торгової марки лише територією реєстрації ТОВ.

Представником Levis в Україні було встановлено, що ТОВ створило ряд філій в інших обласних центрах України, де користувалось торговою маркою. Крім цього, під цією маркою продавалась власна продукція ТОВ, що не була оговорена договором. Зазначеною торговою маркою користувалось і ТОВ «Варіант-К», що виділилось із ТОВ «Варіант» в результаті реорганізації.

Дайте правову оцінку наведеному і підготуйте проекти позовів до порушників.

Підготуйте проект заперечення на позови до порушників.

Теоретичне питання.

Умови патентоспроможності винаходу.

Завдання.

Складіть постановочний договір.

Варіант № 41.

Задача.

Акціонерне товариство «Оріанда» в якості замовника уклало з науково-дослідним інститутом зверхтвердих сплавів договір на дослідження властивостей нового абразивного матеріалу. Цей матеріал замовник мав намір застосовувати для обробки поверхностей бурильних пристроїв, які вони випускали. Договір був розрахований на 12 місяців, починаючи з 1 січня. Загальна сума договору склала 200 тис. грн. У відповідності з договором виконавець зобов'язувався в I та II кв. провести необхідні наукові дослідження, в III-IV кв. виготовити і випробувати дослідний зразок установки для обробки бурових пристроїв. Затрати на роботи в III і IV кв. передбачались 80 тис. грн.

В місячний строк після підписання договору замовник перерахував виконавцю аванс у розмірі 20 тис. грн.

У кінці I кв. замовник повідомив виконавця про те, що, на його думку, властивості досліджуваного абразивного матеріалу не дозволяють використовувати його для виробничих потреб, тобто для шліфувки наконечників вері. Внаслідок цього замовник пропонує виконавцю розірвати договір і повернути одержаний аванс. Заперечуючи проти цього, виконавець висунув вимогу замовнику виплатити весь намічений договором обсяг робіт в розмірі 200 тис. грн., оскільки неможливість завершення робіт виникла не з його вини. Отримавши відмову, виконавець звернувся до господарського суду.

Яке рішення повинен винести господарський суд?

Теоретичне питання.

Контрафактні порушення прав на місце походження товарів.

Завдання.

Складіть договір про депонування рукописів.

Варіант № 42.

Задача.

Між фізикотехнічним центром і Харківським станкобудівним заводом був укладений договір на передачу центром закінченої нової технології обробки методом вибуху низки деталей станків, що випускається за технологією, яка передається. Центр стверджував, що ця технологія є науково-технічною продукцією і ціна повинна складатися із затрат на її розробку (260 тис. грн.) і видатків на її передачу, включати копіювання технічної документації і преміювання працівників, що здійснюють передачу (30 тис. грн.). Завод зі своєї сторони наполягав лише на оплаті затрат, що зв'язані з виготовленням документації з технології, що передається.

Що розуміється під науково-технічною продукцією?

Яким законодавством регулюються відносини по договорах на передачу науково-технічної продукції?

Як визначається ціна науково-технічної продукції, що передається?

Хто розглядає і вирішує спори по договорам на передачу науково-технічної продукції?

Теоретичне питання.

Селекційні досягнення як об'єкти промислової власності.

Завдання.

Складіть договір на інформаційне забезпечення науково-технічної діяльності.

Варіант № 43.

Задача.

Інженерам КБ «Мінпроприлад» Курінному і Горбенку було доручено розробити конструкцію підйомного пристрою для завантаження цегли на залізничні платформи. Внаслідок вирішення поставленої задачі Курінний і Горбенко створили винахід «Підйомник арковий» патент, на який був виданий КБ.

КБ вирішило надати малому підприємству «Турон» виключну ліцензію строком на 7 років на право виготовлення запатентованого підйомника. Ціна ліцензії орієнтовно складана 200 тис. грн. Частина цієї суми в розмірі 20 тис. грн. КБ вирішило виплатити Курінному і Горбенку. Дізнавшись про це, Курінний і Горбенко заявили, що вони заперечують проти продажу ліцензії, а у випадку продажу ліцензії по мимо їх волі наполягають на виплаті їм указаної ціни, а також наданні їм безкоштовної виключної ліцензії.

Кому і в якому порядку видається патент на службовий винахід?
Що розуміють під виключною ліцензією?

Чи вправі автори винаходу заборонити продаж ліцензії на службовий винахід?

Як визначається ціна?

Чи мають автори право на безкоштовну виключну ліцензію?

Теоретичне питання.

Топології інтелектуальних схем та умови їх обороноспроможності.

Завдання.

Складіть ліцензійний договір на використання об'єктів інтелектуальної власності.

Варіант № 44.

Задача.

ТОВ «Грабiк» придбало у дизайнера Равінської виключну ліцензію на право використання промислового зразка «Полярoїд». За договором ліцензiат зобов'язався уплатити ліцензiару одноразово 100 тис. грн. і повернути всю документацію, що передається йому по закінченню 5-го строку дії ліцензії.

Через 4 роки після укладення ліцензійного договору товариство «Грабiк» в якості одного із засновників спільного Українсько-німецького підприємства «Сатурн» передало право на використання про-

мислового зразка «Полярїд» в якості свого внеску в статутний фонд цього підприємства, створеного строком на 10 років. Равінська визнала незаконним ці дії «Грабіка» і поставила вимогу повернення завданих їй збитків. Не отримавши відповіді на свій протест, Равінська звернулась з позовом у суд. При розгляді справи в суді виянилось, що ліцензійний договір між Равінською і «Грабік» не був зареєстрований в установленому порядку.

Які права і обов'язки мають сторони за договором виключної ліцензії?

Чи вправі товариство «Грабік» передавати право на вико ристання промислового зразка спільному підприємству?

В якому порядку реєструється ліцензійний договір?

Які наслідки тягне недотримання цього порядку?

Які рішення повинен прийняти суд?

Теоретичне питання.

Права авторів раціоналізаторської пропозиції.

Завдання.

Складіть договір комерційної концесії (франчайзингу) на використання фірмового найменування.

Варіант № 45.

Задача.

На протязі тривалого часу виробничий кооператив розміщував на випускаемому ним електрообладнанні (розетках і т. ін.) словесне позначення «ЕЛТОК», взяте в рамку. Дізнавшись про це, представник електролітного заводу поставив вимогу про припинення порушення щодо належного заводу виключного права на зареєстрований ним і добре відомий споживачеві товарний знак, виконаний у вигляді взятого в коло словесного позначення «ЕЛТОК». Одночасно володілець товарного знаку заявив по суду вимогу про відшкодування завданих йому збитків.

Заперечуючи проти вимоги заводу, кооператив заявив, що його позначення не співпадають з зареєстрованим товарним знаком. Крім того, товарний знак зареєстрований тільки для електричних трійників, які кооператив взагалі не випускає. При цьому кооператив погодився придбати у заводу виключну ліцензію на право використання знака «ЕЛТОК». В процесі оформлення ліцензійного договору виянилось, що з дня реєстрації товарного знаку пройшло 12 років.

Що визнається використанням товарного знаку?

Чи може розглядатися як порушення прав володільця товарного знака використання східного з товарним знаком позначення для однорідних товарів?

Що таке однорідні товари?

Які форми відповідальності за порушення прав володільця товарного знаку?

В якому порядку і на яких умовах видається ліцензія на використання товарного знаку?

Яке рішення повинен прийняти суд?

Теоретичне питання.

Правила торгівлі екземплярами аудіовізуальних творів.

Завдання.

Складіть договір про видання зібрання творів.

Варіант № 46.

Задача.

Асоціація підприємств з виробництва будівельних матеріалів звернулась до НДІ залізобетону з пропозицією укласти договір про передачу в якості ноу-хау технічної інформації з питань виготовлення зверхміцних бетонних блоків для створення фундаментів житлових будинків в умовах вічної мерзлоти. Мова йшла про новий спосіб зміцнення готових блоків, про які представник інституту розповів в інтерв'ю, даному центральній українській газеті на виставці.

В процесі укладення договору виник спір про ціну інформації, що передається. Інститут запросив 200 тис. грн., а асоціація згодилась уплатити лише 120 тис. грн. Не дивлячись на те, що договір не був укладений, асоціація на підставі відомій їй інформації приступила до застосування способу зміцнення бетонних блоків. Дізнавшись про це, інститут пред'явив в господарський суд позов з вимогою припинити незаконне використання ноу-хау і відшкодувати завдані збитки.

Що розуміється під ноу-хау?

При яких умовах володільць ноу-хау має право на захист від незаконного використання ноу-хау?

Як визначається ціна договору про передачу ноу-хау?

Яке рішення повинен прийняти суд?

Теоретичне питання.

Формула винаходу та її правове значення.

Завдання.

Складіть заявку на видачу охоронного документа.

Варіант № 47.

Задача.

25 жовтня 1999 р. Кирилук уклала з видавництвом «Наукова думка» договір на видання в перекладі роману Т. Меморі «Книга про короля Артура і його благородних рицарів круглого столу». Рукопис повинен був бути представлений в листопаді 1999 року. Фактично рукопис був поданий до видавництва в січні 2000 р. і схвалений в лютому 2000 р. В установлений законом і Типовим видавничим договором строк твір використаний не був. Видавництво виплатило автору обумовлену винагороду.

Рукопис побачив світ тільки в червні 2000 р. Кирилук, вважаючи дії видавництва неправомірними, звернулася до суду з позовом про стягнення гонорару за використання твору. Відповідач позов не визнав, так як вважав договір пролонгованим.

Які порушення умов договору допущені видавництвом?

Яке рішення повинен винести суд?

Теоретичне питання.

Публікації при патентуванні. Реєстрація патенту.

Завдання.

Складіть позовну заяву про порушення прав, що слідують з патенту на промисловий зразок.

Варіант № 48.

Задача.

За договором з редакцією журналу Керімов переклав українською мовою Е. Хемінгуея «Последние хорошие места». До видання в журналі, без відома Керімова, частина перекладу була опублікована в газеті. Газетна публікація не містила імені перекладача. В авторській винагороді йому було відмовлено.

Які права перекладача були порушені і як вони можуть бути поновлені?

Як вирішити даний спір?

Теоретичне питання.

Контрафактні дії щодо промислової власності на сорти рослин. Відповідальність за контрафактні порушення прав на сорти рослин.

Завдання.

Складіть договір про реєстр фільмів.

Варіант № 49.

Задача.

У 1999 року видавництво «Русалка» випустило в світ твори угорських письменників англійською мовою. При перекладі цих творів англійською мовою видавництво використовувало український художній переклад цих творів, зроблений Анечкіним з угорської мови і опубліковані раніше різними видавництвами. Видавництво «Русалка» відмовилось виплатити Анечкіну винаго-роду, мотивуючи тим, що питання про відшкодування винагорода за «проміжний» переклад у законодавстві не вирішений. Анечкін звернувся з позовом до суду.

Які права Анечкіна порушені?

Яким законодавчими нормами повинен керуватися суд при винесенні рішення про поновлення прав Анечкіна?

Теоретичне питання.

Визнання реєстрації топографії інтегральних схем недійсними.

Завдання.

Складіть договір про публічний показ твору.

Варіант № 50.

Задача.

Творче об'єднання студія «Довженко» здійснила зйомку фільма-балету. При створенні балету була використана сюїта композитора Гурієва, яка вже звучала на радіо. Спадкоємець Гурієва, дізнавшись, що сюїта використана без його згоди, звернувся до суду з проханням захистити його права. Творче об'єднання студія «Довженко» позов спадкоємця Гурієва не визнало.

Чи правильну позицію зайняло об'єднання?

Як вирішити спір?

Теоретичне питання.

Поняття інтегральної мікросхеми та умови її патентоспроможності. Право на реєстрацію топографії інтегральних мікросхем. Право роботодавця (власника чи уповноваженого ним органу).

Завдання.

Складіть договір на відступлення прав у сфері реклами.

Варіант № 51.

Задача.

Кіностудія подала в суд позов до Буренко про повернення авансу із-за розірвання договору в зв'язку з порушенням автором умов договору. Позивні вимоги кіностудії ґрунтувались на тому, що в сценарії відповідач значно відійшов від творчої заявки, сценарій вирішений в комічному ключі, із-за чого змістовна спрямованість сценарію виявилась зміненою. Буренко позивні вимоги кіностудії не визнав. Він пояснив, що згідно заключення сценарної редколегії сценарій був визнаним як такий, що не відповідає творчій заявці. Але ця невідповідність викликана усними зауваженнями, зробленими у процесі роботи над сценарієм редакторами кіностудії.

Суд дійшов висновку, що зміна сценарію в порівнянні з заявкою проводилась з врахуванням зауваження кіностудії. В рішенні суду було відзначено, що має місце творча невдача, оскільки робота відповідачем виконана, але не отриманий результат, про який домовлялись сторони договору.

Які вимоги до сценарію містить творча заявка?

Як вирішується питання про авторську винагороду при творчій невдачі?

Теоретичне питання.

Порядок реєстрації топології інтегральних мікросхем.

Завдання.

Складіть договір про видання твору за рахунок автора.

Варіант № 52.

Задача.

При укладенні договору Тураєва з видавництвом, обсяг твору був визначений в 10 авторських аркушів. В процесі роботи над твором обсяг його збільшився до 11 друкованих аркушів. Автор звернувся з заявою до директора видавництва про збільшення обсягу твору і отримав згоду.

По незалежним від автора обставинам книга в світ не вийшла. Видавництво провело розрахунок з автором за 9 друкованих авторських аркушів. За два друкованих аркуша видавництво відмовилось платити гонорар, так як заява автора про збільшення обсягу твору була загублена. Видавництво вважало, що угоди сторін про зміну обсягу не було.

При в'ясненні обставин в суді було встановлено, що робота над твором припинилась на стадії верстки. Верстка обсягом 11,5 друкованих аркушів була підписана автором і видавництвом.

Як в типовому видавничому договорі викладені вимоги, що висуваються до обсягу твору?

Що в даному випадку підтверджує згоду сторін про збільшення обсягу твору?

Чи буде виплачений гонорар автору повністю?

Теоретичне питання.

Поняття промислового зразка та умови його патентоспроможності.

Завдання.

Скласти договір з авторами проміжних перекладів.

Варіант № 53.

Задача.

Видавництво «Мистецтво» уклало договір з Курінним про видання статті обсягом в один авторський лист у збірнику «Заслужені артисти України». В договорі була зроблена оговорка, що стаття вважається прийнятою після схвалення видавництвом збірника в цілому.

Стаття була представлена у встановлений строк. Автор виконав усі вимоги, що пред'являються видавництвом до такого роду творів. Якість рукопису статті, її комплектність зауважень видавництва не викликали.

По незалежним від Курінного причинам публікація збірника відкладалась. В липні 2000 р. видавництво повідомило Курінному про розірвання з ним договору в зв'язку з тим, що випустити в світ збірник немає можливостей, оскільки інші автори не представили свої статті.

Які наслідки наступають у випадках, коли в договір включені умови, що погіршують положення автора?

Чи вправі було видавництво робити оговорку про схвалення статті?

Який строк по договору повинен бути зв'язаний з моментом схвалення твору?

Чи повинен суд стягнути авторську винагороду на користь Курінного?

Теоретичне питання.

Права автора промислового зразка.

Завдання.

Складіть договір з творцями підрядкових перекладів (подстрочних переводов).

Варіант № 54.

Задача.

За замовленням Будинку художника кіностудія знімала фільм. Сценарій фільму був написаний Лавровим. По виходу фільму Лавров виявив, що в титрах відсутнє його ім'я як сценариста. Ім'я Лаврова було виключено із титрів на вимогу замовника. Звернення Лаврова до кіностудії результатів не дало. Сценарист звернувся з позовом в суд, пред'явивши свої вимоги і до кіностудії і до замовника – Будинку художника. В суді представник кіностудії посилаючись на те, що не має можливості внести зміни в титри, так як весь тираж фільму у замовника. Замовник заявив у суді, що всі претензії повинні бути звернені до кіностудії.

Яке процесуальне положення кіностудії і Будинку художника?

Які наслідки порушення права на ім'я автора сценарію для кіностудії і для Будинку художника?

Теоретичне питання.

Права, що слідують з патенту на промисловий зразок.

Завдання.

Складіть договір з упорядниками.

Варіант № 55.

Задача.

По замовленню Київського цирку Грабов створив сценарій циркового ялинкового карнавалу. Сценарій був прийнятий цирком по акту. В період репетиції текст сценарію в односторонньому порядку без відома і згоди автора був значно змінений. Дізнавшись про це, автор заявив протест, але адміністрація цирку зіславшись на виробничу обстановку, що змінилась і неможливість поновлення авторського сценарію, так як показ уже пішов. По закінченні новорічних вистав автору повідомили, що оплачувати йому одноразову винагороду цирк не буде, бо від прийнятого сценарію практично нічого не залишилось.

Визначте, яке право автора порушено, маючи на увазі, що випущена цирком афіша містить ім'я автора і назву сценарію?

Як вирішити цей конфлікт?

Теоретичне питання.

Контрафактне порушення прав на місце походження товарів.

Завдання.

Складіть договір на літературний запис.

Варіант № 56.

Задача.

Радіо Київ замовило Реві сюїту в трьох частинах. Автору був надісланий проект договору, в якому сума винагороди складала 5000 грн. Підписавши договір Рева повернув його на радіо. Після завершення роботи над твором в кінці травня 2000 року автор виїздив до Санкт-Петербурга для проведення репетицій з оркестром брав участь в записі сюїти.

Через місяць музикальний редактор повідомив Реві, що Художня рада не прийняла другу частину сюїти, що виплаті підлягає перша і третя частини як окремі п'єси по 1200 грн. кожна. Рева запропонував редакції радіо розірвати договір і повернути ноти. У відповідь на свою пропозицію він отримав повідомлення, що договір не підписаний керівництвом радіо, тому не вважається укладеним. Ноти йому вернули.

Пізніше автор дізнався, що в червні 2000 р. радіо Київ випустило в ефір дві частини сюїти. Автор категорично заперечував проти використання його твору. Гонорар йому виплачений не був.

Які права автора порушені?

На підставі яких статей ЦК України можливе поновлення права?

Теоретичне питання.

Договори «ноу-хау». Види договору «ноу-хау».

Завдання.

Складіть договір на примусову претензію (спеціальний вид договору).

13.5. Орієнтовний перелік питань, що виносяться на іспит

1. Інтелектуальна власність та її становлення.
2. Теорії права інтелектуальної власності: привілеїв, пропріетарна, промислової власності, довічної промислової власності, рентна, договірна, деліктна, особова, виключних прав, виключних майнових прав.
3. Поняття права інтелектуальної власності.
4. Сутність права інтелектуальної власності.
5. Зміст права інтелектуальної власності.
6. Джерела правового регулювання права інтелектуальної власності та їх види.
7. Поняття законодавства про інтелектуальну власність його система та спрямованість.
8. Дезінтеграційний підхід до регулювання права інтелектуальної власності і його сутність.
9. Види міжнародно-правових актів про інтелектуальну власність.
10. Конституція України як основне джерело регулювання права інтелектуальної власності. Цивільний кодекс України як джерело регулювання права інтелектуальної власності.
11. Чинне законодавство України про інтелектуальну власність.
12. Поняття та ознаки об'єктів права інтелектуальної власності.
13. Ознаки обороноспроможності об'єктів права інтелектуальної власності.
14. Відкриття як об'єкти права інтелектуальної власності та їх ознаки.
15. Об'єкти відкриття. Права авторів відкриттів. Порядок кваліфікації відкриттів.
16. Винаходи та корисні моделі як об'єкти промислової власності: поняття, об'єкти, види.
17. Промислові зразки як об'єкти промислової власності: поняття, об'єкти.
18. Знаки для товарів та послуг як об'єкти промислової власності.
19. Правонаступники прав інтелектуальної власності. Спадкоємство інтелектуальних прав.
20. Держава як володілець прав інтелектуальної власності. Підстави набуття державою прав інтелектуальної власності.
21. Правове положення Державного агентства з авторських та суміжних прав, Комітету по захисту прав інтелектуальної власності (Патентного відомства).

22. Правове положення патентознавців. Вимоги щодо патентних повірених. Атестація патентних повірених. Повноваження повірених у справах інтелектуальної власності.
23. Асоціації патентних повірених. Підстави та порядок втрати атестації патентного повіреного.
24. Агенти з товарних знаків та їх правове положення.
25. Права власників та уповноважених ним органів щодо результатів створених за службовим завданням.
26. Поняття авторського права та сфера його дії.
27. Об'єкти, що охороняються авторським правом.
28. Виникнення та здійснення авторського права.
29. Похідний твір та його правове значення.
30. Авторське право та право власності на носія авторських прав.
31. Особисті немайнові права автора.
32. Майнові права автора. Майнові права володільця.
33. Вільне використання твору.
34. Авторське право на аудіовізуальний твір.
35. Строки охорони авторських прав.
36. Перехід авторських прав. Передача (уступка) авторського права.
37. Авторські ліцензійні договори: поняття, характеристика та види. Сторони ліцензійного договору та їх правове положення.
38. Поняття, зміст та порядок укладання авторських договорів.
39. Поняття та сутність суміжних прав. Види суміжних прав.
40. Охорона суміжних прав. Місце суміжних прав у системі права інтелектуальної власності.
41. Права виконавців та їх зміст.
42. Права виробників фонограм та їх зміст.
43. Права організацій мовлення.
44. Правила торгівлі екземплярами аудіовізуальних творів.
45. Поняття охорони і захисту прав і їх співвідношення.
46. Засоби охорони авторських і суміжних прав. Способи захисту авторських і суміжних прав.
47. Колективне управління авторськими та суміжними правами.
48. Поняття та визначення контрафактних порушень авторських та суміжних прав.
49. Поняття патентного права. Відмінність винахідницького права від патентного права.
50. Охоронні документи в патентному праві.

51. Поняття патенту та його види. Реквізити патенту. Строки дії патенту. Відміна патенту. Визнання патенту недійсним. Припинення дії патенту.
52. Свідоцтво на знаки для товарів та послуг. Посвідчення на раціоналізаторську пропозицію.
53. Патентні системи: заявочна, перевірочна, дослідницька, змішані.
54. Заявка на видачу охоронного документа та вимоги щодо неї.
55. Порядок подання заявки. Пріоритет заявки та його визначення. Колізії заявок та порядок розгляду спорів.
56. Формальна експертиза та її наслідки. Способи усунення недоліків заявок.
57. Експертиза по суті. Порядок, підстави проведення експертизи по суті. Права заявника при проведенні експертизи.
58. Поняття, ознаки і об'єкти винаходу. Види винаходів та їх правове значення.
59. Права і обов'язки винахідників службових винаходів.
60. Об'єкти, що визнаються винаходами.
61. Поняття та ознаки корисної моделі.
62. Порядок отримання патенту на винахід та корисну модель.
63. Заявка на отримання патенту та її зміст. Реквізити заявки.
64. Формула винаходу та її правове значення.
65. Тимчасова правова охорона, її значення та зміст.
66. Право першокористувача та його зміст.
67. Публікації при патентуванні. Реєстрація патенту.
68. Права, що виникають з патенту
69. Визнання патенту недійсним. Припинення дії патенту. Примусове відчуження патентних прав.
70. Поняття сорту рослин та порід тварин. Умови патентоспроможності нових сортів рослин. Об'єкти правової охорони на сорти рослин.
71. Суб'єкти права на сорти рослин.
72. Патент на сорт та його особливості.
73. Порядок та умови патентування нових сортів рослин. Подача заявки на патентування сортів рослин.
74. Тимчасова охорона права на сорт та її зміст.
75. Видача патенту на сорт рослин. Визнання патенту на сорт рослин недійсним. Припинення дії патенту на сорт рослини.
76. Контрафактні дії щодо промислової власності на сорти рослин. Відповідальність за контрафактні порушення прав на сорти рослин.

77. Поняття інтегральної мікросхеми та умови її патентоспроможності. Право на реєстрацію топології інтегральної мікросхеми. Право роботодавця (власника чи уповноваженого ним органу).
78. Порядок реєстрації топології інтегральної мікросхеми.
79. Права та обов'язки, що слідує із реєстрації топографії інтегральної мікросхеми.
80. Визнання реєстрації топографії інтегральної мікросхеми недійсною.
81. Порухення прав володільця зареєстрованої топографії інтегральної мікросхеми. Захист прав володільців.
82. Поняття промислового зразка та умови його патентоспроможності.
83. Права автора промислового зразка.
84. Порядок патентування промислових зразків.
85. Права, що слідує з патенту на промисловий зразок.
86. Захист прав володільця патенту на промисловий зразок.
87. Припинення дії патенту на промисловий зразок. Визнання патенту на промисловий зразок.
88. Правова природа засобів індивідуалізації товаровиробників.
89. Поняття знаків для товарів та послуг і умови їх правової охорони. Патентування знаків для товарів та послуг.
90. Права, що виникають із свідоцтва на знаки для товарів та послуг. Обов'язки, що виникають із свідоцтва на знаки для товарів та послуг.
91. Припинення дії свідоцтва на знаки для товарів та послуг.
92. Місце походження товарів його визначення та правове значення. Реєстрація місця походження товарів та порядок її здійснення. Правові наслідки реєстрації місця походження товарів.
93. Контрафактні порушення прав на місце походження товарів.
94. Місця походження товарів як об'єкти промислової власності.
95. Селекційні досягнення як об'єкти промислової власності.
96. Топології інтегральних схем та умови їх охороноспроможності.
97. «Ноу-хау» як об'єкти правової охорони та їх види.
98. Науково-технічна документація.
99. Раціоналізаторські пропозиції як об'єкти промислової власності.
100. Автор як первинний суб'єкт права інтелектуальної власності та його визначення.
101. Співавторство та його види. Визначення авторства. Регулювання відносин між співавторами.
102. Права та обов'язки авторів. Охорона прав автора.

103. Володільці прав інтелектуальної власності та їх правове положення, наслідки контрафактних дій.
104. Поняття та умови охорони раціоналізаторських пропозицій.
105. Заява на раціоналізаторську пропозицію та вимоги щодо неї. Порядок подачі заяви на раціоналізаторську пропозицію. Розгляд заяви на раціоналізаторську пропозицію. Першість на раціоналізаторську пропозицію.
106. Права авторів раціоналізаторських пропозицій.
107. Проблема регулювання нових об'єктів права інтелектуальної власності в праві України.
108. Договірні зобов'язання стосовно прав інтелектуальної власності та їх види.
109. Ліцензійні угоди: поняття та ознаки. Види ліцензійних угод.
110. Примусові ліцензії та порядок їх надання. Міжнародна ліцензійна практика.
111. Договори «ноу-хау». Види договору «ноу-хау».
112. Франчайзингові угоди: поняття, предмет, характеристика та особливості.
113. Оспорювання рішень по апеляціях.
114. Недобросовісна конкуренція та порушення прав на товарні знаки.
115. Регуляторна політика держави у сфері інтелектуальної власності та її напрямки.
116. Державний контроль у сфері інтелектуальної власності та його напрямки. Правове становище державних уповноважених у сфері інтелектуальної власності.
117. Адміністративна відповідальність за правопорушення прав інтелектуальної власності.
118. Кримінальна відповідальність за правопорушення прав інтелектуальної власності.
119. Спори щодо контрафактів, що підлягають розгляду у судовому порядку.
120. Судовий порядок розгляду спорів про порушення прав інтелектуальної власності. Можливість та доцільність претензійного порядку задоволення вимог потерпілою особою.
121. Забезпечення доказів при розгляді спорів про порушення прав інтелектуальної власності. Види доказів. Участь суду у витребуванні доказів.
122. Виконання рішень у справах про порушення прав інтелектуальної власності.

13.6. Тести для контрольних замірів знань з права інтелектуальної власності

1. Загальні положення про інтелектуальну власність.

Інтелектуальна діяльність:

- а) це весь комплекс складових (розвиток наук, техніки, літератури, культури, мистецтва), що складають основу соціально-економічного розвитку будь-якого суспільства;
- б) це комплекс складових, що стосується розвитку науки і техніки і на цій основі виробництва;
- в) це комплекс складових, що стосується розвитку літератури, селекційних досягнень у рослинництві або у тваринництві.

Науково-технічний прогрес:

- а) це весь комплекс складових (розвиток науки, мистецтва та техніки), на основі яких розвивається виробництво;
- б) це весь комплекс (розвиток літератури, науки, техніки) на основі яких ґрунтується виробництво;
- в) це поступальний рух у розвитку науки і техніки, який складається із певних стадій (виявлення, формування і формулювання суспільних потреб у тих чи інших засобах і знаряддях праці, матеріалах і технологіях, у новій продукції тощо; фундаментальні дослідження, результатом яких є встановлення закономірностей, властивостей і явищ матеріального світу, тобто наукові відкриття, які стають основою винаходу, а винахід – це лише ідеальне розв'язання практичного завдання, яке ще не може бути безпосередньо використане у виробництві; матеріалізація, втілення в певну конструкцію, технологію, речовину тощо, винаходу – перетворення ідеального розв'язання в оречевлений предмет – техніку; оречевлену силу знання, тобто створення і впровадження у виробництво нової техніки).

Творча діяльність (творчість):

- а) це діяльність, внаслідок якої народжується, щось якісно нове, що визначається неповторністю, оригінальністю і суспільно-історичною унікальністю (яка властива лише людині, усвідомлений, цілеспрямований і, як правило передбачуваний процес);
- б) це створені природою унікальні шедеври;
- в) це створені за допомогою техніки нові зразки техніки.

Відмінність творчої діяльності від інтелектуальної діяльності:

- а) відрізняється творча діяльність від інтелектуальної діяльності тим, що перша є творчою, більш широким поняттям, результати творчої діяльності значно переважають результати інтелектуальної діяльності, результати творчої діяльності не завжди стають інтелектуальною власністю;
- б) відрізняється творча діяльність від інтелектуальної діяльності тим, що перша є більш широким поняттям, результати творчої діяльності значно переважають результати інтелектуальної діяльності, результати творчої діяльності не завжди стають інтелектуальною власністю;
- в) творча діяльність більш вужче поняття ніж інтелектуальна діяльність.

Значення інтелектуальної діяльності для соціально-економічного розвитку суспільства:

- а) це основа соціально-економічного розвитку суспільства;
- б) охоплює розвиток науки і техніки і на цій основі виробництво;
- в) визначає стратегію і тактику соціально-економічного розвитку будь-якої країни.

Види інтелектуальної діяльності:

- а) літературно-художня творчість (діяльність), науково-технічна творчість (діяльність);
- б) літературно-художня творчість (власність) діяльність, промислова творчість (власність) діяльність, творчість (діяльність) на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг;
- в) науково-літературно-художня (творчість) діяльність, науково-технічна діяльність, творчість на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг.

Особливості літературної діяльності:

- а) об'єктом правової охорони є твір, який носить творчий характер і виражений у такій об'єктивній формі, яка дозволяє його відтворювати (тобто твір має бути результатом творчості, а не механічною копією уже створеного твору). Іншими словами твір має бути оригінальним, відрізнятися від інших подібних творів певною новизною. З цього положення випливає основна особливість літературної діяльності – у творі захищається його форма, а не зміст. Це означає, що коли в опублікованій науковій статті викладена сутність певного винаходу настільки повно, що цим винаходом може скористатися будь-яка третя особа, то таке використання

винаходу не буде порушенням права на твір (тобто запозичений зміст. Але викладений своїми словами, коли не буде дослівного співпадіння з текстом раніше опублікованим, то це не буде порушенням авторського права), результат літературної творчості стає об'єктом правової охорони незалежно від науково-теоретичного чи художньо-естетичного рівня самого твору; літературна діяльність та її результати не підлягають будь-якій обов'язковій державній реєстрації та ліцензуванню; результати літературної діяльності як право автора може бути зареєстровано автором;

- б) об'єктом правової охорони є твір і охороняється правом зміст цього твору;
- в) твір підлягає обов'язковому ліцензуванню та реєстрації.

Особливість науково-технічної діяльності:

- а) є її спрямованість на матеріальне забезпечення потреб суспільства; на її основі мають бути створені необхідні засоби і знаряддя виробництва тощо; це поняття набагато ширше від поняття «промислова власність»; не всі об'єкти науково-технічної діяльності стають об'єктами правової охорони; вона охоплює науково-дослідну діяльність стосовно техніки або технологій; нею охоплюються проектно-конструкторські, проектно-технологічні роботи, раціоналізаторська або винахідницька діяльність, види творчої діяльності, спрямовані на створення різних промислових зразків, топографії різноманітних інтегральних мікросхем, засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг тощо; відповідність умовам обороноздатності; встановлена обов'язкова законом перевірка, експертиза, атестація, видається охоронний документ;
- б) не підлягає перевірці і обов'язковій реєстрації та охороні;
- в) є завжди об'єктом промислової власності і підлягає завжди правовій охороні.

Засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг:

- а) це фірмове найменування, знаки для товарів і послуг і зазначення походження товарів (цей вид творчості не відноситься ні до літературно-художніх, ні до технічних);
- б) це засоби, що підлягають обов'язковій експертизі і державній реєстрації, захищаються свідоцтвом, а не патентом, строки правової охорони визначаються законом і є об'єктами авторського права;
- в) є об'єктами промислової власності.

Становлення системи правової охорони результатів інтелектуальної власності:

- a) складає шість періодів;
- б) складає вісім періодів;
- в) чотири етапи.

Поняття права інтелектуальної власності:

- a) є сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини у сфері створення, оформлення, використання і охорони результатів інтелектуальної діяльності людей;
- б) є право суб'єкта на володіння, користування і розпорядження належних йому відповідно до закону результатів інтелектуальної діяльності;
- в) право інтелектуальної власності – це речове право і характеризується рисами абсолютності і виключності.

2. Право інтелектуальної власності в Україні.

Загальні положення законодавства України про інтелектуальну власність

Становлення і розвиток законодавства України про інтелектуальну власність:

- a) становлення і розвиток законодавства України про інтелектуальну власність проходило вісім історичних періодів;
- б) становлення і розвиток законодавства України про право інтелектуальної власності відповідає становленню державності;
- в) становлення і розвиток законодавства України про інтелектуальну власність відповідає трьом історичним періодам.

Загальні положення законодавства України про інтелектуальну власність:

- a) до об'єктів інтелектуальної діяльності відносяться: результати інтелектуальної діяльності (виготови науки, літератури і мистецтва; виконання фонограм і передачі організацій мовлення; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; селекційні досягнення; типології інтегральних схем; нерозкрита інформація, в тому числі і секрети виробництва (ноу-хау); засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг (фірмове найменування; знаки для товарів і послуг; зазначення походження товарів); інші результати інтелектуальної діяльності і засоби індивідуалізації

- учасників цивільного обороту, товарів і послуг у випадках, передбачених чинним законодавством; підставами виникнення прав на об'єкти інтелектуальної власності і є факт їх створення; факт надання їм правової охорони у порядку, передбаченому законодавством; засобами і формами захисту;
- б) не стосується об'єктів інтелектуальної діяльності; не мають різноманітних засобів, форм і порядку захисту;
  - в) інтелектуальна власність не передбачає законодавчого закріплення форм, засобів захисту.

Авторське право охоплює собою відносини:

- а) організаційні;
- б) стосовно об'єктів науково-технічної творчості;
- в) стосовно створення і використання творів науки, літератури і мистецтва;
- г) лише особисті немайнові права авторів.

Авторське право і патентне право: спільне і відмінність:

- а) спільне: що всі результати чинним законодавством визнані товаром; що всі результати можуть бути об'єктом будь-яких цивільних правочинів (угод); всі результати є об'єктом цивільного обороту і створюють ринок духовної і науково-технічної продукції; всі вони є результатом творчої діяльності людини; ці два види творчої діяльності завершуються певним результатом; простір дії авторського і патентного права – це територія України; спільність в правовому регулюванні відносин, що пов'язані з творчою діяльністю, є однакова дієздатність суб'єктів творчого процесу; право авторства і право на ім'я виникає як і у автора будь-якого твору, так і у автора винаходу чи будь-якого іншого об'єкта промислової власності незалежно від віку; є право на винагороду і підстави її виплати; суб'єктом авторських і патентних прав може стати у випадках, зазначених законодавством; істотною відмінністю є: різні об'єкти цих відносин; ці два інститути мають особливість правової охорони; існують різні строки дії авторського і патентного права;
- б) спільним є те, що авторське і патентне право мають однакові строки дії охорони цих прав; мають однакові об'єкти правової охорони; право авторства і право на ім'я виникає як у автора будь-якого твору, так і у автора винаходу; відмінним є: що результати авторського права не є товаром, що суб'єктом авторського права не може стати держава, а суб'єктом патентного права може стати держава.

Державне управління інтелектуальною власністю:

- а) Верховна Рада України затверджує програми науково-технічного розвитку в державі; Кабінет Міністрів України розробляє і здійснює загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України; Кабінет Міністрів України здійснює безпосереднє керівництво інтелектуальною діяльністю (визначає державну політику в цій сфері діяльності, створює державні органи управління інтелектуальною діяльністю); Президент України визначає найбільш оптимальну структуру державного управління інтелектуальною діяльністю;
- б) здійснюють: Верховна Рада України; Президент України; громадські організації України;
- в) здійснює Кабінет Міністрів України. Органи місцевого самоврядування.

Управління майновими правами у авторському праві можуть здійснювати:

- а) уповноважені державні організації;
- б) Державне агентство з авторських і суміжних прав;
- в) повірені у справах інтелектуальної власності.;
- г) володільці цих прав особисто або через повіреного чи організацію колективного мовлення.

Організації колективного управління майновими правами повинні:

- а) отримати ліцензію на свою діяльність;
- б) реєструватися як учасники зовнішньоекономічної діяльності;
- в) після державної реєстрації стати на облік в установі в 30-ти денний строк;
- г) публічно сповістити зацікавлених суб'єктів про свою діяльність.

Організації колективного мовлення виконують функції:

- а) збирання винагороди за використання об'єктів авторського права і суміжних прав, якими вони управляють;
- б) контролю можливих місць використання авторських прав і накладання на порушників штрафів;
- в) виявлення осіб, що порушують авторські права і проведення дізнання;
- г) реєстрації порушень авторських і суміжних прав.

Об'єкти права інтелектуальної власності

Об'єкти авторського права:

- а)* це речі, в тому числі гроші і цінні папери, інше майно, в тому числі і майнові права, роботи та послуги, результати інтелектуальної діяльності, службові та комерційні таємниці, особисті немайнові блага, а також інші матеріальні та нематеріальні блага;
- б)* це твори у галузі науки, літератури і мистецтва, виражені в будь-якій об'єктивній формі;
- в)* твори у галузі науки, літератури і мистецтва, винаходи.

Об'єкти цивільного права, об'єкти права інтелектуальної власності (спільне і відмінне):

- а)* відмінне – об'єктом цивільного права може бути такий результат інтелектуальної діяльності, який у відповідності з чинним законодавством об'єктом права інтелектуальної власності визнаний бути не може (заявка на певний вид науково-технічної творчості подана до установи і не одержала охорони); об'єктом цивільного права отже бути будь-який результат інтелектуальної, творчої діяльності, а об'єктом права інтелектуальної діяльності може бути тільки той творчий результат, який відповідає вимогам чинного законодавства;
спільне – об'єктом цивільного права і об'єктом права інтелектуальної діяльності може бути результат творчої діяльності;
- б)* вони не мають нічого спільного;
- в)* вони не мають нічого відмінного, крім того вони ці результати є твором.

Об'єктом авторського права може бути:

- а)* не будь-який твір, а лише той, який має певні встановлені законом ознаки: творчий характер, виражений у будь-якій об'єктивній формі;
- б)* твір втілений в певну матеріальну форму: рукопис, ноти, скульптуру, картину тощо;
- в)* офіційні документи (закони, постанови, судові рішення, накази, офіційні символи і знаки (прапори, герби, ордени, медалі, грошові знаки) будь-яка процедура, ідея, метод, процес, концепція, відкриття, винахід, корисна модель, промисловий зразок.

Видами об'єктів авторського права є:

- а)* літературні твори; сценарні твори; аудіовізуальні твори; твори образотворчого мистецтва; твори декоративно-прикладного мистецтва; фотографічні твори; твори архітектури, містобудування і

садово-паркового мистецтва; твори хореографії і пантоміми; різного роду карти – географічні, геологічні, політичні, фізичні, кліматичні та інші; збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології. Збірники звичайних даних, включаючи бази даних, інші складені твори (якщо вони є результатом творчої діяльності по добору, координації або упорядкуванню змісту без заподіяння шкоди охороні творів, що входять до них); колективний твір;

- б) це літературні твори;
- в) це наукові статті, монографії, підручники.

Об'єктом авторського права є:

- а) похідні твори;
- б) твори народної творчості;
- в) грошові знаки;
- г) державні нагороди України.

Об'єкти суміжних прав є:

- а) виконання, запис, фонограма, відеограма і програма теле- чи радіомовлення;
- б) право виконавця, щодо виробника фонограм; право виробників відеограм, права на організації мовлення;
- в) фонограма, виконання, право виробника фонограм.

Об'єктами суміжних прав визнаються:

- а) передачі (програми) організацій мовлення;
- б) топографії інтегральних схем;
- в) місця походження товарів;
- г) права осіб, що сприяли створенню і комерційному успіху твору.

Об'єктами промислової власності є:

- а) об'єкти винаходів (винахід, корисна модель); промислові зразки; об'єкти типографій інтегральних схем;
- б) корисна модель, фірмове найменування, винахід;
- в) винахід, промислові зразки, корисна модель, знаки для товарів і послуг.

До об'єктів права промислової власності відносяться:

- а) нова техніка;
- б) витвори ужиткового мистецтва;
- в) промислові підприємства;
- г) корисні моделі.

Об'єктом винаходу визнається:

- a) комп'ютерні програми;
- б) методи виконання розумових операцій;
- в) конструктивне виконання пристрою;
- г) продукт.

Не може бути об'єктом винаходу:

- a) спосіб;
- б) застосування раніше відомого винаходу за новим призначенням;
- в) штам мікроорганізму;
- г) сорти рослин і породи тварин.

Об'єктами засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг є:

- a) фірмові найменування;
- б) знаки для товарів і послуг; об'єкти зазначень походження товарів;
- в) об'єкти зазначень походжень товарів; фірмові найменування; знаки для товарів і послуг.

Об'єктами селекційних досягнень у рослинництві є:

- a) новий сорт – це окрема група рослин (клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція) в рамках нижчого із відомих ботанічних таксонів: визначена ступенем прояву ознак, що є результатом діяльності даного генотипу або комбінацій генотипів; відрізнена від будь-якої іншої групи рослин ступенем прояву принаймі однієї з цих ознак; може розглядатися як єдине ціле з точки зору її придатності для відтворення в незайманому вигляді цілих рослин сорту;
- б) новий вид рослин;
- в) рослина отримана в результаті зчеплення.

Об'єктом селекційних досліджень у тваринництві є:

- a) виведення нових порід тварин і птиці вищої якості;
- б) виведення нових порід тварин і птиці нижчої якості;
- в) виведення нових порід тварин вищої якості.

Об'єкти науково-технічної інформації є:

- a) інформація та її види, які стосуються безпосередньо виробництва, містить науково-технічні відомості, а також відомості про організаційну, економічну та іншу інформацію, яка сприяє підвищенню ефективності виробництва та іншої доцільної суспільно корисної діяльності і здебільшого невідома третім особам;
- б) комерційна та інші види таємниць;

в) є науково-технічна інформація документована на будь-яких носіях або публічно проголошена вітчизняна і зарубіжна інформація про досягнення науки, техніки і виробництва, одержана в ході науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної виробничої та громадської діяльності.

Об'єктами нетрадиційних рішень є:

- а) об'єкти наукових відкриттів, об'єкти раціоналізаторських пропозицій, об'єкти захисту від недобросовісної конкуренції;
- б) об'єкти наукових відкриттів; об'єкти раціоналізаторських пропозицій;
- в) об'єкти захисту від недобросовісної конкуренції.

Авторське право в об'єктивному розумінні:

- а) це розділ цивільного права, який регулює правовідносини, що виникають із створенням та використанням творів науки, літератури і мистецтва;
- б) це розділ цивільного права, який регулює правовідносини, що виникають із створення та використанням творів літератури і мистецтва;
- в) це розділ цивільного права, який регулює правовідносини, що виникають із створенням та використанням творів науки і літератури.

Авторське право в суб'єктивному розумінні:

- а) права належні автору якого-небудь твору (це особисті немайнові права, а також майнові права);
- б) належність автору немайнових прав;
- в) належність автору майнових прав.

Літературні твори:

- а) це романи, оповідання, поеми, вірші, драматичні або будь-які інші письмові твори, незалежно від їх змісту (белетристика або публіцистика), обсягу, призначення (розвага, педагогіка, інформація, реклама, пропаганда тощо), форми (рукописна, машинописна, печатна: книга, брошура, листівка, газета, журнал); незалежно від того, випущені вони в світі чи ні, в більшості країн «усні твори», тобто твори, не зафіксовані в письмовій формі;
- б) це романи, оповідання, поеми, вірші інші письмові твори, опубліковані;
- в) це романи, оповідання, поеми, вірші, байки, книги, жернали, випущені в світ.

Музичні твори:

- а) «серйозна» або «легка» музика, пісні, хорові твори, опери, мюзикли, оперети; музикальні педагогічні твори, твори для одного інструмента (соло), ансамблю (сонати, камерна музика тощо) і оркестру;
- б) музика, пісні, опери, оперети, спектакль;
- в) музика, пісні, опери, оперети, музикальні педагогічні твори, масові видовища тощо.

Сценарні твори:

- а) це твори, які є результатом переробки чужого розповідного або драматичного твору, чи оригінальними, які призначені для виконання на сцені (спектаклі, масові видовища тощо);
- б) це твори оригінали розповідного або драматичного характеру, які призначені для виконання на сцені;
- в) це спектаклі, масові видовища, танці тощо.

Аудіовізуальні твори:

- а) це кінофільми, теле- і відеофільми, слайд-фільми тощо, розраховані на слухове і видове сприйняття;
- б) це кінофільми, телефільми, слайд-фільми;
- в) це слайд-фільми, діафільми, короткометражні фільми.

Твори образотворчого мистецтва:

- а) це живопис, скульптура і графіка;
- б) це плоскі (малюнки, картини, гравюри, ліпофотографія тощо), або об'ємні (скульптури, твори архітектури);
- в) це живопис, графіка, реклама, малюнки, ліпофотографія, гравюри.

Твори декоративно-прикладного мистецтва:

- а) це художні твори, які використовуються в промисловості (прикраси, речі побуту тощо) прикраси промислових виробів, (меблів, одягу, посуду тощо);
- б) це художні твори, які використовуються в промисловості (дизайн, прикраси);
- в) це художні твори, що використовуються в побуті (прикраси, речі побуту).

Твори фотографічного мистецтва:

- а) це фотографії, які зроблені незалежно від предмета (портрети, пейзажі, поточні події тощо) і призначення;
- б) це фотографії, які мають певне призначення;
- в) це фотографії, які залежні від предмета (портрети, пейзажі).

Суміжні права:

- а) це права виконавців, виробників фонограм, виробників відеограм і організацій мовлення на виконання, запис, фонограму, відеограму і програму теле- чи радіомовлення;
- б) це права виконавців на виконання, права виробників фонограм на їх фонограми;
- в) це права організацій ефірного віщання на їх радіо- телевізійні програми, виробників відеограм на їх виробництво.

Промислова власність:

- а) це вид інтелектуальної власності, який охоплює права на такі об'єкти промислової власності, як винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування, фірмове найменування та зазначення про походження чи найменування місця походження товарів, а також припинення недобросовісної конкуренції;
- б) це вид інтелектуальної власності, який охоплює права на такі об'єкти промислової власності, як сорти рослин, породи тварин, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки, фірмове найменування;
- в) це вид інтелектуальної власності, який охоплює промисловість, торгівлю, сільське господарство, добувну промисловість.

Право промислової власності є:

- а) інститутом авторського права;
- б) самостійним інститутом права інтелектуальної власності;
- в) підгалуззю економічного права;
- г) матеріальними активами держави.

Винаходом визнається:

- а) нове промислово придатне конструктивне виконання пристрою;
- б) комп'ютерна програма;
- в) технологічне вирішення, що відповідає умовам патентоспроможності;
- г) відкриття наукових теорій та математичних методів.

Службовим винаходи визнається:

- а) винахід, що створений працівником;
- б) винахід, що містить державну таємницю;
- в) винахід, що створений на підставі замовлення;
- г) конвенційний винахід.

Винахід це:

- а) технологічне (технічне) вирішення в будь-якій галузі суспільно-корисної діяльності, яке відповідає вимогам патентоздатності, тобто є новим, має винахідницький рівень і придатне для використання;
- б) технологічне вирішення в будь-якій галузі суспільно-корисної діяльності, якщо воно патентоздатне, має промислову корисність, новизну, неочевидність, розкритість винаходу;
- в) технічне вирішення у промисловості, яке відповідає вимогам патентоздатності і придатне для використання.

Промисловий зразок:

- а) це результат творчої діяльності, спрямований на досягнення декоративності зовнішнього виду предметів масового виробництва, який з врахуванням обмежень, що є на ціни задовольняє потреби потенційних споживачів як в зоровій придатності предмета, так і в здатності ефективно виконувати належну їм функцію;
- б) це нове конструктивне вирішення виробу, що визначає його зовнішній вигляд, придатне для відтворення промисловим способом;
- в) це результат творчої діяльності, спрямований на нове конструктивне вирішення виробу.

Інтегральна мікросхема:

- а) це мікроелектронний виріб кінцевої або проміжної форм, призначений для виконання функцій електронної схеми, елементи з'єднання якого неподільно сформовані в об'ємі і на поверхні матеріалу, що становить основу такого виробу, незалежно від способу його виготовлення;
- б) це мікроелектронний виріб, призначений для виконання функцій електронної схеми;
- в) це виріб для виконання функцій електронної схеми, елементи і з'єднання сформовані на поверхні матеріалу.

Топографія інтегральної мікросхеми:

- а) це зафіксоване на матеріальному носії просторово-геометричне розміщення сукупності елементів інтегральної мікросхеми та з'єднань між ними;
- б) це зафіксовані на матеріальному носії мікросхеми;
- в) це зафіксовані на матеріальному носії з'єднань між мікросхемами.

Фірмове найменування:

- а) це назва або ім'я, під яким підприємець виступає в цивільному обороті;
- б) це засіб захисту прав підприємця на найменування фірми;
- в) це символ під яким виступає підприємництво в цивільному обороті.

Знаки для товарів і послуг:

- а) це зареєстровані в установленому порядку позначення, за якими товари і послуги одних осіб відрізняються від однорідних товарів і послуг інших осіб;
- б) це будь-яке позначення, яке індивідуалізує товари даного підприємства і допомагає відрізнити їх від товарів його конкурента;
- в) це символи, що поміщаються на товари з метою їх індивідуалізації.

Об'єктами прав на зазначення походжень товарів є:

- а) позначення, які вказують на походження товару;
- б) будь-яке словесне чи зображувальне (графічне) позначення, що прямо чи опосередковано вказує на географічне місце походження товару;
- в) зазначення походження товару за його місцем походження та географічного зазначення походження товару.

Селекційне досягнення:

- а) це результат науково-практичної діяльності, в результаті якої створюються сорти і гібриди рослин і породи тварин із заданими ознаками;
- б) це результат науково-практичної діяльності, в результаті якої створюються сорти і гібриди рослин і породи тварин вищої якості;
- в) це результат науково-практичної діяльності в результаті якої створюються нові породи тварин і сорти рослин нижчої якості (продуктивності).

Науково-технічна інформація:

- а) це відомості про створений винахід, сутність якого не розкривається;
- б) це творча інформація, яка розкриває зміст і сутність того чи іншого науково-технічного досягнення;
- в) це публічно проголошена науково-технічна інформація.

Суб'єкти права інтелектуальної власності

Автори:

- а) це фізична особа, творчою працею якої створено твір;*
- б) це людина, що свідомо створює той чи інший об'єкт інтелектуальної власності;*
- в) це фізична або юридична особа, що створює об'єкт інтелектуальної власності.*

Автором визнається:

- а) юридична особа, що організувала і фінансувала створення результату творчої діяльності;*
- б) особа, що вказана автором;*
- в) фізична особа, творчою працею якої створено твір;*
- г) особа, що набула права авторства через його платне придбання.*

Псевдонім це:

- а) вигадане ім'я, що обране автором для зазначення свого авторства;*
- б) присвоєне державою кодове ім'я для індивідуалізації особи;*
- в) кличка фізичної особи;*
- г) частина прізвища фізичної особи.*

Співавтори це:

- а) всі особи, що були причетні до оприлюднення твору;*
- б) особи, творчою працею яких створено твір;*
- в) інвестори, особи, що фінансували створення твору;*
- г) особи, що надавали консультативну допомогу та керували проектом.*

Суб'єктами авторського права можуть бути:

- а) не тільки автори, але й інші особи;*
- б) особи, яким належить суб'єктивне авторське право стосовно твору;*
- в) юридичні і фізичні особи, які створили твір.*

Суб'єктами авторського права є:

- а) патентоволодільці;*
- б) фізичні і юридичні особи;*
- в) автори, їх спадкоємці та володільці авторських прав;*
- г) держава в особі скарбниці.*

Первинними суб'єктами суміжних прав є:

- а) автори;*
- б) виконавці, виробники фонограм (відеограм), організації мовлення;*
- в) інвестори – особи, які фінансували створення творів, їх носіїв, програм мовлення;*
- г) Державний комітет України по теле- і радіомовленню.*

Автором винаходу визнається:

- а) власник патенту;
- б) особа, яка подала заявку;
- в) юридична особа;
- г) особа, яка створила патентоспроможний винахід.

Заявники:

- а) це фізичні або юридичні особи, від імені яких подано заявку на реєстрацію об'єкта промислової власності або сорту рослин, топографії ІМС у відповідності з національним законодавством або гідно з регіональною чи міжнародною угодою;
- б) це будь-яка особа, що подала заявку на реєстрацію об'єкта інтелектуальної власності.

Правонаступником як суб'єктом право інтелектуальної власності є:

- а) будь-які фізичні і юридичні особи, які стають ними в силу договору або закону;
- б) особа, яка заміняє автора як володільця права (в цілому або якогонебудь із спеціальних прав автора) і одержує ці права через будь-яку правомірні підстави (наприклад, відсудження прав або їх спадкування);
- в) фізичні і юридичні особи, що стають суб'єктами інтелектуальної власності внаслідок спадкування.

Оформлення справ на об'єкти інтелектуальної власності

Виникнення прав на твори науки, літератури і мистецтва:

- а) право на твори науки, літератури і мистецтва виникає із самого факту створення твору;
- б) право на твори науки, літератури і мистецтва виникає з моменту їх реєстрації в офіційному державному реєстрі;
- в) право на твори науки, літератури і мистецтва виникає з моменту їх оприлюднення.

Авторське право виникає:

- а) внаслідок факту його створення;
- б) тільки після його реєстрації;
- в) із моменту виконання всіх формальностей щодо ідентифікації твору;
- г) із моменту сплати коштів за користування значком ©.

Авторське право залежить від:

- a) реєстрації цього права у патентному відомстві України;
- б) права власності на матеріальний носій;
- в) не залежить від його носія.;
- г) розміру встановленої авторської винагороди.

Суміжні права (виконання творів, фонограми, відеограми, передачі організації мовлення) стають об'єктом правової охорони:

- a) якщо вони вперше оприлюднені на території України протягом 30 днів від дня їх оприлюднення в іншій державі;
- б) коли вони оприлюднені за кордоном;
- в) коли вони зареєстровані в офіційному державному реєстрі.

Права організацій мовлення охороняються законом:

- a) якщо зазначені організацій мають офіційне місцезнаходження на території України і здійснюють передачі за допомогою передавачів, розташованих на території України;
- б) права організацій мовлення охороняються законом коли на них отримана ліцензія;
- в) права організацій мовлення охороняються законом якщо вони розташовані на території України.

Права на об'єкти промислової власності:

- a) науково-технічні досягнення можуть бути визнані об'єктами промислової власності лише після їх кваліфікації як таких відповідним державним органом, державної реєстрації і видачі охоронного документа;
- б) науково-технічні досягнення можуть бути визнані об'єктами промислової власності з моменту їх створення;
- в) науково-технічні досягнення можуть бути визнані об'єктами промислової власності з моменту їх оприлюднення.

Оформлення прав на об'єкти промислової власності:

- a) на науково-технічне досягнення, що заявляється як об'єкти промислової власності подається заявка, де вказується, який патент він бажає отримати з проведенням кваліфікаційної експертизи чи без проведення такої (деклараційний патент). До складу заявки входить опис об'єкта промислової власності; формула винаходу чи корисної моделі тощо, оплачує збір за подання заявки. Після проведення експертизи робиться публікація в офіційному бюлетені Установи відомостей про заявку. На підставі експертизи видається патент, яки підлягає державній реєстрації;

- б) на науково-технічне досягнення проводиться експертиза на підставі якої видається патент;
- в) на науково-технічне досягнення не проводиться експертиза, а видається реєстраційне свідоцтво.

Заявки на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг:

- а) подається заявка до Установи, яка містить:
  - 1) заявку про реєстрацію знака;
  - 2) зображення позначення, що заявляється;
  - 3) перелік товарів і послуг, для яких заявник просить зареєструвати знак та додатки;
  - 4) документ про сплату збору за подання заявки;
  - 5) документ, що підтверджує показ експонатів;
  - 6) документ, що підтверджує право заявника на використання у заявленому позначенні елементів;
  - 7) документ, який підтверджує, що заявник виробляє товар, для якого просить зареєструвати знак. Після чого проводиться експертиза, після чого видається реєстраційне свідоцтво;
- б) подається заявка до установи, проводиться експертиза і видається заявка;
- в) подається заявка на підставі якої видається свідоцтво.

Заявкою визнається:

- а) документ, що посвідчує право власності на корисну модель;
- б) висновок формальної експертизи;
- в) сукупність документів, необхідних для видачі Відомством патенту;
- г) документ про проведений патентний пошук і необхідну кількість відмінних ознак винаходу.

Пріоритет заявки це:

- а) вказана у заявці дата її складання;
- б) першість у поданні заявки;
- в) першість у розробці винаходу;
- г) першість у оприлюдненні інформації про винахід.

Заявка на винахід повинна:

- а) стосуватися одного або групи винаходів;
- б) подаватися після отримання патенту;
- в) подаватися тільки через представника у справах інтелектуальної власності;
- г) складатися на одній із міжнародних мов.

Датою подання заявки вважається:

- а) дата складання заявки;
- б) дата відправлення заявки поштою до Відомства;
- в) дата формулювання опису винаходу;
- г) дата одержання заявки Установою.

Право заявника вносити до заявки виправлення, уточнення можливе:

- а) до моменту попередньої експертизи;
- б) до винесення рішення про видачу патенту;
- в) до видачі патенту;
- г) до публікації рішення про видачу патенту.

Патентом визнається:

- а) документ, що дає право на здійснення торговельної діяльності;
- б) охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство і право власності на винахід;
- в) документ, що видається на раціоналізаторську пропозицію;
- г) дозвіл на заняття підприємницькою діяльністю.

Кваліфікаційною експертизою визнається:

- а) встановлення відповідності об'єкта умовами патентоздатності;
- б) формальна експертиза;
- в) експертиза на локальну новизну;
- г) виявлення дійсного автора винаходу.

Строк дії патенту України на винахід становить:

- а) 6 років від дати подання заявки;
- б) 20 років від дати подання заявки;
- в) 30 років від дати подання заявки;
- г) 10 років від дати подання заявки.

Строк дії деклараційного патенту України на корисну модель становить:

- а) 6 років від дати подання заявки;
- б) 20 років від дати подання заявки;
- в) 30 років від дати подання заявки;
- г) 10 років від дати подання заявки.

Тимчасова правова охорона винаходу надається:

- а) з дати пріоритету;
- б) з дати проходження формальної експертизи;
- в) з опублікування відомостей про заявку на патент;
- г) з дати винесення рішення про видачу патенту.

Видача патенту здійснюється:

- а) після проходження експертизи по суті;
- б) у місячний термін після його державної реєстрації;
- в) у двомісячний термін після його державної реєстрації;
- г) у місячний термін після винесення рішення про видачу патенту.

Ліцензією визнається:

- а) дозвіл на здійснення ліцензованої підприємницької діяльності;
- б) документ, що видається за результатами кваліфікаційної експертизи;
- в) дозвіл власника патенту на використання винаходу іншим особами за певних умов;
- г) рішення суду про використання винаходу іншими особами.

Переважне право на отримання патенту має:

- а) винахідник;
- в) патентовласник;
- б) роботодавець;
- г) заявник.

Умовами патентоздатності винаходу визнаються:

- а) новизна, однорідність, стабільність, відмінність;
- б) новизна і промислова придатність;
- в) новизна, висота винаходу, промислова придатність;
- г) новизна, винахідницький рівень, промислова придатність.

Права і обов'язки суб'єктів інтелектуальної власності, що впливають з охоронних документів

Виникнення суб'єктивних прав на об'єкти інтелектуальної власності:

- а) на твори науки, літератури і мистецтва це право виникає з моменту надання цьому твору об'єктивної форми; суб'єктивні суміжні права виникають: суб'єктивне право виконавців – з моменту виконання твору; суб'єктивне право виробників фонограм – з моменту першої фіксації; суб'єктивні права організацій мовлення – з моменту першої передачі в ефір; на промислову власність: суб'єктивне право на корисну модель виникають від часу публікації відомостей про його видачу, це стосується і промислового зразка; суб'єктивне право на знаки для товарів і послуг виникає від дати подачі заявки до Установи; правова охорона на сорт надається від дати подачі заявки; суб'єктивне право на топографії інтегральних схем виникає з моменту внесення відомостей про топографію інтегральних схем до реєстру, таке ж становище стосується прав на зазначення походження товарів;

- б) майнові права на твори науки, літератури і мистецтва виникають з моменту оформлення їх в об'єктивній формі; на промислову власність на винахід, промислові зразки і корисну модель з моменту публікації заявки на видачу охоронного документа, на знаки товарів і послуг з моменту подачі заявки на охоронний документ; на топографії інтегральних мікросхем з моменту подачі заявки;
- в) суб'єктивні права на твори науки, літератури і мистецтва з моменту їх створення; на промислову власність з моменту подачі заявки на видачу охоронного документа.

Особисті немайнові права на твори науки, літератури і мистецтва:

- а) вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення імені автора на творі; забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені; вибирати псевдонім і зазначати його на творі; вимагати зберігання цілісності твору;
- б) вимагати визнання свого авторства; забороняти згадування свого імені;
- в) вимагати зберігати цілісності твору.

До особистих немайнових прав віднесено:

- а) право на оприлюднення твору;
- б) вимоги визнання свого авторства;
- в) вибір назви свого твору;
- г) передача твору для використання іншим особам.

Майнові права авторів творів науки, літератури, мистецтва:

- а) це вилучення із твору його корисних якостей будь-яким способом, що не суперечать закону;
- б) це право використання твору шляхом відтворення, перекладу, імпорту примірників;
- в) це право розповсюдження творів.

До майнових прав авторів відноситься:

- а) включене право авторства;
- б) право вимагати збереження цілісності твору;
- в) виключне право на використання твору;
- г) право на подання твору на конкурси та премії.

Авторське майнове право на службові твори переважно виникає:

- а) у автора;
- б) у роботодавця;
- в) у автора і роботодавця;
- г) у того, хто більше заплатить.

Вільне відтворення твору із зазначенням імені автора дозволяється:

- а) для публічної демонстрації і публічного показу;*
- б) розповсюдження примірників творів шляхом першого продажу;*
- в) для введення в прокат;*
- г) видання у світ рельєфно-крапковим шрифтом для сліпих.*

Право спадкування це:

- а) право вводити твір у обіг на будь-якій території;*
- б) заповідати твір у спадщину;*
- в) отримувати відсотки від вартості кожного наступного перепродажу твору образотворчого мистецтва;*

Майнові права у авторському праві можна:

- а) продати;*
- б) передати на підставі ліцензійного договору;*
- в) використати на підставі ліцензії;*
- г) подарувати.*

Відтворення твору:

- а) це право закріплене за автором (повторне видання) і полягає у виготовленні одного або більше примірників твору, відеограми, фонограми в будь-якій матеріальній формі, а також їх запис для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (включаючи і цифрову), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати з комп'ютера;*
- б) це репродукування творів;*
- в) це копіювання творів.*

Публічне виконання твору:

- а) це декламація, гра, спів, танець та подання автору іншим способом як безпосередньо (у новому виконанні), так і з допомогою будь-яких пристроїв і процесів (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) до осіб, які не належать до кола сім'ї або близьких знайомих сім'ї;*
- б) це танець, спів;*
- в) це декламація, танець, спів.*

До майнових прав організацій мовлення відноситься:

- а) право вимагати її згадування у разі відтворення програми;*
- б) право вимагати винагороду за використання своєї програми іншими організаціями мовлення;*

- в) публічне оповіщення своїх програм шляхом трансляції і ретрансляції;
- г) ввезення на митну територію України програм з метою поширення їх серед публіки.

Перехід авторського твору у суспільне надбання надає право:

- а) використовувати вільно цей твір з виплатою суспільству ренти;
- б) використовувати їх вільно без виплати авторської винагороди;
- в) використовувати у подальшому ці твори лише з дозволу суспільства;
- г) використовувати цей твір лише державою у особі її уповноважених органів.

Суміжні майнові права виконавців діють протягом:

- а) тих же строків, що і авторське право;
- б) 50 років із дати першого запису виконання;
- в) за життя виконавця та 50 років після його смерті;
- г) зазначеного самим виконавцем строку.

Публічний показ:

- а) це будь-яка демонстрація оригіналу або примірника твору, виконання фонограми, відеограми, передач організацій мовлення безпосередньо або на екрані за допомогою плівки, слайда, телевізійного кадру;
- б) це будь-яка демонстрація оригіналу твору;
- в) це передача організацій мовлення безпосередньо.

Будь-яке повторне публічне оповіщення в ефірі чи по проводах вже переданих в ефір творів, якщо вони здійснюються іншою організацією:

- а) це використання уже оприлюднених творів шляхом їх публічного сповіщення в ефір чи по проводах;
- б) це публічне сповіщення в ефір не оприлюднених творів;
- в) це публічне оповіщення в ефірі творів однією і тією ж організацією.

Переклади творів:

- а) це виключне право автора і його право наслідників;
- б) це виключне право будь-якого громадянина;
- в) це право правонаступника автора.

Переробка твору:

- a) може бути лише на підставі договору з автором (створення похідного твору від іншого існуючого твору);
- б) може бути будь-якою особою;
- в) може здійснюватись юридичною особою.

Аранжування твору:

- a) перекладання музичного твору, написаного для одного інструменту чи складу інструментів (голосів) стосовно до іншого інструменту або іншого складу – розширеного чи звуженого;
- б) пристосування твору до іншого інструменту;
- в) пристосування твору до багатьох голосів.

Адаптація твору:

- a) це пристосування або полегшення твору для сприйняття малопідготовленими читачами або пристосування твору для осіб, що вперше вивчають іноземну мову;
- б) це пристосування твору для кращого його сприйняття дітьми;
- в) це переробка твору для осіб, що мають фізичні вади.

Розповсюдження твору:

- a) шляхом першого продажу; відчуження іншим способом; шляхом здавання в майновий найм чи у прокат; шляхом іншої передачі до першого продажу примірників твору;
- б) відчуження шляхом здавання в майновий найм чи у прокат;
- в) шляхом продажу чи іншої передачі до першого продажу примірників твору.

Іноземні особи в Україні мають авторські права:

- a) передбачені їх національним законодавством;
- б) користуються прерогативами стосовно до громадян України;
- в) обмежуються в правах відповідно до встановленої реторсії;
- г) однакові з громадянами України.

Авторська винагорода:

- a) це всі види винагород або компенсацій, що виплачуються автором за використання їх творів, які охороняються в межах, встановлених авторським правом;
- б) це своєрідна плата за працю, яка здійснюється вигляді одноразового платежу (одноразова допомога) у формі відрахувань (відсотків) за кожний проданий примірник твору чи кожне використання твору або складається із змішаних платежів;
- в) це гонорар.

Розмір авторської винагороди, порядок її обчислення і виплати винагороди за створення і використання твору:

- а) встановлюється сторонами в авторському договорі;*
- б) встановлюється угодою між автором і користувачем, яка укладається обов'язково в письмовій формі;*
- в) встановлюється як усною так і письмовою угодою.*

Авторська винагорода за використання службового твору (це твір створений за договором з автором, який працює за наймом) встановлюється:

- а) договором між автором і роботодавцем;*
- б) роботодавцем;*
- в) судом.*

Вільне використання творів (без згоди з автором і без виплати йому винагороди) може мати місце:

- а) лише стосовно правомірно відтворених творів (не оприлюднені твори не можуть використовуватися іншими особами без згоди автора виключення під час публічного виконання музичних творів на офіційних і релігійних церемоніях, на похоронах, для судового і адміністративного провадження); при необмежені законних інтересів авторів; при вичерпному переліку їх використання;*
- б) за вичерпного переліку вільного використання творів;*
- в) лише як виняток.*

Цитування допускається:

- а) з науковою, критичною інформацією;*
- б) в художніх і музичних творах;*
- в) в сценарних творах.*

Строки чинності майнових прав авторів творів науки, літератури і мистецтва:

- а) авторське право виникає з дня створення твору, діє протягом усього життя і 70 років після смерті автора, на реабілітованих посмертно діє протягом 70 років після їх реабілітації;*
- б) авторське право діє протягом усього життя і 70 років після смерті автора, на реабілітованих посмертно діє протягом 70 років після їх реабілітації; на твір вперше, опублікований протягом 30 років після смерті автора, діє протягом 70 років від дати його правомірного опублікування.*

Майнові права виробників фонограм і виробників відеограм:

- a) вони мають виключне право дозволяти чи забороняти іншим особам запозичувати їх манеру, форму чи стиль виконання;
- б) забороняти відтворення, розповсюдження способом першого продажу, іншого відчуження, комерційний прокат фонограм, відеограм і їх примірників;
- в) забороняти лише їх відтворення.

Особисті немайнові права патентовласників:

- a) це право на авторство;
- б) це право на авторство, право на назву об'єкта промислової власності і право на ім'я;
- в) це право на ім'я.

Майнові права винахідників та авторів промислових зразків:

- a) вони виникають у патентовласників від дати публікації відомостей у офіційному бюлетені Установи про видачу патенту, є виключним правом патентовласника;
- б) виникають з моменту видачі патенту;
- в) виникають з моменту реєстрації.

Право розпорядження власника патенту:

- a) це юридично забезпечена можливість власника визначати правову долю об'єкта промисловою власністю;
- б) це можливість реалізувати об'єкт промислової власності;
- в) це можливість подарувати об'єкт промислової власності.

Використання селекційних досягнень:

- a) це використання сорту (виробництво насіння) з метою відчуження, доведення до посівних кондицій для розмноження, продаж або інше ввезення в обіг, ввезення із-за кордону, збереження насіння для зазначених цілей, застосування як батьківської форми для одержання насіння;
- б) виробництво насіння;
- в) створення сорту.

Використання топографій інтегральних мікросхем:

- a) виготовлення будь-яких виробів, що містять ІМС;
- б) копіювання топографій ІМС;
- в) копіювання топографій ІМС, виготовлення ІМС, виготовлення будь-якого виробу, що містить ІМС, ввезення таких ІМС та виробів, що їх містять, на митну територію України.

Обов'язки суб'єктів промислової власності:

- а) сплачувати відповідні збори за дії, що пов'язані з охороною суб'єктів промислової власності;
- б) сплачувати збори;
- в) сплачувати збори, використовувати об'єкт.

Право авторства на винахід належить:

- а) роботодавцю;
- б) винахіднику;
- в) державі у особі Відомства;
- г) уповноваженого юридичній особі.

Роботодавець набуває прав на винахід за умови:

- а) що він інвестував роботи над винаходом;
- б) що уклав із винахідником договір про використання винаходу.
- в) що на протязі чотирьох місяців від дати одержання від винахідника повідомлення подав заявку до Відомства;
- г) що видав наказ про окупацію винаходу.

Права і обов'язки, що впливають з патенту, діють:

- а) з дати пріоритету;
- б) з дати проходження формальної експертизи;
- в) з опублікування відомостей про заявку на патент;
- г) з дати винесення рішення про видачу патенту.

Роботодавцю належать:

- а) особисті немайнові права;
- б) право авторства;
- в) тільки майнові права;
- г) майнові і особисті немайнові права.

Права, що впливають з деклараційного патенту на секретний винахід діють:

- а) з дати проходження формальної експертизи;
- б) з дати внесення інформації про нього до відповідного Реєстру;
- в) з опублікування відомостей про заявку на патент;
- г) з дати винесення рішення про видачу патенту.

До обов'язків, що впливають з патенту відносяться:

- а) надати право на використання об'єкта всім зацікавленим особам;
- б) сплачувати збори на підтримання патенту у силі;
- в) укладати ліцензійні договори;
- г) запатентувати об'єкт у зарубіжних країнах.

Припинення правової охорони інтелектуальної власності

Поняття припинення правової охорони об'єктів інтелектуальної власності:

- а) це означає, що цей об'єкт перестає бути об'єктом інтелектуальної власності з усіма наслідками, що з цього випливають;*
- б) це означає закінчення строків її охорони;*
- в) коли припиняється майнові права.*

Авторські права в Україні для спадкоємців діють на протязі:

- а) 25 років;*
- в) 50 років;*
- б) 70 років;*
- г) 75 років.*

Наслідки закінчення строку правової охорони творів науки, літератури та мистецтва:

- а) вони стають надбанням суспільства;*
- б) вони переходять у спадок;*
- в) вони можуть переходити до інших суб'єктів.*

Чи стають надбанням суспільства об'єкти промислової власності або засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг за чинним законодавством України:

- а) не стають надбанням суспільства;*
- б) стають надбанням суспільства;*
- в) вони стають нічийми.*

Чи мають закінчення строків правової охорони об'єкти інтелектуальної власності:

- а) правова охорона знаків для товарів і послуг, а також зазначення походження товарів строком не обмежені;*
- б) правова охорона знаків для товарів і послуг, а також зазначення походження товарів обмежені строком;*
- в) правова охорона знаків для товарів і послуг, а також зазначення товарів і послуг може мати строк правової охорони протягом того строку, який видається суб'єктом прав доцільним.*

Об'єкти інтелектуальної власності ноу-хау або секрети виробництва мають строки правової охорони:

- а) які не конкретизуються;*
- б) які залежать від здатності суб'єкта ноу-хау зберігати секрет (так довго, що він буде мати право на їх охорону);*
- в) які чітко встановлені договором.*

Особливості припинення правової охорони об'єктів промислової власності:

- а) воно здійснюється офіційно тільки судом або Установою;*
- б) воно здійснюється патентовласником;*
- в) воно здійснюється тільки судом.*

Способи припинення правової охорони об'єктів промислової власності:

- а) припинення дії патенту;*
- б) припинення дії патенту; визначення патенту недійсним;*
- в) закінчення строку дії заявки.*

Припинення правової охорони засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг:

- а) право на фірмове найменування може бути припинено достроково за волею суб'єктів цього права;*
- б) право на фірмове найменування не може бути припинено достроково;*
- в) право на фірмове найменування може бути припинено в річний строк.*

Припинення правової охорони знаків для товарів і послуг:

- а) може відбуватися шляхом припинення дії свідоцтва;*
- б) може відбуватися шляхом припинення дії свідоцтва недійсним;*
- в) шляхом припинення договору.*

Договори у сфері інтелектуальної власності

Загальні вимоги до договорів, які укладаються у сфері правової охорони інтелектуальної власності:

- а) вони мають укладатися дієздатними особами; в установленій законом формі; предметом їх регулювання мають бути майнові відносини; його функції – різноманітні;*
- б) вони мають укладатися дієздатним особами;*
- в) вони мають бути майновими.*

Основні договори у сфері інтелектуальної власності можна поділити:

- а) на договори, спрямовані на створення об'єктів інтелектуальної власності і на договори, які регулюють прядок використання об'єктів інтелектуальної власності;*

- б) на договори, спрямовані на створення об'єктів інтелектуальної власності;
- в) на договори, спрямовані на регулювання об'єктів інтелектуальної власності.

За змістом договори, що стосуються інтелектуальної діяльності поділяються:

- а) договори в галузі наукової, літературної, художньої та мистецької діяльності, договори, що стосуються науково-технічної діяльності; супутні договори, що стосуються інтелектуальної діяльності;
- б) договори в галузі науки, літератури;
- в) супутні договори, договори у науково-технічній сфері.

Договори на створення чи використання невеликих за обсягом творів (для газет, журналів та інших періодичних видань) можуть укладатися:

- а) в усній формі;
- б) в письмовій формі;
- в) у нотаріально завірених формі.

Договори про передачу права власності на винахід (корисну модель) і ліцензійний договір набувають чинності за умовами, що вони укладені:

- а) в усній формі;
- б) в письмовій формі;
- в) в письмовій формі і підписані сторонами.

Договори про передачу права на винахід (корисну модель) і ліцензійний договір набувають чинності за умови стосовно будь-якої іншої особи лише:

- а) після їхньої реєстрації в Установі;
- б) після їх підписання;
- в) після їхньої реєстрації в Установі, але строк реєстрації ліцензійного договору не повинен перевищувати 2 місяців.

Процедура реєстрації договору про передачу права на винахід (корисну модель) і ліцензійний договір передбачена:

- а) Інструкцією про розгляд та реєстрацію договору про передачу права власності на винахід (корисну дію) та ліцензійного договору на використання винаходу (корисної дії) від 21.06.1995 р.);
- б) Інструкцією зазначеною вище та законодавством про промислову власність;
- в) договором.

Дії, пов'язані з реєстрацією договору (ліцензійного договору), за дорученням власника патенту може здійснювати:

- а) представник у справах інтелектуальної власності;*
- б) представник у справах інтелектуальної власності або інша довірена особа;*
- в) родичі власника патенту.*

Сучасні технічні засоби зв'язку впроваджують у практичну форму укладання договору, яка є:

- а) не усною, і не письмовою;*
- б) це обмін документами засобами поштового, телеграфного, теле-тайпного, телефонного, електронного та ін. видів зв'язку;*
- в) обміном документів електронним зв'язком.*

Умови дійсності договорів у сфері інтелектуальної власності:

- а) зміст, умови, форма, порядок укладення таких договорів має відповідати вимогам закону;*
- б) форма порядок укладання таких договорів має відповідати закону;*
- в) зміст і порядок укладання таких договорів має відповідати закону.*

Істотні умови договору в сфері інтелектуальної власності це ті без яких договір не може набрати чинності:

- а) це визначення об'єкта договору (твір науки, літератури, чи мистецтва або об'єкта промислової власності); ціна договору; строк чинності договору; обсяг використання об'єкта;*
- б) об'єкт договору; ціна договору;*
- в) ціна договору; строк чинності договору.*

Звичайні умови договору в сфері (ті, що передбачені нормативними актами і автоматично набувають чинності при укладенні договору) інтелектуальної власності:

- а) визначаються типовими договорами; про місце укладання договору та місць його виконання, час укладання договору, умови та підстави відповідальності за невиконання або неналежне виконання договору;*
- б) об'єкт договору та час виконання договору;*
- в) об'єкт, форма договору та місце виконання договору.*

Випадкові умови виконання договору про інтелектуальну власність (які замінюють або доповнюють звичайні умови):

- а) оголошення в засобах масової інформації, виставки, ярмарки, вітрини, реклама тощо, заяви для офіційної публікації заяву про*

готовність надання будь-якій особі дозволу на використання запатентованого об'єкта;

- б) публікації заяви про готовність надання будь-якій особі дозволу на використання запатентованого об'єкта.

Авторські договори поділяються на:

- а) договори на створення творів науки, літератури чи мистецтва;
- б) договори на використання творів науки, літератури чи мистецтва;
- в) договори на створення творів науки, літератури чи мистецтва чи на договори з їх використання.

Мета договору про депонування рукописів:

- а) доведення до відома громадськості про те чи інше досягнення у сфері інтелектуальної власності;
- б) як найшвидше інформувати громадськість про новини в сфері інтелектуальної власності та можливість оперативного ознайомлення з твором;
- в) оперативне ознайомлення з твором.

Договір депонування регламентується:

- а) відомчою інструкцією;
- б) законом;
- в) положенням.

Предметом договору про депонування рукописів є:

- а) рукописи з рефератами статей, оглядів, монографій, збірників наукових праць, матеріалів конференцій, з'їздів, нарад, семінарів, симпозіумів вузькоспеціалізованого характеру;
- б) рукописи монографій;
- в) рукописи матеріалів конференцій.

Вимоги до рукопису представленого на депонування:

- а) подається на депонування в рукописній формі; має бути згода автора; має бути рішення про депонування рукопису науково-дослідної, проектно-конструкторської ради, вищого навчального закладу тощо;
- б) подається депонування на електронному носії;
- в) подається без рішення Ради.

Постановчий договір:

- а) це договір, який укладається між автором сценічного твору і видовищного закладу;

- б) це договір, за яким автор зобов'язується передати або створити і передати видовищному закладу свій драматичний, музично-драматичний, музичний, пантомімний або хореографічний твір, а видовищний заклад зобов'язується у визначений договором строк здійснити постановку і публічне виконання цього твору і сплатити автору належну винагороду;
- в) це договір, який укладається між видовищним закладом і виконавцем.

Права і обов'язки сторін за постановчим договором:

- а) автор зобов'язаний передати або створити і передати сценічний твір видовищному закладу у визначений договором строк; видовищний заклад зобов'язаний твір розглянути в строк визначений договором, схвалити чи відхилити його або запропонувати автору твору його доопрацювати; видовищний заклад встановлює чіткий строк для доопрацювання цього твору; видовищний заклад зобов'язаний здійснити постановку твору в зазначений договором строк, але не пізніше двох років від дати прийняття закладом твору;
- б) автор не має право передавати твір до закінчення строку договору в інший постановчий заклад;
- в) автор має право на винагороду, а суміжний заклад зобов'язаний її виплатити.

Сценарний договір:

- а) це договір про створення сценарію, для здійснення будь-якого задуманого масового видовища, кіно- або телефільму, радіо- чи телемовлення;
- б) це договір про розробку технології здійснення твору (і не тільки сценічного), його режисури, визначення змісту, характеру і порядку дій, який є тотожним постановочному договору;
- в) це договір тільки для сценічного твору.

Особливості сценарного договору:

- а) предметом цього договору можуть бути лише неопубліковані;
- б) замовник сценарного твору не бере на себе обов'язку використати твір (тому винагорода лише сплачується за створення твору);
- в) за договором автор зобов'язується передати або створити і передати замовнику сценарій для здійснення будь-якого видовища у визначений законом строк. Замовник зобов'язаний розглянути поданий твір, схвалити, відхилити чи запропонувати його доопрацювати (договір є оплатним).

Сторони в сценарному договорі:

- a) автор, яким завжди є фізична особа та замовник, яким може бути як фізична особа, так і юридична особа;
- б) є автор, яким завжди є фізична особа і замовник, яким також завжди є фізична особа;
- в) є автор, яким завжди є фізична особа і замовник, яким завжди є юридична особа.

Об'єктом договору є:

- a) літературний сценарій, який має відповідати обумовленим у договорі вимогам і умовам;
- б) літературний твір;
- в) постановка.

Сценарій це:

- a) закінчений драматичний твір;
- б) це закінчений ліричний твір;
- в) це п'єса.

Умови сценарію визначаються:

- a) у творчій заявці;
- б) у творчій заявці, яка складається і затверджується замовником, де окреслюється основна ідея сценарію, визначається сюжетна лінія, характеристики виконавців;
- в) у договорі.

Права і обов'язки сторін у сценарному договорі виникають:

- a) з моменту його підписання;
- б) з моменту подачі заявки на сценарій;
- в) з моменту оплати замовлення на сценарій.

Права і обов'язки автора сценарного договору:

- a) передати або створити і передати твір замовнику, твір має бути переданий у визначений строк, твір не може передаватися третім особам без дозволу замовника, автор має право і зобов'язаний брати участь в реалізації свого твору;
- б) передати або створити і передати твір замовнику у визначений строк;
- в) передати або створити і передати твір замовнику у визначений строк, не передавати твір третім особам.

Права і обов'язки замовника сценарного договору:

- a) замовник зобов'язаний прийняти твір, якщо він відповідає умовам творчої заявки;

- б) замовник зобов'язаний прийняти твір, якщо він відповідає умовам творчої заявки, у процесі реалізації сценарію повинен дотримуватися прав автора;
- в) замовник зобов'язаний дотримуватися прав автора.

Особливість сценарного договору, коли сценарій неопублікований:

- а) сценарій може бути використаний у дуже обмеженому масштабі (по даному сценарію створено фільм, телепередачу інше видовище, фільми за цим же сценарієм здійснюються не будуть, а інші видовища можуть бути здійснені за вже використаним сценарієм);
- б) сценарій може бути використаний необмежено;
- в) сценарій може бути використаний щодо інших видовищ.

До творів образотворчого мистецтва з правової точки зору слід віднести:

- а) твори живопису, графіки, скульптури, декоративного мистецтва, фотографії, твори створені способом аналогічному фотографії, літографії тощо;
- б) твори живопису, графіки, літографії;
- в) твори живопису, фотографії, декоративного мистецтва.

Договір художнього замовлення є:

- а) угодою за якою автор зобов'язується створити і передати замовнику в установлений договором строк твір образотворчого мистецтва, а замовник зобов'язується сплатити автору обумовлену винагороду;
- б) угодою за якого автор зобов'язується створити і передати замовнику в установлений договором строк твір образотворчого мистецтва, а замовник зобов'язується отримати твір;
- в) угодою за якою автор зобов'язується створити твір образотворчого мистецтва, а замовник виплатити винагороду автору.

Особливість договору художнього замовлення полягає в тому:

- а) що його сторонами можуть бути як фізичні так і юридичні особи;
- б) що його сторонами можуть бути тільки фізичні особи;
- в) що його сторонами можуть бути лише юридичні особи.

Права і обов'язки сторін за договором художнього замовлення виникають:

- а) з моменту подачі заявки;
- б) з моменту підписання договору сторонами;
- в) з моменту створення твору образотворчого мистецтва.

Договір художнього замовлення може укладатися:

- а) лише в письмовій формі;
- б) в письмовій і усній формі;
- в) лише в усній формі.

У договорі художнього замовлення визначаються строки:

- а) два строки для створення твору – спочатку подається замовнику ескіз твору, а потім готовий твір;
- б) один строк – подається готовий твір;
- в) один строк – подається лише ескіз твору.

Особливістю договору художнього замовлення є:

- а) покладення ризику невдачі на замовника (аванс виплачений замовнику, у разі творчої невдачі поверненню не підлягає; за договором художнього замовлення створений автором твір образотворчого мистецтва після оплати винагороди стає власністю замовника;
- б) покладення ризику невдачі на замовника покладається на автора твору; за договором художнього замовлення створений автором твір образотворчого мистецтва після оплати винагороди не стає власністю замовника;
- в) покладення ризику невдачі на автора.

Ескізи, етюди та інші підготовчі матеріали після виконання договору художнього замовлення залишаються власністю:

- а) замовника;   б) автора;   в) третьої особи.

При розірванні договору художнього замовлення достроково з будь-яких підстав твір залишається у власності:

- а) замовника;   б) автора;   в) третьої особи.

За загальним правилом зображення в образотворчому творі будь-якої особи без її згоди:

- а) допускається;
- б) не допускається;
- в) може допускатися або не допускатися.

Згода на зображення в творі образотворчого мистецтва, якщо особа позувала за плату:

- а) не вимагається;   б) вимагається;   в) має бути дозвіл.

Твір образотворчого мистецтва в якому зображена певна особа:

- а) автором не може розповсюджуватися;
- б) автором не може розповсюджуватися, публікуватися і відтворюватися;
- в) автором не може публікуватися.

Договори на використання в промисловості творів декоративно-прикладного мистецтва

Під договором використання в промисловості творів декоративно-прикладного мистецтва розуміють такий договір:

- а) де автор зобов'язується передати або створити і передати твір декоративно-прикладного мистецтва для використання промислового підприємству, яке зобов'язується виплатити автору обумовлену договором винагороду;*
- б) де автор зобов'язується створити твір декоративно-прикладного мистецтва, а підприємство зобов'язано цей твір прийняти і виплатити за це автору винагороду;*
- в) де автор зобов'язується передати промислового підприємству твір декоративно-прикладного мистецтва, а підприємство зобов'язано твір прийняти.*

Суб'єктами договору про використання творів декоративно-прикладного мистецтва є:

- а) автор твору і замовник;*
- б) автор твору і промислове підприємство;*
- в) автор твору і юридична особа.*

Автори творів декоративно-прикладного мистецтва поділяються:

- а) на дві групи (штатні працівники підприємства; нештатні, які трудовим договором з підприємством незв'язані);*
- б) на три групи (штатні працівники промислового підприємства; нештатні працівники);*
- в) треті особи.*

Об'єктом договору на використання в промисловості творів декоративно-прикладного мистецтва є:

- а) серветки, килими, хустки, взуття, одяг, вироби із шкіри, кісток, пластмаси, іграшки, значки, сувеніри, вироби із скла, фарфору, металу, ювелірні і галантерейні вироби тощо;*
- б) килими, вироби з кісток, значки, сувеніри, вироби з фарфору;*
- в) ювелірні і галантерейні вироби.*

Твори декоративно-прикладного мистецтва конкретизується за такими критеріями:

- а) твори, які мають: утилітарне, сувенірне або декоративне значення чи відзначається оригінальними художньо-естетичними властивостями;*

- б) твори, які відзначаються оригінальними художньо-естетичними властивостями;
- в) твори, які мають сувенірне або декоративне значення.

Зміст договору використання в промисловості творів декоративно-прикладного мистецтва:

- а) це права і обов'язки за цим договором;
- б) це права за цим договором;
- в) це обов'язки за цим договором.

Договорами у сфері науково-технічної діяльності є:

- а) договори на створення об'єктів промислової власності;
- б) договори на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт;
- в) договори на створення об'єктів промислової власності та договори на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт.

Договори на створення об'єктів промислової власності:

- а) договори на інформаційне забезпечення науково-технічної діяльності;
- б) договір патентного пошуку;
- в) договір на інформаційне забезпечення науково-технічної діяльності; договір патентного пошуку; договір на здійснення розгляду та експертизи заявки.

Цілі інформаційного забезпечення:

- а) виявлення дійсного стану;
- б) виявлення дійсного стану, технічного рівня, ефективності від використання, недоліків тощо; які науково-технічні досягнення в цій галузі захищені патентами чи іншими охоронними документами тощо;
- в) які науково-технічні досягнення в цій сфері захищені патентами чи іншими охоронними документами.

Інформаційне забезпечення даної науково-технічної розробки може здійснюватися:

- а) силами самого розробника;
- б) силами самого розробника або за договорами із спеціальними установами;
- в) за договором із спеціальними установами.

Сторонами в договорі на інформаційне забезпечення можуть бути:

- а) як фізичні так і юридичні особи (які виступають як виконавцями, так і замовниками-споживачами);*
- б) тільки фізичні особи;*
- в) тільки юридичні особи.*

На боці виконавця договору інформаційного забезпечення можуть бути:

- а) фізичні та юридичні особи як творці і накопичувачі науково-технічної інформації, виробники, власники, зберігачі;*
- б) творці і накопичувачі науково-технічної інформації;*
- в) виробники, власники, зберігачі.*

На боці замовника договору інформаційного забезпечення можуть бути:

- а) споживачі (фізичні та юридичні особи);*
- б) споживачі, посередники;*
- в) посередники.*

Об'єктом договору на інформаційне забезпечення є:

- а) документована на будь-яких носіях або публічно оголошувана вітчизняна і зарубіжна науково-технічна інформація;*
- б) публічно оголошувана вітчизняна науково-технічна інформація;*
- в) документована на будь-яких носіях науково-технічна інформація.*

Поняття науково-технічної інформації охоплює:

- а) отримувані в процесі науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності результати, зафіксовані у формі, яка забезпечує їх відтворення, використання та поширення;*
- б) отримувані в процесі науково-дослідної діяльності результати зафіксовані у формі, яка забезпечує їх відтворення і використання;*
- в) отримувані в процесі дослідно-конструкторської діяльності результати, зафіксовані у формі, яка забезпечує їх відтворення, використання та поширення.*

Підставою виникнення права власності на науково-технічну інформацію є:

- а) створення науково-технічної інформації своїми силами і за свій рахунок;*
- б) виконання договору про створення науково-технічної інформації;*

- в) створення науково-технічної інформації своїми силами і за свій рахунок; виконання договору про створення науково-технічної інформації; використання будь-якого договору, що містить умови переходу права власності на інформацію до іншої особи.

Право власності на науково-технічну інформацію створену на кошти державного бюджету визначається державою:

- а) прийняттям загальних рішень;
- б) встановленням форм договорів між фінансуючим державним органом і виконавцем робіт по створенню науково-технічної інформації;
- в) прийняттям загальних рішень, встановлених форм договорів між фінансуючим державним органом і виконавцем робіт по створенню науково-технічної інформації.

Науково-технічна інформація, що є об'єктом права приватної власності або інших форм власності може переходити в державну власність:

- а) у разі передачі її до відповідних державних банків даних, фондів або архівів на договірній основі;
- б) у разі передачі її за усною домовленістю;
- в) у разі передачі її до відповідних архівів.

Споживач науково-технічної інформації за договором несе відповідальність:

- а) за дотримання прав власника цієї інформації;
- б) за передачу одержаної науково-технічної інформації третій особі;
- в) за отримання прав власника цієї інформації; за передачу одержаної науково-технічної інформації третій особі, якщо не обумовлено договором між власником і споживачем науково-технічної інформації.

Патентний пошук:

- а) це дослідження патентів чи інших охоронних документів, виданих до даного часу у тій чи іншій сфері;
- б) це дослідження патентів чи інших охоронних документів, виданих до даного часу у тій чи іншій сфері, і охоплює патенти, видані у всьому світі;
- в) це дослідження інших охоронних документів.

Сторони договору на здійснення патентного пошуку:

- а) є фізичні особи;
- б) є юридичні особи;
- в) є як фізичні так і юридичні особи.

Виконавцями договору на здійснення патентного пошуку можуть бути:

- а) окремі висококваліфіковані фахівці;*
- б) спеціальні установи;*
- в) окремі висококваліфіковані фахівці так і спеціальні установи.*

Значення патентного пошуку:

- а) для знаходження уже запатентованого об'єкта промислової власності; попередження порушення чужих патентних прав;*
- б) для знаходження запатентованого об'єкта промислової власності;*
- в) для попередження порушення чужих патентних прав.*

Об'єктом договору патентного пошуку є:

- а) тільки патенти та інші охоронні документи;*
- б) патент, інші охоронні документи та інші джерела інформації, які можуть містити в собі відомості про той чи інший об'єкт (наукова і спеціальна література, дисертації, матеріали наукових конференцій тощо);*
- в) документи та інші джерела інформації.*

Ціна договору патентного пошуку визначається:

- а) угодою сторін;*
- б) законом;*
- в) підзаконними нормативними актами.*

Якщо заклад експертизи не входить до складу Установи то для проведення експертизи заявок:

- а) остання з них має укласти договір для здійснення розгляду і експертизи заявок;*
- б) остання не повинна укладати договір для здійснення розгляду і експертизи заявок;*
- в) має домовлятися.*

Сторонами договору на здійснення розгляду та експертизи заявки є:

- а) установа і заклад експертизи;*
- б) установа і лабораторія;*
- в) установа і приватне підприємство.*

Об'єктом договору на здійснення розгляду та експертизи заявки є:

- а) заявка на будь-який об'єкт промислової власності, її розгляд і експертиза;*
- б) заявка на будь-який об'єкт промислової власності;*
- в) розгляд і експертиза.*

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. «Декларація про державний суверенітет України». Прийнята Верховною Радою Української РСР 16 серпня 1990 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1990. – № 31. – ст. 429.

Кодекси України

3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. – К. : Атіка, 2003. – 416 с.
4. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 21. – ст. 131.
5. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18 / № 19-20, № 21-22 /. – ст. 144.
6. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13 / № 13-14, № 15-16, № 17 /. – ст. 112.

Закони України

7. «Про економічну самостійність Української РСР» від 3 серпня 1990 р. № 142-ХІІ // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1990. – № 34. – ст. 499.
8. «Про засади державної мовної політики» від 3 липня 2012 р. № 5029-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 61. – ст. 2471.
9. «Про підприємництво» від 7 лютого 1991 р. № 698-ХІІ // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1991. – № 14. – ст. 168.
10. «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 р. № 959-ХІІ // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1991. – № 29. – ст. 377.

11. «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 р. № 1560-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – ст. 646.
12. «Про господарські товариства» від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – ст. 682.
13. «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13 грудня 1991 р. № 1977-XII, в ред. Закону від 1 грудня 1998 р. № 284-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 2-3. – ст. 20.
14. «Про культуру» від 14 грудня 2010 р. № 2778-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 24. – ст. 168.
15. «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – ст. 650.
16. «Про охорону атмосферного повітря» від 16 жовтня 1992 р. № 2707-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 50. – ст. 678.
17. «Про основи містобудування» від 16 листопада 1992 р. № 2780-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 52. – ст. 683.
18. «Про охорону прав на сорти рослин» від 21 квітня 1993 р. № 3116-XII, в ред. Закону від 17 січня 2002 р. № 2986-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 23. – ст. 163.
19. «Про науково-технічну інформацію» від 25 червня 1993 р. № 3322-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 33. – ст. 345.
20. «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15 грудня 1993 р. № 3687-XII, в ред. Закону від 1 червня 2000 р. № 1771-III, із змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 37. – ст. 307.
21. «Про охорону прав на промислові зразки» від 15 грудня 1993 р. № 3688-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – ст. 34.
22. «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 р. № 3689-XII, із змінами, в ред. від 05.12.2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – ст. 36.
23. «Про насіння і садивний матеріал» від 26 грудня 2002 р. № 411-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 13. – ст. 92.
24. «Про племінну справу у тваринництві» від 15 грудня 1993 р. № 3691-XII, в ред. Закону від 21 грудня 1999 р. № 1328-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 6-7. – ст. 37.

25. «Про телебачення і радіомовлення» від 21 грудня 1993 р. № 3759-XII, в ред. Закону від 12 січня 2006 р. № 3317-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006 – № 18. – ст. 155.
26. «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р. № 3792-XII, в ред. Закону від 11 липня 2001 р. № 2627-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 43. – ст. 214.
27. «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 р. № 3855-XII, в ред. Закону від 21 вересня 1999 р. № 1079-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 49. – ст. 428.
28. «Про захист інформації в автоматизованих системах» від 5 липня 1994 р. № 80/94-ВР, в ред. Закону від 31 травня 2005 р. № 2594-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 26. – ст. 347.
29. «Про інформаційні агенства» від 8 лютого 1995 р. № 74/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 13. – ст. 83.
30. «Про наукову і науково-технічну експертизу» від 10 лютого 1995 р. № 51/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 9. – ст. 56.
31. «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13 грудня 1991 р. № 1977-XII, в ред. Закону від 1 грудня 1998 р. № 284-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 2-3. – ст. 20.
32. «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» від 5 листопада 1997 р. № 621/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 8. – ст. 28.
33. «Про приєднання України до Міжнародної конвенції по охороні нових сортів рослин» від 2 червня 1995 р. № 209/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 22. – ст. 168.
34. «Про ратифікацію Договору про закони щодо товарних знаків» від 13 жовтня 1995 р. № 380/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 37. – ст. 281.
35. «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 р. № 93/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 19. – ст. 80.
36. «Про лікарські засоби» від 4 квітня 1996 р. № 123/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 22. – ст. 86.
37. «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 7 червня 1996 р. № 236/96-ВР // Відомості Верховної Ради України, 1996. – № 36. – ст. 164.

38. «Про рекламу» від 3 липня 1996 р. № 270/96-ВР, в ред. Закону від 11 липня 2003 р. № 1121-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 38. – ст. – 2020.
39. «Про видавничу справу» від 5 червня 1997 р. № 318/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 32. – ст. 206.
40. «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» від 23 вересня 1997 р. № 540/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 50. – ст. 302.
41. «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» від 7 жовтня 1997 р. № 554/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 52. – ст. 312.
42. «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» від 5 листопада 1997 р. № 621/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 8. – ст. 28.
43. «Про кінематографію» від 13 січня 1998 р. № 9/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 22. – ст. 114.
44. «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16 листопада 1992 р. № 2782-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 1. – ст. 1.
45. «Про топографо-геодезичну і картографічну діяльність» від 23 грудня 1998 р. № 353-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 5-6. – ст. 46.
46. «Про національну програму інформатизації» від 4 лютого 1998 р. № 74/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 27-28. – ст. 181.
47. «Про охорону прав на зазначення походження товарів» від 16 червня 1999 р. № 752-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 32. – ст. 267.
48. «Про безпечність та якість харчових продуктів» від 23 грудня 1997 р. № 771/97-ВР, в ред. Закону від 6 вересня 2005 р. № 2809-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 50. – ст. 533.
49. «Про внесення змін до деяких законів України з питань інтелектуальної власності» від 21 грудня 2000 р. № 2188-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 8. – ст. 37.
50. «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів і фонограм» від 23 березня 2000 р. № 1587-III, в ред. Закону від 10 липня 2003 р. № 1098-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 33. – ст. 1776.

51. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за порушення прав на об'єкти права інтелектуальної власності» від 5 квітня 2001 р. № 2362-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 23. – ст. 117.
52. «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12 липня 2001 р. № 2658-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 47. – ст. 251.
53. «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування» від 17 січня 2002 р. № 2953-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 17. – ст. 121.

Постанови Верховної Ради України

54. «Про проголошення незалежності України» від 24 серпня 1991 р. № 1427-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 38. – ст. 502.
55. «Про державний герб України» від 19 лютого 1992 р. № 2137-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 40. – ст. 592.
56. «Про реалізацію Закону «Про економічну самостійність Української РСР» від 3 серпня 1990 р. № 143-XII // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1990. – № 34. – ст. 500.
57. «Про введення в дію Закону України «Охорону прав на винаходи і корисні моделі»: Постанова ВР України від 23 грудня 1993 р. № 3769-XII, із змінами, в ред. від 11 липня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 37. – ст. 307.
58. «Про введення в дію закону України «Про охорону прав на промислові зразки»: Постанова ВР України від 23.12.1993 р. № 3770-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – ст. 35.
59. «Про введення в дію Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»: Постанова ВР України від 23.12.1993 р. № 3771-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – ст. 37.

Укази Президента України

60. «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 9 грудня 2010 р. № 1085/2010 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 94. – ст. 3334.
61. «Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності в Україні» від 27 квітня 2001 р. № 285/2001 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 18. – ст. 783.
62. «Про Тимчасове положення про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні» від 18 вересня 1992 р. № 479/92 / Інтелектуальна власність в Україні: правові засади та практика. – Промислова власність. – Т. 3. – К. : Ін Юре, 1999. – С. 212-215.
63. «Про затвердження Положення про Державну службу інтелектуальної власності України» від 8 квітня 2011 р. № 436/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 29. – ст. 1244.

Постанови Кабінету міністрів України

64. «Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав» від 18 січня 2003 р. № 72 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 4. – ст. 129.
65. «Порядок державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» : затверджений Постановою КМ України від 27 грудня 2001 р. № 1756 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 52. – ст. 2369.
66. «Розміри та порядок сплати зборів за підготовку до державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» : затвержені Постановою КМ України від 27 грудня 2001 р. № 1756 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 52. – ст. 2369.
67. «Тимчасове положення Про мінімальні ставки гонорару та авторської винагороди за фільми, що створюються за державним замовленням на кіностудіях України» : затвержене Постановою КМ України від 26 вересня 2001 р. – № 1252 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 39. – ст. 1771.
68. «Порядок надання Кабінетом Міністрів України дозволу на використання запатентованого винаходу (корисної моделі) чи

зареєстрованої топографії інтегральної мікросхеми» : затверджений Постановою КМ України від 14 квітня 2004 р. № 8 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 2, т. 1. – ст. 38.

69. «Положення про представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених)» : затверджено Постановою КМ України від 10 вересня 1994 р. № 545, із змінами, в ред. від 14.09. 2011 р. // Збірник постанов Уряду України. – 1994. – № 11. – ст. 278.

Міжнародні конвенції, угоди та договори

70. Парижская конвенция об охране промышленной собственности от 20 марта 1883 г. : Интеллектуальная собственность: нормативно-правовые акты. В 2-х т. / Под общ. ред. А. Д. Святоцкого, В. П. Петрова. – Т. 2. – К. : Ин Юре, 1999.
71. Бернская конвенция об охране литературных и художественных произведений от 9 сентября 1886 г. : Интеллектуальная собственность: нормативно-правовые акты. В 2-х т. / Под общ. ред. А. Д. Святоцкого, В. П. Петрова. – Т. 2. – К.: Ин Юре, 1999.
72. Мадридское соглашение о международной регистрации знаков от 14 апреля 1891 г. : Интеллектуальная собственность: нормативно-правовые акты. В 2-х т. / Под общ. ред. А. Д. Святоцкого, В. П. Петрова. – Т. 2. – К.: Ин Юре, 1999.
73. Всемирная конвенция об авторском праве от 6 сентября 1952 г. : Интеллектуальная собственность: нормативно-правовые акты. В 2-х т. / Под общ. ред. А.Д. Святоцкого, В.П. Петрова. – Т. 2. – К.: Ин Юре, 1999.
74. Конвенция об учреждении Всемирной организации интеллектуальной собственности от 14 июля 1967 г.: Интеллектуальная собственность: нормативно-правовые акты. В 2-х т. / Под общ. ред. А. Д. Святоцкого, В. П. Петрова. – Т. 2. – К. : Ин Юре, 1999.
75. Гагское соглашение о международном депонировании промышленных образцов // Основы интеллектуальной собственности. – К. : Ин Юре, 1999. – 600 с.
76. Международная конвенция по охране прав исполнителей, создателей фонограм и организаций эфирного вещания («Римская конвенция») // Основы интеллектуальной собственности. – К. : Ин Юре, 1999. – 600 с.

Рекомендована література

77. Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності : Підручник. – К. : Істина, 2007. – 208 с.
78. Мікульонюк І. О. Основи інтелектуальної власності : Навчальний посібник. – К. : Ліра-К, 2008. – 232 с.
79. Охорона інтелектуальної власності в Україні / С. О. Довгий, В. О. Жаров, В. О. Зайчук та ін. – К. : Форум, 2002. – 319 с.
80. Право інтелектуальної власності / За ред. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. – К.: Ін Юре, 2004. – 672 с.
81. Право інтелектуальної власності. Академічний курс : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський [та ін.] ; за ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. – К. : Ін Юре, 2007. – 692 с.

Додаткова література

82. Авторское право Украины. Сборник нормативно-правовых актов / Под ред. В. В. Ситцевого. – К. : ВІПОЛ, 1996. – 164 с.
83. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 400 с. (Бюлетень законодавства і юридичної практики України ; 2003, № 3).
84. Авторське право і суміжні права. Європейський досвід : У 2-х кн. / За ред. А. С. Довгерта. ; Уклад. Р. В. Дроб'язко. – К. : Ін Юре, 2001. – Кн. 1 : Нормативні акти і документи. Європейська інтеграція України. – 520 с. ; Кн. 2 : Виступи, статті європейських спеціалістів. – 460 с.
85. Азбука авторского права / пер. с англ. Е. В. Тарасовой. – М. : Юрид. лит., 1982. – 104 с.
86. Азимов Ч. Н. Договорные отношения в области научно-технического прогресса. – Х. : Вища школа, 1981. – 136 с.
87. Азимов Ч. Н. Основы патентного права Украины. – Х. : Основа, 1994. – 64 с.
88. Андрощук Г. А., Крайнев П. П. Экономическая безопасность предприятия: Защита коммерческой тайны : Монография. – К. : Ін Юре, 2000. – 400 с.

89. Андрощук Г. А., Работягова Л. Й. Патентное право: правовая охрана изобретений : Учебное пособие. – К.: МАУП, 1999. – 212 с.
90. Андрощук Г., Крайнев П., Кавасс Й. Право интеллектуальной собственности: торговые аспекты. – К. : Ин Юре, 2000. – 162 с.
91. Антимонов Б. С., Флейшиц Е. А. Авторское право. – М. : Госюриздат, 1957. – 280 с.
92. Антимонов Б. С., Флейшиц Е. А. Изобретательское право. – М. : Госюриздат, 1960. – 227 с.
93. Бадиця І. А. Авторське, винахідницьке право, право на відкриття і міжнародний захист авторських прав. – К., 1997. – 108 с.
94. Богуславский М. М. Патентные вопросы в международных отношениях. – М. : Изд-во АН СССР, 1962. – 343 с.
95. Богуславский М. М. Вопросы авторского права в международных отношениях. – М. : Наука, 1973. – 336 с.
96. Бромберг Г. В., Розов Б. С. Интеллектуальная собственность: действительность переходного периода и рыночные перспективы. – М. : ИНИЦ, 1998. – 208 с.
97. Брыжко В. М., Завгородний А. Ф., Пичкур А. В. Лицензирование прав и патентование научно-технологической продукции. – К. : УААН, 1994. – 202 с.
98. Бутнік-Сіверський О. Інтелектуальний капітал: теоретичний аспект // Інтелектуальний капітал. – 2002. – № 1. – С. 16-27.
99. Введение в интеллектуальную собственность / Публикация ВОИС № 478 (R), 1998. – 652 с.
100. Венгеров А. Б. Право и информация в условиях автоматизации управления (теоретические вопросы). – М. : Юрид. лит., 1978. – 208 с.
101. Гаврилов Э. П. Издательство и автор. Вопросы и ответы по авторскому праву. – М. : Книга, 1991. – 270 с.
102. Гаврилов Э. П. Советское авторское право. Основные положения. Тенденции развития. – М. : Наука, 1984. – 222 с.
103. Гераменко В. Договір у правовідносинах при використанні інтелектуальної (промислової) власності // Інтелектуальна власність. – 2000. – № 4. – С. 12-17.
104. Горленко С. А. Правовая охрана наименований мест происхождения товаров. – М.: ВНИИПИ, 1998. – 110 с.
105. Гришаев С. П. Правовая охрана изобретений, промышленных образцов, полезных моделей в России и за рубежом. – М. : ЮКИС, 1993. – 72 с.

106. Дадерко Ю. Р. Правовая охрана фирменных наименований в СССР и других странах. – М. : ВНИИПИ, 1992.
107. Дахно И. И. Патентно-лицензионная работа. – К. : Блиц-Информ, 1996. – 256 с.
108. Дюма Р. Литературная и художественная собственность. Авторское право Франции : Пер. с фр. – М. : Междунар. отн., 1993. – 384 с.
109. Ермакова А. Р. Право интеллектуальной собственности в сфере периодической печати. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2002. – 323 с.
110. Законодательство Украины об интеллектуальной собственности (с изм. и доп. по сост. на 15 мая 2002 г.). – Х. : Одиссей, 2002. – 592 с.
111. Зинов В., Сафарун К. Интеллектуальный капитал как базовая характеристика стоимости бизнеса // Интеллектуальна власність. – 2001. – № 5-6. – С. 23-25.
112. Зінов В. Проблеми комерціалізації результатів досліджень і розробок // Интеллектуальна власність. – 2000. – № 3. – С. 35-42.
113. Зобов'язальне право. Теорія і практика : Навч. посібн. / О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова, В. В. Луць та ін. ; За ред. О. В. Дзери. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 912 с.
114. Интеллектуальная собственность : в 2 кн. – Минск : Амалфея, 1997. – Кн. 1: Авторское право и смежные права. – 560 с. ; Кн. 2 : Промышленная собственность. – 622 с.
115. Интеллектуальная собственность. Основные материалы : В 2-х частях : Пер. с англ. – Новосибирск : Наука, 1993. – Ч. 1 : 189 с. ; Ч. 2 : 176 с.
116. Интеллектуальная собственность: нормативно-правовые акты. В 2-х т. / Под общ. ред. А. Д. Святоцкого, В. П. Петрова. – К. : Ін Юре, 1999.
117. Интеллектуальная собственность : Сборник типовых договоров. – М. : ИНФРА-М, 1995. – 256 с.
118. Шестимиров А. А., Минаев А. А. Промышленные образцы : учеб. пособие для вузов. – М. : ВНИИПИ, 1996. – 397 с.
119. Интеллектуальна власність в Україні: правові засади та практика : Наук.-практ. вид. : У 4-х т. / За заг. ред. О. Д. Святоцького. – К. : Ін Юре, 1999. – Т. 1 : Право інтелектуальної власності. – 498 с. ; Т. 2 : Авторське право і суміжні права. – 460 с. ; Т. 3 : Промислова власність. – 656 с. ; Т. 4. Оцінка інтелектуальної власності. Бухгалтерський облік та оподаткування. – 350 с.

120. Інтелектуальна власність в Україні: проблеми теорії і практики / За ред. Ю. С. Шемшученка, Ю. Л. Бошицького. – К.: Інс-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. – 424 с.
121. Інтелектуальна власність : словник-довідник. У 2-х т. / За заг. ред. О. Д. Святоцького. – К. : Ін Юре, 2000. – Т. 1 : Авторське право і суміжні права. – 356 с. ; Т. 2 : Промислова власність. – 272 с.
122. Калятин В. О. Интеллектуальная собственность (Исключительные права). Учебник для вузов. – М. : НОРМА – ИНФРА–М, 2000. – 480 с.
123. Капица Ю. М. Экспорт-импорт технологий: правовое регулирование. – К. : НАН Украины ; Центр интеллект. собственности и передачи технологий, 2000. – 106 с.
124. Крайнів П. П., Работягова Л. І., Дятлик І. І. Патентування винаходів в Україні: Монографія / За ред. П. П. Крайніва. – К. : Ін Юре, 2000. – 340 с.
125. Мельник О. М. Проблеми охорони прав суб'єктів інтелектуальної власності в Україні. – Х. : Вид-во НУВС, 2002. – 362 с.
126. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів / За ред. О. Б. Бутнік-Сіверського: – К. : Ін Юре, 2000. – 348 с.
127. Основи інтелектуальної власності. – К. : Ін Юре, 1999. – 580 с.
128. Охорона промислової власності в Україні : Монографія / За ред. О. Д. Святоцького, В. Л. Петрова. – К. : Ін Юре, 1999. – 400 с.
129. Підпригора О. Проблеми системи законодавства України про інтелектуальну власність // Інтелектуальна власність. – 2000. – № 3. – С. 3-14.
130. Правовая охрана товарных знаков, фирменных наименований и географических указаний в Германии / Пер., ред. и коммент. Г. А. Андрощука, А. П. Пахаренко. – К. : Таксон, 1997. – 112 с.
131. Практичний посібник з оподаткування нематеріальних активів / За ред. О. Б. Бутнік-Сіверського. – К. : Ін Юре, 2000. – 348 с.
132. Промислова власність: Законодавчі та нормативні акти. У 3-х т. / Укладач П. М. Цибульов. – К. : УкрІНТЕЛ, 1998. – Т. 1 : Законодавство України з питань промислової власності. – 138 с. ; Т. 2 : Відомчі нормативні акти України з питань промислової власності. – 310 с. ; Т. 3 : Міжнародні угоди з питань промислової власності. – 124 с.
133. Прохав Б. Т., Зенкин Н. М. Изобретательство и патентование. – К. : Техника, 1988. – 256 с.

134. Шинкаренко М. Показники доцільності у сфері охорони промислової власності: підсумки 2000 року // Інтелектуальна власність. – 2001. – № 4. – С. 14-26.
135. Штефан М. И. Ответственность за нарушение авторских и смежных прав // Предпринимательство, хозяйство и право. – 1996. – № 9. – С. 32-35.
136. Штефан М. И. Ответственность за нарушение прав в сфере промышленной собственности и судебная защита этих прав // Предпринимательство, хозяйство и право. – 1996. – № 10. – С. 41-44.
137. Штумпф Г. Лицензионный договор / Г. Штумпф; Пер. с нем. А. К. Кудряшова, В. В. Драгунова; Под ред. М. М. Богуславского. – М. : Прогресс, 1988. – 480 с.
138. Юровский Д. Б., Билык Е. В. Операции с авторскими правами налогообложения и бухгалтерский учет или как получить доход от интеллектуальной собственности. – Х. : Консульт, 2003. – 408 с.
139. Юрченко А. К. Издательский договор. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1988. – 104 с.

Навчальне видання

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ»**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Редактор, коректор,
комп'ютерна верстка
Л. О. Стрелков

ВНЗ «Національна академія управління»
03151, Україна, м. Київ, вул. Вінницька, 10
Тел.: (044) 246-24-44
Факс: (044) 246-24-32
E-mail: office@nam.kiev.ua
Інтернет: www.nam.kiev.ua

Підписано до друку 10.05.2014 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 20,46. Обл.-вид. арк. 17,0. Тираж 300 прим. Зам 126.

Віддруковано в типографії ТОВ «Наш Формат».
02151, м. Київ, Проспект Мира, 7.